

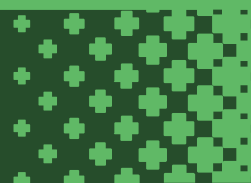
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
25 ГОДИНИ
НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО
ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2020 г.

София, 2021 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ.....	3
ВЪВЕДЕНИЕ.....	5
ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО	6
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ПРЕЗ 2020 г.....	10
ДЕЙСТВАЩИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ	
В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2020 г.	12
ПРЕГЛЕД НА ПО-ВАЖНИТЕ ПРОМЕНИ В НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ	
В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2020 г.	17
ИЗМЕНЕНИЯ В КОДЕКСА ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ	17
ПРОМЕНИ В ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА ДОО ЗА 2020 г.....	22
ПОДЗАКОНОВИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ.....	23
ПОСТАНОВЛЕНИЯ НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ	
С ОТРАЖЕНИЕ ВЪРХУ БЮДЖЕТА НА ДОО.....	28
СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО.....	30
ПЕНСИИ.....	32
КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ОТ ДОО	52
ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА.....	59
ИЗПЛАТЕНИ КОМПЕНСАЦИИ/СРЕДСТВА ЗА ЗАПАЗВАНЕ НА ЗАЕТОСТТА	66
ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ	71
ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ	74
КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2020 г.	83
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ	
НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2020 г.	85
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ	
НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2020 г.	98
ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК	114
БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО	116
ФОНД „ПЕНСИИ“.....	116
ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“.....	119
ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	122
ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“.....	123
ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“	126
ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“.....	129
БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ	131
УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД.....	134
ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ	141
ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ.....	146
ПРИЛОЖЕНИЕ.....	147

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ

АЗ	Агенция по заетостта
АСП	Агенция за социално подпомагане
БВП	Брутен вътрешен продукт
ВСС	Висш съдебен съвет
ГВРС	Гарантирани вземания на работниците и служителите
ДБ	Държавен бюджет
ДВ	Държавен вестник
ДДС	Данък върху добавената стойност
ДЗПО	Допълнително задължително пенсионно осигуряване
ДОО	Държавно обществено осигуряване
ДЦК	Държавни ценни книжа
ЕАД	Еднолично акционерно дружество
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕО	Европейска общност
ЕС	Европейски съюз
ЕЦБ	Европейска централна банка
ЗБДОО	Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване
ЗГВРСНР	Закон за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя
ЗДАНС	Закон за Държавна агенция „Национална сигурност“
ЗДАР	Закон за Държавна агенция „Разузнаване“
ЗДДФЛ	Закон за данъците върху доходите на физическите лица
ЗДСл	Закон за държавния служител
ЗИД	Закон за изменение и допълнение
ЗОВСРБ	Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България
ЗПГРРЛ	Закон за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица
ИОЗ	Инвалидност поради общо заболяване
КСО	Кодекс за социално осигуряване
КТ	Кодекс на труда
КФН	Комисия за финансов надзор
ЛН/ЛНЧ	Личен номер/Личен номер на чужденец
МВР	Министерство на вътрешните работи
МОТ	Международна организация на труда
МС	Министерски съвет
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МФ	Министерство на финансите
НАП	Национална агенция за приходите
НЕЛК	Национална експертна лекарска комисия
НОИ	Национален осигурителен институт
НПОПДОО	Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване
НПОС	Наредба за пенсиите и осигурителния стаж
НСИ	Национален статистически институт
ООД	Дружество с ограничена отговорност

ОСВ	Осигурителен стаж и възраст
ПЗР	Преходни и заключителни разпоредби
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПОБ	Парични обезщетения за безработица
ПОП	Парични обезщетения и помощи
ПРО	Профилактика, рехабилитация и отдих
РБ	Република България
СБР	Специализирана болница за рехабилитация
СВОК на ТПК	Съвет за взаимно осигуряване на кооператорите на трудово-производствените кооперации
СОД	Средномесечен осигурителен доход
ТЕЛК	Териториална експертна лекарска комисия
ТЗПБ	Трудова злополука и професионална болест
ТНР	Трайно намалена работоспособност
ТП	Териториално поделение
УПФ	Универсален пенсионен фонд
УчПФ	Учителски пенсионен фонд
ЦБ	Централен бюджет

ВЪВЕДЕНИЕ

Годишното аналитично издание „Държавното обществено осигуряване“ е основната публикация на Националния осигурителен институт (НОИ), която от 1999 г. насам всяка година проследява развитието и прави обзор на състоянието на ДОО на базата на статистически и финансови показатели.

Анализът на държавното обществено осигуряване за 2020 г. е разработен в изпълнение на задължението на НОИ, като институция от публичния сектор, на която е поверено управлението на публични средства от близо 11% от БВП, да предоставя пълна и обективна информация за тяхното управление и разходване. Представената в годишника информация и данни по множество показатели отразяват обективно и детайлно изпълнението на ДОО и може да бъде от полза за органите на законодателната и изпълнителната власт, работодателски и синдикални организации, неправителствени организации с отношение към общественото осигуряване, изследователи от научните среди, анализиращи социалноосигурителната система, преподаватели, изучаващи социалното осигуряване и за всички които се интересуват от състоянието и перспективите за развитие на социално осигурителната система.

От появата си в началото на 2020 г. пандемията на коронавируса COVID-19 предизвика глобална здравна и икономическа криза, които повлияха негативно върху заетостта и доходите на домакинствата. Налице бе спешна нужда от активни действия от страна на държавата за подкрепа на бизнеса и домакинствата, за да не се допусне пандемията да се превърне и в задълбочаваща се социална криза. Приоритет на държавната политика наред със запазване здравето на населението, бе също и съхранението на работните места в засегнатите от пандемията сектори и подкрепата за доходите на най-уязвимите групи. Държавното обществено осигуряване се превърна в един от най-важните държавни инструменти за овладяване на последствията от пандемията. Значителен по размер финансов ресурс от бюджета на ДОО бе насочен за целеви мерки за защита на работните места и доходите на домакинствата. В този контекст анализът на държавното обществено осигуряване през 2020 г. представя детайлна информация и за предприетите мерки за преодоляване на социалните последици от пандемията от коронавирус COVID-19.

Годишникът е съставен в две части. В първата е включена информация за основни демографски, макроикономически и социалноосигурителни показатели, оказващи влияние върху и характеризиращи държавното обществено осигуряване, синтезирано описание на по-важните нормативни промени, извършени през годината, условията за ползване на осигурителни права по осигурени социални рискове и данни за основните показатели, характеризиращи изпълнението на социалноосигурителните програми. Втората част представлява анализ на състоянието и резултатите от изпълнението на бюджета на социалноосигурителните фондове, администрирани от НОИ, в т.ч. на консолидирания бюджет по приходите и разходите на отделните фондове на ДОО и бюджета на НОИ, на бюджета на Учителския пенсионен фонд и бюджета на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

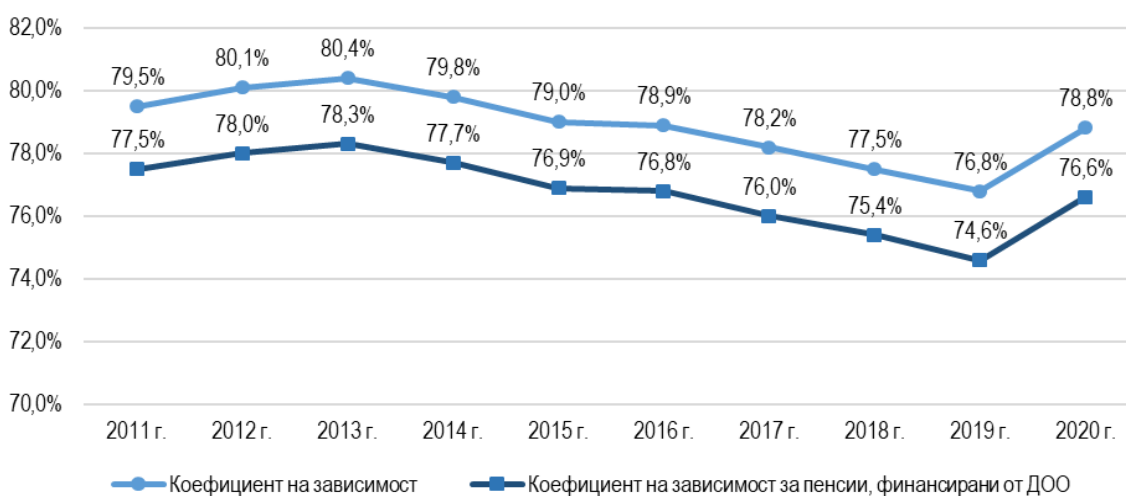
Настоящата публикация е подготвена от отдел „Анализ и управление на риска“ към дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“ със съдействието на всички дирекции в Централно управление на Националния осигурителен институт.

ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ

Показателите, които синтезирано дават аналитична информация за държавното обществено осигуряване и позволяват сравнение на състоянието му във времето, са представени както следва:

◆ *Системният коефициент на зависимост (т. нар. пенсионерско число)* е съотношението между получаващите пенсии и осигурените лица в държавната пенсионна система.

За 2020 г. коефициентът на зависимост е 78,8% и спрямо предходната година се отчита повишение с два процентни пункта. За пенсиите, финансирани от ДОО, коефициентът на зависимост е 76,6% (при 74,6% за 2019 г.) или средно статистически 100 осигурени лица издържат около 77 пенсионери.

Фигура № 1 : Динамика на коефициента на зависимост през периода 2011 – 2020 г.

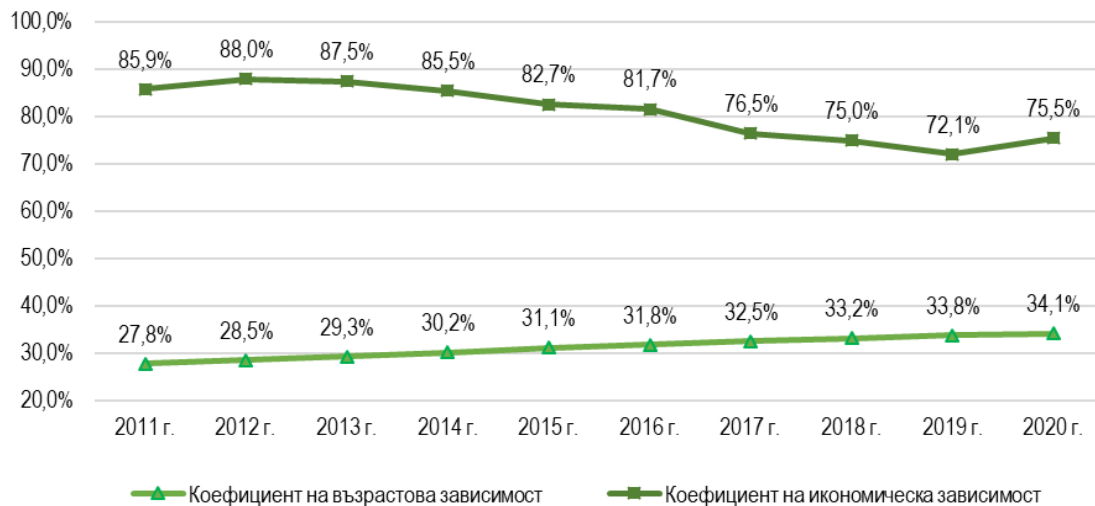
◆ *Коефициентът на възрастова (демографска) зависимост* е процентно съотношение на населението на възраст 65 и повече години към населението на възраст 15-64 години.

За 2020 г. коефициентът на възрастова зависимост е 34,1%. По данни на НСИ нарастването на показателя в последните години (фигура № 2), макар и с бавни темпове, показва, че *възрастовата структура на населението видимо се влошава* и продължава тенденцията на застаряване на българското население.

◆ *Коефициентът на икономическа зависимост* е процентно съотношение на сбора от безработните и пенсионерите към работещите (заетите) лица.

За 2020 г. коефициентът на икономическа зависимост¹ е 75,5%. През последната година показателят нарасна с 3,4% процентни пункта спрямо 2019 г. поради едновременното нарастване на броя на безработните лица (с 47,9 хил. души) от една страна и намаляване на броя на заетите лица (със 111,4 хил. души) от друга.

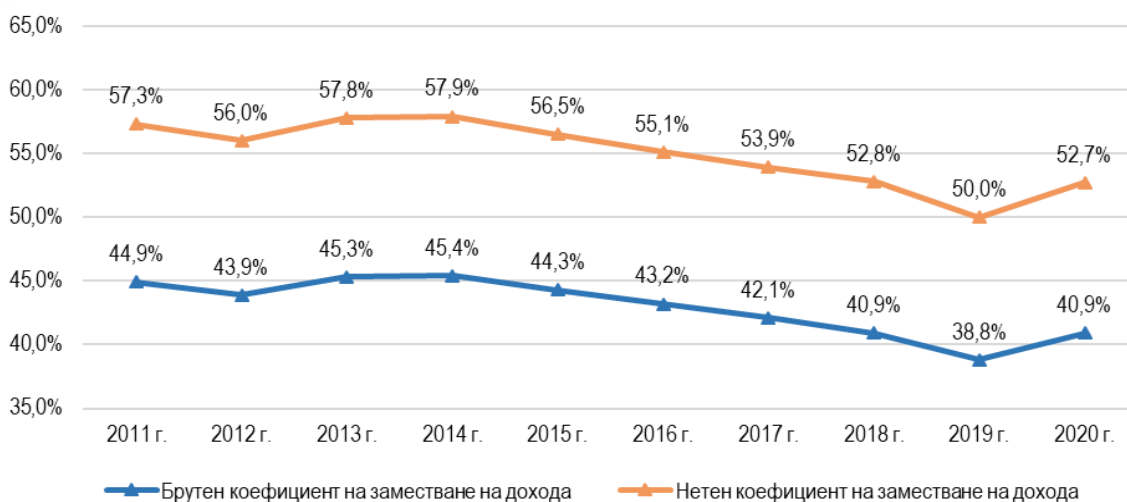
¹ Изчислението на коефициента на икономическа зависимост се базира на данни от НОИ и НСИ.

Фигура № 2 : Динамика на коефициентите на възрастова и икономическа зависимост през периода 2011 – 2020 г.

◆ *Коефициентът на заместване на дохода* е съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход.

За 2020 г. *брутният коефициент на заместване на дохода* е 40,9% (при 38,8% за 2019 г.). *Нетният коефициент на заместване на дохода*, изчислен чрез съотношението на средномесечния размер на пенсията на пенсионер и средния нетен осигурителен доход (без задължителните удържки върху заплатите) е 52,7%, при стойност на коефициента през 2019 г. – 50,0%. Допълнителното съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са необлагаеми и би следвало да се съотнасят също към нетен трудов доход. Значително по-високите стойности на брутния и нетния коефициент спрямо предходната година се дължат на по-високия ръст на средната пенсия спрямо този на средния осигурителен доход през 2020 г.

Фигура № 3 : Динамика на брутния и нетния коефициент на заместване на дохода през периода 2011 – 2020 г.

◆ *Средномесечният брой пенсионери през 2020 г. е 2 123 017 души и е намалял с 22 254 души (с 1,0%) спрямо предходната година.*

◆ *Средномесечният брой на изплатените пенсии през 2020 г. е 2 138 389 (2 162 013 бр. през 2019 г.), като 2 076 762 бр. (2 099 544 бр. през 2019 г.) от тях са пенсии, изплащани от ДОО, а останалите се изплащат със средства от държавния бюджет.*

◆ *Средният брой пенсии, изплащани на един пенсионер, през 2020 г. е 1,007 (1,008 за 2019 г.).*

◆ *Средната възраст на пенсионерите, получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст, е 73,4 години. От тях пенсионерите по чл. 68, 68а, 69а и 69б от КСО са на средна възраст 73,8 години, а по чл. 69 от КСО – 66,1 години.*

◆ *Средната продължителност на получаване на лична пенсия през 2020 г. е 21,7 години при 21,8 г. през 2019 г. За личните пенсии за осигурителен стаж и възраст тя е 23,3 години. Работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 30,0 години, при втора категория – 27,4 години, при трета – 26,1 години. Личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване се получават средно 11,9 години, а тези за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – 34,4 години.*

◆ *Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2020 г. при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 38,5 години, а при новоотпуснатите – 36,4 години. Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 34,9 години, а при новоотпуснатите пенсии от този вид – 34,3 години.*

◆ *Средна пенсия на пенсионер е разходът за пенсии, изплащани от фондовете на ДОО, разделен на съответния среден брой пенсионери през годината.*

Средната пенсия на пенсионер за 2020 г. е 437,17 лв. (при 383,03 лв. за 2019 г.). Номиналният ръст на средната пенсия на база предходна година е 14,1 на сто. Реалният размер се е увеличил с 12,8 на сто, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени 1,2 на сто за 2020 г.

С *гарантиран минимален размер за съответния вид пенсия са 804 628 пенсионери* или 38,1% от общия брой пенсионери (2 112 916) към 31 декември 2020 г. За сравнение делът им през 2019 г. е бил 35,3%.

Максимален размер към 31 декември 2020 г. получават 43 260 (28 209 бр. за 2019 г.) пенсионери с първи пенсии, чийто действителен размер надвишава ограничения, като разликата между действителния и изплащания размер е 11 783,5 хил. лв. (6 924,9 хил. лв. за 2019 г.).

Таблица № 1 : Основни показатели за пенсиите и пенсионерите през периода 2011 – 2020 г.

ПОКАЗАТЕЛИ	ГОДИНА									
	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.
Средномесечен брой пенсионери	2 199 585	2 217 642	2 195 904	2 181 896	2 177 716	2 180 890	2 172 753	2 162 890	2 145 271	2 123 017
Средномесечен брой на изплатените пенсии - Общо, в т.ч.:	2 675 525	2 696 906	2 677 598	2 669 061	2 658 461	2 625 152	2 577 223	2 532 369	2 162 013	2 138 389
- изплатени пенсии от ДОО	2 166 277	2 182 887	2 160 098	2 144 685	2 140 003	2 140 003	2 129 621	2 117 930	2 099 544	2 076 762
Среден брой пенсии, изплатявани на един пенсионер	1,216	1,216	1,219	1,223	1,221	1,204	1,186	1,171	1,008	1,007
Брой пенсионери с гарантиран минимален размер за съответния вид пенсия	478 270	526 777	461 790	449 398	443 747	446 345	797 678	779 182	752 960	804 628
Брой пенсионери с максимален ограничен размер на получаваната пенсия	48 685	51 885	52 483	43 709	36 509	45 514	53 756	65 876	28 209	43 260
Средна възраст на пенсионерите, получаващи лични пенсии за ОСВ (години)	71,5	71,8	72,1	72,3	72,4	72,6	72,7	72,9	73,2	73,4
Средна продължителност за получаване на лична пенсия (години)	20,5	20,8	20,9	21,2	21,5	21,5	21,7	21,7	21,8	21,7
Среден осигурителен стаж, превърнат към III-та кап. труд към 31.12 на съответната година:	37,1	37,1	37,3	37,5	37,7	37,8	38,0	38,1	38,3	38,5
- при личните първи пенсии за ОСВ (години)										
- при новоотпуснатите лични първи пенсии за ОСВ (години)	38,1	38,3	38,1	37,9	37,5	37,6	36,7	36,2	36,2	36,4
Средна пенсия на пенсионер (лева)	266,63	271,21	293,96	310,00	321,78	332,68	345,46	364,32	383,03	437,17

♦ *Разход за пенсии към брутен вътрешен продукт* е общият разход за пенсии, отнесен към brutния вътрешен продукт по текущи цени. За 2020 г. делът на разхода за пенсии е 9,4% от БВП, при 8,2% за 2019 г.

♦ *Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради общо заболяване* за 2020 г. е 1 127 106 души (971 003 души за 2019 г.). Броят на болничните листове по които са изплатени обезщетенията на горепосочените лица е 2 197 866 (2 710 050 за 2019 г.) за 17 564 352 платени работни дни (17 198 068 дни за 2019 г.) със среднодневен размер 39,03 лв. (34,29 лв. за 2019 г.).

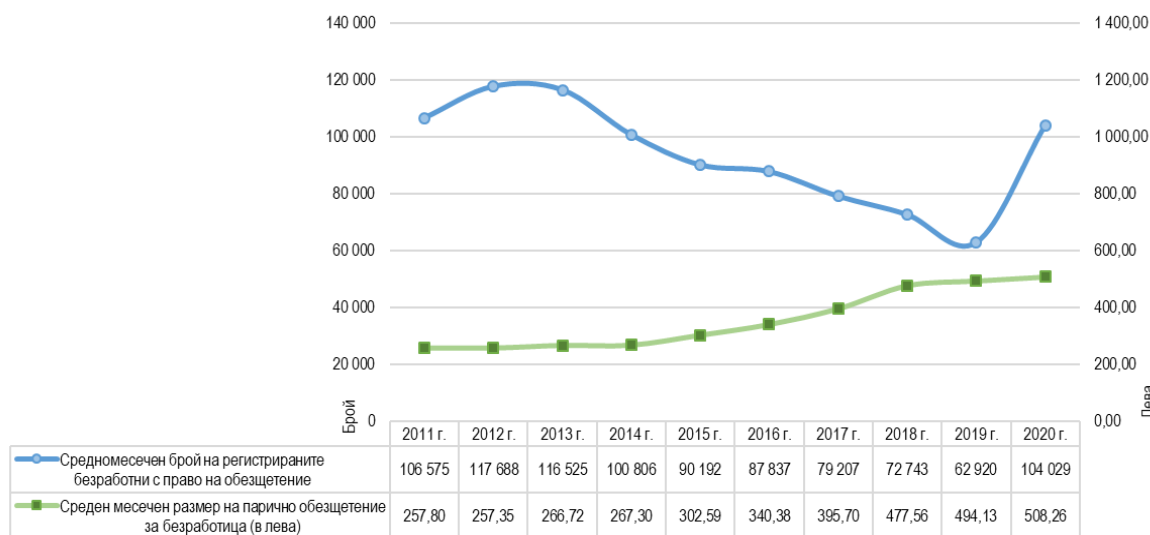
♦ *Броят на лицата с изплатено парично обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест* за 2020 г. е 4 024 души (4 687 души за 2019 г.). Броят на болничните листове е 11 308 (21 947 за 2019 г.) за 177 178 платени работни дни (210 003 дни за 2019 г.) със среднодневен размер 48,12 лв. (44,56 лв. за 2019 г.).

♦ *Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за бременност и раждане* през 2020 г. е 103 888 (108 320 души за 2019 г.). За 2020 г. са изплатени парични обезщетения за бременност и раждане за 14 770 722 работни дни (15 208 739 дни за 2019 г.) със среднодневен размер 32,82 лв. (29,14 лв. за 2019 г.).

♦ *Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст* за 2020 г. е 87 833. Броят на изплатените работни дни е 9 706 565 (10 107 531 дни за 2019 г.) със среднодневен размер 17,13 лв. (17,17 лв. за 2019 г.).

♦ *Броят на лицата с обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст по чл. 53в от КСО* през 2020 г. е 626 души (704 души за 2019 г.). Броят на изплатените дни е 78 875 със среднодневен размер на обезщетението 41,89 лв. (при 85 701 дни със среднодневен размер 39,66 лв. за 2019 г.).

◆ Средномесечният брой на регистрираните безработни лица през 2020 г. е 104 029 души и се е увеличил с 41 109 души (с 65,3%) спрямо предходната година. Средният месечен размер на паричното обезщетение за безработица общо за страната през 2020 г. е 508,26 лв. и е с 2,9% по-висок спрямо предходната година (494,13 лв.).

Фигура № 4 : Динамика на показателите, свързани с паричните обезщетения за безработица през периода 2011 – 2020 г.

◆ *Разход за парични обезщетения и помощи по КСО към брутен вътрешен продукт* е общият разход за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО, отнесен към brutния вътрешен продукт по текущи цени. За 2020 г. дялът на разхода за обезщетения и помощи е 1,7% от БВП, при 1,4% за 2019 г.

◆ *Процент на събираемост* – съотношението на всички приходи от осигурителни вноски, постъпили във фондовете на ДОО (отчет), към дължимите приходи от осигурителни вноски на осигурените във фондовете лица, според бюджетите на фондовете (план). Тук не се включват неданъчните приходи, внесен ДДС и други данъци върху продажбите. За 2020 г. процентът на събираемост е 103,4%, при 101,2% за 2019 г.

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ПРЕЗ 2020 Г.

Социалноосигурителната система е в тясна връзка и зависимост от протичащите глобални и национални икономически, политически и социални процеси. Прегледът на икономическите, социалните и демографските показатели дава възможност за идентифициране на факторите и причините за финансовото състояние на осигурителните фондове. Темповете на икономически растеж, инфлацията, нивото на доходите, измененията в демографската структура на населението и състоянието на пазара на труда, оказват съществено влияние върху системата на социалното осигуряване.

- Брутният вътрешен продукт на България през 2020 г. достигна номинален стойностен обем от 118,6 млрд. лв. по текущи цени и намалява в реално изражение с 4,2% спрямо 2019 г.²
- Годишната инфлация за м. декември 2020 г. спрямо м. декември 2019 г. е 0,0%. Средногодишната инфлация за периода януари – декември 2020 г. е 1,2%³.
- Средната брутна месечна работна заплата за 2020 г. общо за страната е 1 386,83 лв. Номиналното нарастване спрямо 2019 г. е с 9,4%. През 2020 г. средната работна заплата в общественния сектор е 1 441,25 лв. и превишава тази в частния сектор – 1 368,75 лв.⁴
- Икономически активните лица на възраст 15 – 64 навършени години през 2020 г. са 3 190,4 хил., или 72,2% от населението на същата възраст. В сравнение с 2019 г. коефициентът на икономическа активност (15 – 64 години) намалява с 1,0 п.п.⁴
- Общият брой на заетите лица е 3 121,7 хил., или 52,7% от населението на 15 и повече навършени години. Заетите лица на възраст 15 – 64 навършени години са 3 024,3 хил. Коефициентът на заетост за населението в същата възрастова група е 68,5%, съответно 72,5% за мъжете и 64,3% за жените.⁴
- Средномесечният брой на регистрираните безработни в дирекциите „Бюро по труда“ през 2020 г. е 241 413 лица, като в сравнение с предходната година се наблюдава съществено увеличение (с 30,3%) на безработните лица в страната.⁵
- Средномесечната стойност на коефициента на безработица за периода януари – декември 2020 г. е 7,4% (при 5,6% за същия период на 2019 г.).⁵
- Коефициентът на демографско заместване, показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 – 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 – 64 години). Към 31 декември 2020 г. коефициентът на демографско заместване е 67.
- През 2020 г. в страната са регистрирани 59 440 родени деца, като 99,4% (59 086) от тях са живородени.
- Коефициентът на обща раждаемост през 2020 г. е 8,5‰, а на общата смъртност – 18,0‰.
- Коефициентът на естествен прираст на населението общо за страната е минус 9,5‰, като в градовете е минус 7,1‰, а в селата – минус 16,0‰.

² По предварителни данни на НСИ

³ Посочени са данни за ХИПЦ от НСИ.

⁴ По данни на НСИ

⁵ По данни на Агенция по заетостта

ДЕЙСТВАЩИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2020 Г.

Основният нормативен акт, регламентиращ законодателната уредба в областта на социалното осигуряване в Република България и дейностите на Националния осигурителен институт, е **Кодексът за социално осигуряване (КСО)**, (ДВ, бр. 110 от 17.12.1999 г., в сила от 01.01.2000 г.). Кодексът урежда обществените отношения, свързани с държавното обществено осигуряване при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест, майчинство, безработица, старост и смърт, и допълнителното социално осигуряване, което включва: 1) допълнителното задължително пенсионно осигуряване при старост и смърт; 2) допълнителното доброволно пенсионно осигуряване във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване при старост, инвалидност и смърт или във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми при старост; 3) допълнителното доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация.

Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБДОО) е основният финансов план, с който се изпълнява определената за годината осигурителна политика. Структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на общественото осигуряване съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на единната бюджетна класификация.

Законът за бюджета на ДОО за 2020 г. (ДВ, бр. 99 от 17 декември 2019 г.) съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, който включва бюджетите на отделните фондове: „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“ и бюджета на Националния осигурителен институт. Със ЗБДОО за 2020 г. са определени нивата на минималните осигурителни доходи по основни икономически дейности и квалификационни групи професии, минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се и за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, както и максималният месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица. Определен е минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО, дневният минимален размер и дневният максимален размер на обезщетението за безработица, размерът на паричното обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст по чл. 53, ал. 1 и 2 от КСО и на еднократната помощ при смърт на осигурено лице. Със закона се регламентира и размерът на осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ по групи основни икономически дейности. Приети са бюджетите на Учителския пенсионен фонд (УчПФ) за 2020 г. и на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ (ГВРС), и е определен максималният размер на гарантираните вземания по чл. 22, ал. 2 от ЗГВРСНР за 2020 г.

Кодексът на труда (КТ), (ДВ, бр. 26 от 01.04.1986 г. и бр. 27 от 04.04.1986 г.) урежда трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и осъществяването на коректен социален диалог между работниците, работодателите и държавата. В него са уредени отделните видове трудови договори, тяхното сключване, форма и съдържание, начините за прекратяване на трудовите правоотношения, дисциплинарна и имуществена отговорност, видовете обезщетения и други.

Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя (ЗГВРСНР) (ДВ, бр. 37 от 2004 г.) урежда условията, при които се поражда правото на работниците и служителите на гарантирани вземания, произтичащи от трудовите правоотношения при несъстоятелност на работодателя, както и редът за отпускането

и изплащането им. С него се регламентира създаването, функциите и дейността на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

Законът за Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (ДВ, бр. 98 от 14.11.2008 г.) регламентира статута и дейността на Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система. Фондът има за цел постигане и гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез акумулиране, инвестиране и трансфериране на допълнителни средства към бюджета на държавното обществено осигуряване за фонд „Пенсии“. Средствата на фонда са самостоятелно обособена част от централния бюджет и се управляват и структурират в инвестиционни портфейли по реда на същия закон. Във фонда се съхраняват и преведените средства по чл. 129, ал. 12 от Кодекса за социално осигуряване.

Законът за установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред (ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г.) урежда съдебното установяване на трудов и/или осигурителен стаж, придобит след 31 декември 1999 г.; осигурителен стаж по Кодекса за социално осигуряване и стаж за времето, което се признава за трудов стаж и за трудов стаж при пенсиониране, положен до 31.12.1999 г. съгласно действащите дотогава разпоредби. В закона е регламентиран редът за установяване на стажа и възможните писмени доказателства, в зависимост от характера на упражняваната трудова дейност.

Със **Закона за личната помощ (ЗЛП)** (ДВ, бр. 105 от 18.12.2018 г.) се уреждат условията и реда за предоставяне и ползване на лична помощ от хора с увреждания. Чрез него държавата създава гарантиран механизъм за подкрепа на хората с увреждания по начин, позволяващ на всеки човек с увреждане да избира и получава услугите, които са съобразени с житейската му ситуация и отговарят на неговите индивидуални потребности, способности и желания. Със закона се определят ползвателите на личната помощ, част от които са и лицата, които получават добавка за чужда помощ по чл. 103 от Кодекса за социално осигуряване (чл. 9, ал. 1 от ЗЛП).

Основните **подзаконовни нормативни актове**, които детайлизират правната регламентация, осъществявана от съответния закон или кодекс в областта на социалното осигуряване, са следните:

- ✓ Наредба за пенсиите и осигурителния стаж;
- ✓ Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране;
- ✓ Наредба за реда за избор на осигуряване, внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски, вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ и за обмен на информация;
- ✓ Наредба за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина и морските лица;
- ✓ Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски;
- ✓ Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване;
- ✓ Наредба за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица;
- ✓ Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки;
- ✓ Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести;
- ✓ Наредба за реда и начина за информирание на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя;
- ✓ Наредба за медицинската експертиза;
- ✓ Наредба за осигурителните каси;

- ✓ Наредба № Н-13 от 17.12.2019 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица;
- ✓ Наредба за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им;
- ✓ Наредба за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка;
- ✓ Наредба № 1 от 13.02.2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация;
- ✓ Наредба за трудоустройство;
- ✓ Наредба № 5 от 29.12.2002 г. за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 5 от КСО;
- ✓ Наредба № 33 от 19.09.2006 г. за индивидуалните заявления за участие във фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване и за възобновяване на осигуряването в универсален пенсионен фонд;
- ✓ Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи;
- ✓ Инструкция № 13/2000 г. за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране;
- ✓ Инструкция № 5 от 30.06.2005 г. за приемане и съхраняване на разплащателни ведомости и трудовоправни документи на прекратени осигурители без правопреемник;
- ✓ Инструкция № 1 от 3 април 2015 г. за реда и начина за осъществяване на контролно-ревизионна дейност от контролните органи на Националния осигурителен институт.

В групата от документи, които оформят полето на действие на НОИ са и регламентите, действащи в рамките на Европейския съюз. Част от тях имат пряко приложение в сферата на социалното осигуряване в рамките на Съюза, като заедно със синхронизираното национално законодателство на Република България пораждат права и задължения за всички субекти.

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка по прилагане разпоредбите на следните **Европейски регламенти за координация на системите за социална сигурност:**

- ✓ **Регламент (ЕО) № 883/2004** на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. за координация на системите за социална сигурност;
- ✓ **Регламент (ЕО) № 987/2009** на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност;
- ✓ **Регламент (ЕС) № 1231/2010** на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г. за разширяване обхвата на Регламент (ЕО) № 883/2004 и на Регламент (ЕО) № 987/2009 по отношение на гражданите на трети държави, които все още не са обхванати от тези регламенти единствено на основание тяхното гражданство.

Освен за държавите-членки на Европейския съюз Регламент (ЕО) № 883/2004 и прилагащия Регламент (ЕО) № 987/2009 се прилагат и по отношение на страните от Европейското икономическо пространство (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) и Швейцария.

Във връзка с нотификацията през март 2017 г. на Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия за намерението си да се оттегли от Европейския съюз, Европейският парламент и Съветът на европейския съюз приеха **Регламент (ЕС) 2019/500** на Европейския парламент и на Съвета от 25 март 2019 г. за определяне на извънредни мерки в областта на

координацията на системите за социална сигурност след оттеглянето на Обединеното кралство от Съюза. Този регламент не засяга съществуващите конвенции и споразумения в областта на социалната сигурност между Обединеното кралство и една или повече държави членки, които са в съответствие с член 8 от Регламент (ЕО) № 883/2004 и член 9 от Регламент (ЕО) № 987/2009.

През месец октомври 2019 г. Европейският съвет (чл. 50) одобри Споразумението за оттегляне на Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия от Европейския съюз и Европейската общност за атомна енергия. Това споразумение влиза в сила от 01.02.2020 г. и от тази дата Великобритания престава да бъде член на Съюза. В споразумението е определен преходен период до края на 2020 г., през който европейското законодателство продължава да действа на територията на Обединеното кралство. Разпоредбите на Споразумението за оттегляне, отнасящи се до координацията на системите за социална сигурност, уреждат правата на гражданите на ЕС и на гражданите на Обединеното кралство в случаи в областта на социалната сигурност, които имат трансграничен аспект и засягат Обединеното кралство и (поне) една държава-членка в края на преходния период.

В областта на международните осигурителни отношения, освен посочените регламенти през 2020 г., действат и 14 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно споразумение за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция.

Таблица № 2 : Действащи двустранни международни договори в областта на социалното осигуряване, по които Република България е страна (към 31.12.2020 г.)

Държавата, с която Република България е обвързана с международен договор	Дата на подписване	Дата на влизане в сила	Наименование на договора
Квебек	19.09.2019 г.	01.09.2020 г.	<u>Споразумение в сферата на социалната сигурност между Република България и Квебек</u>
Република Азербайджан	06.11.2019 г.	04.05.2020 г.	<u>Спогодба за пенсионно осигуряване между правителството на Република България и правителството на Република Азербайджан</u>
Тунизийска република	01.10.2015 г.	01.05.2017 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Тунизийската република</u>
Черна гора	01.02.2016 г.	01.10.2016 г.	<u>Спогодба между Република България и Черна гора за социална сигурност</u>
Канада	05.10.2012 г.	01.03.2014 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Канада</u>
Република Сърбия	19.09.2011 г.	01.02.2013 г.	<u>Спогодба между Република България и Република Сърбия за социална сигурност</u>
Руска федерация	27.02.2009 г.	20.03.2010 г.	<u>Договор между Република България и Руската федерация за социална сигурност</u>
Република Корея	30.10.2008 г.	01.03.2010 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Република Корея</u>
Молдова	05.12.2008 г.	01.09.2009 г.	<u>Договор между Република България и Молдова за социално осигуряване</u>
Израел	25.03.2008 г.	01.09.2009 г.	<u>Спогодба между Република България и Държавата Израел за социална сигурност</u>
Република Македония	06.02.2003 г.	01.08.2003 г.	<u>Договор между Република България и Република Македония за социално осигуряване</u>
Украйна	04.09.2001 г.	01.04.2003 г.	<u>Договор между Република България и Украйна за социално осигуряване</u>
Федеративна народна република Югославия (към момента се прилага в отношенията ни с Босна и Херцеговина)	18.12.1957 г.	01.09.1958 г.	<u>Конвенция по социалното осигуряване между Народна република България и Федеративна народна република Югославия</u>
Народна република Албания	20.05.1952 г.	01.05.1953 г.	<u>Спогодба по държавното обществено осигуряване между Народна република България и Народна република Албания</u>
Република Турция*	04.11.1998 г.	01.03.1999 г.	<u>Споразумение между Правителството на Република България и Правителството на Република Турция за изплащането на български пенсии в Република Турция</u>

*Забележка: *Споразумението между правителството на Република България и правителството на Република Турция е за изплащане на български пенсии в Република Турция. НОИ преценява права и изплаща отпуснати по българското законодателство пенсии на лицата, които са се преселили в Турция след 01.05.1989 г.*

ПРЕГЛЕД НА ПО-ВАЖНИТЕ ПРОМЕНИ В НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2020 Г.

ИЗМЕНЕНИЯ В КОДЕКСА ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ

1. Промени в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. (ДВ, бр. 99 от 17.12.2019 г., в сила от 01.01.2020 г.).

1.1. Осигурени лица и зачитане на осигурителен стаж

➤ Прецизирани са разпоредбите на чл. 4а, ал. 6, т. 4 и чл. 6, ал. 11, т. 3 от КСО, във връзка с разширяване на кръга на осигурените лица с лицата, които се облагат по реда на чл. 26, ал. 7 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица. В текстовете в КСО, в които е указан редът на доходите, върху които се внасят осигурителни вноски, се добавят и доходите на лицата по реда на чл. 26, ал. 7 от ЗДДФЛ (доходите от стопанска дейност на физическо лице, което е търговец по смисъла на Търговския закон, но не е регистрирано като едноличен търговец).

➤ Направена е промяна в текста на чл. 9а от КСО, като целта е да се внесе по-голяма яснота по отношение на зачитането на осигурителен стаж със заплащане на осигурителни вноски, като в текста след думите „ако не е зачетен на друго основание“ се добавя „и са внесени осигурителни вноски съгласно ал. 3“.

1.2. Задължения на осигурителите

➤ Направени са следните промени в чл. 5 от КСО:

- Изцяло е изменена ал. 7 на чл. 5 от КСО. Промяната произтича от необходимостта да се регламентират сроковете и видът на трудовоправната документация, която трябва да се съхранява от осигурителите. За целта с т. 1 на чл. 5, ал. 7 от КСО изрично е регламентиран видът на документите, които осигурителите следва да съхраняват, както и срокът на съхранение на тези документи с оглед защита на осигурителните права на гражданите.
- С допълненията в т. 2 и т. 3, за пръв път се регламентира издаването от осигурителите на документ за категорията труд на положения осигурителен стаж на осигурените от тях лица.
- С новата т. 4 на чл. 5, ал. 7, в сила от 01.01.2022 г., ще се обезпечи своевременното и надеждно събиране на информация, основно по електронен път, за придобития от лицата осигурителен стаж от първа и втора категория труд. За целта осигурителят е длъжен до 25-о число на месеца, следващ месеца на прекратяване на осигуряването, да представи на Националния осигурителен институт документ, удостоверяващ продължителността на осигурителния стаж от първа и/или втора категория труд, придобит при него от лицето. В документа осигурителят вписва и съответната разпоредба от Правилника за категоризиране на труда при пенсиониране и/или от Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране, по която предлага да се зачете осигурителният стаж.
- С новата редакция на чл. 5, ал. 8 от КСО (в сила от 01.01.2022 г.) се указва, че съдържанието на документите по ал. 7, т. 2, 3 и 4 и редът за тяхното представяне се определят с инструкция, издадена от управителя на Националния осигурителен

институт, а данните в документите ще се използват за отпускане и изчисляване на пенсиите, паричните обезщетения и помощи.

- В новата редакция на ал. 10 изчерпателно са изброени документите, които осигурителите следва да представят в съответното ТП на НОИ, освен ако в закон не е определен друг ред за съхраняването им. Освен посочените, в новата разпоредба на чл. 5, ал. 7, т. 1 от КСО са включени и документите, които не са получени от работника/служителя (като например книжки, удостоверения и др.). Също така законодателно беше уредено, че предаването на ведомостите и другите документи в съответното ТП на НОИ от прекратени осигурители без правопреемник, ще става въз основа на писмено заявление по образец. Досега това беше уредено само в инструкцията.

1.3. Национален осигурителен институт

➤ В чл. 33, ал. 5 към задълженията на Националния осигурителен институт (в сила от 01.01.2022 г.) са добавени нови дейности, а именно:

- да води регистър на данните от документите по чл. 5, ал. 7, т. 2, 3 и 4 (издадените документи от осигурителите за осигурителен стаж и/или доход и категория труд, на осигурените от него лица);
- да води регистър на лицата с осигурителен стаж по чл. 9а (зачетен осигурителен стаж чрез внасяне на осигурителни вноски за времето на обучение и на лицата, на които не им достига до 5 години осигурителен стаж при пенсиониране);
- да води регистър на решенията на медицинските комисии по чл. 98, ал. 4 (разпорежданията за пенсиите за инвалидност и за добавката за чужда помощ се издават въз основа на решение на медицинска комисия към ТП на НОИ).

➤ С новосъздадената ал. 8 на чл. 33 на КСО се регламентира обменът на информация между Националния осигурителен институт и Националната агенция за приходите. Съгласно създадената разпоредба двете институции следва да осъществяват обмен на данни за по-широк кръг информация, като това следва да се регулира в съвместна инструкция. Досега обменът на информация между НОИ и НАП е регламентиран, като изрично са изброени отделните основания за обмен на данни.

1.4. Изплащане на обезщетения

➤ Промените в чл. 40, ал. 3 и в чл. 54ж, ал. 4 от КСО са във връзка с промените в Закона за платежните услуги и платежните системи, като думите „лична банкова сметка“ се заменят с „лична платежна сметка, обозначена с Международен номер на банкова сметка, водена от доставчик на платежни услуги, лицензиран от Българската народна банка, или от клон на доставчик на платежни услуги, осъществяващ дейност на територията на страната“.

1.5. Пенсии

➤ Отменена е разпоредбата на чл. 69г от КСО, отнасяща се до придобиване право на пенсия от съдии, прокурори и следователи (в сила от 17.12.2019 г.). Отмяната е продиктувана от препоръките на ЕС за ограничаване на възможностите за ранно пенсиониране и в този смисъл разпоредбата не съответства на вече възприетите принципи в пенсионното осигуряване за изравняване на пенсионната възраст и създава предпоставки за неравнопоставеност между отделни групи осигурени лица. Във връзка с необходимостта да се уредят заварените случаи е създадена преходна разпоредба с §4 от ЗБДОО/2020 г., съгласно която постъпилите до 17.12.2019 г. заявления за отпускане на пенсия по отм. чл. 69г от КСО се разглеждат по

досегашния ред, като правото на пенсия се преценява, при положение че лицата отговарят едновременно на условията за:

- наличие на 35 или повече години общ юридически стаж до 31.12.2018 г.;
- две трети от посочения стаж да е положен в органите на съдебната власт;
- освобождаването на заявителя от длъжност на основание чл. 165, ал. 1, т. 2 от Закона за съдебната власт – при подадена оставка от съответния съдия, прокурор или следовател.

Размерът на пенсията на тези лица се определя съгласно разпоредбите на чл. 70, ал. 1-12 от КСО, §6, ал. 1 и §22ц от ПЗР на КСО.

➤ Лицата могат да поискат преизчисляване на пенсията от осигурителния доход за друг тригодишен период преди 1 януари 1997 г. в 12-месечен срок след влизането в сила на разпореждането, с което размерът ѝ е определен по реда на КСО. В чл. 70, ал. 17 е направено допълнение, с което се уточнява че преизчисляването на пенсията от осигурителния доход за друг тригодишен период преди 1 януари 1997 г., се извършва от датата на подаване на заявлението.

➤ Във връзка с промяната в чл. 70, ал. 17 са създадени две нови алинеи съответно в чл. 75 и чл. 79 от КСО. Съгласно тези разпоредби лицата, получаващи пенсия за инвалидност поради общо заболяване и пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест могат да поискат преизчисляване на пенсията си от осигурителния доход за друг тригодишен период преди 1 януари 1997 г. в 12-месечен срок, след влизането в сила на разпореждането по реда на чл. 70, ал. 17.

➤ Промените в чл. 98, ал. 1 от КСО произтичат от необходимостта сроковете за произнасяне на длъжностните лица по пенсионното производство, в случай че административните актове по тях се постановят в срок, различен от предвидения в АПК 14-дневен срок да се регламентират в Кодекса за социално осигуряване. До този момент срокове за произнасяне бяха регламентирани в чл. 10, ал. 1 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж. Извършените промени са вследствие решение на МС № 704 от 05.10.2018 г. за приемане на мерки за трансформация на модела на административно обслужване.

1.6. Ревизионни актове за начет

➤ С редакцията на чл. 110, ал. 4 от КСО се обезпечава възможността разпорежданията, актовете за начет и задължителните предписания да се връчват на отговорните лица на посочен адрес или на съответния адрес по чл. 18а от АПК, както и по електронен път по реда на Закона за електронното управление.

1.7. Превеждане на осигурителни вноски

➤ В чл. 158 е направено уточнение, че осигурителните вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване се внасят в сроковете по чл. 7 от КСО. В старата редакция на текста беше записано, че вноските се превеждат едновременно с вноските за ДОО.

1.8. Право на прехвърляне на пенсионни права от пенсионните схеми на Съюза

➤ В чл. 343в „Право на прехвърляне на пенсионни права от пенсионните схеми на Съюза“ е добавена нова ал. 2 (в сила от 01.01.2020 г.). С нея се урежда прехвърлянето на пенсионни права на лице, родено след 31 декември 1959 г., което не подлежи на задължително осигуряване за допълнителна пенсия в универсален пенсионен фонд и чието правоотношение с институция или орган на Европейския съюз, по което е било осигурявано в пенсионните схеми на Съюза, е прекратено. Тези лица могат да прехвърлят средствата, представляващи придобитите от него в тази схема пенсионни права:

1. във фонд „Пенсии“, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, на държавното обществено осигуряване; за лице по чл. 127, ал. 5, родено след 31 декември 1959 г., което не е упражнило правото на избор на осигуряване по чл. 4б, средствата се превеждат във фонд „Пенсии“, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, на държавното обществено осигуряване, както и в универсален пенсионен фонд, или
 2. във фонд за допълнително доброволно пенсионно осигуряване, който изплаща пожизнени пенсии, или
 3. на застраховател, който има право да извършва дейност по т. 1, раздел I, буква „б“ – „анюитети“, от приложение № 1 към Кодекса за застраховането.
- В чл. 343г „Последици от прехвърлянето на пенсионни права от пенсионните схеми на Съюза в държавното обществено осигуряване и фондовете за допълнително задължително пенсионно осигуряване“ е създадена нова ал. 2 (в сила от 17.12.2019 г.). С нея се указва последователността по която Националният осигурителен институт разпределя средствата, получени от пенсионната схема на Съюза, когато лицето е направило избор по чл. 343в, ал. 2, т. 1.
- Подадените заявления за прехвърлянето на пенсионни права по част втора „А“ от КСО до влизането в сила на тези текстове се разглеждат по новия ред.

1.9. Преходни и заключителни разпоредби

➤ С ПЗР на ЗБДОО за 2020 г. са направени изменения в Закона за Национална служба за охрана. Възрастта за освобождаването на сержантите при навършването на пределна възраст е увеличена с две години. До промяната те бяха освобождавани от служба на 53 години, която възраст е по-ниска от възрастта за придобиване право на пенсия и те реално не можеха да се пенсионираат.

2. Със Закона за изменение и допълнение на Закона за публичното предлагане на ценни книжа са направени изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр. 26 от 22.03.2020 г.), които са изцяло в част втора „Допълнително социално осигуряване“ и касаят управлението на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване. На пенсионноосигурителните дружества, които управляват фонд за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми е въведено задължение за оповестяване на информация във връзка със стратегията за дялово инвестиране и задължение за публикуване на политика за ангажираност.

3. Във връзка с обявеното извънредно положение беше приет Закон за мерките и действията по време на извънредното положение (ЗМДВИП), обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г. (ДВ, бр. 28 от 24.03.2020 г.). Целта на ЗМДВИП е да уреди извънредните мерки и действия по време на извънредното положение на територията на Република България за предпазване, ограничаване и преодоляване на последиците от разпространяването и заразата с вируса на COVID-19.

Със ЗМДВИП са направени следните изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване:

- Създава се нов чл. 3а в КСО (в сила от 13 март 2020 г.). Съгласно него при обявено извънредно положение по чл. 84, т. 12 от Конституцията на Република България:
1. нормативно определените срокове, предвидени за осигурените лица и пенсионерите, във връзка с прилагането на част първа, глави четвърта – осма спират да текат;
 2. заявления, жалби и други документи във връзка с паричните обезщетения, помощи и пенсии се подават по електронен път по реда на Закона за електронния документ и

електронните удостоверителни услуги или с персонален идентификационен код, или чрез лицензиран пощенски оператор;

3. непроизнасянето в срок на длъжностните лица по чл. 40, ал. 3, чл. 54ж, ал. 1 и чл. 98, ал. 1 по причини, дължащи се на извънредното положение, не се смята за мълчалив отказ по смисъла на чл. 58, ал. 1 от Административно-процесуалния кодекс.

➤ С § 6 от ПЗР на ЗМДВИП (в сила от 13 март 2020 г.) се регламентира изплащането на първите компенсации на засегнатите от пандемията лица. На Националния осигурителен институт се вмени задължение да превежда 60 на сто от размера на осигурителния доход за м. януари 2020 г. на лица, осигурени по чл. 4, ал. 1, т. 1 от КСО от осигурители, отговарящи на критерии, определени с акт на Министерски съвет. Средствата се превеждат по банков път на съответния осигурител в срок до 5 работни дин въз основа на предоставена писмена информация от Агенцията по заетостта (АЗ).

➤ С § 7 от ПЗР на ЗМДВИП (в сила от 13 март 2020 г.) се регламентира служебното преизчисляване на пенсиите на лицата, които имат придобит осигурителен стаж след 31.12.2018 г. Това се отнася за лицата, които не са подали заявление през 2019 г. за ежегодно преизчисляване на пенсията им с придобития осигурителен стаж след пенсиониране и за лицата, които не са подали заявление за преизчисляване на пенсията им през 2020 г. до датата на обявеното извънредно положение. Тези пенсии се преизчисляват, считано от 01.04.2020 г., с придобития от тях осигурителен стаж, положен след пенсионирането или след последното преизчисляване на пенсията.

➤ Съгласно § 20 от ПЗР на ЗМДВИП (в сила от 13 март 2020 г.), експертните решения на ТЕЛК и НЕЛК за определяне на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, съответно експертните решения на Централната военномедицинска комисия към Военномедицинската академия за годност за военна служба и служба в доброволния резерв, при които срокът на инвалидност, съответно срокът на годност изтича по време на действието на този закон, продължават действието си по време на извънредното положение и два месеца след неговата отмяна. Във връзка с това бяха продължени сроковете за изплащане на следните видове пенсии и добавки:

- Лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване;
- Лична пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест;
- Лична пенсия за военна инвалидност;
- Лична пенсия за гражданска инвалидност;
- Социална пенсия за инвалидност;
- Наследствена пенсия, която се изплаща на лица въз основа на определен в ЕР на ТЕЛК процент на трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане;
- Добавка за чужда помощ (към всякакъв вид пенсия).

С Решение на Народното събрание, обнародвано в ДВ, бр. 33 от 07.04.2020 г., срокът на обявеното извънредно положение на територията на цялата страна е удължен до 13 май 2020 г. Във връзка с това и по силата на § 20 от ПЗР на ЗМДВИП (в сила от 13 март 2020 г.) експертните решения на ТЕЛК и НЕЛК за определяне на трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане на лицата, при които срокът на инвалидност изтича по време на действие на ЗМДВИП – през периода от 13.03.2020 г. до 13.05.2020 г., вкл., продължават действието си до отмяна на извънредното положение и два месеца след неговата отмяна, т.е. до 13.07.2020 г. включително.

4. Със Закона за изменение и допълнение на **Закона за военното разузнаване** (ДВ, бр. 69 от 04.08.2020 г.) е променено името на „служба „Военна информация“ на „Служба „Военно разузнаване“. В тази връзка е и промяната в чл. 127, ал. 5 от КСО.

5. Със Закона за изменение и допълнение на Закона за резерва на въоръжените сили на Република България (ДВ, бр. 109 от 22.12.2020 г., в сила от датата на обнародване в държавен вестник) са направени следните изменения и допълнения в КСО:

➤ Към кръга на осигурените лица по чл. 4, ал. 1, т. 4 са добавени и „резервистите на срочна служба в доброволния резерв“.

➤ Към осигурителния стаж на военнослужещите, които имат право на пенсия по условията на чл. 69, ал. 1 от КСО, е добавен и стажът като резервисти на срочна служба в доброволния резерв по Закона за резерва на въоръжените сили на Република България.

ПРОМЕНИ В ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА ДОО ЗА 2020 Г.

Във връзка с въведеното в страната извънредно положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г. бяха предприети правителствени и законодателни мерки за запазване здравето на населението, подкрепата на работодателите да запазят работните места, защита доходите на домакинствата и насърчаване на потреблението. Част от тези мерки бяха реализирани чрез бюджета на държавното обществено осигуряване. **По-важните нормативни промени и правителствени мерки с отношение към бюджета на ДОО за 2020 г. са следните:**

1. С § 9 от Заключителните разпоредби на **Закона за изменение и допълнение на Закона за държавния бюджет на Република България за 2020 г.** (ДВ, бр. 34 от 09.04.2020 г., в сила от 09.04.2020 г.) са направени промени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. Разходите по бюджета на фонд „Безработица“ бяха увеличени с 1 000 000,0 хил. лв. за реализиране на мерки за заетост и защита на работните места в засегнатите от пандемията сектори. Осигурителните приходи бяха намалени с 430 000,0 хил. лв., като следствие от прогнозите за развитието на пазара на труда и свързаната с това динамика в броя на осигурените лица и осигурителните доходи. За балансиране на консолидирания бюджет на ДОО трансферът от централния бюджет за покриване на недостига от средства беше увеличен с 1 430 000,0 хил. лв.

2. Със **Закона за изменение и допълнение на Закона за данък върху добавената стойност** (ДВ, бр. 55 от 19.06.2020 г., в сила от 1 юли 2020 г.) се създава нов § 6а в ЗБДОО за 2020 г., с който се регламентира, че през 2020 г. средства от фонд „Безработица“ на държавното обществено осигуряване може да се разходват и за мерки, свързани със заетостта, при условия и по ред, определени от Министерския съвет.

Другата промяна се извърши в Приложение № 1 „Минимален осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии“. Дейност с пореден номер 60, която преди промяната обхващаше дейности „Хотелиерство“ (код 55 по КИД-2008), „Ресторантьорство“ (код 56 по КИД-2008) и „Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации“ (код 79 по КИД-2008), е разделена на две – първата, обхващаща дейности с кодове 55 и 56 по КИД-2008, и втората, обхващаща дейност с код 79 по КИД-2008. За дейностите с кодове 55 и 56 по КИД-2008 минималните осигурителни доходи за всички квалификационни групи професии, с изключение на група „Професии, неизискващи специална квалификация“, бяха увеличени с 31,1 на сто. За група „Професии, неизискващи специална квалификация“ минималният осигурителен доход остана без промяна – 610 лв.

Със същия закон в Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., и за преодоляване на последиците се създаде нов § 27а в ПЗР, с който се регламентира, че през 2020 г. срокът по чл. 54м от КСО за служебно преизчисляване на паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане и при осиновяване на дете до 5-годишна възраст на

самоосигуряващите се лица по чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4 от Кодекса за социално осигуряване се удължава до 30 септември, т. е. увеличи се с три месеца.

3. Със **Закона за изменение на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г.** (ДВ, бр. 84 от 29.09.2020 г.) се направиха следните промени:

- Считано от 01.10.2020 г., минималният дневен размер на паричното обезщетение за безработица бе увеличен от 9,00 лв. на 12,00 лв. (чл. 11, ал. 1, т. 2 от ЗБДОО 2020 г.).
- Като временна мярка паричните обезщетения за безработица по чл. 54б, ал. 4 от КСО (за лицата, придобили право на парично обезщетение по чл. 54а от КСО преди изтичането на три години от предходно упражняване на правото на обезщетение за безработица и изплащано в минимален размер), отпуснати с начална дата от 01.10.2020 г. до 31.12.2020 г. включително, се изплащат за срок 7 месеца, а не за 4 месеца. По-дългият срок се прилага и за обезщетенията по чл. 54б, ал. 4 от КСО, чийто срок не е изтекъл към 01.10.2020 г.

ПОДЗАКОНОВИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

1. Промени в Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж

1.1 Постановление № 217 от 17 август 2020 г. за изменение и допълнение на Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (ДВ, бр. 74 от 21.08.2020 г., в сила от 01.01.2020 г.)

➤ С допълнението в чл. 1, ал. 1 от НПОС изрично се регламентира, че при прилагане на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност се приемат копия на приложените документи към заявленията за отпускане на пенсия, постъпили чрез системата за електронен обмен на социалноосигурителна информация. В този случай отпада изискването копията от тези документи за бъдат заверени от съответните институции, които ги изпращат.

➤ В разпоредбите на чл. 7, ал. 4, т. 2; чл. 10б, ал. 1 и чл. 10в, ал. 2, 5 и 6 от НПОС думите „длъжностното лице от териториалното поделение на НОИ“/ „длъжностно лице по пенсионното осигуряване“ е заменено с „длъжностно лице по чл. 98, ал. 1 от КСО“ с цел последователна употреба на идентична терминология в нормативен акт.

➤ В чл. 8, ал. 2 от НПОС е направено допълнение, което има за цел да се съобрази изцяло с нормата на чл. 89а от КСО. По този начин са обхванати изчерпателно всички хипотези от гледна точка на момента, към който се определя годишният доход на член от семейството във връзка с преценяване както на правото на социална пенсия за старост, така и на персонална пенсия.

➤ В чл. 9 се правят изменения и допълнения, с които се регламентира по-детайлно редът за създаване и водене на пенсионните досиета, както следва:

- В чл. 9, ал. 2, т. 2 изрично е предвидено в пенсионните досиета да се съхраняват оригиналните удостоверения за осигурителен стаж – както за времето до 31.12.1999 г., така и след тази дата. В пенсионното досие следва да се съхраняват и заверени копия на трудови, служебни, осигурителни и военноотчетни книжки и на други документи, удостоверяващи осигурителен стаж, различни от оригиналните удостоверения за осигурителен стаж, чиито оригинали подлежат на връщане (чл. 9, ал. 2, т. 4). С чл. 9, ал. 2, т. 5 изрично е предвидена възможност за съхраняване на копие от удостоверението за наследници, а не на оригинала.
- В чл. 9, ал. 4 е указан редът за извършване на заверката за вярност с оригинала на копията на документите, които се съхраняват в пенсионното досие. Заверката се извършва от упълномощено длъжностно лице от ръководителя на териториалното поделение на НОИ или от длъжностното лице в НОИ, на което е възложено ръководството на дейността по отпускане и изплащане на пенсии по международни договори, по които Република

България е страна, или на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност – за лицата с постоянен адрес в чужбина.

- Изцяло нов момент е регламентирането на издаването при поискване от лицето на удостоверение за зачетения осигурителен стаж въз основа на съхраняваните в пенсионното му досие оригинални удостоверения за осигурителен стаж. Освен тях, титулярят на пенсионното досие има право при поискване да получи и заверени копия от съхраняваните в него документи (чл. 9, ал. 5 от НПОС).

➤ С промяната в чл. 10, ал. 8 от НПОС (в сила от 21.08.2020 г.) се определи възможността разпореждането в пенсионните производства да се връчва на лицата освен лично срещу подпис в приемните на ТП на НОИ, така също и чрез лицензиран пощенски оператор с обратна разписка на посочен адрес или на съответния адрес по чл. 18а от АПК, както и по електронен път чрез Системата за сигурно електронно връчване.

➤ С промените в чл. 16, ал. 1 и чл. 18а, ал. 2 от НПОС се прецизират текстовете, свързани с превръщането на осигурителния стаж на лицата по чл. 69а от КСО (балерини, балетисти и танцьори с осигурителен стаж в културни организации) при определяне размера на пенсията им за осигурителен стаж и възраст.

➤ С допълнението в ал. 4 на чл. 21 от НПОС се регламентира, че когато заявлението за служебно преизчисляване на пенсията е подадено едновременно със заявлението за отпускането ѝ, първото преизчисляване се извършва през следващата календарна година от първо число на месеца, следващ същия календарен месец, в който е било подадено заявлението. С новата ал. 5 се конкретизира моментът, от който тече 4-месечният срок на административното производство по преизчисляването на пенсията, както в годината на подаване на заявлението за служебно ежегодно преизчисляване на пенсията, така и през следващите години, когато преизчисляването се извършва без подаване на заявление – в първия случай срокът започва да тече от датата на подаване на заявлението, а през следващите години – от датата, считано от които трябва да бъде преизчислена пенсията. С текста на новата ал. 6 се регламентира, че ако до датата на служебното преизчисляване на пенсията, лицата нямат положен осигурителен стаж, то длъжностното лице по чл. 98, ал. 1 от КСО се произнася с разпореждане за отказ за преизчисляване на пенсията.

➤ Промените в чл. 43а от НПОС са свързани със зачитането на осигурителен стаж на лицата, полагали грижи за лице с определена чужда помощ. От 01.01.2020 г. осигурителен стаж се зачита независимо от степента на увреждането – отпада условието лицето да е с определена трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане над 90 на сто.

➤ С промените в чл. 50а от НПОС се постига яснота относно хипотезите, в които добавката за чужда помощ по чл. 103 от КСО следва да се изплаща към пенсията на лицето, защото личната помощ не му е била предоставена поради прекратяване на договора с асистента.

2. Промени в Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване, извършени с ПМС № 202 от 07.08.2020 г. за изменение и допълнение на Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване (ДВ, бр. 72 от 14.08.2020 г.)

➤ Отменена е възможността удостоверенията за деклариране на данни и обстоятелства от осигурителите и самоосигуряващите се лица във връзка с изплащане на паричните обезщетения при болест, майчинство и осиновяване на дете (приложения № 9, 10 и 11 към Наредбата) да се подават на хартиен носител. Те се подават в НОИ само по електронен път, чрез използване на квалифициран електронен подпис на подателя. Промените влизат в сила от 18 август 2020 г.

➤ От 18 август 2020 г. упълномощителите, притежаващи КЕП, могат по електронен път, чрез формата за контакт с НОИ с достъп до персонални данни (с ЕГН/ЛНЧ и с КЕП), да подадат

заявление приложение № 13 към НПОПДОО (за упълномощаване и оттегляне на упълномощаването за представяне на документи по електронен път в НОИ с квалифициран електронен подпис на упълномощено лице). Пълномощното също се подава само по електронен път.

➤ Лицата, чиито трудови договори са прекратени поради ликвидация или прекратяване на осигурителя или служебно от ИА „Главната инспекция по труда“, вече имат възможност да подадат необходимите документи (заявление приложение № 15) в НОИ по електронен път отново чрез формата за контакт с НОИ с достъп до персонални данни (с ЕГН/ЛНЧ и ПИК, издаден от НОИ, или с КЕП).

➤ Необходимите документи за изплащане на парична помощ при смърт на осигуреното лице (заявление-декларация приложение № 17) и неполучените от починало лице парични обезщетения и помощи (заявление-декларация приложение № 18) се подават от всеки от наследниците в ТП на НОИ по постоянния или настоящия им адрес лично или чрез упълномощено съгласно чл. 18 от АПК лице, или по електронен път с КЕП или ПИК на подателя.

3. Промени в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица, извършени с Постановление № 213 от 14 август 2020 г. (ДВ, бр. 73 от 18.08.2020 г., в сила от 18.08.2020 г., с изключение на §1, т. 3, който влиза в сила от 13 март 2020 г.)

➤ С Постановлението са изменени текстовете на чл. 1, ал. 1, чл. 3, ал. 5, чл. 11, ал. 2 и чл. 15, ал. 1 от наредбата. Унифицира се заявлението за отпускане на парично обезщетение за безработица – приложение № 1, като същото се използва за обезщетенията по чл. 54а от КСО и по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ. Същото заявление се подава и при промяна в декларираните обстоятелства за изплащане на обезщетението, както и за изплащане на обезщетение неполучено от починало лице.

➤ Съгласно изменения текст на чл. 1, ал. 4 (в сила от 13 март 2020 г.) заявлението по образец съгласно приложение № 1 се подава в НОИ само по електронен път – чрез електронната услуга „Подаване на заявление за отпускане на парично обезщетение за безработица (ПОБ) на основание чл. 54а от КСО“, чрез формата за контакт с НОИ с достъп до персонални данни и чрез ССЕВ на ДАЕУ. Заявление на хартиен носител за отпускане на ПОБ на основание чл. 54а от КСО и/или чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ и за изплащане на ПОБ, неполучено от починало лице, както и при настъпване на промяна в обстоятелствата за изплащането му се подава само в съответните дирекции „Бюро по труда“.

➤ С промяната в чл. 1, ал. 6 от НОИПОБ, изпращането на уведомителни писма от ТП на НОИ за отстраняване на нередности и представяне на липсващи документи се извършва само по електронен път по реда на Закона за електронното управление или чрез лицензиран пощенски оператор. Възможността за уведомяване по телефона се запазва.

➤ Изменението на чл. 15, ал. 4 от Наредбата е свързано с увеличаването на срока за деклариране на промяна в обстоятелствата от наследници на починало безработно лице, във връзка с изплащане на неполучено от него обезщетение, от 3 на 7 работни дни.

➤ С Постановлението, в сила от 18.08.2020 г., е утвърден нов образец на заявлението за отпускане/ изплащане на парично обезщетение за безработица – Приложение № 1 към Наредбата.

4. Промени в Наредбата за медицинската експертиза

4.1. Изменение с Решение № 1 632 на Върховния административен съд на Република България (ДВ, бр. 63 от 17.07.2020 г., в сила от същата дата). С решението се отменя т. III от „Методика за прилагане на отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност (вида и степента на увреждане) в проценти“, Приложение № 2 към наредбата. С нея се уреждаше, че при наличие на няколко увреждания за отправна точка при оценка на трайно намалената

работоспособност/ вид и степен на увреждане се взема предвид заболяването с най-висок процент, а останалите проценти за съпътстващите увреждания не се вземат предвид.

4.2. С постановление № 241 от 2.09.2020 г. (ДВ, бр. 79 от 08.09.2020 г., в сила от същата дата) е допълнена Наредбата за медицинската експертиза, като в приложение № 2 към чл. 63, ал. 3 „Методика за прилагане на отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност (вида и степента на увреждане) в проценти“ се създава нова т. III. Съгласно допълнението когато са налице няколко увреждания, независимо дали са за заболявания от общ характер, или за заболявания с причинна връзка, за всяко от които в отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане е посочен отделен процент, оценката на трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане се определя, като се взема най-високият процент по съответната отправна точка на най-тежкото увреждане. Останалите проценти за съпътстващите увреждания не се вземат предвид при оценката, но се изписват в мотивната част на експертното решение.

5. Промени в Наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски, извършени с Постановление № 325 от 26.11.2020 г. (ДВ, бр. 101 от 27.11.2020 г., в сила от 27.11.2020 г.)

➤ В чл. 1, ал. 8 от Наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски е добавена нова т. 20. Към доходите, за които не се начисляват и внасят осигурителни вноски са добавени и компенсациите, изплатена по реда на нормативен акт на Министерския съвет на работници и служители, чиято трудова дейност е преустановена временно със заповед на държавен орган в периода на обявено извънредно положение или обявена извънредна епидемична обстановка.

6. Наредба № Н-13 от 17.12.2019 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица (ДВ, бр. 1 от 03.01.2020 г.)

➤ С § 4 от ПЗР на Наредбата се отменя Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица.

➤ С новата Наредба № Н-13 се уреждат съдържанието, сроковете, начинът и редът за събиране и съхранение в Националната агенция за приходите на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица, като няма принципни различия от реда, регламентиран в отменената Наредба № Н-8 от 2005 г.

➤ С Наредба за допълнение на Наредба № Н-13 от 2019 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица (ДВ, бр. 30 от 31.03.2020 г., в сила от 31.03.2020 г.) е направено допълнение в ПЗР. С него се регламентира, че през 2020 г. самоосигуряващите се лица, за които се прилага срокът за подаване на годишната данъчна декларация по § 27, ал. 2 от ПЗР на Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г. или 30 юни, подават и декларация образец № 6 в същия срок.

7. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 1 от 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация (ДВ, бр. 102 от 31.12.2019 г., в сила от 01.01.2020 г.)

➤ Създадена е нова т. 3 в чл. 1 от наредбата, съгласно която редът за представяне от изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация на данните, съдържащи се в

протоколите за извършени услуги по профилактика и рехабилитация, се урежда с настоящата наредба.

➤ В чл. 7, ал. 1 се уточняват видовете документи, които лицата трябва да представят в ТП на НОИ до 10 работни дни преди датата на постъпване при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация. Документът за самоличност е само за справка, а личната амбулаторна карта отпада. В чл. 7, ал. 1, т. 4 е уточнено, че документът, удостоверяващ осигурителните права на лицето се отнася само за лице, осигурено за общо заболяване, майчинство и/или трудова злополука и професионална болест. Създава се нова т. 5 за попълване на декларация по образец при издаване на удостоверения на осигурени и самоосигуряващи се лица.

➤ В чл. 8 се регламентира вписването на данни в регистъра и реда за издаване на удостоверение и разпореждане за отказ, както и сроковете за съхраняване на документи от ТП на НОИ.

➤ С промените в чл. 9, ал. 1, т. 2 правоимащите лица се задължават за представят при постъпването си при изпълнителя на дейността по профилактика и рехабилитация и експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК, когато има определена трайно намалена работоспособност 50 и над 50 сто, както и експертно решение за признаване на трудова злополука и професионална болест, когато удостоверението е издадено за ползване на парична помощ за профилактика и рехабилитация от фонд „Трудова злополука и професионална болест“, по чл. 56 от КСО.

➤ В новата редакция на чл. 12, ал. 1 е разписано изискването в медицинските направления по чл. 5, съхранявани от изпълнителя на дейността, да са отразени резултати, заключения и препоръки на лекарите във връзка с проведената профилактика и рехабилитация. Съгласно т. 4 се съхраняват и документите, съдържащи информация за причините, наложили прекратяване на профилактиката и рехабилитацията преди крайния срок, посочен в удостоверението.

➤ Обменът на данни с изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация, осъществяван само по електронен път, е разписан в чл. 13, чл. 14, чл. 14а и чл. 15 от Наредбата.

➤ С новата редакция на чл. 6 на НОИ се вмениява задължението за осъществяването на дейността по профилактика и рехабилитация и на електронния обмен на данните, да създаде и поддържа регистър на лицата, ползвали парични помощи за профилактика и рехабилитация. До промяната НОИ създаваше и поддържаше регистър с база данни за лицата, ползвали парични помощи за профилактика и рехабилитация.

8. Инstrukция за изменение и допълнение на Инstrukция № 13 от 2000 г. за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране (ДВ, бр. 110 от 29.12.2020 г.)

➤ В приложение № 1 към чл. 8, ал. 6 на инструкцията „Списък на професиите и длъжностите в АЕЦ „Козлодуй“ по чл. 1, т. 5, буква „а“ от НКТП, са направени изменения и допълнения, които са вследствие ново щатно разписание.

➤ В приложение № 2 към чл. 8, ал. 7 на инструкцията – „Списък на професиите в АЕЦ „Козлодуй“ по чл. 1, т. 5, буква „б“ от НКТП, са направени изменения и допълнения, които са вследствие въведена една нова и променена друга длъжност.

Отделните изменения и допълнения в Инstrukцията влизат в сила, съобразно датите на въвеждане на съответните промени в длъжностното разписание на АЕЦ „Козлодуй“.

9. С Инstrukция за изменение и допълнение на Инstrukция № 1 от 2015 г. за реда и начина за осъществяване на контролно-ревизионна дейност от контролните органи на Националния осигурителен институт (ДВ, бр. 92 от 27.10.2020 г.) са направени следните изменения и допълнения:

➤ В чл. 2, ал. 1 от инструкцията към обхвата на ревизиите и проверките, извършвани от контролните органи на НОИ, са добавени и изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация.

➤ Останалата част от промените в инструкцията са свързани с обхвана на ревизиите, сроковете, проверяваните документи и правомощията на контролните органи на НОИ при извършването на ревизии на изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация.

ПОСТАНОВЛЕНИЯ НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ С ОТРАЖЕНИЕ ВЪРХУ БЮДЖЕТА НА ДОО

1. Постановления на Министерския съвет за запазване на заетостта на работници и служители, вследствие обявеното извънредно положение на 13.03.2020 г.

➤ **Постановление № 55 от 30 март 2020 г. за определяне на условията и реда за изплащане на компенсации на работодатели с цел запазване на заетостта на работниците и служителите при извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г. (ДВ, бр. 31 от 1 април 2020 г., изм. и доп. ДВ, бр. 37 от 21 април 2020 г., в сила от 13.03.2020 г.).**

Компенсациите по ПМС № 55/2020 г. се изплащат на работодатели, които са засегнати от обявеното с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г. извънредно положение. Те са в размер 60 на сто от размера на осигурителния доход за януари 2020 г. и от дължимите осигурителни вноски за сметка на работодателя на всеки работник или служител и на когото ще бъде запазена заетостта за допълнителен период, равен на периода, за който се изплащат компенсации. Компенсациите се изплащат за целия период или за част от периода на действие на Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., но за не повече от три месеца.

Работодателите подават в дирекция „Бюро по труда“, обслужваща територията по мястото на работа на работниците и служителите, заявление за изплащане на компенсации, а НОИ ежесечно изплаща на работодателите компенсациите въз основа на обобщената информация, предоставена от Агенцията по заетостта. Компенсациите са за сметка на фонд „Безработица“ на държавното обществено осигуряване.

➤ **Постановление № 151 от 3 юли 2020 г. за определяне на условията и реда за изплащане на средства за запазване на заетостта на работници и служители след периода на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., и извънредната епидемична обстановка, обявена с решение № 325 и удължена с решение № 378 на Министерския съвет от 2020 г. (ДВ, бр. 60 от 07.07.2020 г., изм. с ПМС № 278 от 2020 г., ПМС № 416 от 2020 г. и ПМС № 93 от 2021 г.).**

Това постановление регламентира изплащането на средства за запазване на заетостта след периода на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., и извънредната епидемична обстановка, обявена с Решение № 325 и удължена с Решение № 378 на Министерския съвет от 2020 г.

Средствата за запазване на заетостта са в размер 60 на сто от размера на осигурителния доход за м. май 2020 г. и от дължимите осигурителни вноски за сметка на работодателя на всеки работник или служител. Те се изплащат за целия период или за част от периода от 1 юли до 30 септември 2020 г. и са за сметка на фонд „Безработица“ на държавното обществено осигуряване. Работодателите подават в дирекция „Бюро по труда“, обслужваща територията по

мястото на работа на работниците и служителите, заявление за изплащане на средства, които се превеждат на съответния работодател по банков път от Националния осигурителен институт.

➤ **Постановление № 278 от 12 октомври 2020 г. за изменение и допълнение на Постановление № 151 на Министерския съвет от 2020 г. за определяне на условията и реда за изплащане на средства за запазване на заетостта на работници и служители след периода на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., и извънредната епидемична обстановка, обявена с Решение № 325 и удължена с Решение № 378 на Министерския съвет от 2020 г. (ДВ, бр. 89 от 16.10.2020 г., в сила от 1 октомври 2020 г.).**

С ПМС № 278/2020 г. са направени изменения и допълнения в ПМС № 151/2020 г., като средствата по това постановление се изплащат за периода от 1 октомври до 31 декември 2020 г., а размерът на дължимите средства се определя от осигурителния доход за м. август 2020 г. Към правоимащите лица са добавени и осигурителите от икономическа дейност с код по НКИД 49.39 „Друг пътнически сухопътен транспорт, неклассифициран другаде“.

2. Постановления на Министерския съвет за подкрепа на пенсионерите за преодоляване на последиците от епидемията от COVID-19

За смекчаване на социалните последици от пандемията на COVID-19 бе одобрено от правителството, изплащането на еднократни допълнителни суми в размер на 50 лв. към пенсиите на всички пенсионери за месеците от август до декември 2020 г. Средствата бяха осигурени със следните постановления на Министерския съвет:

➤ С постановление № 175 от 31 юли 2020 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. (ДВ, бр.69 от 04.08.2020 г., в сила от 01.08.2020 г.) се предоставиха 106 043 350 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. за еднократно изплащане на 50 лв. към пенсиите за м. август 2020 г.

➤ С постановление № 226 от 20 август 2020 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. (ДВ, бр. 75 от 25.08.2020 г.) се предоставиха 106 043 350 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. за еднократно изплащане на 50 лв. към пенсиите за м. септември 2020 г.

➤ С постановление № 258 от 17 септември 2020 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. (ДВ, бр. 83 от 25.09.2020 г., в сила от 01.10.2020 г.) се предоставиха 105 962 800 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. за еднократно изплащане на 50 лв. към пенсиите за м. октомври 2020 г.

➤ С постановление № 285 от 22 октомври 2020 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. (ДВ, бр. 92 от 27.10.2020 г., в сила от 01.11.2020 г.) се предоставиха 105 925 000 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. за еднократно изплащане на 50 лв. към пенсиите за м. ноември 2020 г.

➤ С постановление № 312 от 20 ноември 2020 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. (ДВ, бр. 100 от 24.11.2020 г., в сила от 01.12.2020 г.) се предостави допълнителен трансфер в размер 105 925 000 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. за еднократно изплащане на 50 лв. към пенсиите на всички пенсионери за м. декември 2020 г.

3. Постановления на Министерския съвет за определяне размерите на пенсиите, за определяне на нови размери на минималната работна заплата за страната през 2020 г. и други

➤ С ПМС № 350 от 19 декември 2019 г. за определяне размера на минималната работна заплата за страната (ДВ, бр. 101 от 27.12.2019 г., в сила от 1.01.2020 г.) се определи от 01.01.2020 г.

размер на минималната месечна работна заплата за страната 610 лв. и на минималната часова работна заплата 3,66 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица.

➤ С постановление № 53 от 26 март 2020 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. (ДВ, бр. 30 от 31.03.2020 г., в сила от 01.04.2020 г.) се предостави допълнителен трансфер в размер 49 840 000 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. април 2020 г. Допълнителната сума е в размер 40 лв. и се изплаща на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. април 2020 г. е в размер до 363,00 лв. включително.

➤ С постановление № 107 от 28 май 2020 г. за определяне на нов размер на социалната пенсия за старост (ДВ, бр. 50 от 02.06.2020 г., в сила от 01.07.2020 г.) се определи от 01.07.2020 г. нов размер на социалната пенсия за старост от 141,63 лв. месечно.

➤ С постановление № 126 от 18.06.2020 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. (ДВ, бр. 56 от 23.06.2020 г.) са преведени 16 807 лв. допълнителен трансфер за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

➤ С постановление № 397 от 22.12.2020 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. (ДВ, бр. 110 от 29.12.2020 г.) са преведени 5 462 лв. допълнителен трансфер за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

➤ С Постановление № 249 от 03.09.2020 г. за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на Националния осигурителен институт за 2020 г. бяха преведени 5 503 000 лв. за увеличаване на индивидуалните основни месечни заплати на служителите на НОИ, които са натоварени с дейности по превенция на разпространението на COVID-19 и ограничаване на последствията от пандемията, и за заплащане на свързаните с това задължителни осигурителни вноски за сметка на работодателя.

➤ Постановление № 240 от 31 август 2020 г. за **допълнение на Наредбата за заплатите на служителите от държавната администрация, приета с ПМС № 129/2012 г. (ДВ. Бр. 78 от 04.09.2020 г.)**

С постановлението се създава §3а в ПЗР на Наредбата за заплатите на служителите в държавната администрация. С него се регламентира, че в срок до 4 септември 2020 г. ръководителите на определени административни структури, определят еднократно нов размер на индивидуалните основни месечни заплати за служителите в тези администрации, увеличен с не повече от 30 на сто от досегашния размер. Определените нови размери на индивидуалните основни месечни заплати са в сила от 1 август 2020 г. и се отнасят за служителите в изброените административни структури, които са предимно натоварени с дейности по овладяване на последствията от пандемията от COVID-19, обслужват пряко лицата и/или осъществяват контрол.

СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО

Държавното обществено осигуряване предоставя финансова защита на лицата, засегнати от социалните рискове болест, инвалидност, старост, майчинство, безработица и др. Социалноосигурителните обезщетения са предназначени да компенсират загубата на доход от труд поради настъпването на даден риск. Осигурителните права на лицата финансово се

обезпечават чрез натрупаните средства от законоустановени осигурителни вноски във фондовете на ДОО.

Държавното обществено осигуряване предоставя, при съблюдаване на определени изисквания за осигурително участие и други критерии, обезщетения и помощи на загубилите доходи при временна или трайна, пълна или частична загуба на работоспособност.

От деветте включени в Конвенция № 102 на МОТ осигурителни риска: (1/ болест; 2/ инвалидност; 3/ майчинство; 4/ отглеждане на дете; 5/ трудова злополука и професионално заболяване; 6/ старост; 7/ смърт на наследодател или загуба на издържащ член на семейството; 8/ безработица; 9/ медицински услуги и здравеопазване), чрез държавното обществено осигуряване под управлението на Националния осигурителен институт се администрират осем осигурени социални риска. Обслужването на деветия осигурителен риск, свързан със здравеопазването и медицинските услуги, се извършва от НЗОК.

От фондовете на държавното обществено осигуряване се изплащат:

- Пенсии за трудова дейност – пенсии за осигурителен стаж и възраст; за инвалидност поради общо заболяване; за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест;
- Пенсии за нетрудова дейност – пенсии за военна и гражданска инвалидност; социални пенсии за старост и инвалидност и персонални пенсии;
- Пенсии по отменени закони;
- Наследствени пенсии и добавки към пенсиите;
- Парични обезщетения за временна неработоспособност;
- Парични обезщетения за временно намалена работоспособност;
- Парични обезщетения за майчинство;
- Парични обезщетения за безработица по КСО и по ЗОВС на Република България;
- Парични помощи.

За европейските граждани, които пребивават или се придвижват и работят в границите на ЕС, за работодателите, дължащи осигурителните вноски се прилагат разпоредбите на Европейския съюз относно координацията на социалната сигурност, чиито правила се адаптират към промените в социалната и правната сфера. С регламенти (ЕО) № 883/2004 и № 987/2009, освен улесняването на мобилността на работниците, засилването ролята на административното сътрудничество и поетапно преминаване към електронен обмен на данни между институциите, се подобрява и защитата на лицата, които се движат в рамките на Европа.

Националният осигурителен институт осъществява кореспонденцията с чуждестранните осигурителни служби при прилагане разпоредбите на регламентите и международните договори в областта на социалното осигуряване и социалната сигурност по отношение на:

- Паричните обезщетения за болест, майчинство и помощите при смърт;
- Паричните обезщетения за безработица;
- Пенсиите за старост, инвалидност и наследствените пенсии.

Двустранните споразумения по обществено осигуряване не засягат националната система за осигуряване и разпоредбите, указващи кои лица подлежат на осигуряване, размерите на паричните обезщетения, при какви условия и за какъв период се предоставят. Тези въпроси се уреждат от съответното национално законодателство. За всеки, който работи в друга държава, е от значение да не остане лишен от правото да се осигурява и да получава краткосрочни и дългосрочни обезщетения при настъпване на даден осигурителен риск. Но важно е също да не бъде задължен да се осигурява едновременно по законодателствата на двете страни.

ПЕНСИИ

1. Пенсии за трудова дейност

1.1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст

Основният вид пенсия, който се отпуска по нашето законодателство и заема най-висок дял в разходите на ДОО за пенсии, е за осигурителен стаж и възраст (ОСВ).

А. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – стандартна пенсионна възраст

Изискванията за придобиване право на лична пенсия за осигурителен стаж и възраст са две:

- 1) навършена пенсионна възраст;
- 2) придобит осигурителен стаж.

Условията за придобиване право на пенсия за ОСВ след 31 декември 2019 г. са показани в таблиците от приложението към годишника.

През 2020 г. мъжете придобиват право на пенсия при навършена възраст 64 години и 3 месеца и наличие на 38 години и 10 месеца осигурителен стаж, а жените – 61 години и 6 месеца и 35 години и 10 месеца осигурителен стаж (чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО).

В случай че лицата не отговарят на горепосочените условия, те придобиват право на пенсия при наличие на не по-малко от 15 години действителен осигурителен стаж и навършена възраст 66 години и 6 месеца (чл. 68, ал. 3 от КСО).

На основание чл. 68а от КСО, лицата, които имат изискуемия осигурителен стаж по чл. 68, ал. 2 от КСО, могат по тяхно желание да се пенсионираат до една година по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1. Пенсията се отпуска от датата на заявлението и се изплаща пожизнено, като размерът ѝ се намалява с 0,4 на сто за всеки недостигащ месец до навършване от лицето на възрастта му по чл. 68, ал. 1. Лицата, на които е отпусната пенсия за ОСВ в намален размер, нямат право на пенсия по чл. 68, ал. 1-3 от КСО.

Минималният месечен размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО се определя всяка година със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. Размерът на пенсията за осигурителен стаж и възраст при непълнен осигурителен стаж (чл. 68, ал. 3 от КСО) не може да бъде по-нисък от 85 на сто от минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО.

Таблица № 3 : Минимални размери на пенсиите за ОСВ и максимален размер на получаваните една или повече пенсии за периода 01.01.2020 – 31.12.2020 г. (лв.)

Период	Минимален месечен размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО	Минимален месечен размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 3 от КСО	Максимален месечен размер на получаваните една или повече пенсии
01.01.2020 – 30.06.2020 г.	219,43	186,52	1 200,00
01.07.2020 – 31.12.2020 г.	250,00	212,50	1 200,00

Б. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – ранно пенсиониране

Военнослужещи, полицаи и други служители в сектор „Сигурност“

Военнослужещите придобиват право на пенсия през 2020 г. при навършване на възраст 53 години и 6 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени като военносслужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, като резервисти на активна служба и/или като резервисти на срочна служба

в доброволния резерв по Закона за резерва на въоръжените сили на Република България (чл. 69, ал. 1 от КСО).

Държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи, Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители по чл. 16, ал. 2 от Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и 6 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени като държавни служители по посочените закони, по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“ и като военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (чл. 69, ал. 2 от КСО).

Държавните служители по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“ придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години 6 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по ЗДАНС, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 2 от КСО (чл. 69, ал. 3 от КСО).

Лицата, прослужили 15 години на длъжности от летателния състав, на длъжност „парашутист“, в екипажите на подводните съдове и във водолазния състав, в някои от ведомствата по горепосочените в ал. 1, 2 и 3 закони, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 43 години и 6 месеца (чл. 69, ал. 4 от КСО).

Държавните служители от Държавна агенция „Разузнаване“ придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и 6 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по ЗДАР, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 1, 2 и 3 (чл. 69, ал. 5 от КСО).

Офицерите и сержантите от Националната служба за охрана придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и 6 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по Закона за НСО, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 1, 2 и 3 (чл. 69, ал. 5а от КСО).

Служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на Министерството на вътрешните работи, изпълняващи някои от дейностите, свързани с неотложни аварийно-възстановителни работи, оперативна защита при наводнения и операции по издирване и спасяване, и химическа, биологическа и радиационна защита по Закона за Министерството на вътрешните работи, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и 6 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени в системата на гражданска защита (чл. 69, ал. 6 от КСО).

Служителите на длъжност „водолаз“ в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на Министерството на вътрешните работи, ако са прослужили на тази длъжност 15 години, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 43 години и 6 месеца (чл. 69, ал. 7 от КСО).

Балерини, балетисти и танцьори

Лицата, които имат осигурителен стаж 25 години на длъжност балерина, балетист или танцьор в културни организации, придобиват право на пенсия през 2020 г. при навършване на възраст 43 години и 6 месеца (чл. 69а от КСО).

Работещи при условията на I-ва и II-ра категория труд

През 2020 г. право на ранно пенсиониране от фонд „Пенсии“ на ДОО *при положен труд от първа и втора категория* придобиват лицата, които не са придобили право на пенсия за ранно

пенсиониране от професионален пенсионен фонд или са променили осигуряването си от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“, при изпълнени условия, както е показано в таблици № 6 и 7 от приложението към годишника.

Лицата, които до 31 декември 2015 г. имат 10 години осигурителен стаж като *работници, инженерно-технически специалисти и ръководни служители до ръководител на участък включително, заети на работа под земята в подземните рудници, в подземните геологопроучвателни и хидротехнически обекти, в тунелното и подземното минно строителство*, могат да се пенсионират преди навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, при условие, че имат сбор от възраст и осигурителен стаж 90 и възраст за 2020 г. – 52 години и 10 месеца за мъжете и 47 години и 10 месеца за жените (чл. 69б, ал. 3 от КСО).

Ако трудовият договор на горепосочените лица е прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от Кодекса на труда, те могат да се пенсионират през 2020 г. при навършване на 45 години и 10 месеца възраст и ако имат сбор от осигурителен стаж и възраст 90 и 10 години осигурителен стаж, положен при горепосочените условия (чл. 69б, ал. 4 от КСО).

Учители

Учителите през 2020 г. придобиват право на *срочна пенсия за ранно пенсиониране в намален размер*, изплащана от Учителския пенсионен фонд, при навършване на възраст 58 години и 6 месеца от жените и 61 години и 3 месец от мъжете и учителски осигурителен стаж – 25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете (чл. 69в, ал. 1 от КСО). Срочната пенсия за ранно пенсиониране се изплаща на лицата до навършване на възрастта им по чл. 68, ал. 1 от КСО, след което се изплаща пенсия в пълен размер от фонд „Пенсии“ на ДОО.

Учителите, които са придобили право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но не са се възползвали от него и се пенсионират при условията на чл. 68, ал. 1-2, получават *пенсия в пълен размер* от фонд „Пенсии“ и добавка от Учителския пенсионен фонд.

Учителите, които имат изискуемия осигурителен стаж за придобиване право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но се пенсионират след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, получават *срочна пенсия в пълен размер* от Учителския пенсионен фонд до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, след което пенсията им се изплаща от фонд „Пенсии“.

1.2. Пенсии за инвалидност

Осигурените лица имат право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване или трудова злополука и професионална болест при доказана пълна или частична загуба на работоспособност завинаги или за продължително време и при наличие на придобит осигурителен стаж.

Пенсия за *инвалидност поради общо заболяване* се отпуска при 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане. Задължително условие е и наличието на осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизирането, а за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпване на работа – до датата на заявлението за пенсия, според навършената възраст, както следва:

- до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпването им на работа – независимо от продължителността на осигурителния стаж;
- до 25-годишна възраст – една година, от която 1/3-та или четири месеца действителен осигурителен стаж;
- до 30-годишна възраст – три години, от които 1/3-та или една година действителен осигурителен стаж;
- над 30-годишна възраст – пет години, от които 1/3-та или една година и осем месеца действителен осигурителен стаж;

- Лицата с вродени и лицата с придобити трайни увреждания до постъпване на работа – една година действителен осигурителен стаж.

Пенсиите за инвалидност поради общо заболяване се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК, с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, които се отпускат пожизнено.

Минималният размер на пенсията за инвалидност поради общо заболяване се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО и в зависимост от намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 4 : Минимални размери на пенсията за инвалидност поради общо заболяване през 2020 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2020 до 30.06.2020 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	252,34 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	230,40 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	186,52 лв.
от 01.07.2020 г. до 31.12.2020 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	287,50 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	262,50 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	212,50 лв.

Този вид пенсия не се отпуска, възобновява или възстановява на получаващите пенсия за осигурителен стаж и възраст. С факта на пенсионирането им с пенсия за осигурителен стаж и възраст те вече са обезщетени за намалената им работоспособност след навършване на законово определената възраст.

Осигурените, загубили 50 и над 50 на сто от работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност *поради трудова злополука или професионална болест* независимо от продължителността на осигурителния стаж. Минималният размер на пенсията за трудова злополука и професионална болест се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 5 : Минимални размери на пенсията за трудова злополука и професионална болест през 2020 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2020 до 30.06.2020 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	274,29 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	252,34 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	219,43 лв.
от 01.07.2020 г. до 31.12.2020 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	312,50 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	287,50 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	250,00 лв.

Пенсиите за трудова злополука и професионална болест също се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

2. Пенсии, несвързани с трудова дейност

По силата на Кодекса за социално осигуряване се отпускат и пенсиите, които не са свързани с трудова дейност и осигурително участие. Те имат подчертано социален характер и не са осигурително плащане. Въпреки това, поради периодичността на получаването им и добре развитата и работеща административна система на НОИ на територията на страната тези пенсии успешно се обслужват от института и така се спестяват обществени разходи.

Пенсиите, несвързани с трудова дейност, не могат да преминават в наследствени (с изключение на пенсиите за военна инвалидност). Със смъртта на носителя на правото на пенсия те се прекратяват. Финансирането на нетрудовите пенсии е за сметка на държавния бюджет. Условието за отпускане на различните видове пенсии, несвързани с трудова дейност, са следните:

- *Пенсия за военна инвалидност* се отпуска на лица, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали през време или по повод на наборната военна служба, службата в запаса или в резерва. Право на такава пенсия имат и загиналите при изпълнение на военна служба в операции или мисии извън територията на страната и лицата, пострадали при оказване съдействие на въоръжените сили;
- Лицата, загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали при изпълнение на граждански дълг или случайно от органите на властта при изпълнение на служебните задачи на тези органи, имат право на *пенсия за гражданска инвалидност*;
- *Социална пенсия за старост* могат да получат лицата, навършили 70-годишна възраст, на които не е отпусната друга пенсия, включително от друга държава, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца;
- Право на *социална пенсия за инвалидност* имат лица, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане повече от 71 на сто, на които не е отпусната друга пенсия, включително от друга държава;
- Министерският съвет по определени от него условия и ред в изключителни случаи може да отпуска *персонални пенсии* на лица, по отношение на които не са налице някои от изискванията за придобиване право на пенсия по КСО. Пенсиите се отпускат с решение на Министерския съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика, съгласувано с министъра на финансите. Лицата, на които могат да се отпуснат персонални пенсии, са:
 - жени, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са родили и отгледали пет и повече деца до навършване на 18-годишната им възраст (при наличие на три години действителен осигурителен стаж);
 - лица, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са полагали грижи в продължение на повече от 10 години за лица с трайни увреждания – членове на техните семейства, постоянно нуждаещи се от чужда помощ (при наличие на три години действителен осигурителен стаж).

За отпускането на персонална пенсия е въведено едно допълнително изискване – годишният доход на член от семейството на лицата да е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца преди искането на пенсия.

Размерът на социалната пенсия за старост, като измерител за другите пенсии, несвързани с трудова дейност, се определя от Министерския съвет по предложение на МТСП и НОИ. Пенсията за военна и гражданска инвалидност и социалната пенсия за инвалидност се определят в процент от социалната пенсия за старост в зависимост от намалената работоспособност на лицата.

Минималните размери на пенсията, несвързани с трудова дейност, през 2020 г. са както следва:

- Социална пенсия за старост (СПС) – за периода 01.01.2020 – 30.06.2020 г. е 132,74 лв., а от 01.07.2020 г. – 141,63 лв.
- Пенсия за военна инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 6 : Размери на пенсията за военна инвалидност през 2020 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Редници и сержанти		Офицери	
от 01.01.2020 до 30.06.2020 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	199,11 лв.	(160% от СПС)	212,38 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	185,84 лв.	(150% от СПС)	199,11 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	152,65 лв.	(120% от СПС)	159,29 лв.
от 01.07.2020 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	212,45 лв.	(160% от СПС)	226,61 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	198,28 лв.	(150% от СПС)	212,45 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	162,87 лв.	(120% от СПС)	169,96 лв.

- Пенсия за гражданска инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 7 : Размери на пенсията за гражданска инвалидност през 2020 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2020 до 30.06.2020 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	199,11 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	185,84 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	152,65 лв.
от 01.07.2020 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	212,45 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	198,28 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	162,87 лв.

- Размерите на социалната пенсия за инвалидност също са в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 8 : Размери на социалната пенсия за инвалидност през 2020 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2020 до 30.06.2020 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	159,29 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	146,01 лв.
от 01.07.2020 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	169,96 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	155,79 лв.

➤ Персонална пенсия (90% от СПС) – за периода 01.01.2020 – 30.06.2020 г. размерът ѝ е 119,47 лв., а от 01.07.2020 г. – 127,47 лв.

3. Наследствени пенсии

Наследниците на осигурено лице или пенсионер имат право на наследствена пенсия при определени условия. На наследниците се отпуска наследствена пенсия спрямо вида на получаваната от наследодателя лична пенсия или от тази, на която би имал право. Условията за отпускане и получаване на наследствена пенсия са следните:

- *Децата* имат право на наследствена пенсия до 18-годишна възраст, а след навършването ѝ, ако учат – за срока на обучението, но не по-късно от навършването на 26-годишна възраст, както и над тази възраст, ако учат и ако са се инвалидизирали до 18-, съответно до 26-годишна възраст. Децата, които полагат стаж след дипломиране, не се смятат за учащи;
- При смърт на двамата родители (осиновители) *децата* имат право на наследствена пенсия, която се определя от сбора на пенсиите на починалите;
- *Преживелият съпруг/съпруга* има право на наследствена пенсия пет години по-рано от възрастта му по чл. 68, ал. 1 от КСО или преди тази възраст, ако е неработоспособен;
- *Родителите* имат право на наследствена пенсия от децата си, ако са навършили общата възраст за придобиване право на пенсия и не получават лична пенсия;
- *Родителите* на лицата, починали по време на наборна военна служба, и на военнослужещите, загинали при изпълнение на военна служба в операции или мисии извън територията на страната, имат право на наследствена пенсия за военна инвалидност, независимо от възрастта им.

Наследствената пенсия се определя в процент от полагащата се лична пенсия на наследодателя според броя на наследниците: при един – 50%; при двама – 75%; при трима и повече наследници – 100%. Отпуска се общо на всички правоимащи и се разпределя поравно между тях.

Минималният размер на наследствената пенсия не може да бъде по-малък от 75% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО. За периода 01.01.2020 – 30.06.2020 г. нейният размер е 164,57 лв., от 01.07.2020 г. – 187,50 лв.

4. Добавки към пенсиите

Към пенсиите се изплащат различни добавки, които не са свързани пряко с трудовата дейност или осигурителното участие на лицата. Имат социалнозащитен или компенсаторен

характер. Получават се на основание изрични разпоредби в КСО, други закони или правното основание се намира в нормативен акт на Министерския съвет. Съгласно действащото законодателство през 2020 г. към пенсиите се отпускат и изплащат следните видове добавки:

- *Добавка за чужда помощ* по чл. 103 от КСО – пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, получават към определената им пенсия добавка в размер 75% от социалната пенсия за старост. За периода 01.01.2020 – 30.06.2020 г. той е 99,56 лв., а от 01.07.2020 г. – 106,22 лв.
- *Добавка от пенсията на починал съпруг/съпруга* по чл. 84 от КСО – добавка в размер 26,5% от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал починалият съпруг/съпруга. Когато починалият не е получавал пенсия, добавката се определя от пенсията или от сбора от пенсиите, на които той е имал право.
- *Добавка по Указ 1611 от 1985 г.* Получава се от лицата, пострадали в Отечествената война, с над 50 на сто трайно намалена работоспособност, които имат отпуснатата пенсия за военна инвалидност или пенсия за трудова злополука. Право на тази добавка имат и получаващите наследствена пенсия за загинали в Отечествената война. Размерът на добавката е 50% от социалната пенсия за старост (от 01.01.2020 – 30.06.2020 г. е 66,37 лв., а от 01.07.2020 г. – 70,82 лв.).
- *Добавка на ветераните от войните* (чл. 5 от Закона за ветераните от войните). Ветераните от войните получават към пенсията си добавка в размер на социалната пенсия за старост. За периода 01.01.2020 – 30.06.2020 г. нейният размер е 132,74 лв., а от 01.07.2020 г. – 141,63 лв. В същия размер е и *добавката по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на българските граждани*, която се изплаща към пенсиите за трудова дейност на тези лица.
- *Добавка на репресирани лица*, които са били в затвори, трудововъзпитателни общежития, лагери и места за задържане заради техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания (чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица). Месечната добавка към пенсиите по чл. 9 от ЗППРП е в размер от 30 до 50% от средната пенсия за ОСВ за предходната година, в зависимост от вида на репресията и продължителността ѝ.
- *Добавка при пенсиониране на лицата, задържани и осъдени от съда в Бенгази по наказателно дело № 607/2003 г. и от Апелативния съд в Бенгази по наказателно дело № 213/2002 г.* (чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани). При пенсиониране към пенсиите за трудова дейност на тези лица се изплаща месечна добавка в размер на социалната пенсия за старост, която е за сметка на държавния бюджет.

Има и добавки, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат. По силата на изричен текст от ПЗР на КСО добавките към пенсиите, получавани към момента на влизане в сила на кодекса, отпуснати по отменени закони, продължават да се изплащат на правоимащите лица. Това са *добавките за миньори* и *добавките за навършилите съответно 75- и 80-годишна възраст лица*.

5. Статистически показатели за пенсиите и добавките към тях за 2020 г.

При изчисляването на статистическите показатели за пенсиите са включени данните за пенсиите, които се отпускат и изплащат по българското законодателство (без пенсиите на учителите, отпуснати на основание чл. 69в от КСО, които се изплащат от Учителския пенсионен

фонд), по европейски регламенти, международни договори и спогодби, както и по споразумението на нашата страна с Република Турция.

5.1. Брой на пенсиите

Броят на пенсиите, изплащани към 31 декември 2020 г., е 2 127 775. Спрямо предходната година е отчетен спад с 1,1% или с 23 990 бр. (2 151 765 бр. в края на 2019 г.). Освен всички първи пенсии, които са 2 112 916 бр., тук се включват и пенсиите, получавани като втора (14 784 бр.), трета или четвърта (75 общ брой). Делът на личните пенсии от общия брой на пенсиите през 2020 г. е 94,6%, а на наследствените пенсии – 5,4%. Мъжете получават 41,1% от броя на пенсиите, а жените – 58,9%.

Към 31 декември 2020 г. са изплащани общо 2 012 551 лични пенсии, като от тях *личните пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. лични пенсии за ОСВ по отменени закони и по чл. 69 от КСО) са 1 574 016. В сравнение с предходната година те са с 15 857 бр. по-малко (1 589 873 бр. за 2019 г.). В края на 2020 г. са изплащани 371 113 *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване* (вкл. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), които заемат 85,8% дял от личните пенсии за инвалидност (432 674 бр.). Броят им намалява с 6 113 или с 1,6% спрямо 2019 г. (377 226 бр.). Броят на *личните пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (8 741 бр. към 31 декември 2020 г.) е намалял с 6,2% спрямо 2019 г.

Към края на 2020 г. се изплащат 58 681 *лични пенсии, несвързани с трудова дейност*, от които 50 469 социални пенсии за инвалидност, 4 241 социални пенсии за старост, 1 554 персонални пенсии, 185 за гражданска инвалидност, 2 166 за военна инвалидност и др.

Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (1 573 788 бр., вкл. лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК и по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2020 г. представляват 78,2% от всички лични пенсии. От общия брой на личните пенсии за осигурителен стаж и възраст в края на 2020 г., 1 187 063 бр. или 75,4% са отпуснати при условията на чл. 68, ал. 1-2 от КСО, 136 313 бр. (8,7%) са отпуснатите при условията на чл. 68, ал. 3 от КСО, 20 727 бр. – при условията на чл. 68а, 182 бр. – по чл. 69а, 139 308 бр. (8,9%) – по чл. 69б и 3 558 бр. са лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК. Пенсии по чл. 69 от КСО (на военнослужещи, полицаи и др. по специален режим на пенсиониране) са 86 637 бр. и заемат дял от 5,5% от личните пенсии за ОСВ.

Личните пенсии за инвалидност към 31 декември 2020 г. са 432 674 бр., и заемат дял от 21,5% от всички лични пенсии. Тук се включват пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (вкл. пенсии за ИОЗ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (вкл. пенсии за ТЗПБ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), социалните пенсии за инвалидност, както и пенсиите за военна и гражданска инвалидност. От тях с най-голям дял от 39,7% (171 600 бр.) са пенсиите за инвалидност на лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто. Пенсии на лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто са 39,1%. Останалите 20,9% са пенсии на лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто. С неуточнена група инвалидност са 0,4%. Общо личните пенсии за инвалидност *намаляват с 6 789* (с 1,5%) спрямо броя им към 31 декември 2019 г. (439 463 бр.).

5.2. Новоотпуснати пенсии

Броят на *новоотпуснатите лични и наследствени* пенсии през 2020 г. е 85 175. Спрямо 2019 г. (90 162 бр.) той е намалял с 4 987 пенсии, основно поради по-ниския с 5,4% брой на новоотпуснатите пенсии, изплащани като първи.

Новоотпуснатите първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (лични и наследствени) през 2020 г. са 31 190 бр. и заемат дял от 36,7% от всички новоотпуснати първи пенсии. Те са с 4,7% или с 1 542 бр. по-малко спрямо 2019 г.

Броят на новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност през 2020 г. е 24 664. Той е с 3,8% (с 979 бр.) по-малък в сравнение с 2019 г. От тях трудовите пенсии за инвалидност (ИОЗ и ТЗПБ) са 21 693, като броят им е с 851 пенсия по-малък в сравнение със същите през 2019 г. Броят на новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване е 21 634 (22 472 бр. за 2019 г.), а на новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – 59 (при 72 бр. за 2019 г.). Останалите новоотпуснати 2 971 лични пенсии за инвалидност са от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, от които 2 965 бр. (3 093 бр. за 2019 г.) са новоотпуснатите социални пенсии за инвалидност и 6 бр. са пенсиите за военна инвалидност.

Новоотпуснатите първи пенсии (лични и наследствени) за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ (чл. 68, чл. 68а, чл. 69а и чл. 69б от КСО) са 48 993 и спрямо предходната година намаляват с 5,6%, основно поради спада с 2 746 бр. на новоотпуснатите лични пенсии за ОСВ, които от 49 659 бр. през 2019 г. намаляват на 46 913 през 2020 г. Продължава тенденцията на намаление на броя на новоотпуснатите лични пенсии за осигурителен стаж и възраст, вследствие на увеличениите за поредна година изискуеми осигурителен стаж и навършена възраст за отпускането на лична пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО и увеличението на минималната изискуема възраст за отпускането на лична пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 3, чл. 69а и чл. 69б от Кодекса.

През 2020 г. личните пенсии в намален размер, по чл. 68а от КСО (отпуснати до една година преди достигане на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО), са 5 317 бр. (5 317 бр. за 2019 г.)

Намаление се наблюдава при отпуснатите първи пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО (лични и наследствени) – 900 бр. (1 216 бр. за 2019 г.). Това е вследствие на спада на новоотпуснатите лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО – 549 бр., които са с 320 по-малко в сравнение с броя на отпуснатите през 2019 г. пенсии от същия вид.

5.3. Брой на пенсионерите

Общият брой на пенсионерите за 2020 г. бележи спад в сравнение с 2019 г. Към 31 декември 2020 г. те наброяват 2 112 916 души, което е с 22 920 (с 1,1%) по-малко спрямо 2019 г. (2 135 836). В края на 2020 г. лични първи пенсии са получавали 2 006 496 пенсионери (95,0% от пенсионерската съвкупност), а наследствени – 106 420 (5,0%). В сравнение с предходната година при пенсионерите с лични пенсии е отчетено намаление с 21 988 души (2 028 484 в края на 2019 г.), дължащо се в голяма степен на спада (с 12 912 бр.) на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ и в по-малка степен на намалението на пенсионерите с лични пенсии за ИОЗ (с 5 974 човека по-малко) и с лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО (с 2 257 човека по-малко). При пенсионерите с наследствени пенсии в края на 2020 г. има леко понижение от 0,9% (с 932 бр. по-малко) спрямо 2019 г.

През годината пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване са получавали 2 053 509 пенсионери, а чрез трансфер от държавния бюджет – останалите 59 407 пенсионери.

Общият брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии⁶ през 2020 г. е 115 126 (119 750 бр. за 2019 г.). От тях с лични пенсии са 86,5% (99 630 души), а с наследствени – 13,5% (15 496 души). В разпределението на новоотпуснатите пенсии по пол делът на мъжете и жените е съответно 44,3% и 55,7%.

⁶ Включително пенсии, преминали от едно ТП на НОИ в друго и променилите вида на пенсията си.

През 2020 г. общият брой на *пенсиониралите се лица* с пенсии от държавното обществено осигуряване е 84 973, което е с 4 891 или с 5,4% по-малко спрямо 2019 г. Лични пенсии са отпуснати на 72 884 лица (76 919 през 2019 г.), а наследствени – на 12 089 лица (12 945 през 2019 г.). В разпределението по пол дялът на мъжете е 46,4%, а на жените – 53,6%.

5.4. Разпределение на пенсионерите по вид на получаваната пенсия, пол и възрастови групи

Според *разпределението по пол* в общата съвкупност от 2 112 916 пенсионери се отчита превес на жените. Съотношението между двата пола е 58,8% жени и 41,2% мъже, а абсолютният им брой е съответно 1 242 337 и 870 579. С лични пенсии са 1 156 951 жени (57,7%) и 849 545 мъже (42,3%). От получаващите наследствени пенсии дялът на жените (80,2%) е значително по-голям от този на мъжете (19,8%), което се дължи на по-ниската изискваща се пенсионна възраст за жените и на тяхната по-висока продължителност на живот.

В съвкупността на *пенсионерите, получаващи пенсии от фонд „Пенсии“*, които наброяват 1 956 065 души, жените са 1 207 603 (61,7%), а мъжете – 748 462 (38,3%).

Към 31 декември 2020 г. пенсионерите, получаващи *лични пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* са 1 485 779 лица (вкл. лични пенсии за ОСВ по отменени закони), от които 563 610 мъже (37,9%) и 922 169 жени (62,1%). В сравнение с броя им в края на 2019 г. (1 499 192) е отчетен спад с 0,9%. С *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“* (в т.ч. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони) към 31 декември 2020 г. са 370 976 пенсионери (377 056 души към края на 2019 г.). Дялът на жените при този вид пенсии е 55,6% и е по-голям от този на мъжете (44,4%).

Към 31 декември 2020 г. пенсионерите, получаващи *лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* са 86 631 бр. и се наблюдава спад от 2 257 бр. или с 2,5% спрямо предходната година (88 888 бр.). Разпределението по пол показва, че *мъжете са 83 761 (96,7%), а жените – 2 870 (3,3%). Работилите в специализираните ведомства* (военнослужещи, полицаи и др.) с *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване* са 44 души, като от тях мъжете са 93,2%, а жените – 6,8%.

Относително малка е разликата в броя на пенсионерите по пол при лицата, които получават *пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест*. От 6 660 пенсионери *мъжете са 3 548 души (53,3%), а жените – 3 112 души (46,7%)*. При пенсионерите с лични пенсии за ТЗПБ обаче дялът на мъжете е 69,4%, а този на жените – 30,6%. Дължи се на факта, че в секторите, където са регистрирани повечето трудови злополуки и професионални заболявания, работят предимно мъже. Обратно е съотношението при наследствените пенсии за ТЗПБ, като то е в полза на жените с дял от 87,9%.

Към 31 декември 2020 г. 59 407 пенсионери са получавали пенсия от *фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“*, като дялът на *жените е 41,8%, а на мъжете – 58,2%*. В съвкупността на получаващите пенсия от фонда, мъжете са повече от жените поради преобладаващия им брой (със 7 716 пенсионери) при получателите на социална пенсия за инвалидност, както и поради спецификата на много от нетрудовите пенсии (военна инвалидност, гражданска инвалидност), при които правоимащите са предимно мъже.

В *разпределението на пенсионерите по възрастови групи* през 2020 г. най-голям дял заемат тези на *възраст между 70 и 74 години* с дял от 21,2% и общ брой – 447 688. Най-много мъже има във възрастовата група на 65-69 годишните – 185 666 души (21,3%), а най-много жени – във възрастовата група *между 70 и 74 години* – 263 038 души или 21,2%.

От получателите на *лична пенсия* най-голяма е групата на пенсионерите на *възраст между 70 и 74 години* – 439 702 души (21,9%). Разпределението по пол показва, че *най-много мъже* (184 044 души или 21,7%) *и жени* (255 658 души или 22,1%) с лични пенсии има в същата възрастова група.

При получаващите *наследствена пенсия* най-многобройна е групата на лицата *от 60 до 64-годишна възраст* – 28 680 души (26,9%), като от тях жените са 4 316 бр. (15,0%), а мъжете – 24 364 бр. (85,0%). При *жените с наследствени пенсии* най-висок е дялът на *60-64 годишните* – 28,5% (24 364 бр.). Мъжете, получаващи наследствени пенсии са най-многобройни в групата на лицата на възраст *до 44 години* – 13 192 бр. с относителен дял от 62,7%.

Броят на *пенсионерите с новоотпуснати първи пенсии* през 2020 г. е 84 973, от които 72 884 лични и 12 089 наследствени. В общия брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии през 2020 г. *най-много са пенсионерите на възраст 60-64 години* – 36 738 души (43,2%).

Същата възрастова група е най-многобройна (34 061 души или 46,7%) и при пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии*, като разпределението по пол показва, че в нея попадат най-много от жените (54,5%) и най-много от мъжете (38,9%) с този вид пенсия.

В структурата на пенсионерите с *новоотпуснати наследствени пенсии* най-голям дял заемат лицата на възраст *от 55 до 59 години* (42,8%). В тази възрастова група са най-много от жените с този вид пенсия (53,8%), а при мъжете най-голяма е група на лицата *до 44-годишна възраст* (53,6%).

5.5. Средна възраст на пенсионерите

Върху средната възраст на пенсионерите влияние оказват редица фактори като: средна продължителност на живота в България на населението в над пенсионна възраст, нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия, средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати пенсии, референтния период на осигурително участие преди пенсиониране в масовия случай и при облекчени изисквания.

Средната възраст на пенсионерите с *лични пенсии* към 31 декември 2020 г. е 70,2 години. В края на 2019 г. тя е била 70,0 години. На мъжете пенсионери средната възраст е 68,8 години, а на жените – 71,3 години. Разликата от 2,5 години в полза на жените е основно поради по-голямата средна продължителност на техния живот. При получаващите *лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) средната възраст на пенсионерите е 73,4 години, като при мъжете е 72,5, а при жените – 74,1 години. От тях получаващите *лична пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“* са на средна възраст 73,8 години (мъже – 73,4 и жени – 74,1 години). При пенсионерите по чл. 69 от КСО средната възраст от 66,1 години е значително по-ниска, съответно 66,1 години при мъжете и 66,2 при жените.

Средната възраст на *пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии* (ефективна възраст на пенсиониране) през 2020 г. е 59,3 години (59,1 години за 2019 г.). Тук са включени пенсионерите, получаващи всички видове пенсии.

Средната възраст на пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* за 2020 г. е 63,2 години (63,0 години за 2019 г.). Възрастта, на която са се пенсионирали лицата с пенсия за *осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* през 2020 г. средно е 63,3 години (мъже – 63,9, жени – 62,8 години). За сравнение, за 2019 г. стойността е 63,2 години (мъже – 63,7 години, жени – 62,7 години). Основната причина за повишаването на средната ефективна възраст на пенсиониране спрямо предходната година е нарастването на изискуемата възраст за отпускането на пенсия по чл. 68 (ал. 1 и 3), чл. 69а и чл. 69б от КСО. *Средната възраст* на пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* по реда на чл. 69 от КСО за 2020 г. е 54,6 години (54,3 години за 2019 г.).

При *новоотпуснатите наследствени пенсии* за ОСВ средната възраст на пенсионерите е 58,7 години (за жените – 59,8 г. и за мъжете – 48,9 г.).

Средната възраст на получаващите *лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване* (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2020 г. е 60,8 години (60,5 години в

края на 2019 г.). Разпределението по пол показва, че за жените тя е 61,6 години или с 1,9 години повече спрямо тази на мъжете (59,7 години).

При *новоотпуснатите лични* пенсии за ИОЗ средната възраст е 53,6 години, а при *наследствените* – 44,9 години. По групи трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, средната възраст на лицата с новоотпуснати лични пенсии за ИОЗ е следната:

- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто – 54,2 години;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – 53,5 години;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – 53,3 години.

Сравнително по-ниска е *средната възраст* на пенсионерите с *новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради ТЗПБ* – 50,7 години към 31 декември 2020 г. Мъжете средно са получили пенсия на 50,6 години, а жените – на 51,2 години. Възрастта на пенсионерите, получили *наследствена пенсия* от този вид, средно е 54,8 години (за жените е 57,7 години, а за мъжете – 26,7 години).

5.6. Среден индивидуален коефициент (СИК)

Индивидуалният коефициент (ИК) е показател, характеризиращ размера на пенсията, тъй като има основно участие в пенсионната формула. Индивидуалният коефициент е пряко свързан с дохода, върху който са внесени осигурителните вноски за определен период според избраната от съответното лице методика на изчисляване на ИК. Колкото по-висок е този доход спрямо средния за страната, толкова по-голям е индивидуалният коефициент, а съответно и размерът на пенсията.

Средният индивидуален коефициент на пенсионер за *личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2020 г. е 1,295. За мъжете е 1,535, а за жените – 1,126. При *новоотпуснатите пенсии* СИК е 1,105, като за жените е 1,017, а за мъжете – 1,198.

- С индивидуален коефициент *до 1* са 37,7% (593 446) от общия брой *лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* (1 572 183). От тях 26,4% (156 397) се получават от мъже и съответно преобладаващата част от 73,6% (437 049) – от жени;
- С коефициент *от 1 до 2* са 49,0% или 771 069 пенсионери. От тях мъжете са 45,5% (350 506), а жените – 54,5% (420 563);
- Пенсиите с индивидуален коефициент *от 2 до 3* заемат дял 9,4% (147 173) от личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст. Разпределението по пол е в полза на мъжете – 70,7% (104 055 бр.), а дялът на жените е 29,3% (43 118 бр.);
- С коефициент *от 3 до 4* са 2,0% (32 117) от пенсиите. От тях 73,0% (23 453) се получават от мъже и 27,0% (8 664) от жени;
- Със стойност на индивидуалния коефициент *над 4* са 0,3% (4 694) от получаваните лични пенсии за ОСВ. От тях 75,4% (3 539) са на мъже и 24,6% (1 155) са на жени;
- *Без индивидуален коефициент* (отпуснати в минимален размер) са 1,5% (23 684) от личните пенсии за ОСВ. Съотношението по пол показва, че 39,7% (9 402) се получават от мъже и 60,3% (14 282) от жени.

Данните показват, че с високи индивидуални коефициенти над 2, 3 и 4, зад които стоят високи работни заплати и респективно висок осигурителен доход, категорично с дял от около 75% са мъжете. Съществено по-малък е относителният дял на жените с високи индивидуални коефициенти – около 25%. Същевременно близо 75% от най-ниските индивидуални коефициенти със стойност до 1 са на жени.

По категория труд средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2020 г. е както следва:

- За работилите при условията на първа категория труд ИК е 1,767. При мъжете е 1,868, а при жените – 1,581. За новоотпуснатите пенсии ИК е 2,763.
- За втора категория труд средният ИК е 1,423 (мъже – 1,592, жени – 1,274). При новоотпуснатите пенсии средният ИК е 1,603 (мъже – 1,842, жени – 1,365);
- За работилите при най-масовата трета категория труд средният ИК е 1,190 (1,469 – мъже и 1,126 – жени). При новоотпуснатите пенсии ИК е 1,108 (мъже – 1,260, жени – 1,054).

Средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) е 0,883 (мъже – 0,975 и жени – 0,807). С индивидуален коефициент 0,914 са пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, с коефициент 0,897 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и с 0,856 са тези с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

При новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) средният ИК е 0,756 (мъже – 0,818 и жени – 0,687). За пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто средният ИК е 0,779. С коефициент 0,777 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и с коефициент 0,734 са тези с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

На пенсионерите с лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест средният ИК е 1,089 (мъже – 1,168 и жени – 0,911). Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто е 1,131, от 71 до 90 на сто е 1,107 и с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто коефициентът е 1,078.

Новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест са със среден ИК – 1,176, като за мъжете е 1,211, а за жените – 1,020. Според степента на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, разпределението е следното: с коефициент средно 1,047 са пенсионерите със загубена работоспособност над 90 на сто, с коефициент 0,864 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и 1,247 е стойността на ИК при лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

Запазва се тенденцията индивидуалните коефициенти на мъжете да са по-високи от тези на жените. Заплащането на положения труд, съответно и размерът на осигурителния доход зависят от множество фактори, сред които професиите и видът на изпълняваните дейности, в които са били заети жените и мъжете преди пенсиониране, времето прекарано в безработица, времето отдадено на зависими от грижи членове на семейството и други фактори.

5.7. Среден осигурителен стаж

Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2020 г. при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) е 38,5 години, а при новоотпуснатите – 36,4 години. За мъжете е 43,4, като при новоотпуснатите е с по-ниски от средните стойности – 37,8 години, а при жените е 35,0, като при новоотпуснатите е с по-високи от средните стойности – 35,1 години. Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 34,9 години (мъже – 36,6; жени – 33,7), а за новоотпуснатите пенсии – 34,3 години (мъже – 34,4; жени – 34,2).

Средният действителен осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии“ е 34,9 години, а превърнатият – 37,8 години. Стойностите по пол показват, че за мъжете действителният стаж в края на 2020 г. е 36,9 години, а превърнатият – 42,4 години. При жените средният осигурителен стаж е по-нисък и разликата между действителния и превърнатия стаж е значително по-малка, като стойностите са съответно 33,7 и 35,0 години. При *новоотпуснатите пенсии* действителният стаж е 34,4 години (мъже – 34,5; жени – 34,2), а превърнатият – 36,2 години (мъже – 37,5; жени – 35,0).

Средният осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО е 34,1 години действителен, а превърнатият – 50,1 години. Значително по-голяма е разликата между действителния и превърнатия стаж на тази категория пенсионери отколкото на лицата, пенсионирали се с пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“. Сравнително малка е разликата между действителния осигурителен стаж на мъжете и жените, съответно 34,2 и 32,5 години. За мъжете превърнатият стаж е 50,2 години, а за жените – 46,6 години. Разликата между действителния стаж (32,4 г.) и превърнатия (49,5 г.) при *новоотпуснатите пенсии* е 17,1 години.

При пенсиите за *инвалидност поради общо заболяване* (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2020 г. действително положеният осигурителен стаж средно е 21,5 години, а признатият по чл. 75, ал. 2 от КСО – 12,6 години. За мъжете действителният стаж е 21,3 години, а за жените – 21,7 години, признатият – съответно 14,2 и 11,2 години. При *новоотпуснатите пенсии* тези показатели са по-ниски. Действителният среден трудов стаж е 16,5 години, като при мъжете е 16,5 години, а при жените – 16,7 години. Признатият стаж е 11,5 години, като при мъжете е 11,1 години, а при жените – 11,9 години.

Като цяло *жените средно имат по-ниска продължителност на осигурителния стаж* поради по-ниската законова възраст за пенсиониране, по-чести отсъствия от пазара на труда поради отглеждане на деца или полагане на грижа за зависими членове на домакинството.

5.8. Средномесечни размери на изплащаните лични пенсии за трудова дейност по видове и пол

Средният основен месечен размер на пенсията е 375,23 лв. за 2020 г., като за мъжете е 460,75 лв., а за жените – 314,97 лв. В него не са включени различните добавки, които се изплащат към пенсиите на правоимащите пенсионери.

Средният месечен размер на пенсията на пенсионер за 2020 г. е 437,17 лв. (383,03 лв. за 2019 г.). Средните месечни размери на изплащаните пенсии са изчислени от разхода за тях (с разхода за пенсиите по европейски регламенти и международни договори), като е включен разходът за т. нар. „вдовишки добавки“ по чл. 84 от КСО, добавките за чужда помощ, миньорските добавки, добавките към пенсиите на участниците и пострадалите от войните, добавките по чл. 9 от ЗПГРРЛ, разходът за добавките към пенсиите за м. април и за месеците от август до декември 2020 г., като средствата са разпределени според вида на водещата пенсия.

Средномесечният размер на пенсията за *осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) за 2020 г. е 483,21 лв. (422,84 лв. за 2019 г.).

При пенсионерите с *лични пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* (без пенсиите за ОСВ по отменени закони), средният месечен размер на изплащаната пенсия за 2020 г. е 466,55 лв. (408,08 лв. за 2019 г.). Разпределението по пол показва, че при мъжете е 546,93 лв. и е значително по-голям от този при жените – 416,97 лв. Средният основен месечен размер през 2020 г. за този вид пенсия е 396,52 лв. (496,10 лв. за мъжете и 335,10 лв. за жените), при 362,12 лв. за 2019 г.

Средният месечен размер на изплащаните *лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* за 2020 г. е 793,59 лв. (690,81 лв. за 2019 г.). Пенсиите на *мъжете* средномесечно са 793,01 лв., а на *жените* – 810,75 лв. Разликата в размерите при двата пола за този вид пенсия не е толкова осезаема както

при останалите видове пенсии. Средният основен месечен размер на личните пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО (без получаваните добавки, изчислен средногодишно за 2020 г.) е 739,59 лв. (740,02 лв. за мъжете и 726,79 лв. за жените).

Средният месечен размер на изплащаните *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“* (без пенсиите за ИОЗ по отменени закони) е 321,90 лв. (284,23 лв. за 2019 г.). При този вид пенсии разликата в размерите между двата пола е в полза на мъжете, които получават 332,36 лв. или с 18,85 лв. повече от жените (313,51 лв.). Средният основен месечен размер е 277,74 лв. (296,94 лв. за мъжете и 262,33 лв. за жените).

При *личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО* (военнослужещи, полицаи и приравнените на тях) средният месечен размер пенсия за 2020 г. е 407,13 лв. (359,39 лв. за 2019 г.). За мъжете е 411,92 лв., а за жените – 340,06 лв. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 347,02 лв. (351,46 лв. за мъжете и 284,77 лв. за жените).

Общо средният изплащан месечен размер на *личните пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (без пенсиите за ТЗПБ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО) е 377,18 лв. (332,00 лв. за 2019 г.). Разликата между двата пола е незначителна и е в полза на жените, които са получавали средномесечно 394,40 лв. при 369,80 лв. за мъжете. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 293,63 лв. (306,13 лв. за мъжете и 264,49 лв. за жените).

5.9. Средни основни месечни размери на личните пенсии за трудова дейност по видове и пол към 31 декември 2020 г.

При пенсионерите с *лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2020 г. общият *средномесечен основен размер* на пенсията е 437,99 лв. Той е нараснал с 37,27 лв. спрямо 2019 г. (400,72 лв.). В разпределението по пол се запазва тенденцията средният основен месечен размер на пенсията при мъжете (553,78 лв.) да е значително по-голям от този на жените (356,86 лв.), тъй като в размера на пенсиите се отразяват по-ниските трудови и осигурителни доходи на жените, съответно по-ниските им индивидуални коефициенти, както и по-ниският среден осигурителен стаж в сравнение със същите показатели за мъжете.

Средният основен месечен размер на пенсиите на лицата, получаващи *пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“*, е 418,92 лв. (382,22 лв. за 2019 г.). Пенсии на мъжете средномесечно са 521,82 лв., а на жените – 355,91 лв. или жените получават със 165,91 лв. средно по-малко от мъжете.

За пенсионерите по *чл. 69 от КСО* *средният основен месечен размер* на пенсиите е 765,60 лв. и надвишава значително средния размер на пенсиите на лицата, с пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“ (418,92 лв.), като разликата е средно 346,68 лв. в полза на пенсионерите от специализираните ведомства. Спрямо предходната година средният основен месечен размер на пенсиите по чл. 69 от КСО се е увеличил със 7,3 на сто (713,46 лв. през 2019 г.).

Разликата по пол при основните средномесечни размери на пенсиите на лицата, пенсионирани по чл. 69 от КСО и през 2020 г. е сравнително малка (11,18 лв.). Мъжете получават лични първи пенсии в размер 765,97 лв., а жените – 754,79 лв., което се дължи на факта, че нормативните изисквания за придобиване право на този вид пенсия са еднакви за двата пола и съответно във формулата за изчисляване размера на пенсията участва почти еднакъв осигурителен стаж, с леко предимство за мъжете при превръщането му в трета категория труд. Допълнително влияние за минималната разлика между размерите на двата пола за този вид пенсия оказват и близките стойности при средните индивидуални коефициенти (2,026 за мъжете и 1,983 за жените).

Пенсионерите с лични първи пенсии за *инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО)* имат среден основен месечен размер на пенсията 300,45 лв. (270,63 лв. за 2019 г.). И при този вид пенсии разликата в размерите по пол е в полза на мъжете. Те получават 322,09 лв. или с 39,11 лв. повече от жените (282,98 лв.).

При средните основни месечни размери на *пенсиите за инвалидност на военнослужещите, полицаите и приравнените* на тях (365,67 лв.) и на останалите трудови пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* (300,49 лв.) се наблюдава значителна разлика. Пенсиониралите се с лична пенсия за ИОЗ лица по чл. 69 от КСО получават средно с 65,18 лв. по-висока пенсия за инвалидност.

Средният основен размер на пенсията за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* е 309,98 лв. (279,25 лв. за 2019 г.). Разпределението по пол на пенсионерите с лични първи пенсии за ТЗПБ към 31 декември 2020 г. показва, че мъжете получават средно 323,37 лв., а жените – 279,49 лв.

5.10. Средни основни месечни размери на личните пенсии за трудова дейност по видове, възрастови групи и пол към 31 декември 2020 г.

Осигурителен стаж и възраст

През 2020 г. с най-високи средномесечни размери на пенсиите за осигурителен стаж и възраст са *пенсионерите между 40 и 44 години и между 45 и 49 години*, съответно с 1 103,85 лв. и с 888,61 лв. В тези възрастови групи попадат 1 110 пенсионери. Следват групите на пенсионерите на възраст *между 50 и 54 години* (851,22 лв.), *до 40 години* (832,07 лв.) и *между 55 и 59 години* (774,27 лв.), като получаващите пенсия за ОСВ в тези три възрастови групи са 45 753 пенсионери или 3,0% от общата съвкупност на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ (1 548 499 души). Това са предимно хора, работили в условията на първа и/или втора категория труд, придобили право на пенсия на по-ниска възраст. Тук са включени и пенсионери, които са военнослужещи, полицаи и други ползващи специален режим на ранно пенсиониране. Най-многобройната група, а именно групата на *70-74-годишните* (24,9%) е със среден основен месечен размер 414,36 лв.

С *най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите* са лицата на възраст *над 95 години* (318,69 лв.) и във възрастовите групи на *90-94-годишните* (336,31 лв.) и *85-89-годишните* (348,43 лв.). Трите групи заемат дял от 9,3% от общия брой на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ. Най-възрастните пенсионери получават сравнително по-ниски пенсии, което е показателно за изоставането на размерите на пенсиите с отдалечаване във времето от момента на отпускането им.

Според *разпределението по пол и възраст мъжете*, попадащи във възрастовата група *между 40 и 44 години и между 45 и 49 години*, са с най-висок среден основен месечен размер на пенсията, съответно 1 103,85 лв. и 902,10 лв. При *жените* със значително по-висок от средния размер пенсия за всички жени са групите на *50-54-годишните* (798,90 лв.) и *55-59-годишните* (593,33 лв.). Най-нисък размер на пенсията за мъжете и жените се наблюдава при най-възрастните или над 95-годишните – 446,16 лв. за мъжете и 260,43 лв. за жените.

Инвалидност поради общо заболяване

Разпределението по възрастови групи *при пенсиите за инвалидност поради общо заболяване* показва, че най-висок е средният размер (317,38 лв.) на хората на възраст *60-64 години*, следвани от 90-94-годишните със средна пенсия от 308,32 лв. След тях е възрастовата група на 85-89-годишните, които получават средна месечна пенсия от 307,95 лв. Тези три групи представляват 22,0% от общата съвкупност (323 677) на пенсионерите с лични първи пенсии за

ИОЗ. С най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите е групата на лицата между 20 и 24 години (250,96 лв.), следвана от тази на лицата между 25 и 29 години (262,23 лв.), като те заемат 0,9% от общия брой пенсионери. По-краткият осигурителен стаж и по-ниските възнаграждения, съответно по-ниският осигурителен доход на по-младите хора са причина за ниските размери на пенсиите им.

В *разпределението по пол и възраст* с най-висок средномесечен размер на пенсията за ИОЗ при мъжете са тези от възрастовата група на *над 95-годишните* (398,19 лв.), докато при жените тя е при *55-59-годишните* (293,86 лв.). С най-нисък размер на пенсията при мъжете и при жените е групата на лицата между 20 и 24 години, съответно със 258,96 лв. и 240,03 лв.

Трудова злополука и професионална болест

Най-висок средномесечен размер на *пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (358,46 лв.) получават пенсионерите на възраст *20-24 години*, следвани от групата на лицата на възраст *60-64 години* със среден размер 327,90 лв. Те съставляват 16,2% от получаващите (4 565 души) този вид пенсия. С най-ниски средномесечни размери на пенсиите са групите на лицата на възраст над 95 години (264,06 лв.) и на 90-94-годишните (272,36 лв.).

Според *разпределението по пол и възраст* с най-висока пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест при мъжете е групата *на лицата от 20 до 24 години със среден размер от 358,46 лв.*, а при жените – групата *на 60-64-годишните* с размер от 290,74 лв. С най-нисък размер на пенсията сред жените е групата на 30-34 годишните (260,14 лв.), а при мъжете – тези на възраст от 90 до 94 години (287,32 лв.).

5.11. Средна продължителност на получаване на пенсиите по видове и пол

Средната продължителност на получаване на една лична пенсия се определя от данните за броя на прекратените лични пенсии поради смърт за отчетната година и от информацията за годината, през която са били отпуснати тези пенсии, т.е. продължителността за получаване на даден вид пенсия.

През 2020 г. *средната продължителност на получаване на една пенсия е 21,7 години*. Запазва се тенденцията продължителността на получаване на пенсия при жените (*24,8 години*) да е по-висока от тази при мъжете (*18,6 години*) или те получават пенсия с 6,2 години по-дълго.

Средната продължителност на получаване на личните пенсии за *осигурителен стаж и възраст* е *23,3 години* (за жените е 26,5 години, а за мъжете – 20,1 години). От тях работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 30,0 години (жени – 29,4 години, мъже – 30,1 години), втора категория – 27,4 години (жени – 28,0 години, мъже – 27,1 години) и трета категория – 26,1 години (жени – 27,6 години, мъже – 22,2 години).

При пенсиите за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* стойността на показателя е *34,4 години*. Мъжете получават пенсия средно 33,8 г., а жените – 35,8 г.

Средната продължителност за получаване на една лична пенсия за *инвалидност поради общо заболяване* за 2020 г. е *11,9 години*, като при мъжете този показател е 10,6 години, а при жените – 13,5 години.

Сравнителният анализ по видове пенсии показва, че средната продължителност за получаване на една лична пенсия е най-дълга за пенсионерите с пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, следвани от пенсиите за осигурителен стаж и възраст. Най-кратко получават лична пенсия лицата с пенсии за инвалидност поради общо заболяване, с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, тъй като това са срочни пенсии.

5.12. Брой на изменените пенсии

Общият брой на *изменените пенсии* (лични и наследствени) за 2020 г. е 515 872 (278 044 бр. за 2019 г.). Основната причина за чувствителния ръст от 85,5% на изменените пенсии през разглежданата година е служебното преизчисляване, считано от 1 април 2020 г., на личните пенсии за трудова дейност на пенсионерите с придобит осигурителен стаж след 31 декември 2018 г. Най-голям дял в изменените пенсии през годината заемат личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО) – 60,7% или 312 912 бр. На второ място с дял от 29,7% или 153 143 бр., са изменените лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване (без пенсиите по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО). Следват личните пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО, които са 43 066 бр. или 8,3% от всички изменени пенсии през годината.

5.13. Прекратени пенсии по причина за прекратяване и по видове

През 2020 г. общият брой на *прекратените и спрени пенсии* е 138 046 (141 961 бр. за 2019 г.). От тях 121 724 са лични и 16 322 наследствени пенсии. Пенсията се прекратява при отпадане на основанието за получаването ѝ.

В зависимост от причините за прекратяване най-много са прекратените пенсии поради смърт на пенсионера – 98 903 бр. или 71,6%. Поради промяна на вида на пенсията са прекратени 17 928 пенсии (13,0%), а поради рехабилитиране на инвалиди – 6 977 (5,1%).

Броят на *прекратените поради смърт лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* е 77 625, от които 38 334 (49,4%) на мъже и 39 291 (50,6%) на жени.

През 2020 г. са *прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт*, общо 22 311 лични пенсии за инвалидност. От тях 12 245 (54,9%) са на мъже и 10 066 (45,1%) на жени. От прекратените поради рехабилитиране лични пенсии за инвалидност (5 771 бр.) 45,1% са на жени и 54,9% на мъже. Средната продължителност на получаването им за периода от инвалидизирането до възстановяването на работоспособността е 6,7 години, като средната стойност за жените е 7,0 години, а за мъжете – 6,4 години.

Прекратените (по причина смърт или след рехабилитиране) лични пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* през 2020 г. са 22 002 бр. От тях на мъже са 12 027 бр. (54,7%), а на жени – 9 975 бр. (45,3%).

Най-малък брой пенсии, *прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт*, са тези за *инвалидност трудова злополука и професионална болест* – 309 пенсии, като 70,6% от тях са на мъже (218 бр.) и 29,4% на жени (91 бр.).

5.14. Статистически показатели за добавките към пенсиите по видове и пол

Изплащаните *добавки към пенсиите* към 31 декември 2020 г. наброяват 820 901 или с 19 660 бр. по-малко в сравнение с края на 2019 г. (840 561 бр.). Те се получават от 645 747 души (653 336 души в края на 2019 г.).

От общия брой на добавките с най-голям относителен дял са т. н. „*вдовишки добавки*“ по чл. 84 от КСО. Отпускат се на преживелия съпруг/съпруга в размер 26,5 на сто от пенсията/пенсиите на починалия съпруг/съпруга. Към 31 декември 2020 г. *броят на тези добавки* е 716 714 (в т.ч. 211 вдовишки добавки към учителски пенсии), получавани от 574 523 души. Броят на добавките, които се получават от жени (589 531 бр.), е над четири пъти повече от добавките, които се получават от мъже (127 183 бр.). *Средният месечен размер* на добавката по чл. 84 от КСО към 31 декември 2020 г. е 85,11 лв. (77,31 лв. в края на 2019 г.). Данните показват, че мъжете получават по-високи пенсии от жените и съответно вдовишките добавки, изчислени от техните пенсии, също са по-високи. В края на 2020 г. вдовишката добавка при жените средно е 89,69 лв. (82,00 лв. в края на 2019 г.), а при мъжете – 63,89 лв. (56,17 лв. в края на 2019 г.).

Към края на 2020 г. към различни видове пенсии са изплатени 71 358 *добавки за чужда помощ* (73 634 бр. за 2019 г.). За сметка на ДОО са изплатени 55 903 *добавки* (78,3% от всички *добавки за чужда помощ*), а останалите 15 455 бр. (21,7%) – със средства от държавния бюджет.

Добавките по отменени закони вече не се отпускат, но отпуснатите продължават да се изплащат до отпадане на основанието за получаване. Към 31 декември 2020 г. са изплатени 4 249 *добавки за старост* (6 393 бр. в края на 2019 г.) и 20 529 *миньорски добавки* (22 233 в края на 2019 г.).

В края на 2020 г. са изплатени 7 731 *добавки съгласно чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица* (8 149 бр. в края на 2019 г.), а на основание Указ № 1611 от 1985 г. на инвалидите от войните и по чл. 5 от Закона за ветераните от войните са изплатени 531 *добавки на ветерани и доброволци от войните* (815 бр. в края на 2019 г.).

5.15. Статистически показатели за пенсиите и добавките, изплащани по европейски регламенти и международни договори и споразумения (ЕРМД)

През 2020 г. *общият брой на пенсионерите, получаващи пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори (ЕРМД)* в България и чужбина е 50 162 (46 030 лица за 2019 г.). От тях пенсионерите живеещи в България са 72,6%, а живеещите в чужбина – 27,4%.

Броят на пенсионерите с пенсии по ЕРМД включва както пенсионерите с пенсии, отпуснати при прилагане на европейските регламенти и международни договори, така и пенсионерите с пенсии, отпуснати изцяло по българското законодателство, изплащани в друга държава.

Общият брой на българските пенсии (лични и наследствени), отпуснати по европейски регламенти и международни договори към 31 декември 2020 г., е 50 199. Спрямо предходната година е отчетено повишение с 9,0% или с 4 133 повече (46 066 бр. за 2019 г.). Делът на личните пенсии от общия брой на българските пенсии по ЕРМД е 95,1% (47 721 бр.), а на наследствените – 4,9% (2 478 бр.).

Към 31 декември 2020 г. *личните пенсии за ОСВ са 40 357 и заемат 84,6% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави (47 721).* Те са с 3 271 бр. (или с 8,8%) повече спрямо броя им в края на 2019 г. (37 086 бр.).

Общо личните пенсии за ИОЗ към 31 декември 2020 г. са 7 364 бр., което представлява 15,4% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави. Спрямо предходната година, личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване са се увеличили с 549 бр. или с 8,1%.

Броят на *наследствените пенсии, отпуснати въз основа на стаж, положен в други държави към 31 декември 2020 г. е 2 478 бр.* От тях *наследствените пенсии за ОСВ са 723 бр.* или 29,2%, а *наследствените пенсии за ИОЗ – 1 755 бр.* или 70,8%. Спрямо 2019 г. се наблюдава увеличение и при двата вида наследствени пенсии, съответно с 13,3% при пенсиите за ОСВ и с 14,9% при пенсиите за ИОЗ.

Всички изплащани *добавки към пенсиите към 31 декември 2020 г., на лица със стаж в други държави са 3 360 бр.* Спрямо 2019 г., когато са били 3 105, броят им се е увеличил с 255 *добавки* или с 8,2%.

Съгласно *Споразумението между правителството на Република България и правителството на Република Турция* за изплащане на български пенсии в Турция се урежда само начина на изплащане на пенсии, отпуснати в България на лица, живеещи в Турция. Предвидено е Споразумението да действа до влизане в сила на Спогодба за социално осигуряване между двете страни. Към 31 декември 2020 г. *пенсионерите с пенсии, отпуснати въз основа на споразумението между България и Турция са 14 076 лица.* В сравнение с предходната година те намаляват със 713 души или с 4,8%.

Броят на пенсиите и добавките, отпуснати въз основа на споразумението към 31 декември 2020 г. е 18 533 бр. (14 146 бр. пенсии и 4 387 бр. добавки), което е намаление с 4,1% спрямо 2019 г. (19 322 бр.). Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст са 12 929 бр. и заемат дял от 91,4% от всички пенсии, изплащани към 31 декември 2020 г. От всички видове пенсии, отпуснати въз основа на споразумението с Турция, най-малък е броят на наследствените пенсии за ОСВ – 281. Личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване са 445 бр., а на наследствените – 491 бр.

През 2020 г. новоотпуснатите пенсии по споразумението между България и Турция са 164 бр., което е с 60,5% по-малко спрямо отпуснатите през 2019 г. (415 бр.).

КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ОТ ДОО

Паричните обезщетения на осигурените лица за временна неработоспособност, бременност, раждане, за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и осиновяване на дете до 5-годишна възраст, трудоустрояване, както и помощите от държавното обществено осигуряване, се изчисляват и изплащат от ТП на НОИ.

1. Парични обезщетения за временна неработоспособност и трудоустрояване

Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на следните видове обезщетения, при изпълнени определени нормативни условия:

- Парични обезщетения за периодите на *временна неработоспособност и временно намалена работоспособност (трудоустрояване)*, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж, с изключение на ненавършилите 18-годишна възраст.
- Лицата, осигурени за трудова злополука и професионална болест, имат право на *парично обезщетение за трудова злополука или професионална болест*, както и на обезщетение *при трудоустрояване* в тези случаи, независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване се изчислява в *размер 80 на сто*, а за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест в *размер 90 на сто* от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за период от 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността. Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване не може да надвишава среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението.

- На осигуреното лице се изплаща парично обезщетение за временна неработоспособност *за времето, през което е под карантина*.
- Парично обезщетение се полага и за времето, през което осигуреното лице е отстранено от работа, когато *не може да бъде трудоустроено на друга подходяща работа*. Това обезщетение се изплаща за не повече от 90 календарни дни през една календарна година.
- На неработоспособните лица, изпратени от здравните органи на *санаторно-курортно лечение* се изплаща обезщетение за целия им престой в заведенията, включително до 3 календарни дни за пътуване. Обезщетението е в размерите, определени съответно за общо заболяване или за трудова злополука и професионална болест.

- Паричното обезщетение за *гледане на болен член от семейството* се изплаща при условията и в размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване. Обезщетението се изплаща в следните случаи:
 - *гледане или належащо придружаване за медицински преглед*, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството над 18-годишна възраст (на всеки осигурен до 10 дни през една календарна година);
 - *гледане или належащо придружаване за медицински преглед*, изследване или лечение в страната или в чужбина на *болно дете до 18-годишна възраст* (до 60 дни през една календарна година общо за всички осигурени членове на семейството);
 - *гледане на дете под карантина до 18-годишна възраст*, болно от заразна болест (до изтичане срока на карантината);
 - *гледане на болно дете до 3-годишна възраст*, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения (за времето, през което осигуреният е бил в заведението);
 - *гледане на здраво дете*, върнато от детско заведение *поради карантина* (докато трае карантината).

За членове на семейството на осигуреното лице се смятат неговите възходящи и низходящи по права линия, съпругът и съпругата. Този вид парично обезщетение се изплаща и за гледане на дете, настанено при близки, роднини или приемно семейство.

- Право на обезщетение имат осигурените лица, които вследствие общо заболяване, трудова злополука или професионална болест са *трудоустроени на по-нископлатена работа*. Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно трудово възнаграждение през 18-те календарни месеца преди трудоустрояването и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Това обезщетение се изплаща за времето на трудоустрояване, но за не повече от 6 месеца.

2. Статистически показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност

Обезщетенията за *временна неработоспособност* и *временно намалена работоспособност* включват случаите на:

- общо заболяване;
- нетрудова злополука;
- изследване поради общо заболяване;
- карантина;
- трудоустрояване поради общо заболяване;
- санаторно-курортно лечение поради общо заболяване;
- гледане на болно дете до 3-годишна възраст, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения;
- гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болно дете до 18-годишна възраст;
- гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството над 18-годишна възраст.

За 2020 г. по 2 197 866 (2 710 050 за 2019 г.) болнични листове са изплатени *парични обезщетения за временна неработоспособност* за 17 564 352 дни със среднодневен размер 39,03 лв. (34,29 лв. за 2019 г.). Спрямо 2019 г. се наблюдава понижение с 18,9% (512 184 бр.) в броя на болничните листове с плащания за обезщетения за временна неработоспособност. През годината се отчита нарастване единствено в броя на болничните листове поради карантина.

За 2020 г. НОИ е изплатил парични обезщетения при временна неработоспособност, по близо 304,0 хил. болнични листове, издадени по свързани с COVID-19 причини на заразени лица, както и на лицата с издаден болничен лист за карантина поради контакт със заразено с COVID-19 лице, които отговарят на условията за отпускане на парично обезщетение съгласно КСО.

През 2020 г. броят на платените работни дни се е увеличил с 2,1%, или с 366 284 дни спрямо 2019 г., което се дължи на увеличения с 2,7 пъти брой изплатени дни по болнични листове с причина гледане на болен член от семейството и карантина.

Изплатените обезщетения⁷ на мъже са 894 311 бр. (40,7%) за 7 435 032 дни със среднодневен размер 41,76 лв., който е с 12,8% по-висок от този на жените. Съществено по-висок е броят на обезщетенията за временна неработоспособност на жени – 1 303 555 (59,3%) за 10 129 320 дни със среднодневен размер 37,03 лв.

Средният размер на обезщетенията за временна неработоспособност за 2020 г. е 311,94 лв. и нараства с 43,4% спрямо предходната година (217,59 лв. за 2019 г.). Разликата в размера на средните обезщетения по пол е в полза на мъжете, като при тях средният размер на обезщетението е 347,18 лв. и е с 59,41 лв. по-висок от средния изплатен размер на жените – 287,77 лв.

Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради общо заболяване за 2020 г. е 1 127 106 души (таблица № 9). Жените са 647 919 и заемат дял от 57,5%, а мъжете – 479 187 души или 42,5%. Спрямо 2019 г. броят на лицата с поне едно обезщетение е нараснал с 16,1% или със 156 103 души, което е в резултат на по-високия брой с 80 921 жени (14,3%) и на по-високия брой със 75 182 (18,6%) мъже.

Преобладаващият брой жени с обезщетения за временна неработоспособност се дължи на по-високия им брой при обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване и поради гледане на болен член от семейството и карантина. Спрямо 2019 г. броят на жените и мъжете с обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване се е увеличил, съответно с 4,6% и с 3,1%. Жените са 455 150, което е с 32,2% повече от броя на мъжете с този вид обезщетение – 344 312 души за 2020 г.

Таблица № 9 : Брой лица с обезщетение за временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради общо заболяване през 2019 г. и 2020 г.

Вид на обезщетението	Общо		Мъже		Жени	
	2019 г.	2020 г.	2019 г.	2020 г.	2019 г.	2020 г.
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване	768 815	799 462	333 811	344 312	435 004	455 150
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудови злополуки	97 159	87 957	56 565	51 131	40 594	36 826
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина	104 560	239 315	13 429	83 594	91 131	155 721
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради общо заболяване	417	336	168	126	249	210
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	52	36	32	24	20	12
Общ брой лица	971 003	1 127 106	404 005	479 187	566 998	647 919

⁷ Обезщетенията са от болнични листове с плащания от ДОО през 2020 г.

От общия брой жени – 647 919, получили обезщетение за временна неработоспособност, 24% или 155 721 са с обезщетение за гледане на болен член от семейството и карантина, докато при мъжете този показател е със значително по-ниска стойност – 83 594 мъже, или 17,4% от всички мъже с обезщетение за временна неработоспособност през 2020 г.

Независимо от факта, че традиционно жените по-често ползват болнични за гледане на болни деца и членове на семейството и карантина, през 2020 г. броят на мъжете с този вид обезщетение е нараснал 6 пъти спрямо броят им през 2019 г., докато нарастването при жените е със 70,9%. Това увеличение е обосновано от ръста в броя на издадените болнични листове за карантина след март 2020 г., което е пряка последица от настъпилата пандемия от COVID-19.

През 2020 г. по 11 308 (при 21 947 за 2019 г.) болнични листове са изплатени парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за 177 178 дни със среднодневен размер 48,12 лв. За намалението от 51,5% при броя на изплатените болнични листове съществено влияние оказват ограничителните мерки, въведени в страната във връзка с разпространението на COVID-19, освобождаването на работници в засегнатите от пандемията сектори или въвеждане на намалено работно време, както и преминаването на значителна част от работниците и служителите от работа от офис среда в режим на работа от разстояние.

Размерът на средното обезщетение за трудова злополука и професионална болест е 753,97 лв., при 426,43 лв. за 2019 г. Общият брой на лицата с поне едно обезщетение за временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест през 2020 г. е 4 024. Преобладават мъжете, които са 2 488 с дял 61,8%. При тях по 7 268 болнични листове (при 13 669 за 2019 г.) са изплатени обезщетения за 116 348 дни със среден размер 780,63 лв. (432,92 лв. за 2019 г.). Броят на жените с обезщетение за трудова злополука и професионална болест е 1 536, като по 4 040 болнични листове (при 8 278 за 2019 г.) са изплатени обезщетения за 60 830 дни със среден размер 706,00 лв. (415,71 лв. за 2019 г.).

3. Обезщетения за майчинство

Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на следните видове обезщетения за майчинство, при изпълнени определени нормативни условия:

- Парично обезщетение на *трудоустроена* на друга работа осигурена жена *поради бременност или кърмене на дете или напреднал етап на лечение ин-витро* се изплаща, ако на новата работа се намали трудовото ѝ възнаграждение.
- Осигурената за общо заболяване и майчинство майка има право на парично обезщетение за бременност и раждане, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурена за този риск. Обезщетението се изплаща за срок 410 дни, от които 45 дни преди раждането. Ако осигуряването за общо заболяване и майчинство е прекратено през време на получаване на обезщетението за бременност и раждане, последното се изплаща до изтичането на срока.
- Осигуреното за общо заболяване и майчинство лице, *при което е настанено дете по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето*, има право на парично обезщетение в размер на разликата от възрастта на детето в деня на настаняването му до изтичане на срока на полагащото се обезщетение за раждане, т. е. до 365 календарни дни, считано от датата на раждане на детето.
- Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща има право на парично обезщетение при раждане на дете за срок до 15 дни през време на отпуска по чл. 163, ал. 8 от Кодекса на труда. Отпускът започва да тече от датата на изписване на детето от

лечебното заведение, а за изплащане на обезщетение, бащата трябва да има 12 месеца осигурителен стаж и да е осигурен за общо заболяване и майчинство в деня, предхождащ датата, от която започва ползването на отпуска.

- Осигуреното за общо заболяване и майчинство лице има право на *парично обезщетение при раждане на дете* след навършване на 6-месечна възраст на детето *за остатък до 410 календарни дни* през време на отпуска по чл. 163, ал. 10 и 12 от Кодекса на труда.

Размерът на дневното парично обезщетение при бременност и раждане е равен на 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за периода от 24 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност. То не може да бъде по-голямо от среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението и по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната.

В случаите, когато през времето на изплащане на парично обезщетение при бременност и раждане или за отглеждане на дете до 2-годишна възраст, осигурената придобие отново право на парично обезщетение при бременност и раждане, обезщетението е в размера, определен за предходното дете, ако това е по-благоприятно за лицето.

- Майката, която е осигурена за общо заболяване и майчинство и е имала право на обезщетение за бременност и раждане, получава парично обезщетение в размер 50 на сто от него, когато:

- след изтичането на периодите след раждането, които се разрешават с актове на здравните органи, не ползва отпуск за бременност и раждане или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване;

- след изтичането на периодите след раждането, които се разрешават с актове на здравните органи, самоосигуряващото се лице започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

- След изтичането на срока на обезщетението за бременност и раждане през време на *допълнителния платен отпуск за отглеждане на дете* до навършването на 2-годишната му възраст на майката/ осиновителката или на лицето, което е поело отглеждането на детето, се изплаща месечно *парично обезщетение* в размер, определян ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. Това обезщетение се изплаща и на лицата, при които е настанено дете по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето до навършването на 2-годишната му възраст. За 2020 г. размерът на обезщетението е 380 лв. Обезщетението могат да получат осигурените и самоосигуряващите се лица за общо заболяване и майчинство, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск. Обезщетението не се изплаща при смърт на детето, даване за осиновяване или при настаняване на детето по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето или в детско заведение, включително и детски ясли, както и при отглеждането му от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството.

- *Обезщетение при неизползване на допълнителен платен отпуск за отглеждане на дете до 2-годишна възраст* се изплаща на:

- майката/ осиновителката, ако не ползва този отпуск или лицето, което ползва такъв отпуск го прекъсне;

- самоосигуряващото се лице с право на обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

Паричното обезщетение е в размер 50 на сто от обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и се изплаща на осигурените лица, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за общо заболяване и майчинство.

- Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на *обезщетение при осиновяване на дете до 5-годишна възраст*, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск и ползват отпуск по чл. 164б от Кодекса на труда. Обезщетението се изплаща за срок до 365 дни от деня на предаване на детето за осиновяване, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст. Размерът на обезщетението се определя като за обезщетение за бременност и раждане. Ако осигуряването за общо заболяване и майчинство е прекратено по време на получаване на обезщетението, последното се изплаща до изтичането на срока.
- Когато осиновителката и осиновителят се намират в брак, осиновителят има право на 15-дневен отпуск при осиновяване на дете до 5-годишна възраст от деня на предаване на детето за осиновяване, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст. По време на този отпуск, на осигурения за общо заболяване и майчинство *осиновител се изплаща обезщетение за срок до 15 дни*.
- След изтичане на 6 месеца от деня на предаване на детето за осиновяване на осигуреното за общо заболяване и майчинство лице се изплаща обезщетение в размер, определен като обезщетение за бременност и раждане, за остатъка до 365 дни през време на отпуска по чл. 164б, ал. 2, 3 и 5 от КТ.
- Осиновителката на дете до 5-годишна възраст или осиновителят, който сам е осиновил дете до 5-годишна възраст, има право на парично обезщетение в размер 50 на сто от обезщетението за осиновяване на дете до 5-годишна възраст, когато след изтичането на 90 дни от деня на предаване на детето за осиновяване:
 - не ползва отпуск за осиновяване, или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване;
 - самоосигуряващото се лице започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

4. Статистически показатели за паричните обезщетения за майчинство

През 2020 г. са изплатени *парични обезщетения за бременност и раждане* за 14 770 722 дни със среднодневен размер 32,82 лв., като спрямо 2019 г. се отчита намаление с 438 017 дни и увеличение на среднодневния размер с 12,6%.

Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за бременност и раждане през 2020 г. е 103 888 и е намалял с 4,1% спрямо 2019 г. От тях жените са 81 894, с дял 78,8%, а мъжете – 21 994, или 21,2%. Общият брой обхваща следните видове обезщетения: при бременност и раждане на майките; при отглеждане на дете, настанено по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето (ЗЗДет.), при отглеждане на детето от бащата или друго осигурено лице, след навършване на 6-месечна възраст на детето; по време на 15-дневния отпуск на бащите при раждане на дете и при неизползване на отпуска за бременност и раждане.

Таблица № 10 : Брой лица с обезщетение за бременност и раждане през 2019 г. и 2020 г.

Вид на обезщетението	Общо		Мъже		Жени	
	2019 г.	2020 г.	2019 г.	2020 г.	2019 г.	2020 г.
Парични обезщетения за бременност и раждане – чл. 50, ал. 1 и 5 и чл. 51 от КСО	85 118	81 141	37	26	85 081	81 115
Парични обезщетения на бащите при раждане на дете за срок от 15 дни – чл. 50, ал. 6 от КСО	21 936	21 656	21 936	21 656	-	-
Парични обезщетения на лицата, поели отглеждането на детето след навършването на 6-месечната му възраст – чл. 50, ал. 7 от КСО	345	314	342	310	3	4
Парични обезщетения при неизползване на отпуска за бременност и раждане – чл. 50а от КСО	921	777	2	2	919	775
Общ брой лица	108 320	103 888	22 317	21 994	86 003	81 894

- Най-висок е броят на лицата с обезщетение за бременност и раждане по чл. 50, ал. 1 и 5 и чл. 51 от КСО – това са обезщетенията, които се изплащат на майките при раждане на дете, на лицата при които е настанено дете по реда на чл. 26, ал. 1 от ЗЗДет. и в случаите при смърт или тежко заболяване на майката. През 2020 г. са изплатени обезщетения на 81 141 лица, от които 81 115 жени и 26 мъже. Среднодневният размер на обезщетението е 32,80 лв. (при 29,09 лв. за 2019 г.).
- На 21 656 бащи са изплатени обезщетения за срок до 15 дни при раждане на дете със среднодневен размер на обезщетението 33,53 лв.
- Лицата, които през 2020 г. са се върнали на работа и са получили 50 на сто от полагащото им се обезщетение при бременност и раждане са 777 със среднодневен размер на полученото обезщетение 21,50 лв. Този вид обезщетение се изплаща на 775 жени и двама мъже.
- На 314 лица, от които на 310 мъже са изплатени обезщетения за бременност и раждане след навършване на 6-месечна възраст на детето. Среднодневният размер на това обезщетение е 63,16 лв.

Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст за 2020 г. е 87 833, от които 87 098 жени и 735 мъже. При тези лица броят на изплатените дни е 9 706 565 със среднодневен размер 17,13 лв. Лицата с изплатено поне едно обезщетение по време на допълнителния платен отпуск за отглеждане на дете до навършването на 2-годишна възраст са 72 695 (76 108 души за 2019 г.), а тези с поне едно обезщетение при неизползване на отпуска за отглеждане на дете до 2-годишна възраст са 15 138 (16 461 души за 2019 г.).

Общо лицата с обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст по чл. 53в от КСО през 2020 г. са 626 (704 души за 2019 г.), от които 552 са с обезщетения за времето на отпуск при осиновяване на дете до 5-годишна възраст, а 74 с обезщетение при неизползване на отпуск за осиновяване на дете до 5-годишна възраст. Броят на изплатените дни е 78 875 със среднодневен размер на обезщетението 41,89 лв. (при 39,66 лв. за 2019 г.).

5. Парични помощи

Държавното обществено осигуряване предоставя на осигурените лица възможността да получават следните видове помощи:

- Еднократна помощ *при смърт на осигуреното лице* се изплаща на съпруга/ съпругата, децата и родителите, като се разпределя поравно между тях. Размерът ѝ се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО – за 2020 г. е 540 лв.
- Парична помощ *за инвалидност поради общо заболяване* (когато осигуреното лице има определена загубена работоспособност 50 и над 50 на сто), но няма необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Помощта е в размер на 60-дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване (чл. 11, ал. 3 от КСО).
- Осигурените лица имат право на парични помощи *за профилактика и рехабилитация* и *за помощно-технически средства*, свързани с увреждането. Всяко правоимащо лице може да получи еднократно в рамките на една календарна година парична помощ за профилактика и рехабилитация с продължителност от 10 дни.

6. Статистически показатели за паричните помощи

През годината на 11 622 лица са *изплатени еднократни помощи при смърт* на осигурено лице, което е увеличение с 3% спрямо броят им през 2019 г. Средният размер на този вид помощ е 206,59 лв. през 2020 г., при 207,68 лв. за 2019 г.

Таблица № 11 : Показатели свързани с еднократните помощи при смърт за периода 2017 – 2020 г.

Показатели	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.
Брой лица с изплатена помощ при смърт на осигуреното лице	10 677	10 915	11 284	11 622
Среден размер на еднократната помощ при смърт на осигуреното лице (лева)	200,88	202,81	207,68	206,59

Парична помощ за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на инвалидна пенсия поради недостатъчен стаж през 2020 г. е отпусната на 6 лица.

През 2020 г. *парични помощи за профилактика и рехабилитация* са изплатени на 27 696 лица⁸, като през 2019 г. те са били 40 506. Средният разход за едно лице през 2020 г. е в размер на 401,38 лв., като през 2019 г. е бил 443,34 лв.

ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА

1. Право и размер на обезщетенията за безработица

Право на парично обезщетение за безработица по Кодекса за социално осигуряване имат лицата, за които са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица“ най-малко 12 месеца от последните 18 месеца преди прекратяване на осигуряването и които:

⁸ Данните са на база статистически отчет за изпълнение на КБДОО за 2020 г.

- имат регистрация като безработни в Агенцията по заетостта;
- не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж в Република България или пенсия за старост в друга държава или не получават пенсия за осигурителен стаж и възраст в минимален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168 от КСО;
- не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по КСО или по законодателството на друга държава, с изключение на лицата, сключили трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа по чл. 114а, ал. 1 от Кодекса на труда.

При определяне на правото на парично обезщетение за безработица се зачита и времето: на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете; на платен и неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, отпуска при осиновяване на дете до 5-годишна възраст; на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година, както и времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна или на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност.

Паричните обезщетения се изплащат ежемесечно през месеца, следващ този, за който се дължат, за срок, определен според продължителността на осигурителния стаж, по време на който лицата са били осигурени за безработица, за времето след 31 декември 2001 г. Изискванията за наличие на осигурителен стаж за придобиване на правото и периодите на изплащане на обезщетението през 2020 г. са, както следва:

Таблица № 12 : Период за изплащане на обезщетение за безработица.

Осигурителен стаж с осигуряване за безработица за времето след 31.12.2001 г. (години)	Период на изплащане на обезщетението (месеци)
до 3 години	4
от 3 години и 1 ден до 7 години	6
от 7 години и 1 ден до 11 години	8
от 11 години и 1 ден до 15 години	10
над 15 години	12

Паричното обезщетение за безработица се изплаща от датата на последното прекратяване на осигуряването, при условие че: (1) заявлението за отпускането му е подадено в тримесечен срок от тази дата и (2) лицето се е регистрирало като безработно в АЗ в срок 7 работни дни от тази дата.

Паричното обезщетение за безработица се отпуска въз основа на заявление до териториалното поделение на Националния осигурителен институт, подадено по електронен път с квалифициран електронен подпис или с персонален идентификационен код в Националния осигурителен институт, или на хартиен носител в съответната дирекция „Бюро по труда“. В случаите, в които заявлението е подадено след изтичане на тримесечния срок по неுவажителни причини, паричното обезщетение се изплаща от датата на заявлението за определения период, намален със закъснението. Ако заявлението е подадено в този срок, но регистрацията на лицето като безработно в Агенцията по заетостта е направена след изтичане на срока от 7 работни дни от прекратяване на осигуряването по неுவажителни причини, паричното обезщетение се изплаща от датата на регистрацията за определения период, намален със закъснението.

По отношение на начина, по който се изчислява паричното обезщетение за безработица няма изменения в нормативната уредба през 2020 г. Дневното парично обезщетение за безработица е в размер на 60 на сто от среднодневното възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими вноски за фонд „Безработица“ за последните 24 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването. То не може да бъде по-малко от минималния и по-голямо от максималния дневен размер на обезщетението, определени със Закона за бюджета на ДОО за всяка календарна година. През 2020 г. минималният дневен размер на обезщетението за безработица от 1 януари до 30 септември е 9 лв., а от 1 октомври до 31 декември 2020 г. – 12,00 лв. Максималният дневен размер на обезщетението за безработица за 2020 г. е 74,30 лв. Месечният размер на паричното обезщетение за безработица се определя, като полученият дневен размер се умножи по броя на работните дни в месеца, за който се отнася.

Съществуват и някои особености при определяне размера на паричното обезщетение за безработица. Така например когато в периода, от който се определя среднодневното възнаграждение или среднодневният осигурителен доход, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж без да се дължат осигурителни вноски, или през което лицето не е осигурено за безработица, при определяне на осигурителния доход се вземат съответно:

- за времето на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете, на неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане и на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето на платен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, както и отпуска при осиновяване на дете до 5-годишна възраст – доходът, от който е определено паричното обезщетение;
- за времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето, през което лицето не е осигурено за безработица – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период.

Безработните лица, чиито правоотношения са прекратени по тяхно желание или с тяхно съгласие, или поради виновното им поведение, получават минималния дневен размер на обезщетението за безработица съгласно закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за срок 4 месеца (чл. 54б, ал. 3 от КСО). Минималният размер за срок от 4 месеца получават и тези от безработните лица, придобили право на обезщетение преди изтичане на три години от предходно упражняване на правото на обезщетение (чл. 54б, ал. 4 от КСО). С § 2 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за изменение на Закона за бюджета на ДОО за 2020 г. (ДВ, бр. 84 от 2020 г.) се регламентира нов срок на паричните обезщетения за безработица по чл. 54б, ал. 4, отпуснати с начална дата от 01.10.2020 г. до 31.12.2020 г. – 7 месеца. Разпоредбата се прилага и за всички обезщетения, отпуснати на посоченото основание, чийто срок не е изтекъл към 01.10.2020 г.

Лицата, наети на работа на непълно работно време в срока за изплащане на паричното обезщетение и получаващи възнаграждение по-малко от минималната работна заплата, установена за страната, получават обезщетение за безработица в размер 50 на сто от полагащото им се парично обезщетение за оставащия период на изплащането.

В случай че по време на получаване на обезщетението лицето е започнало да упражнява дейност – основание за задължително осигуряване или трудова дейност по законодателството на друга държава, която бъде преустановена след по-малко от 12 месеца, изплащането на паричното

обезщетение се възстановява за оставащия към датата на прекратяването период, ако регистрацията на лицето в АЗ е направена в срок 7 работни дни от прекратяване на трудовата дейност. Ако регистрацията е направена след този срок по неуважителни причини, изплащането на паричното обезщетение се възстановява от датата на новата регистрация за оставащия към датата на прекратяването период, намален със закъснението.

Правото и редът за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица на съпругите/съпрузите на военнослужещите, които са ги последвали при преместването им в друго населено място и поради това са прекратили трудовите/служебните си правоотношения, както и на безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международни операции и мисии е регламентирано в чл. 230 и чл. 231 от Закона за отбрана и въоръжените сили на Република България и в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица. Размерът на месечното обезщетение за безработица на тази категория лица се определя ежегодно със Закона за държавния бюджет на Република България и за 2020 г. е 340 лв.

Изплащането на паричното обезщетение се прекратява, когато лицето започне да упражнява трудова дейност, за която подлежи на задължително осигуряване по КСО, прекрати регистрацията си в АЗ, придобие право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България (вкл. пенсия в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168 от КСО) или пенсия за старост в друга държава, както и в случай че безработният почине.

Паричните обезщетения за безработица се изплащат от НОИ за сметка на държавния бюджет, от датата на преместването/заминаването на военнослужещия, ако безработната/ият съпруга/съпруг се е регистрирала/л в АЗ в срок до един месец от датата на преместването/заминаването. На безработните съпруги на преместените военнослужещи обезщетението се изплаща за периода, през който не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване, но за не повече от 12 месеца. На безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международна операция/мисия обезщетението се изплаща за периода на участие в операцията/мисията.

2. Показатели за безработните лица, получаващи парични обезщетения за безработица през 2020 г.

Средномесечният брой на осигурените лица за фонд „Безработица“ през 2020 г. е 2 446 464 лица, като се отчита намаление със 17 698 лица (с 0,7%) спрямо 2019 г. Това се дължи на отчетения спад в броя на осигурените лица, като най-голямо е намалението при работещите на трудови правоотношения в масовата трета категория труд, които са задължително осигурени за риска безработица.

Административната статистика на Агенцията по заетостта отчита през 2020 г. увеличение на броя на регистрираните в бюрата по труда безработни с 47 894 лица (с 25,9%) спрямо предходната година, като средномесечният им брой е 233 160. Относителният дял на безработните жени през 2020 г. е 43,1%, а на мъжете – 56,9%. Средномесечното равнище на безработицата за страната е 7,4%, като отбелязва увеличение с 1,8 п.п. спрямо предходната година. Сравнението с предходната година показва, че през 2020 г. е налице тенденция на увеличаване на средномесечния брой регистрирани безработни лица в почти всички наблюдавани уязвими групи на пазара на труда.

За 2020 г. младежката безработица в страната се увеличава спрямо 2019 г. Средномесечният брой на регистрираните безработни до 24 г. е 12 047 младежи, а дялът им в общия брой безработни лица е 5,2%. Регистрираните безработни до 29 г. са 29 812 средно през 2020 г., а дялът им заема 12,8% от всички безработни.

Продължително безработните лица над 1 година през 2020 г. наброяват средномесечно 47 263 лица, като намаляват с 1,2% в сравнение с 2019 г. Делът им отчита значително намаление от 6,2 п.п., от 25,8% за 2019 г. до 19,6% за 2020 г.

Безработните над 50 г. през 2020 г. са 90 390 лица, като тази група се увеличава по численост с 27,9% спрямо 2019 г., а делът им от общия брой на безработните в страната е 38,8%, и намалява с 0,7 п.п.

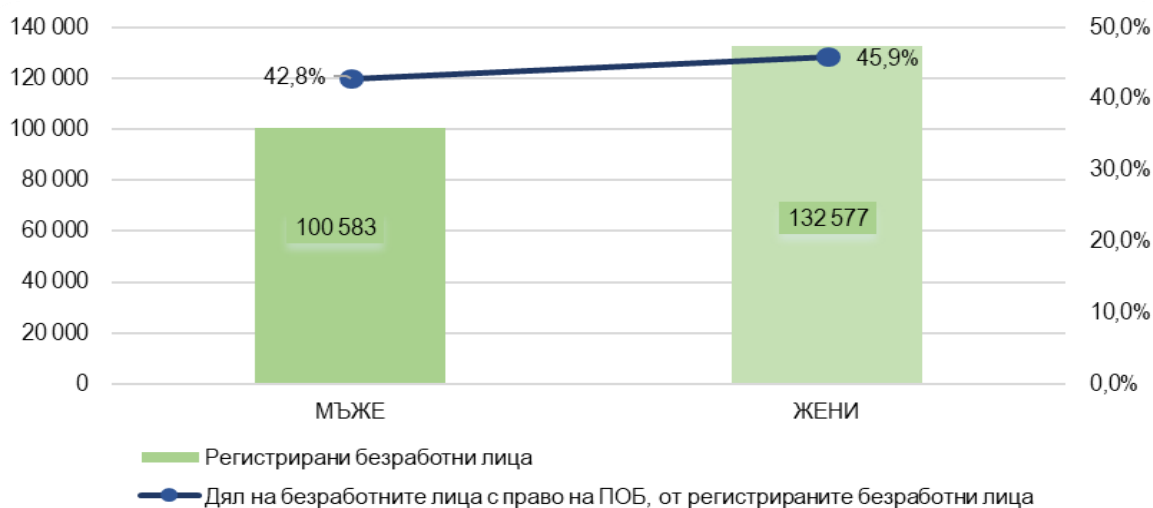
И при групите на безработните лица с основно и по-ниско образование се наблюдава увеличение, като средномесечният им брой през 2020 г. е 96 205 лица. Спрямо 2019 г. абсолютният им брой бележи ръст от 19,9%, а делът им намалява с 3,4 п.п., заемайки 39,8% от общия брой на безработните. Най-многобройна продължава да е групата на безработните без квалификация и специалност (124 694 лица) и се отчита увеличение от 23,9% в сравнение с предходната година.

Според разпределението по възраст традиционно най-голям дял от 25,6 на сто заемат безработните лица над 55-годишна възраст, следвани от групата от 50 до 54 годишните с дял от 13,2 на сто. Регистрираните безработни лица в тези две групи са нараснали съответно с 10,0 хил. и с 6,8 хил. души.

Таблица № 13 : Осигурени лица за безработица, регистрирани безработни лица и безработни лица с право на парични обезщетения за безработица през 2020 г.

Показатели	Осигурени лица за фонд „Безработица“		Регистрирани безработни лица		Регистрирани безработни лица с право на ПОБ	
	брой	%	брой	%	брой	%
Брой лица	2 446 464	100,0%	233 160	100,0%	104 029	100,0%
По пол						
Мъже	1 234 336	50,4%	100 583	43,1%	43 088	41,4%
Жени	1 195 273	48,9%	132 577	56,9%	60 814	58,5%
Граждани на други държави	16 855	0,7%	-	-	127	0,1%
По възраст						
до 19 г.	18 018	0,7%	1 830	0,8%	222	0,2%
от 20 до 24 г.	120 815	4,9%	10 217	4,4%	2 898	2,8%
от 25 до 29 г.	197 357	8,1%	17 765	7,6%	7 424	7,1%
от 30 до 34 г.	258 506	10,6%	25 657	11,0%	12 033	11,6%
от 35 до 39 г.	284 091	11,6%	27 683	11,9%	13 538	13,0%
от 40 до 44 г.	333 253	13,6%	29 686	12,7%	14 834	14,3%
от 45 до 49 г.	325 099	13,3%	29 932	12,8%	14 988	14,4%
от 50 до 54 г.	297 817	12,2%	30 681	13,2%	14 170	13,6%
над 55 г.	594 653	24,3%	59 709	25,6%	23 795	22,9%

През 2020 г. средномесечният брой на регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение за безработица (ПОБ) е 104 029 бр. или с 65,3% повече спрямо 2019 г. Делът им от общия брой на регистрираните безработни лица е 44,6%, а разпределението по пол е представено на следващата фигура.

Фигура № 5 : Дял на безработните лица с право на ПОБ, от регистрираните безработни през 2020 г. (по пол).

Анализът на данните по възрастови групи показва увеличение на безработните лица с право на ПОБ във всички групи възрасти в сравнение с 2019 г. И през 2020 г. най-много регистрирани безработни лица с право на обезщетение (23 795 бр., или 22,9%) са във възрастовата група над 55 години. Следващите по големина групи са във възрастовия интервал от 45 до 49 г. (14 988 бр., или 14,4%) и от 40 до 44 г. (14 834 бр., или 14,3%). Наблюдава се увеличение и в броя на регистрираните безработни във всяка една група, като най-голям ръст има в групата на 20 – 24-годишните (с 35,8%) и на 45 – 49-годишните (с 32,5%).

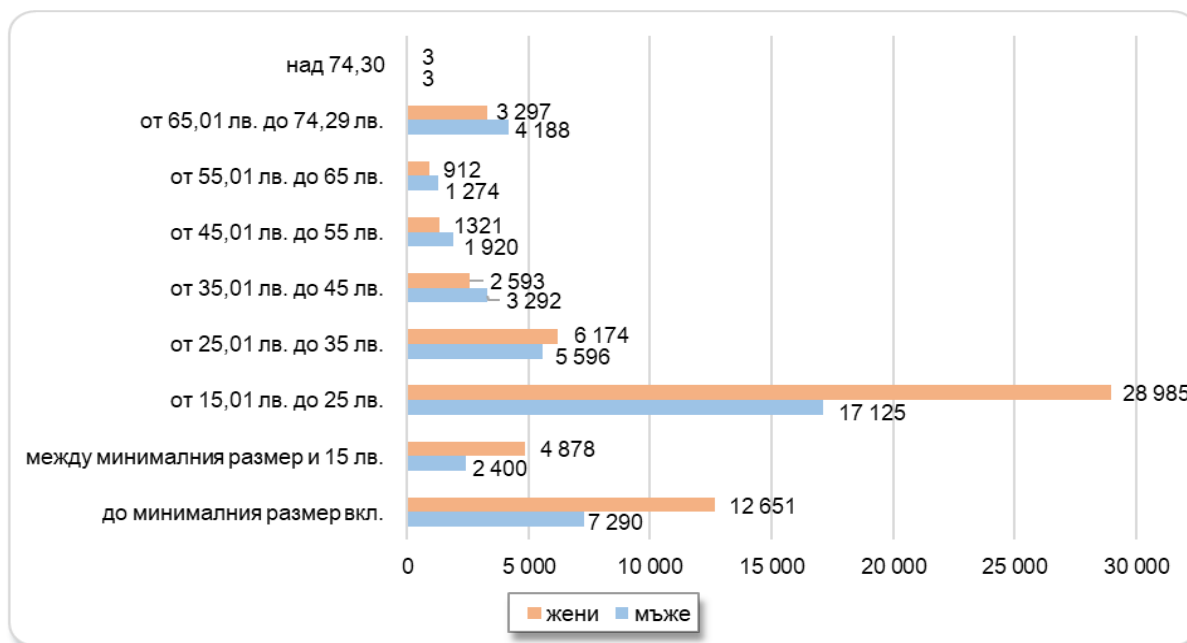
Средният размер⁹ на паричното обезщетение за безработица общо за страната през 2020 г. е 508,26 лв. и е с 2,9% (или с 14,13 лв.) по-висок спрямо предходната година.

Данните за разпределението по пол показват запазване на тенденцията по отношение на наличие на значителна разлика в средния размер на обезщетението. Мъжете получават средно по 572,42 лв., а жените 462,28 лв., като разликата между тях е 110,14 лв.

Според разпределението по области най-голям размер средномесечно обезщетение са получили безработните лица в София-град – 662,10 лв., а най-малък в област Хасково – 412,32 лв. Традиционно с най-високи обезщетения и за двата пола е София-град, където средният размер на обезщетението за безработица при мъжете е 722,48 лв., а при жените 618,62 лв. С най-ниски обезщетения са мъжете в област Видин – 454,65 лв., и жените в област Силистра – 379,70 лв.

Разпределението на паричните обезщетения по групи дневни размери показва, че средно през годината най-много са регистрираните безработни с размер на паричното обезщетение от 15 до 25 лв. дневно. Те са 46 169 души, или 44,4% от всички регистрирани с право на обезщетение през 2020 г. От тях делът на жените е 62,8 на сто, а на мъжете – 37,1 на сто. Другите две по-големи групи безработни лица са с дневен размер на обезщетението до 9 лв. включително (19 962 души, или 19,2%) и от 25 до 35 лв. (11 779 души, или 11,3%). Значително по-малко са безработните в групите с високи дневни размери на паричното обезщетение в границите от 65 до 74,29 лв. (7 517 души) и над 74,30 лв. (6 души).

⁹ Източник на данните за средните размери на ПОБ е Регистър „ПОБ“, НОИ

Фигура № 6 : Регистрирани безработни лица с право на обезщетение, разпределени по дневен размер на ПОБ и по пол, през 2020 г.

Данните от административната статистика на АЗ показват, че броят на регистрираните безработни и равнището на безработица се увеличават на територията на цялата страна, като в 18 области равнището е по-високо от средното за страната.

Разпределението на безработните с право на обезщетение по области през 2020 г. показва, че най-голяма е концентрацията в София-град – 16 131 бр. (15,5%), Пловдив 9 071 бр. (8,7%), Благоевград 7 370 бр. (7,1%) и Бургас – 7 252 бр. (7,0%). Най-малък брой регистрирани с право на ПОБ са отчетени в областите Видин (1 112), Силистра (1 457) и Ямбол (1 503 лица). През 2020 г. делът на безработните жени с право на ПОБ е по-висок спрямо този на мъжете във всички 28 области.

И през 2020 г. статистическите данни на АЗ показват, че най-многобройна продължава да е групата на безработните без квалификация и специалност, като тя включва 124 694 лица, и нараства с 23,9% в сравнение с предходната година. Данните за безработните лица с право на обезщетение по степен на образование показват, че най-много са тези със средно образование – 68 172 души, или 65,6% от всички получаващи обезщетение. Следва групата на лицата с висше образование с квалификационна степен доктор, магистър, бакалавър и специалист общо 18 245 души или 17,6% от цялата съвкупност, следвана от лицата с основно образование 12 333 (11,9%). От получаващите обезщетение 1 600 лица (1,5%) са с начално образование, а 3 552 лица (3,4%) са без образование.

През 2020 г. безработните лица с висше образование, получаващи обезщетение за безработица се увеличават, като от 15 010 през 2019 г. нарастват на 16 860. Техният дял в структурата на безработните с право на ПОБ обаче намалява със 7,7 п. п. спрямо предходната година (от 23,9% на 16,2%). Лицата със средно образование също отбелязват ръст и от 36 745 през 2019 г. достигат 68 172 през 2020 г., като делът им в структурата на безработните лица с право на парично обезщетение нараства на 65,6% при 58,4% през 2019 г.

Броят на регистрираните безработни лица според продължителността на осигурителния стаж се разпределя в пет основни групи. През 2020 г. съгласно това групиране най-многобройна

е тази на лицата, на които е отпуснато обезщетение за безработица при наличие на осигурителен стаж над 15 години, като наброява 27 284 лица и заемат дял от 26,3%. Следват безработните лица с осигурителен стаж от 11 до 15 години, които са 25,9%, а с най-нисък дял 8,2% са лицата с до 3 години осигурителен стаж.

Разпространението на COVID-19 в България в края на първото тримесечие на 2020 г. предизвика силно влошаване на икономическата ситуация и наложи въвеждането на мерки за ограничаване на разпространението на вируса, които се отразиха неблагоприятно върху икономическата активност особено в някои сектори. Вследствие на това рязко се покачи броят на безработните лица, като само в първите две седмици на април броят на новорегистрираните безработни е съответно 25 631 души (30 март – 5 април) и 31 499 (6 – 12 април). Общият брой на регистрираните в бюрата по труда надхвърли 300 хиляди души през месец май.

Средномесечно през 2020 г. новорегистрираните безработни с право на обезщетение са 16 556 лица. В сравнение с предходната година, когато са били 8 780 лица, те се увеличават с 88,6 на сто. Средно за годината делът на жените е 58,7%, а на мъжете – 41,3%. Най-голям брой безработни лица с право на обезщетение са регистрирани през м. април (50 270), м. март (29 322) и м. май (16 755), а най-малко през м. февруари (7 129).

Средно за годината са прекратени обезщетенията на 16 025 безработни лица. Най-много прекратени обезщетения са отчетени през м. юли (27 435), а най-малко – през м. януари (11 824).

ИЗПЛАТЕНИ КОМПЕНСАЦИИ/СРЕДСТВА ЗА ЗАПАЗВАНЕ НА ЗАЕТОСТТА

През 2020 г. НОИ изплаща от фонд „Безработица“ компенсации/средства на работодателите от засегнатите от пандемията от COVID-19 икономически дейности с цел запазване на заетостта на работниците и служителите им при извънредното положение/извънредната епидемична обстановка в страната. Плащанията се извършват като част от т. нар. „мярка 60/40“, изпълнявана на основание ПМС № 55 от 2020 г. и ПМС № 151 от 2020 г. (изм. и доп. с ПМС № 278 от 2020 г.). Размерът на паричните компенсации/средства за запазване на заетостта е 60 на сто от размера на осигурителния доход и от дължимите осигурителни вноски за сметка на работодателя за всеки работник или служител.

Механизмът за изплащане на компенсации/средства по „мярката 60/40“ е следният:

- Работодателите подават в дирекция „Бюро по труда“ на Агенцията по заетостта заявления по утвърден образец. Преценката за изпълнение на условията, регламентирани с постановленията на Министерски съвет, се извършва от дирекция „Бюро по труда“, където работодателите, които отговарят на необходимите критерии, ежемесечно представят списъци на работниците и служители за изплащане на компенсации/средства за предходния месец.
- Директорът на дирекция „Бюро по труда“ изпраща в АЗ списък на работодателите, които отговарят на критериите, както и списъци на работниците и служителите за изплащане на компенсации/средства.
- На база получената от АЗ обобщена информация и въз основа на данните в поддържаните от НОИ информационни системи, институтът изчислява размера на компенсациите/средствата за всяко лице и ги изплаща на съответния работодател.

Едни от ангажиментите на НОИ бе създаването и поддържането на публична база данни за работодателите, на които са изплатени компенсации/средства за запазване на заетостта. Той съдържа информация за работодателя, за общата сума на изплатените компенсации/средства за запазване на заетостта за съответното плащане и за общия брой на работниците и служителите,

за които са извършени плащания. Базата данни е достъпна на [интернет страницата на НОИ](#). За работодателите е разработена и [електронна услуга](#), чрез която те могат да направят справка за изплатените им компенсации/средства за запазване на заетостта.

Благодарение на плащанията, извършени през 2020 г., по „мярката 60/40“ е предоставена подкрепа на 11 113 работодатели, като са запазени работните места на 251 751 работници и служители. Елиминирано е броенето повече от веднъж в случаите, в които един и същ работодател/работник или служител е получил подкрепа за повече от един месец. Представената в раздела информация е моментна снимка на резултатите от финансовата подкрепа, оказана на работодателите към края на 2020 г. Доколкото механизмът за изпълнение на мярката изисква плащанията да бъдат извършвани на база предоставен от работодателите отчет, информацията не обхваща резултатите, постигнати благодарение на плащанията, отнасящи се за 2020 г., но касово извършени през 2021 г. (такива са например плащанията за декември 2020 г.).

В регионален план, най-много са работодателите, запазените работни места и изплатените средства в областите на страната, в които икономическа активност е най-висока или в които има големи индустриални предприятия – София-град, Пловдив, Варна, Бургас, Стара Загора, Благоевград, Русе, Габрово, Търговище.

Таблица № 14 : Разпределение по области на общия брой работодатели, запазени работни места и изплатена сума за компенсации/средства за запазване на заетостта (на база плащания, извършени през 2020 г.)

Област на страната	Дял от общия брой работодатели (%)	Дял от общия брой работни места (%)	Дял от общия размер на изплатената сума (%)
БЛАГОЕВГРАД	5,8%	3,2%	2,3%
БУРГАС	6,6%	6,6%	5,8%
ВАРНА	7,2%	5,8%	4,9%
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	2,0%	1,4%	1,4%
ВИДИН	0,7%	0,3%	0,2%
ВРАЦА	1,2%	0,8%	0,7%
ГАБРОВО	1,9%	3,3%	4,5%
КЪРДЖАЛИ	2,1%	2,2%	1,7%
КЮСТЕНДИЛ	2,3%	1,1%	0,9%
ЛОВЕЧ	1,2%	1,4%	0,9%
МОНТАНА	0,8%	0,8%	0,7%
ПАЗАРДЖИК	2,6%	2,1%	1,6%
ПЕРНИК	1,1%	0,6%	0,6%
ПЛЕВЕН	1,5%	2,3%	2,1%
ПЛОВДИВ	8,3%	6,8%	5,9%
РАЗГРАД	0,9%	0,7%	0,5%
РУСЕ	3,5%	3,6%	2,8%
СИЛИСТРА	0,7%	0,4%	0,2%
СЛИВЕН	1,4%	1,5%	1,8%
СМОЛЯН	2,4%	1,9%	1,5%
СОФИЯ-ГРАД	33,4%	33,4%	35,7%
СОФИЯ ОБЛАСТ	2,8%	2,9%	3,0%
СТАРА ЗАГОРА	3,0%	8,4%	12,8%
ДОБРИЧ	1,7%	1,6%	1,1%
ТЪРГОВИЩЕ	0,7%	1,6%	2,9%
ХАСКОВО	1,9%	2,2%	1,3%
ШУМЕН	1,2%	1,3%	0,7%
ЯМБОЛ	1,1%	1,8%	1,3%
ОБЩО	100,0%	100,0%	100,0%

Според разпределението по области, в които е регистриран съответният работодател, получил подкрепа, най-много са предприятията в София-град – 33,4% от всички подкрепени фирми, като те са получили компенсации/средства за запазване на заетостта за 33,4% от всички подкрепени работни места по мярката. Предприятията в София-град са получили 35,7% от изплатената сума по мярката. Следват Пловдив (8,3% от работодателите, 6,8% от работните места и 5,9% от изплатената сума), Варна (7,2% от работодателите, 5,8% от работните места и 4,9% от изплатената сума), Бургас (6,6% от работодателите, 6,6% от работните места и 5,8% от изплатената сума) и т.н.

Данните за разпределението по големина на предприятията, получили подкрепа показват, че с най-голям относителен дял (59,3%) са подкрепените предприятия с персонал до 9 лица и тези с персонал от 10 до 24 лица с дял от 20,5%. С най-нисък относителен дял (1,6%) са подкрепените работодатели с персонал от 250 и повече наети лица. С най-голям относителен дял (38,8%) на запазените работни места са предприятията с над 250 и повече лица и тези с наети от 100 до 249 лица с дял от 17,8%. С най-нисък относителен дял от 8,2% са запазените работни места във фирмите с до 9 наети лица.

Таблица № 15 : Разпределение на средномесечния брой работодатели, запазените работни места и изплатената сума по ПМС № 55 от 2020 г. и ПМС № 151 от 2020 г. /ПМС № 278 от 2020 г. по големина на фирмата (на база плащания, извършени през 2020 г.)

Големина на фирмата (брой наети лица)	Структура (%)		
	Брой фирми с изплатена подкрепа	Брой работни места	Изплатена сума (лв.)
До 9 вкл.	59,3%	8,2%	6,2%
От 10 до 24 вкл.	20,5%	10,8%	9,3%
От 25 до 49 вкл.	9,6%	11,1%	9,7%
От 50 до 99 вкл.	5,6%	13,4%	12,9%
От 100 до 249 вкл.	3,5%	17,8%	18,0%
250 и повече	1,6%	38,8%	44,0%
ОБЩО	100,0%	100,0%	100,0%

По-голямата част от компенсациите/средствата, изплатени на работодателите за запазване на заетостта на работниците и служителите, са насочени към най-силно засегнатите от пандемията икономически дейности – „Преработваща промишленост“ (44,6% от средномесечната изплатена сума), „Хотелиерство и ресторантьорство“ (12,9%) и „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ (10,9%). Най-голям е дялът на запазените работни места в „Преработващата промишленост“ – 44,5% от средномесечния брой на запазените работни места, следван от този в сектор „Хотелиерството и ресторантьорството“ – 16,9%, в „Търговия, Ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 11,3% и в сектор „Транспорт, складиране и пощи“ – 9,9%. Дялът на подпомогнатите осигурители е най-голям в сектор „Търговия, Ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 23,8% от средномесечния брой работодатели, следван от този в сектор „Хотелиерството и ресторантьорството“ – 21,9%, и в сектори „Преработващата промишленост“ – 17,4%, „Професионални дейности и научни изследвания“ – 8,1% и т. н. (виж таблица № 16).

Таблица № 16 : Разпределение на средномесечния брой работодатели, запазените работни места и изплатената сума по ПМС № 55 от 2020 г. и ПМС № 151 от 2020 г./ ПМС № 278 от 2020 г. по икономически дейности (КИД-2008) (на база плащания, извършени през 2020 г.)

Наименование на икономическата дейност по КИД-2008	Дял от общия брой работодатели (%)	Дял от общия брой работни места (%)	Дял от общия размер на изплатената сума (%)
A. Селско, горско и рибно стопанство	0,1%	0,05%	0,03%
B. Добивна промишленост	0,2%	2,8%	6,7%
C. Преработваща промишленост	17,4%	44,5%	44,6%
D. Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	0,2%	0,1%	0,1%
E. Доставка на води; Канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	0,2%	0,3%	0,3%
F. Строителство	3,8%	3,3%	3,1%
G. Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	23,8%	11,3%	10,9%
H. Транспорт, складиране и пощи	6,1%	9,9%	9,2%
I. Хотелиерство и ресторантьорство	21,9%	16,9%	12,9%
J. Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; Далекосъобщения	3,0%	1,7%	2,5%
K. Финансови и застрахователни дейности	0,02%	0,01%	0,01%
L. Операции с недвижими имоти	1,6%	0,9%	0,8%
M. Професионални дейности и научни изследвания	8,1%	2,3%	2,9%
P. Образование	0,9%	0,4%	0,4%
Q. Хуманно здравеопазване и социална работа	0,2%	0,0%	0,0%
R. Култура, спорт и развлечения	4,0%	3,0%	3,0%
S. Други дейности	3,2%	0,6%	0,4%
ОБЩО	100,0%	100,0%	100,0%

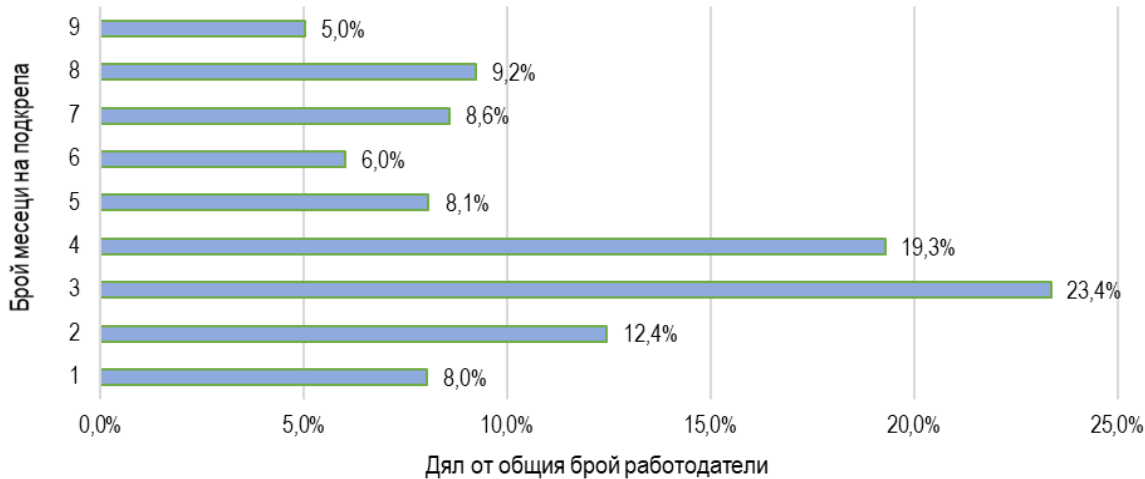
Информация за месечното разпределение на подкрепените работодатели и включените в мярката работници и служители е представена в таблица № 17. Средномесечният брой на работодателите, на които НОИ е изплатил компенсации/средства за запазване на заетостта, и на работниците и служителите, чиито работни места са запазени благодарение на плащанията, извършени през 2020 г., е съответно 5 377 работодатели и 110 851 работници и служители.

Таблица № 17 : Изпълнение на „мярката 60/40“ по месеци на 2020 г. (на база плащания, извършени през 2020 г.)

ПМС №	Месец през 2020 г.	Брой работодатели	Брой работници и служители
по ПМС № 55 от 2020 г.	Март	6 541	89 296
	Април	8 299	142 167
	Май	7 687	129 727
	Юни	5 038	78 995
по ПМС № 151 от 2020 г.	Юли	4 692	132 753
	Август	4 795	136 232
	Септември	4 732	129 387
по ПМС № 278 от 2020 г.	Октомври	4 334	104 114
	Ноември	2 271	54 984
	Декември*	-	-
ОБЩО	Средно на месец	5 377	110 851

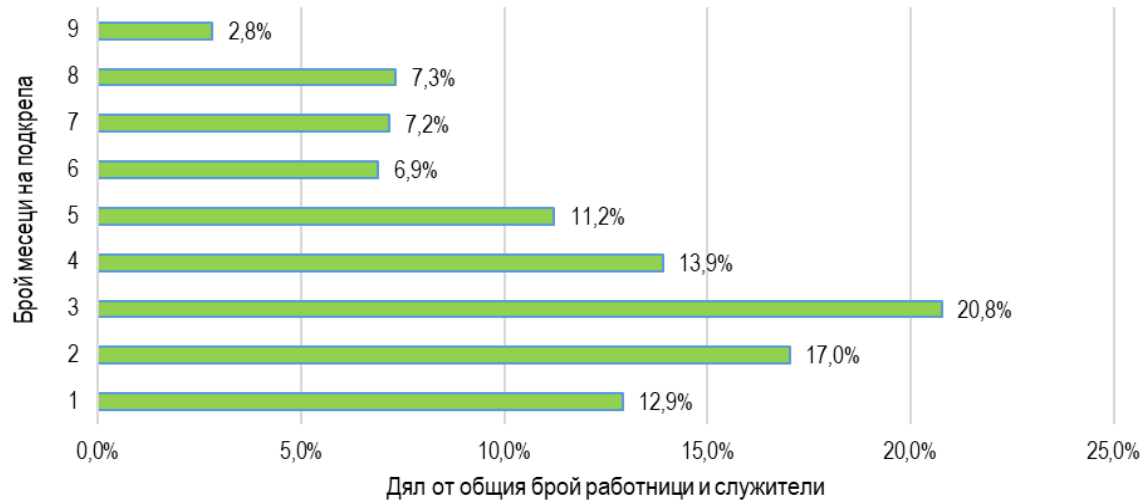
* Забележка: За декември не е представена информация, доколкото плащанията за този месец са извършени през 2021 г.

Средният брой месеци на получаване на подкрепа от работодателите, на база плащанията, извършени през 2020 г., е 4,4 месеца. От общия брой подкрепени работодатели, 8,0% са получили подкрепа само за 1 месец, а 5,0% – за 9 месеца (фигура № 7). Близо 1/4 от работодателите са получили подкрепата компенсации/средства за 3 месеца.

Фигура № 7 : Разпределение на работодателите по брой месеци на получаване на подкрепата

Средният брой месеци на получаване на подкрепа от работниците и служителите, също на база плащанията, извършени през 2020 г., е 4,0 месеца. От общия брой подкрепени работници и служители, 12,9% са получили подкрепа само за 1 месец, а 2,8% – за всичките 9 месеца от март до ноември (фигура № 8). Близо 1/5 от подкрепените работници и служители са получили компенсации/средства за 3 месеца.

Фигура № 8 : Разпределение на работниците и служителите по брой месеци на получаване на подкрепата

Според разпределението по пол на средномесечния брой подкрепени работници и служители през 2020 г. 48,6% са жени, 50,5% са мъже и 0,9 са чужденци.

Възрастовото разпределение на работниците и служителите получатели на подкрепа за запазване на заетостта през 2020 г. е както следва:

- до 24 г. – 5,8%;
- между 25 и 39 г. – 29,7%;
- между 40 и 54 г. – 39,9%;
- между 55 и 64 г. – 19,9%;
- 65 г. и повече – 3,7%;
- Чужденец – 3,7%.

ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ

Право на парични помощи за профилактика и рехабилитация имат осигурените за общо заболяване, майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест лица, за които са били внесени или са дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени дължимите осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца, предхождащи месеца през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Изискването за внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест календарни месеца не се отнася за лица с увреждания, резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест. Лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО и срокът на инвалидността в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК не е изтекъл, също имат право на този вид парична помощ.

Паричната помощ се изплаща еднократно за една календарна година за 10 дни престой, като през 2020 г. помощта за всяко правоимащо лице включва:

- средства за не повече от общо четири основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледите и изследванията) по цени, утвърдени от Надзорния съвет на НОИ;
- частична парична помощ за хранене в размер на 7,00 лв. за един храноден;
- лимит за една нощувка с крайна цена в размер на 18,00 лв.

Ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се определят средства, които да се разходват за тази дейност по условия и ред, регламентирани в Наредба № 1 от 13 февруари 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация. За 2020 г. предвидените средства за профилактика и рехабилитация са в размер на 20 103,1 хил. лв.

През 2020 г. са сключени договори с 20 юридически лица за общо 49 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация. Изпълнителите, които извършват дейността по профилактика и рехабилитация, са разположени на територията на 16 области – София-град, София-област, Пловдив, Варна, Бургас, Ловеч, Габрово, Монтана, Пазарджик, Стара Загора, Добрич, Благоевград, Кюстендил, Велико Търново, Хасково и Смолян. По брой изпълнители и съответно с най-висок относителен дял са областите Бургас с 8 изпълнители (16,3% от общия брой), София-град със 7 изпълнители (14,3% от общия брой), Пловдив с 6 изпълнители (12,2% от общия брой), Пазарджик с 4 изпълнители (8,2% от общия брой), София-област, Смолян, Стара Загора, Благоевград и Монтана с по 3 изпълнители (с по 6,1 % от общия брой).

По данни от Регистър „Рехабилитация“ през 2020 г. е изплатена сума в размер на 12 305,5 хил. лв. по 27 688 удостоверения, разпределени по фондове, както следва:

Таблица № 18 : Разпределение на изразходваните средства и брой на изплатените удостоверения за профилактика и рехабилитация по фондове на ДОО през 2020 г.

Фонд на ДОО	Изразходвани средства (хил. лв.)	Брой изплатени удостоверения
фонд „Общо заболяване и майчинство“	12 000,3	26 995
фонд „Пенсии“	299,6	678
фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“	0,5	1
фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“	4,7	12
фонд „Трудова злополука и професионална болест“	0,4	2
Общо:	12 305,5	27 688

С най-голям относителен дял (97,5%) са лицата, ползвали парична помощ за профилактика и рехабилитация от фонд „Общо заболяване и майчинство“, едва 2,4% са тези от фонд „Пенсии“ и под 1% – от фондовете „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и „Трудова злополука и професионална болест“.

От лицата, възползвали се от профилактика и рехабилитация с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно-двигателния апарат – 71,6% и на периферната нервна система – 24,5%.

Според възрастовото разпределение, най-голям дял заемат лицата над 51-годишна възраст – 72,7%, което кореспондира с повишаване на заболеваемостта след тази възраст. На второ място с 26,5% е делът на лицата от 31 до 50-годишна възраст. Несъществен е делът на преминалите през програмата лица под 30-годишна възраст – 0,8%.

В разпределението на лицата по полов признак се отчита превес на делът на жените (60,9%), ползвали парична помощ.

Данните за резултатите и ефектът от лечението през годината показват, че с подобрене са 27 616 от лицата, с непроменено здравословно състояние са 65 и с влошено – 7 лица.

От общия брой лица 46,8% са провели профилактика и рехабилитация в изпълнителите на дейността към „Профилактика, рехабилитация и отдых“ ЕАД. За тях са изплатени 5 647,9 хил. лв. Към „Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс“ ЕАД са провели профилактика и рехабилитация 16,7% от общия брой лица и са изплатени 2 040,4 хил. лв. На трето място е Военномедицинска академия с относителен дял на преминалите лица – 9,6% и изплатени 1 186,6 хил. лв.

Таблица № 19 : Разпределение на лицата, преминали през изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация през 2020 г.

Юридически лица, изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация	Преминали лица	
	Брой	%
„ПРО“ ЕАД	12 955	46,8
„СБР – НК“ ЕАД	4 629	16,7
ВМА	2 667	9,6
„СБР Стайков и фамилия“ ЕООД	1 979	7,2
БЛЦ – „Камена“ ЕАД	1 157	4,2
„СБР – Варна“ АД	713	2,6
„СБР – Бургаски минерални бани“ ЕАД	701	2,5
СБР „Мари“ ООД	650	2,4
„СБР – Орфей“ ЕООД	573	2,1
„СБР – Сапарева баня“ АД	330	1,2
„СБР – Тузлата“ ЕООД	321	1,2
„СБРФРМ – Димина“ ЕООД	281	1,0
„СБР – Здраве“ ЕАД	231	0,8
„СБР – Марикостиново“ ЕООД	211	0,8
„СБР – Петрич“ ЕООД	123	0,4
„СБР – Баня“ АД	64	0,2
СБР „Айлин“ ЕООД	53	0,2
„СБР Несебър“ АД	40	0,1
„СБР – Родопи“ ЕООД	8	0,0
„НСБФТР“ ЕАД	2	0,0
Общо:	27 688	100,0

Контролът по изразходваните средства на държавното обществено осигуряване се осъществява от ТП на НОИ, на територията на които се намират изпълнителите на дейността. С инструкцията за контролната дейност по ползването и изплащането на паричните помощи за профилактика и рехабилитация са уредени условията, редът и сроковете за извършване на контрол в ТП на НОИ и при изпълнителите на дейността. Контролната дейност при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация се извършва от инспекторите по осигуряването, съвместно с лекарите, експерти по експертиза на временната неработоспособност. Извършваната контролна дейност при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация се отнася както до услугите, предоставени на лица, пребиваващи в изпълнителя към момента на извършване на контрола, така и за лица, спрямо които дейността вече е извършена.

През 2020 г. са извършени 49 ревизии при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация за периода от 1 юни до 31 август. За допуснати нарушения са съставени 13 ревизионни актове за начет, в размер на 1 913,87 лв. Контролната дейност през 2020 г. се извърши в условията на извънредна епидемична обстановка в страната поради COVID-19. В тази връзка и с оглед спазване на протиепидемичните мерки за периода от 1 септември до 31 декември 2020 г., контролът е извършен през м. януари 2021 г. През 2020 г. в НОИ не са постъпили сигнали от лица за съществени нарушения по отношение на условията и провеждането на диагностичните и терапевтичните процедури при изпълнителите на дейността.

ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ

Контролните органи на НОИ осъществяват контрол по спазване на нормативните изисквания за установяване, разследване и регистриране на трудовите злополуки. За всяка злополука в териториалните поделения се съставя досие и се води регистър, включващ и данните от подадената декларацията в информационната система на НОИ.

Съгласно КСО, осигурителят или предприятието ползвател е длъжен в срок от 5 работни дни да декларира пред ТП на НОИ всяка трудова злополука. В случай че не го направи, то пострадалият или неговите наследници имат право в срок от една година от злополуката да я декларират.

С приемането на Регламент (ЕС) № 349/2011 на Комисията от 11 април 2011 г. за прилагане на Регламент (ЕО) № 1338/2008 на Европейския парламент и на Съвета относно статистиката на Общността в областта на общественото здраве и здравословните и безопасни условия на труд по отношение на статистическите данни за трудовите злополуки, се промени методиката за статистическо отчитане. От 2011 г.¹⁰ референтният (отчетният) период е календарната година, в която злополуката е декларирана в териториалното поделение на НОИ, независимо от годината когато е настъпила.

Данните за трудовите злополуки, които България предоставя на Европейската Комисия, Евростат, напълно отговарят на европейската методология и са сравними с тези на другите страни от ЕС. Информацията се предоставя годишно и се изпраща не по-късно от 18 месеца след края на референтната година (отчетния период).

1. Състояние на трудовия травматизъм през 2019 г.

По окончателни данни от регистрираните 2 943 злополуки през 2019 г., за трудови са приети общо 2 763. Броят на злополуките, неприети за трудови е 161, а 19 случая са в процедура на разследване.

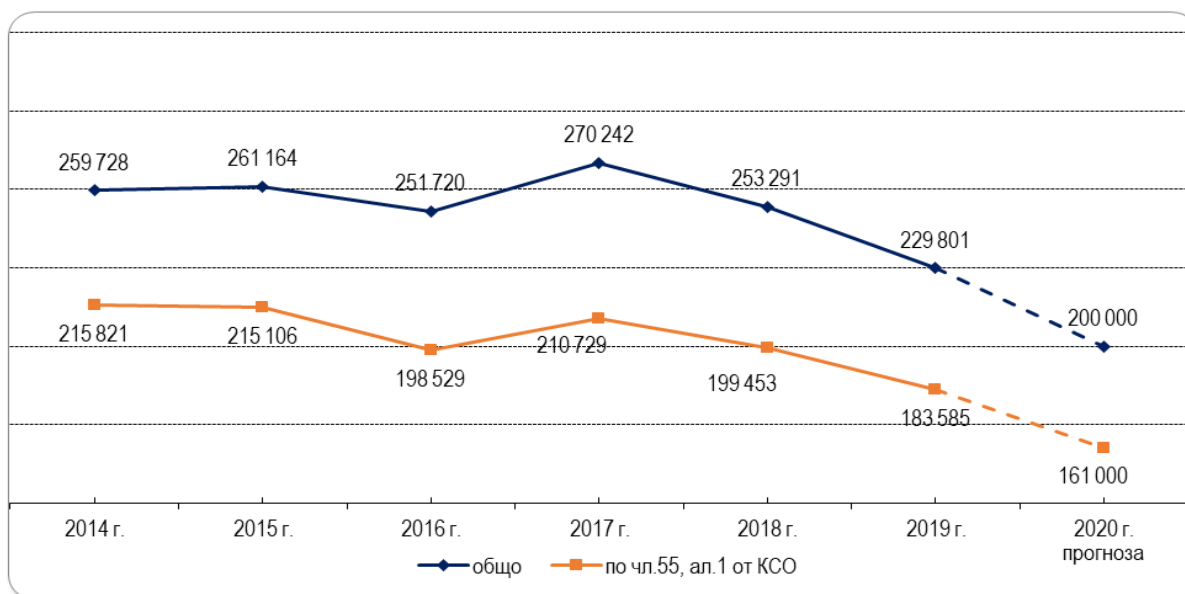
Трудовите злополуки (по чл. 55, ал. 1 от КСО) станали на самото работно място, през време и по повод на извършваната работа и при всяка работа, извършвана в интерес на предприятието, когато са причинили неработоспособност или смърт са 2 268, което представлява 82,1% от общия брой.

Трудовите злополуки, предизвикали смърт са общо 102, а предизвикалите трайно намалена работоспособност (инвалидност) – 113.

През 2019 г. средносписъчният брой на осигурените лица за осигурителните рискове трудова злополука и професионална болест е 2 525 933. Отработени са 4 252 266 236 човекочаса. Спрямо предходната 2018 г. осигурените лица и отработените човекочасове са по-малко съответно с 243 552 души и 491 071 758 човекочасове.

Загубени са общо 229 801 календарни дни от трудови злополуки, като спрямо 2018 г. са намалели с 23 490 дни. Поради трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО през 2019 г. са загубени 183 585 календарни дни, което представлява 79,9% от общия брой загубени календарни дни.

¹⁰ До 2010 г. статистическите данни се предоставяха за трудовите злополуки, станали през съответната календарна година.

Фигура № 9 : Загубени календарни дни от трудови злополуки за периода 2014 – 2020 г.

Стойностите на средните за страната показатели за трудовите злополуки през 2019 г. и на показателите за трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО¹¹ са, както следва:

- Коефициент на честота $K_{\text{ч}} = 1,09$ (0,90)
(брой трудови злополуки на 1000 осигурени);
- Индекс на честота $I_{\text{ч}} = 0,65$ (0,53)
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса);
- Коефициент на тежест $K_{\text{т}} = 0,091$ (0,073)
(загубени календарни дни от трудови злополуки, на един осигурен);
- Индекс на тежест $I_{\text{т}} = 54$ (43)
(загубени календарни дни от ТЗ на 1 млн. отработени човекочасове).

Стойностите на основните показатели на трудовите злополуки общо за страната през 2019 г. спрямо 2018 г. се променят, както следва:

- Коефициентът на честота ($K_{\text{ч}}$) се увеличава с 0,03 пункта;
- Индексът на честота ($I_{\text{ч}}$) е с 0,03 пункта по-висок;
- Коефициент на тежест ($K_{\text{т}}$) остава без промяна и за двете години (0,091);
- Индекс на тежест ($I_{\text{т}}$) се увеличава с 1 пункт.

2. Трудови злополуки през 2019 г. по регионален признак

Разпределението на трудовите злополуки по региони показва броят на регистрираните трудови злополуки в съответното териториално поделение на НОИ.

През 2019 г. най-голям е абсолютният брой на трудовите злополуки, регистрирани и признати по чл. 55, ал. 1 от КСО в София-град – 733. Следват: Пловдив – 247, Варна – 178, Стара Загора – 109, Бургас – 90, Русе – 87, което представлява 63,7% от общия брой на признатите злополуки. Най-малко трудови злополуки са регистрирани в ТП на НОИ Силистра и Кюстендил по 17, Разград – 16, Монтана – 15, Видин – 13.

¹¹ Стойностите са посочени в скоби.

Трудовите злополуки завършили със смъртни случаи са най-много в София-град – 32, Пловдив – 21, Бургас – 9, Варна – 8 и Хасково – 5. Във Видин, Габрово, Кърджали, Кюстендил, Пазарджик, Перник, Силистра и Стара Загора няма регистрирани смъртни злополуки.

Най-много злополуки, причинили трайно намалена работоспособност (инвалидност) са станали в София град – 22, Пловдив – 8, Варна – 6. В ТП на НОИ – Видин, Враца, Кърджали и Ловеч не са регистрирани трудови злополуки, довели до трайно намалена работоспособност.

3. Разпределение на трудовите злополуки през 2019 г. по Класификацията на икономическите дейности – 2008

Разпределението на трудовите злополуки се извършва по четири йерархични равнища (сектор, раздел, група, клас) на Класификацията на икономическите дейности – 2008 (КИД-2008). Съпоставяйки показателите на трудовите злополуки по сектори на КИД-2008 спрямо общите за страната, като най-проблемен и през 2019 г. е сектор „Добивна промишленост“ с най-високи показатели за честота и тежест. Показателите за честота са 3-4 пъти, а за тежест около 3 пъти над средните за страната. В сектора са работили 0,7% от осигурените лица и са допуснати 127 трудови злополуки или 5,6% от всички случаи.

В сектор „Преработваща промишленост“, обхващащ 24 икономически раздела на КИД-2008, през 2019 г. са работили 20,6% от осигурените лица и са регистрирани и признати най-много злополуки, като абсолютен брой 646 или 28,5% от всички злополуки.

Следват: „Транспорт, складиране и пощи“ – 309, „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 267, „Строителство“ – 207, „Хуманно здравеопазване и социална работа“ – 106, „Държавно управление“ – 101. Трудовите злополуки, отчетени в тези сектори са 43,7% от общия брой.

Най-много злополуки, предизвикали смърт са регистрирани в: „Строителство“ – 20, „Транспорт, складиране и пощи“ – 17 и „Преработваща промишленост“ – 15 и „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 10.

Коефициентът на честота на смъртните трудови злополуки (брой смъртни трудови злополуки на 10 000 осигурени) през 2019 г. общо за страната е 0,34. В шест сектора този коефициент е над общия за страната. Най-висок е в секторите: „Добивна промишленост“ – 1,52; „Строителство“ – 1,35; „Транспорт, складиране и пощи“ – 1,05; „Производство и разпределение на електрически и топлинна енергия и на газообразни горива“ – 0,65; „Селско, горско и рибно стопанство“ – 0,64. В седем сектора не са регистрирани смъртни трудови злополуки.

Секторите с най-голям брой злополуки, довели до трайно намалена работоспособност са: „Преработваща промишленост“ – 44, „Строителство“ – 17, „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 11 и „Транспорт, складиране и пощи“ – 7.

При съпоставяне на данните за трудовите злополуки по икономически дейности, най-много злополуки са станали в „Сухопътен транспорт“ – 200; „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 144; „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 113; „Държавно управление“ – 101; „Строителство на сгради“ – 97 и „Добив на метални руди“ – 96.

Смъртните злополуки по икономически дейности са най-много в „Сухопътен транспорт“ – 16, „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 10; „Строителство на сгради“ – 9; „Строителство на съоръжения“ – 6; „Специализирани строителни дейности“ – 5.

Инвалидните злополуки по икономически дейности са най-много в „Строителство на сгради“ – 12, Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ и „Производство на хранителни продукти“ по 8, „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 6.

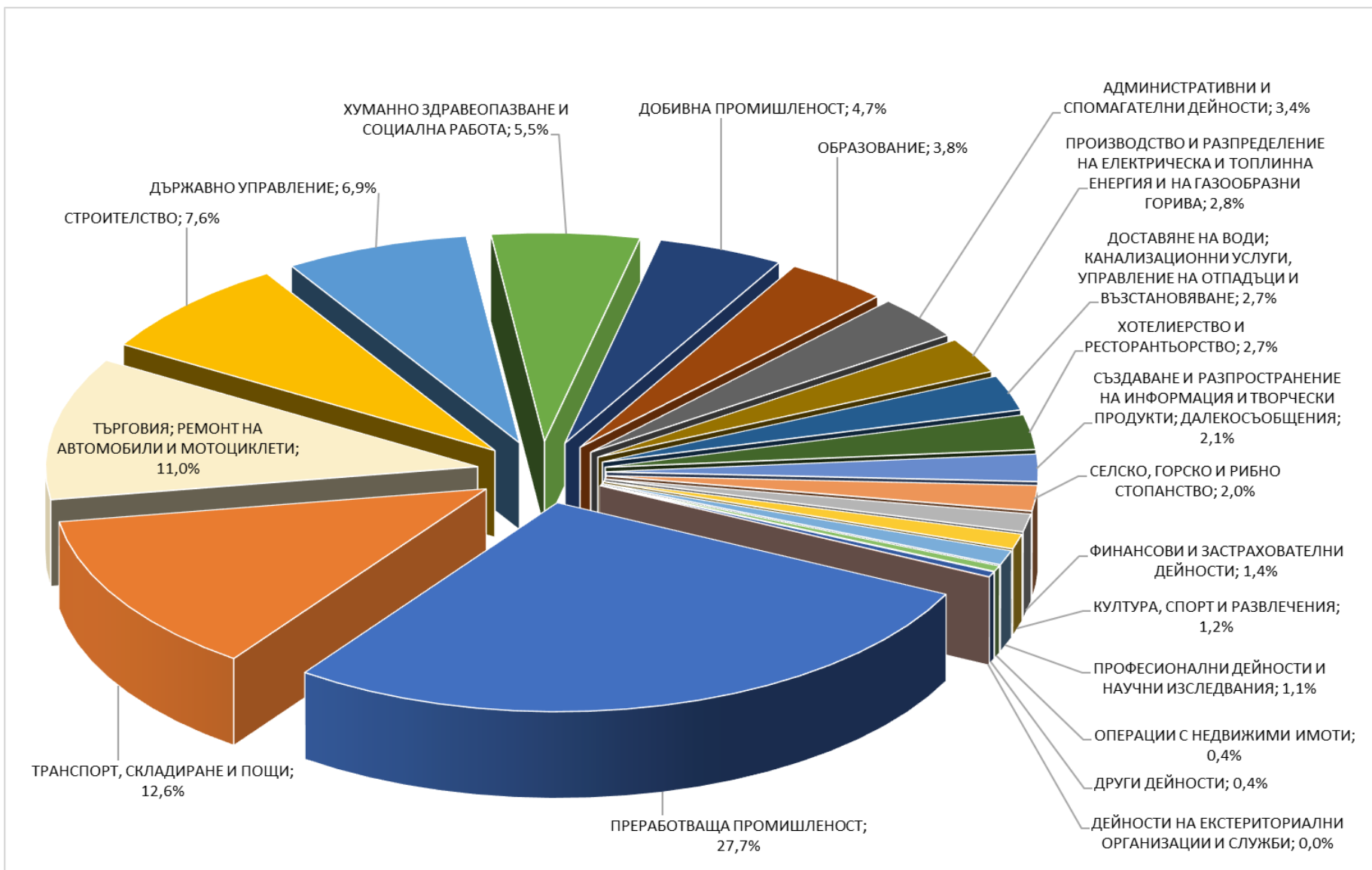
Най-високи общи показатели за честота (Кч; Ич) са в икономическите дейности: „Добив на метални руди“ (Кч – 17,80; Ич – 10,02), „Производство на основни метали“ (Кч – 4,38; Ич –

2,39), „Воден транспорт“ (Кч – 4,55; Ич – 3,15), „Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци“ (Кч – 3,41; Ич – 1,96); „Спомагателни дейности в добива“ (Кч – 3,30; Ич – 1,92).

Почти в същите дейности са и най-високи общите показатели за тежест (Кт; Ит): „Добив на метални руди“ (Кт – 1,211; Ит – 682); „Производство на основни метали“ (Кт – 0,426; Ит – 232); „Спомагателни дейности в добива“ (Кт – 0,487; Ит – 283); „Воден транспорт“ (Кт – 0,423; Ит – 293); „Събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчни води“ (Кт – 0,313; Ит – 183).

Таблица № 20 : Трудови злополуки през 2019 г. по сектори на Класификация на икономическите дейности (КИД-2008)

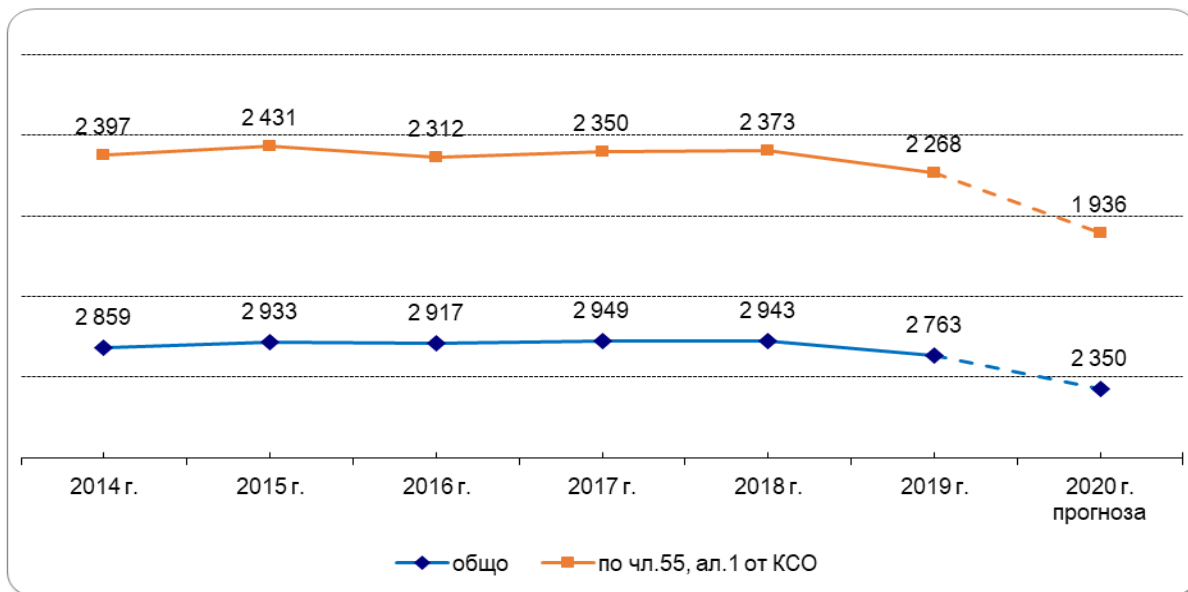
Наименование на позицията	Код по КИД - 2008 г.	Среден списъчен брой на осигурените лица	Отработени човекочасове	ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ - 2 0 1 9 Г О Д И Н А								П О К А З А Т Е Л И								
				Трудови злополуки (бр.)		в т.ч. трудови злополуки предизвикали:				Загубени календарни дни от трудови злополуки		Коефициент на честота К _ч		Коефициент на тежест К _т		Индекс на честота И _ч		Индекс на тежест И _т		
				общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от	КСС	общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от	общо	по чл. 55, ал. 1от
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
ЗА СТРАНАТА		2525933	4252266236	2763	2268	102	85	113	103	229801	183585	1,09	0,90	0,091	0,073	0,65	0,53	54	43	
СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	A	77579	128182879	54	49	6	5	3	2	5024	4393	0,70	0,63	0,065	0,057	0,42	0,38	39	34	
ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	B	19728	35964350	130	127	3	3			9938	9218	6,59	6,44	0,504	0,467	3,61	3,53	276	256	
ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	C	519782	920235904	765	646	21	15	48	44	65742	55066	1,47	1,24	0,126	0,106	0,83	0,70	71	60	
ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	D	30551	56488171	76	61	2	2	2	2	6418	4958	2,49	2,00	0,210	0,162	1,35	1,08	114	88	
ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	E	37900	68938772	75	71	2	2	2	2	7618	7387	1,98	1,87	0,201	0,195	1,09	1,03	111	107	
СТРОИТЕЛСТВО	F	147966	239327016	211	207	21	20	17	17	19279	18985	1,43	1,40	0,130	0,128	0,88	0,86	81	79	
ТЪРГОВИЯ; РЕМОТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	G	412283	694342960	305	267	13	10	11	11	23083	18314	0,74	0,65	0,056	0,044	0,44	0,38	33	26	
ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	H	162673	278835806	347	309	19	17	7	7	28488	25128	2,13	1,90	0,175	0,154	1,24	1,11	102	90	
ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО	I	145886	223223440	74	67	3	3	4	4	3820	3344	0,51	0,46	0,026	0,023	0,33	0,30	17	15	
СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	J	104508	186406345	58	38	2	2	1		4155	2832	0,55	0,36	0,040	0,027	0,31	0,20	22	15	
ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	K	59574	101330852	38	18					2299	1117	0,64	0,30	0,039	0,019	0,38	0,18	23	11	
ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	L	27551	41516758	12	9					1174	687	0,44	0,33	0,043	0,025	0,29	0,22	28	17	
ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	M	95379	153373904	31	17	1	1	3	2	1997	1038	0,33	0,18	0,021	0,011	0,20	0,11	13	7	
АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	N	117244	195537102	94	71	4	2	4	4	8189	6217	0,80	0,61	0,070	0,053	0,48	0,36	42	32	
ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ	O	186266	283796381	190	101	2	2	2	1	15692	8264	1,02	0,54	0,084	0,044	0,67	0,36	55	29	
ОБРАЗОВАНИЕ	P	163256	291055261	106	67			2	2	9092	5295	0,65	0,41	0,056	0,032	0,36	0,23	31	18	
ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	Q	131248	219092429	153	106	2		6	4	13966	8623	1,17	0,81	0,106	0,066	0,70	0,48	64	39	
КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	R	39396	66033832	32	27			1	1	2820	1824	0,81	0,69	0,072	0,046	0,48	0,41	43	28	
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	S	46340	67018027	11	10	1	1			976	895	0,24	0,22	0,021	0,019	0,16	0,15	15	13	
ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО	T	23	23072																	
ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И	U	800	1542975	1						31		1,25		0,039		0,65		20		

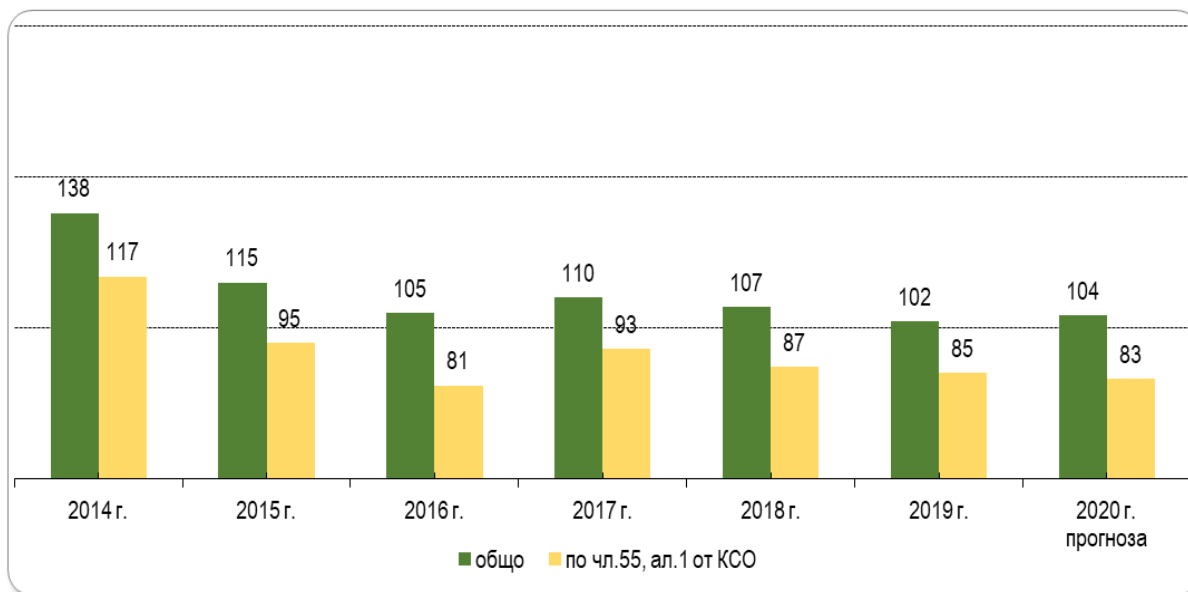
Фигура № 10 : Разпределение на общия брой трудови злополуки, регистрирани през 2019 г. по сектори на Класификацията на икономическите дейности – 2008 (КИД-2008)

4. Сравнение на показателите на трудовите злополуки през периода 2014 – 2019 г.

Динамиката на окончателните стойности на показателите на трудовите злополуки за периода 2014 – 2019 г., както и на предварителните данни за 2020 г. е представена графично на следващата фигура. Стойностите за 2020 г. са прогнозни, изчислени на база разполагаемите оперативни данни в информационната система на НОИ. Както за 2019 г., така и 2020 г., те са изчислени по брой регистрирани злополуки за календарната година, съгласно действащия Регламент (ЕС) 349/2011. През 2020 г. се очаква намаляване на общия брой трудови злополуки, включително и на смъртните.

Фигура № 11 : Брой трудови злополуки за периода 2014 – 2020 г.

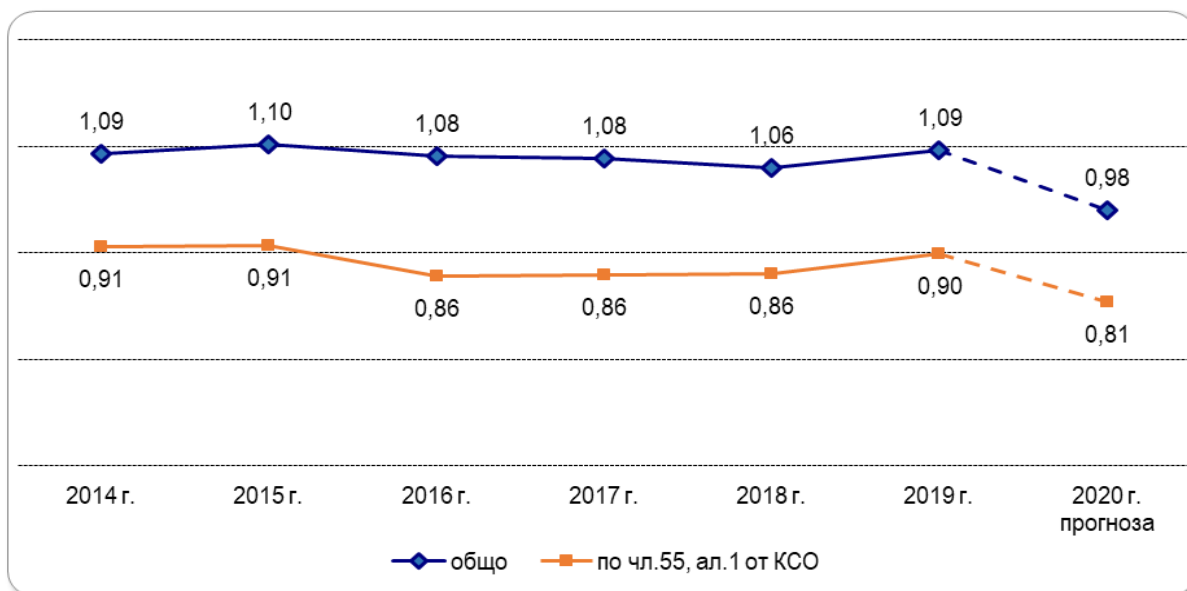

Фигура № 12 : Брой смъртни трудови злополуки за периода 2014 – 2020 г.

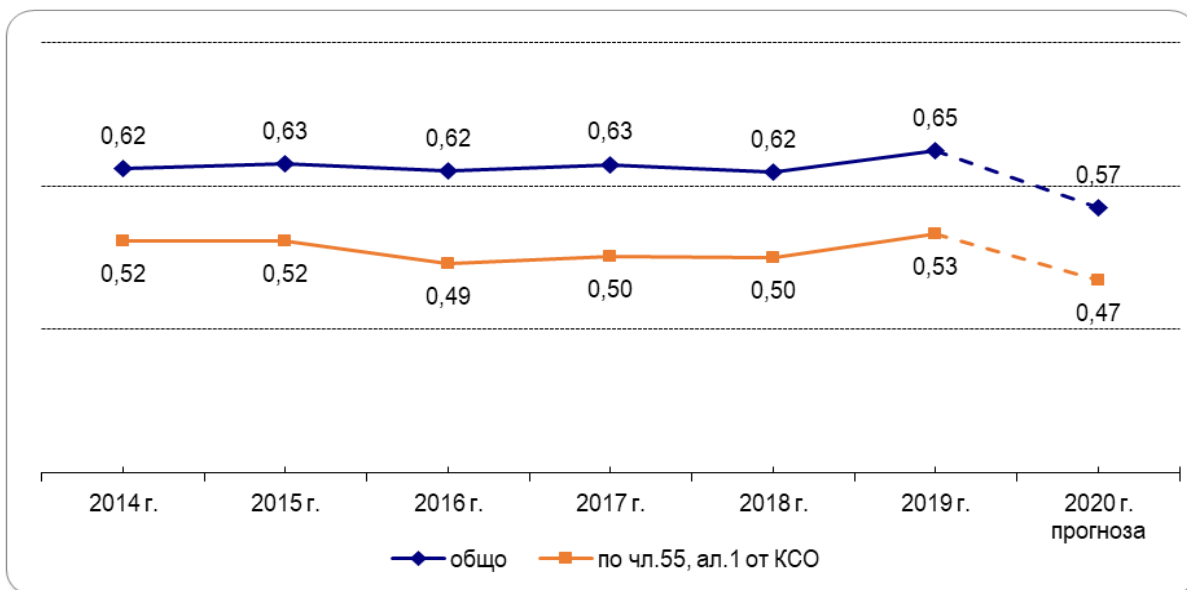
Показателите за честота и тежест на трудовите злополуки са изчислени и представени графично в два разреза. Първият е общо за всички трудови злополуки, а вторият – за злополуките, станали при обстоятелствата, определени в чл. 55, ал. 1 от КСО.

Окончателната информация за трудовите злополуки за периода 2014 – 2019 г. показва, че показателите характеризиращи трудовия травматизъм за честота и тежест остават относително стабилни.

Коефициентът на честота за изследвания период се задържа на нива между 1,10 и 1,06, като през 2019 г. се отчита слабо увеличение с 0,03 пункта.

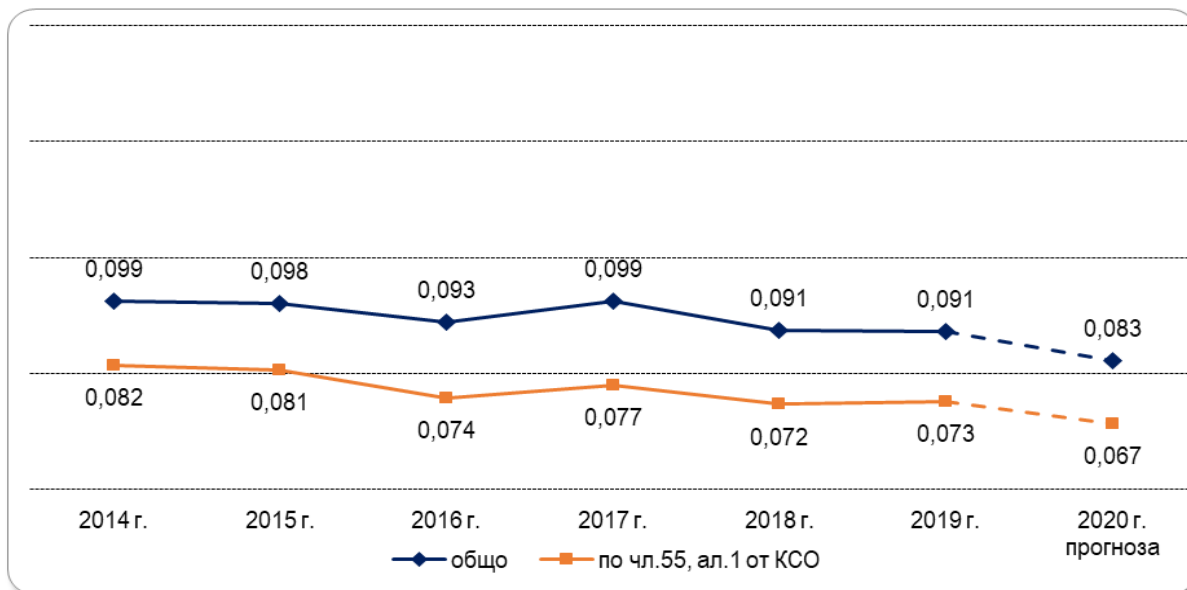

Фигура № 13 : Коефициент на честота Кч
(брой трудови злополуки на 1 000 наети /осигурени лица)

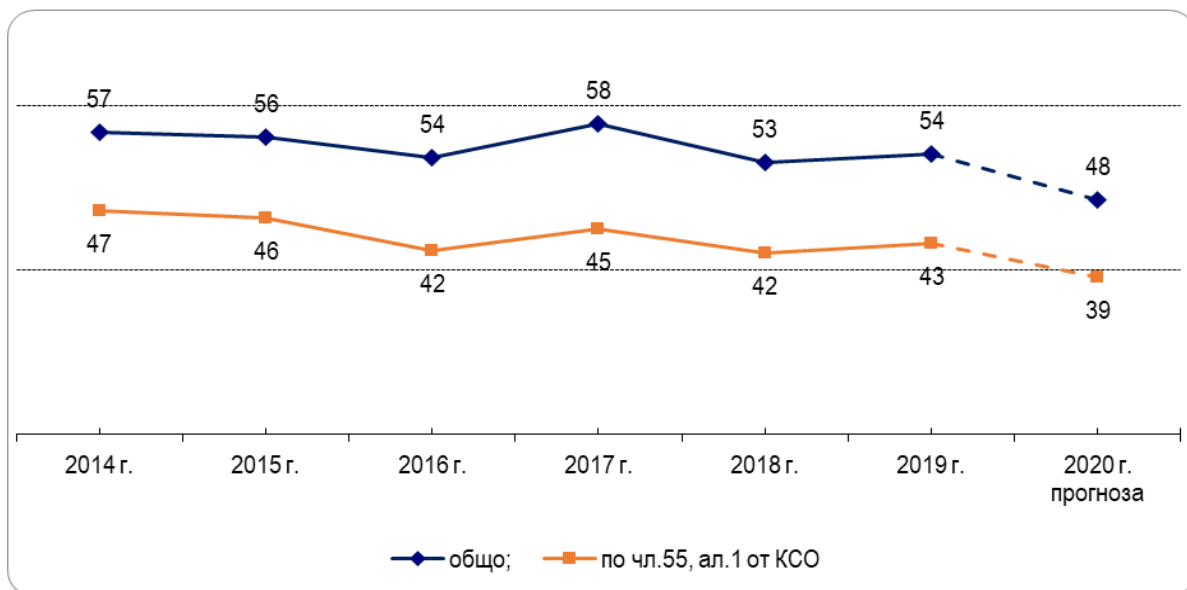

Фигура № 14 : Индекс на честота Ич
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса)

За периода 2014 – 2019 г. показателите за тежест се стабилизират с тенденция към намаляване. Коэффициентът на тежест за общия брой трудови злополуки през 2019 г. ($K_T - 0,091$; $I_T - 54$) спрямо 2018 г. ($K_T - 0,091$; $I_T - 53$) остава без промяна, а индексът на тежест се увеличава с 1 пункт.

Фигура № 15 : Коэффициент на тежест K_T
(брой загубени календарни дни на 1 нает /осигурен)

Фигура № 16 : Индекс на тежест I_T
(брой загубени календарни дни на 1 млн. отработени човекочаса)

5. Трудови злополуки през 2020 г.

По оперативни данни през 2020 г. са регистрирани 2 519 декларации за трудови злополуки. От тях признати за трудови са 2 350, от които 1 936 са станали на работното място (чл. 55, ал. 1 от КСО). Трудовите злополуки предизвикали смърт са 104, а довели до трайно намалена работоспособност – 14.

Разпределението на трудовите злополуки по икономически сектори показва, че 28,4% са станали в „Преработваща промишленост“; 13,2% в „Транспорт, складиране и пощи“; 12,2% в „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“; 10,3% в „Строителство“; 5,6% в „Добивна промишленост“; 4,1% в „Държавно управление“ и „Хуманно здравеопазване и социална работа“.

Най-много смъртни трудови злополуки, станали на работното място са регистрирани в секторите: „Строителство“ – 23, „Преработваща промишленост“ – 15, „Транспорт, складиране и пощи“ – 14; „Селско, горско и рибно стопанство“ – 7 и „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 6.

КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2020 г.

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е основен годишен финансов план или финансовата рамка на социалноосигурителната система. Структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на общественото осигуряване съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица, изискванията на единната бюджетна класификация и разпоредбите на чл. 89, ал. 2 от Закона за публичните финанси по отношение на съставните елементи и на ЗБДОО.

Фигура № 17 : Бюджетна структура на ДОО

Законът за бюджета на ДОО за 2020 г. съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, бюджетите на фондовете: „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“ и бюджета на Националния осигурителен институт. С него се приемат като приложения и годишните бюджети на „Учителския пенсионен фонд“ и на

фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, които не се включват в консолидирания бюджет на ДОО.

Основните макроикономически показатели, заложи в средносрочната бюджетна прогноза за периода 2020 – 2022 г., действащата нормативна уредба и реализираните политики през годината, определят рамката на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обуславят неговото изпълнение.

Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и на бюджетите по фондове показва реализирането на една от основните функции на НОИ – да управлява ефективно и прозрачно средствата на ДОО в съответствие с фондовия принцип за финансиране и изразходване на средствата според структурата на осигурените социални рискове. Последващият контрол върху изпълнението на бюджета в неговите съставни части по осигурителни фондове и социалноосигурителни програми, финансирани от тези фондове, е действителен инструмент за проследяване набирането и изразходването на бюджетните средства, реализацията на дългосрочните и годишните приоритети на социалноосигурителната политика и постигнатите резултати.

Изменения в Закона за бюджета на ДОО за 2020 г.

Изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2020 г. бе сериозно повлияно от пандемията от заболяването COVID-19 и въведените мерки както за ограничаване разпространението на заразата, така и за запазване на заетостта в страната. За преодоляване на негативния ефект от установеното извънредно положение и на социалните и икономическите последици от кризата чрез държавното обществено осигуряване бяха реализирани мерки за подпомагане на българските граждани и бизнес. По-важните нормативни промени и правителствени мерки с отношение към бюджета на ДОО за 2020 г. са следните:

❖ Първата промяна в Закона за бюджета на ДОО (ДВ, бр. 34 от 2020 г.) бе извършена още през месец април 2020 г. С нея разходите по бюджета на фонд „Безработица“ бяха увеличени с 1 000 000,0 хил. лв. за реализиране на мерки за заетост и защита на работните места в засегнатите от пандемията сектори. Редът и начинът за предоставяне на подкрепата бе регламентиран с две постановления на Министерския съвет, а именно ПМС № 55 от 2020 г. и ПМС № 151 от 2020 г. (изм. с ПМС № 278 от 2020 г., ПМС № 416 от 2020 г. и ПМС № 93 от 2021 г.). Отчитайки прогнозите за развитието на пазара на труда и свързаната с това динамика в броя на осигурените лица и осигурителните доходи, осигурителните приходи бяха намалени с 430 000,0 хил. лв. Балансирането на консолидирания бюджет на ДОО наложи увеличаване размера на трансфера от централния бюджет за покриване на недостига от средства с 1 430 000,0 хил. лв.

❖ Втората промяна в Закона за бюджета на ДОО бе извършена през месец юли 2020 г. (ДВ, бр. 55 от 2020 г.). С нея бе изменено Приложение № 1 „Минимален осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии“. Дейност с пореден номер 60, допреди промяната обхващаща дейности „Хотелиерство“ (код 55 по КИД-2008), „Ресторантьорство“ (код 56 по КИД-2008) и „Туристическа агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации“ (код 79 по КИД-2008), бе разделена на две – първата, обхващаща дейности с кодове 55 и 56 по КИД-2008, и втората, обхващаща дейност с код 79 по КИД-2008. За дейностите с кодове 55 и 56 по КИД-2008 минималните осигурителни доходи за всички квалификационни групи професии, с изключение на група „Професии, неизискващи специална квалификация“, бяха увеличени с 31,1 на сто. За група „Професии, неизискващи специална квалификация“ минималният осигурителен доход остана без промяна – 610 лв.

❖ Третата промяна в Закона за бюджета на ДОО бе извършена през месец септември

2020 г. (ДВ, бр. 84 от 2020 г.). С нея: първо, считано от 01.10.2020 г., минималният дневен размер на паричното обезщетение за безработица бе увеличен от 9,00 лв. на 12,00 лв.; второ, като временна мярка бе регламентирано, че паричните обезщетения за безработица по чл. 54б, ал. 4 от КСО (за лицата, придобили право на парично обезщетение по чл. 54а от КСО преди изтичането на три години от предходно упражняване на правото на обезщетение за безработица), отпуснати с начална дата от 01.10.2020 г. до 31.12.2020 г. включително, се изплащат за срок 7 месеца, а не за 4 месеца. По-дългият срок се прилага и за обезщетенията по чл. 54б, ал. 4 от КСО, чийто срок не е изтекъл към 01.10.2020 г.

Изпълнението на актуализирания консолидиран бюджет на ДОО за 2020 г. показва следното:

- ❖ *Планираните приходи* (без трансфери) са 7 713 159,0 хил. лв., а *планираните разходи*¹² (без трансфери) са 14 031 055,2 хил. лв. Съгласно Закона за бюджета на ДОО, бюджетът на държавното обществено осигуряване в края на годината трябва да завърши с нулев остатък, който се формира от приходите, разходите и сумите на трансферите.
- ❖ Изпълнението на бюджета на ДОО за 2020 г. (без трансферите) показва, че са постъпили *8 072 017,6 хил. лв. приходи* или изпълнението на плана е 104,7 на сто, а са *изразходвани 14 285 694,3 хил. лв.* или 101,8 на сто изпълнение на плана.
- ❖ В края на годината е реализиран остатък по валутните сметки на НОИ в размер на 987,2 хил. лв.

Основните резултати, с които се характеризира изпълнението на бюджета на ДОО за 2020 г. по отделните части на бюджетната структура, са детайлно представени в следващите части на анализа.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2020 Г.

В приходната си част консолидираният бюджет на ДОО за 2020 г. се реализира при следните социалноосигурителни политики и параметри:

- Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ през 2020 г. е както следва:
 - За работещите при условията на трета категория труд – 19,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г., при съотношение – 11,02 за сметка на работодателя и 8,78 за сметка на работника и 14,8 на сто за лицата, родени след 31 декември 1959 г., съответно при съотношение 8,22/6,58.
 - За работещите при условията на първа и втора категория труд и за лицата по чл. 69а от КСО осигурителната вноска е 22,8 на сто за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. (за осигурител и осигурен съответно е 14,02 и 8,78) и 17,8 на сто за родените след 31 декември 1959 г. (за осигурител и осигурен – 11,22 и 6,58).
- Размерът на осигурителната вноска за лицата, осигурени във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ е 60,8 на сто за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. и 55,8 на сто за лицата, родени след 31 декември 1959 г.
- Осигурителната вноска за фонд „Общо заболяване и майчинство“ е 3,5%, а за фонд „Безработица“ – 1,0%, разпределена между осигурител и осигурено лице при съотношение 60:40.

¹² Анализът на КБ на ДОО за 2020 г. е по уточнен план от Надзорния съвет на НОИ, в който са извършени промени по отделни параграфи на разходите и трансферите, като същите се различават от ЗБДОО за 2020 г. (ДВ бр. 99 от 17 декември 2019 г.)

- Размерите на осигурителните вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са диференцирани между 0,4 и 1,1 на сто, според степента на риска за икономическата дейност и са изцяло за сметка на работодателя, съгласно приложение № 2 към чл. 14 от ЗБДОО за 2020 г.
- През 2020 г. минималният осигурителен доход, върху който самоосигуряващите се лица внасят авансово месечни осигурителни вноски, а впоследствие и годишно върху доходите от годишната данъчна декларация, беше повишен от 560 лв. на 610 лв.
- Минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители през 2020 г. се повиши от 400 лв. на 420 лв.
- Максималният месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица е в размер на 3 000 лв.
- За 2020 г. се определи приход в бюджета на НОИ в размер на 81 000 лв. от приходите на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ за дейностите по чл. 13 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.
- За 2020 г. не се внасят вноски за фонд „ГВРС“, а максималният размер на гарантираните вземания се увеличи от 1 400 лв. на 1 525 лв.

Приходите по осигурителните фондове на ДОО се набират основно от осигурителните вноски, плащани от работодатели, работници и служители, и от самоосигуряващи се лица. Сумата на приходите от осигурителни вноски за всеки един от осигурителните фондове се определя въз основа на осигурителния доход, включващ всички доходи и възнаграждения от трудова дейност на осигурените лица. Броят на осигурените лица, осигурителните им доходи, размерът на осигурителните вноски и процентът на събираемост са основни параметри, определящи приходите на общественото осигуряване. Те от своя страна, са пряко свързани с демографските и икономически условия в страната. Разпространението на COVID-19 в края на първото тримесечие на 2020 г. предизвика силно влошаване на икономическата ситуация и на краткосрочните перспективи за растеж. Въведените мерки за ограничаване на разпространението на коронавируса доведоха до пълно прекъсване на дейността в редица икономически сектори като най-засегнат бе секторът на услугите, което оказва сериозно отражение върху пазара на труда. Това, заедно с рязкото повишаване на несигурността и непредвидимостта на близкото и средносрочно бъдеще на икономиката, е другият негативен фактор, който ограничаваше развитието на трудовия пазар и предизвика съществено намаление на броя на осигурените лица.

Таблица № 21 : Структура на осигурените лица

Показатели	2020 г.	2019 г.
Работещи по трудов договор от I, II и III категория труд	84,8%	84,9%
- I категория труд	0,2%	0,2%
- II категория труд	4,5%	4,4%
- III категория труд	95,2%	95,3%
Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор „Сигурност“	4,5%	4,3%
Работещи без трудови правоотношения	1,9%	2,0%
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	0,03%	0,03%
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	0,01%	0,02%
Самоосигуряващи се лица	8,7%	8,8%
- осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	67,5%	66,3%
- осигурени само за пенсия	32,5%	33,7%
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА – ОБЩО	100,0%	100,0%

Пандемията и свързаните с нея негативни процеси в развитието на пазара на труда се отразиха неблагоприятно върху броя на осигурените лица. Общият брой на осигурените лица, за които са постъпили приходи от осигурителни вноски през 2020 г., е 2 693 720, при планирани 2 796 256 или със 102 536 души по-малко (таблица № 22).

- *Работещите по трудов договор* общо от I-ва, II-ра и III-та категория труд са 2 284 694 и представляват 84,8% от осигурените в ДОО лица. Техният брой през 2020 г. е със 72 354 души по-малко от планирания, което се дължи основно на 83 761 по-малко осигурени спрямо плана в най-масовата трета категория труд.
- *Държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“* са общо 122 159 души, което е с 6 026 по-малко от планирания им брой. В структурата на осигурените лица, дялът им е 4,5%.
- *Работещите без трудови правоотношения, осигурени само за пенсия* са 52 357 души (с 6 184 души по-малко от предвиденото в плана) и заемат дял от 1,9% в структурата на осигурените лица.
- *Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения* в кооперацията са 811 лица, а лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта и осигурени на това основание са 396 души.
- Броят на *лицата осигурени за собствена сметка*, за които са постъпили вноски, е 233 303 (8,7% от всички осигурени лица), при планирани 250 660 или със 17 357 по-малко. От тях 67,5% или 157 488 (при план 137 416) са избрали да се осигуряват за всички социални рискове, без трудова злополука и професионална болест и безработица и 32,5% или 75 815 (при план 113 244) са се осигурявали само за пенсия.

Сравнителният анализ на отделните категории осигурени лица спрямо 2019 г. показва следните констатации:

- Пандемията от COVID-19 и свързаните с нея негативни процеси в развитието на пазара на труда се отразиха особено отчетливо върху динамиката на броя на осигурените лица. Общият брой на *осигурените лица* през 2020 г. намалява със 100 309 лица или с 3,6% спрямо предходната година.
- *Броят на осигурените лица, работещи по трудов договор* (общо в трите категории труд) намалява с 86 586 души или 3,7%. Намаление в броя на осигурените лица има при работещите и в трите категории труд. Най-голямо е намалението в броя на осигурените лица, работещи при условията на най-масовата трета категория труд – с 84 756 души спрямо 2019 г. или с 3,7%. Спадът на осигурените лица, работещи при условията на първа категория труд е с 506 души (8,6%), а на осигурените лица, работещи при условията на втора категория труд с 1 324 души (1,3%).
- При *работещите без трудови правоотношения*, осигурени от възложител по т. нар. „граждански“ договор се наблюдава намаление с 3 274 души или с 5,9% в сравнение с 2019 г., а при *членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения* в тях – намалението е с 59 души (6,8%).
- Намаление от 13 115 души или с 5,3% е отчетено в броя на *самоосигуряващите се лица*, като спад има както при осигурените за всички осигурителни рискове (без трудова злополука и професионална болест), така и при осигурените само за пенсия.
- Единственото нарастване на броя на осигурените лица спрямо 2019 г. се отчита при броя на *държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“*. Те са с 2 755 души или с 2,3% повече спрямо предходната година.

Таблица № 22 : Осигурени в ДОО лица и средномесечен осигурителен доход на база приходи от осигурителни вноски

Показатели	2020 г.				2019 г.	
	ПЛАН – ЗБДОО		Отчет		Отчет	
	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 796 256	1 063,00	2 693 720	1 091,15	2 794 029	1 010,53
Общо осигурени от I, II и III категория труд	2 357 047	1 136,18	2 284 694	1 116,78	2 371 279	1 038,88
- осигурени от I категория труд	6 975	1 588,22	5 379	1 980,15	5 884	1 913,58
- осигурени от II категория труд	90 675	1 171,55	103 679	1 283,97	105 003	1 220,63
- осигурени от III категория труд	2 259 397	1 133,37	2 175 636	1 106,68	2 260 392	1 028,16
Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор „Сигурност“	128 185	1 406,95	122 159	1 782,88	119 404	1 617,94
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	1 024	486,57	811	320,71	870	307,33
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	799	608,76	396	571,86	427	512,62
Осигурени от възложител лица (само за пенсия), работещи без трудови правоотношения	58 541	626,89	52 357	407,44	55 631	379,91
Самоосигуряващи се лица	250 660	665,61	233 303	634,89	246 418	589,05
- самоосигурени лица за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	121 377	680,61	142 184	666,81	146 366	625,12
- самоосигурени лица само за пенсия	94 683	666,71	63 832	651,69	69 276	596,49
- самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	16 039	610,00	15 304	434,21	16 933	402,02
- самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени само за пенсия	18 561	610,00	11 983	422,95	13 843	399,25

Осигурителен доход е доходът, върху който се дължат осигурителни вноски, като той включва всички възнаграждения, включително начислените и неизплатени или неначислените, и други доходи от трудова дейност. Регламентира се ежегодно със Закона за бюджета на ДОО в диапазон между минимален месечен размер, определен по икономически дейности и квалификационни групи професии, за някои групи осигурени лица, и максимален размер, еднакъв за всички осигурени лица.

Осигурителният доход на осигурените от работодател лица представлява полученото, включително начисленото и неизплатено или неначисленото брутно трудово възнаграждение, но върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основна икономическа дейност на осигурителя. Включва всички доходи и възнаграждения, включително изплатеното от осигурителя възнаграждение за първите три работни дни от временната неработоспособност и други доходи от трудова дейност с ограничение до максималния му месечен размер. Минималният месечен осигурителен доход за съответната професия по основна икономическа дейност на осигурителя се определя пропорционално на дните с възнаграждения/ доходи, които са елемент на осигурителния доход.

Осигурителните вноски за държавните служители се дължат върху получените или начислени и неизплатени брутни месечни възнаграждения по служебни правоотношения, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход и са за сметка на

държавния бюджет. За държавните служители не се определят минимални осигурителни доходи, както при работниците и служителите наети по трудови правоотношения.

Самоосигуряващите се лица текущо през годината внасят авансово осигурителни вноски върху избран месечен осигурителен доход, който е в диапазона между минималния и максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със ЗБДОО за съответната година. Окончателният размер на месечния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (без земеделските стопани и тютюнопроизводители, упражняващи само земеделска дейност) се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година, въз основа на данните, декларирани в справка към годишната данъчна декларация по Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ). Годишният осигурителен доход на самоосигуряващите се лица се формира като разлика между декларирания или определения с ревизионен акт по Данъчно-осигурителния процесуален кодекс облагаем доход от упражняване на съответната трудова дейност и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски. Върху годишния осигурителен доход се дължи окончателна осигурителна вноска в размера, определен за фонд „Пенсии“, фонд „Общо заболяване и майчинство“ за самоосигуряващите се лица, които са избрали да се осигуряват в този фонд и за ДЗПО в УПФ за родените след 31.12.1959 г.

Морските лица се осигуряват върху избран месечен осигурителен доход, който не може да бъде по-малък от минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО за съответната година. Морските лица не са самоосигуряващи се по смисъла на КСО, но осигурителният им доход е обвързан с минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица.

Средният осигурителен доход на база постъпилите приходи от осигурителни вноски през 2020 г. е 1 091,15 лв. (при план 1 063,00 лв.) или с 2,6 на сто по-висок от планирания и с 8,0 на сто по-висок от отчетения през 2019 г. (1 010,53 лв.).

ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО

Общо постъпилите приходи и трансфери в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване за 2020 г. са 14 319 477,5 хил. лв., при уточнен план 14 040 955,2 хил. лв. или изпълнението на плана е 102,0 на сто. В сравнение с предходната 2019 г. приходите и трансферите са с 2 648 370,6 хил. лв. или с 22,7 на сто повече.

Планираните приходи (без трансфери) за ДОО за 2020 г. са 7 713 159,0 хил. лв., а са постъпили 8 072 017,6 хил. лв., или изпълнението на плана е 104,7 на сто. Общото преизпълнение на плана по приходите е с 358 858,6 хил. лв. (4,7 на сто).

Постъпилите през годината осигурителни приходи са 7 882 663,2 хил. лв., при планирани 7 624 656,1 хил. лв. Общото преизпълнение на плана по осигурителните приходи е с 258 007,1 хил. лв. (3,4 на сто).

Финансирането на държавното обществено осигуряване с осигурителни приходи от 64,8 на сто през 2019 г. намаля до 55,0 на сто през 2020 г.

Таблица № 23 : Постъпили приходи и трансфери в консолидирания бюджет на ДОО

Показатели	2020 г.						2019 г.		% изпълнение през 2020 г. спрямо	
	ЗБДОО (хил. лв.)	АКТУАЛИ- ЗИРАН ЗБДОО (хил. лв.)	УТОЧНЕН ПЛАН		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		Уточнен план 2020 г.	Отчет за 2019 г.
			(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура		
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	12 455 690,4	13 455 690,4	14 040 955,2	100,0%	14 319 477,5	100,0%	11 671 106,9	100,0%	102,0%	122,7%
Осигурителни приходи	8 054 656,1	7 624 656,1	7 624 656,1	54,3%	7 882 663,2	55,0%	7 559 866,3	64,8%	103,4%	104,3%
Осигурителни вноски, в т.ч.:	8 054 656,1	7 624 656,1	7 624 656,1	100,0%	7 882 663,2	100,0%	7 559 866,3	100,0%	103,4%	104,3%
- от работодатели / възложители	4 860 532,4	4 602 864,1	4 602 864,1	60,4%	4 830 991,8	61,3%	4 619 730,3	61,1%	105,0%	104,6%
- лични вноски от работници и служители	2 788 524,9	2 640 698,6	2 640 698,6	34,6%	2 671 847,6	33,9%	2 576 509,5	34,1%	101,2%	103,7%
- от самоосигуряващи се	373 862,5	349 357,1	349 357,1	4,6%	328 572,2	4,2%	322 845,0	4,3%	94,1%	101,8%
- главно на ревизионни актове за начет от НАП	2 453,0	2 453,0	2 453,0	0,03%	2 024,9	0,03%	2 814,7	0,04%	82,5%	71,9%
- Осигурителни вноски по чл. 4б и чл. 4в от КСО, §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО и чл. 157, ал. 7 от КСО	29 283,3	29 283,3	29 283,3	0,4%	49 226,7	0,6%	37 966,8	0,5%	168,1%	129,7%
Неданъчни приходи	89 542,9	89 542,9	89 542,9	0,6%	190 333,5	1,3%	180 418,0	1,5%	212,6%	105,5%
Приходи и доходи от собственост	6 200,0	6 200,0	6 200,0	6,9%	5 559,9	2,9%	6 174,3	3,4%	89,7%	90,0%
Глоби, санкции и наказателни лихви	25 121,9	25 121,9	25 121,9	28,1%	21 413,1	11,3%	24 584,8	13,6%	85,2%	87,1%
Други приходи	58 221,0	58 221,0	58 221,0	65,0%	163 360,5	85,8%	149 658,9	83,0%	280,6%	109,2%
Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 040,0	-1 040,0	-1 040,0	-0,01%	-979,1	-0,01%	-1 063,6	-0,01%	94,1%	92,1%
Получени трансфери от Централния бюджет за ДОО	178 264,4	178 264,4	178 264,4	1,3%	209 870,5	1,5%	198 245,56	1,7%	117,7%	105,9%
Допълнителен трансфер от ЦБ/ ДБ за покриване на недостига от средства	4 134 267,0	5 564 267,0	6 149 531,8	43,8%	6 031 627,6	42,1%	3 728 602,0	31,9%	98,1%	161,8%
Трансфер за поети осигурителни вноски и данъци	-	-	-	-	5 592,0	0,04%	4 715,8	0,04%	-	118,6%
Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	-	-	-	369,8	0,003%	309,0	0,003%	-	119,7%
Трансфери от МТСП за фонд „Условия на труд“	-	-	-	-	-	-	13,8	0,0001%	-	-

ОСИГУРИТЕЛНИ ПРИХОДИ

В бюджета на ДОО осигурителните приходи се формират изцяло от приходи от осигурителни вноски, които се състоят главно от вноски на работодатели/ възложители, осигурени лица (лични вноски) и от самоосигуряващи се лица.

Планираните в актуализирания ЗБДОО за 2020 г. приходи от осигурителни вноски са 7 624 656,1 хил. лв. (след намалението на планираните приходи с 430 млн. лв. с измененията в ЗБДОО 2020 г. с ДВ бр. 34 от 2020 г.), а са постъпили 7 882 663,2 хил. лв. или изпълнението е 103,4 на сто. Осигурителните приходи са с 258 007,1 хил. лв. повече. Основните причини за това преизпълнение са: по-високият отчетен осигурителен доход с 2,6 на сто, преизпълнените приходи от осигурителни вноски, свързани с упражнено право на избор за промяна на осигуряването от допълнително задължително пенсионно осигуряване към фонд „Пенсии“ на ДОО, както и реализираните мерки за запазване на работните места и насърчаване наемането на персонал, благодарение на които не бе допуснато масовото освобождаване на работниците и служителите да продължи след първите месеци на кризата, породена от пандемията от COVID-19.

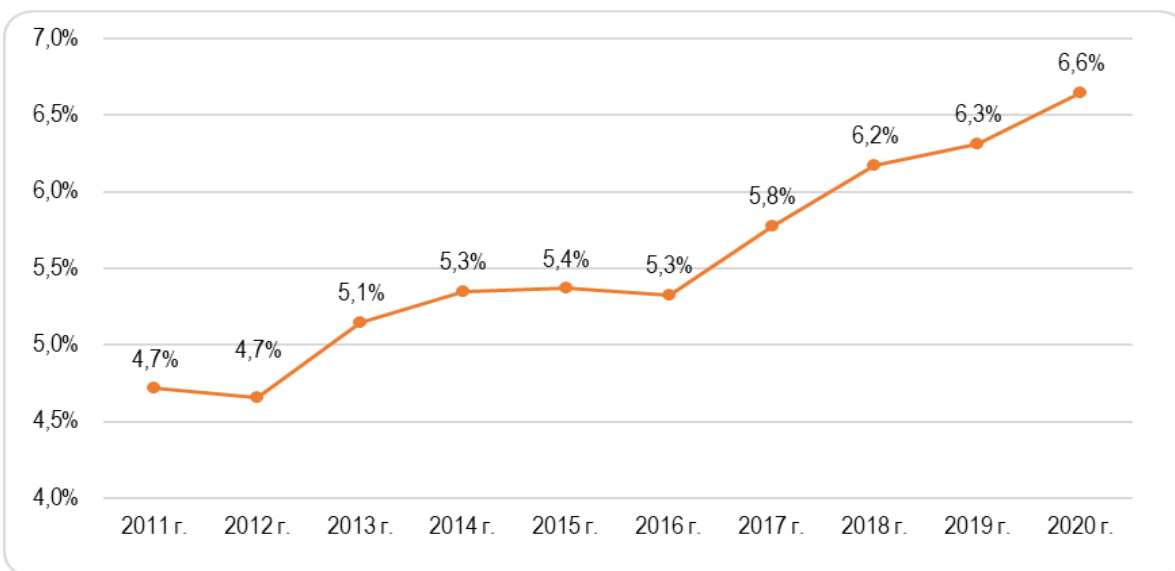
През 2020 г. приходите от осигурителни вноски са с 322 796,9 хил. лв. или с 4,3 на сто повече от същите през 2019 г. (7 559 866,3 хил. лв.). Като основни фактори за по-високите приходи от осигурителни вноски, в сравнение с предходната година, могат да се посочат:

- Повишението на минималната работна заплата от 1 януари 2020 г. с 8,9 на сто, което доведе до нарастване на минималните осигурителни доходи по икономически дейности и квалификационни групи професии средно с около 5,4 на сто. За 2020 г. не са договорени

минимални осигурителни доходи по икономически дейности и квалификационни групи професии и не е налагано административно увеличение;

- Увеличението на минималния месечен осигурителен доход на самоосигуряващите се лица с 8,9 на сто и на регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители с 5,0 на сто;
- Увеличението на минималните осигурителни доходи в икономическа дейност „Хотелиерство и ресторантьорство“, считано от 1 юли 2020 г. (ДВ, бр. 55 от 2020 г.);
- Провежданата политика по доходите на увеличение на разходите за персонал в държавната администрация, увеличаване възнагражденията на педагогическия персонал и подкрепата за персонала, пряко ангажиран на „първа линия“ с дейности за овладяване разпространението на COVID-19 и смекчаване последствията от пандемията върху икономиката, бизнеса, заетостта и доходите на домакинствата.

Основен измерител на общото осигурително участие е съотношението на приходите от осигурителни вноски към брутният вътрешен продукт. Показателят продължава възходящата си тенденция от последните години, като през 2020 г. (6,6 на сто) отбелязва увеличение от 0,3 п. п. спрямо предходната година.

Фигура № 18 : Приходи от осигурителни вноски към БВП (%)

Елементи на приходите от осигурителни вноски

1. Вноските от работодатели/ възложители за наетите от тях лица заемат най-голям дял (61,3%) в структурата на общите приходи от осигурителни вноски в отчета за 2020 г., като в тази група са включени преведените суми за работещите по трудов договор от първа, втора и трета категория труд, за държавните служители и наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет, за работещите без трудово правоотношение и др. Те възлизат на 4 830 991,8 хил. лв., при уточнен план 4 602 864,1 хил. лв., или 105,0 на сто изпълнение. В сравнение с 2019 г. постъпилите приходи са с 211 261,5 хил. лв. или с 4,6 на сто повече.

▪ В структурата на приходите от осигурителни вноски от работодатели/възложители, най-съществен дял (72,2%) имат постъпленията за работещите по трудов договор от I-ва, II-ра и III-та категория труд. През 2020 г. тези приходи са в размер на 3 488 580,2 хил. лв. и изпълнението на уточнения план е 103,1 на сто, като са постъпили със 103 979,4 хил. лв. повече приходи. От тях

3 245 475,5 хил. лв. са вноските за работещите при условията на трета категория труд (101,5 на сто изпълнение на уточнения план) и 243 104,7 хил. лв. за лицата, работещи при условията на първа и втора категория труд (129,6 на сто изпълнение на уточнения план). Общото преизпълнение на уточнения план се дължи на постъпилите с 55 582,8 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски за работещите при условията на първа и втора категория труд и постъпилите с 48 396,6 хил. лв. повече приходи за работещите при условията на трета категория труд. Отчетеният средномесечен осигурителен доход за осигурените от най-масовата трета категория труд е 1 106,68 лв., при план 1 133,37 лв. Спрямо плана е с 2,4 на сто по-нисък, а спрямо 2019 г. – със 7,6 на сто по-висок. При осигурените лица в другите две категории труд се отчита ръст на средномесечния осигурителен доход спрямо планирания и спрямо предходната година. За работещите при условията на първа категория труд, отчетеният средномесечен осигурителен доход е 1 980,15 лв. (при план 1 588,22 лв.) и нараства с 3,5 на сто спрямо 2019 г., а за работещите при втора категория – 1 283,97 лв. (при план 1 171,55 лв.) и повишение с 5,2 на сто спрямо 2019 г.

- Приходите от осигурителни вноски за държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“, са в размер на 1 082 410,1 хил. лв. или 114,3 на сто изпълнение на уточнения план (947 209,9 хил. лв.). Делът им в структурата на вноските от работодатели/възложители е 22,4%. В сравнение с 2019 г. за тази категория осигурени, за които осигурителните вноски са изцяло за сметка на работодателя (т. е. за сметка на ДБ), постъпленията са с 95 160,2 хил. лв. (9,6 на сто) повече.

- Постъпленията от осигурителни вноски за работещите без трудови правоотношения са в размер 21 816,0 хил. лв., при планирани 37 541,8 хил. лв. Отчетените приходи от осигурителни вноски са с 28,3 хил. лв. повече от същите през 2019 г.

- Приходите от осигурителни вноски за членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията, през 2020 г. са в размер на 379,9 хил. лв. и са с 249,0 хил. лв. по-малко от планираните и с 13,4 хил. лв. по-малко от отчетените през 2019 г.

- Във фонд „Пенсии“ и фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, постъпват осигурителни вноски, дължими за лица, които не са работили поради предвидени в КСО обективни причини, а именно: незаконно недопускане или отстраняване от работа или оставане без работа поради уволнение, което е признато за незаконно от компетентните органи, непредоставена от осигурителя подходяща работа на трудоустроени лица и др. През 2020 г. тези приходи възлизат на 66,2 хил. лв., като изпълнението на плана е едва 1,7 на сто, а спрямо предходната година те са с 28,2 хил. лв. по-малко. За тези лица осигурителната вношка е изцяло за сметка на работодателя и е в размера като за фонд „Пенсии“ и съответно фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“.

- Постъпленията от осигурителни вноски за лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, са в размер на 312,6 хил. лв., което е 44,1 на сто изпълнение на плана и с 10,1 хил. лв. по-малко от отчетеното през 2019 г.

- От осигурителни вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за лицата, осигурени за инвалидност, старост, смърт, временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест, са постъпили 235 605,9 хил. лв., което е с 5,2% на сто повече от планираните 224 031,9 хил. лв. по уточнен план и с 10 136,5 хил. лв. повече спрямо предходната година.

2. Личните вноски от наетите по трудови и без трудови правоотношения заемат второ място в структурата на приходите от осигурителни вноски (33,9%). През 2020 г. са постъпили 2 671 847,6 хил. лв. вноски от работници и служители, като изпълнението спрямо уточнения план е 101,2 на сто. В сравнение с 2019 г. постъпленията от личните вноски на работници и служители са нараснали с 95 338,0 хил. лв. или с 3,7 на сто.

Таблица № 24 : Приходи от осигурителни вноски

Показатели	2020 г.				2019 г.		% изпълнение през 2020 г. спрямо	
	ЗБДОО/ АКТУАЛИЗИРАН ЗБДОО	УТОЧНЕН ПЛАН	ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		Уточнен план 2020 г.	Отчет за 2019 г.
			(хил. лв.)	(хил. лв.)	(хил. лв.)	структура		
Осигурителни вноски от работодатели / възложители	4 860 532,4	4 602 864,1	4 830 991,8	61,3%	4 619 730,3	61,1%	105,0%	104,6%
1. Общо за осигурените от I, II и III категория труд	3 629 634,6	3 384 600,8	3 488 580,2	72,2%	3 382 867,1	73,2%	103,1%	103,1%
- III-та категория труд	3 428 536,7	3 197 078,9	3 245 475,5	93,0%	3 146 582,4	93,0%	101,5%	103,1%
- I-ва и II-ра категория труд	201 097,9	187 521,9	243 104,7	7,0%	236 284,7	7,0%	129,6%	102,9%
2. Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор „Сигурност“	947 209,9	947 209,9	1 082 410,1	22,4%	987 249,9	21,4%	114,3%	109,6%
3. Осигурителни вноски за работещите без трудови правоотношения	37 541,8	37 541,8	21 816,0	0,5%	21 787,6	0,5%	58,1%	100,1%
4. Осигурителни вноски за членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията	628,9	628,9	379,9	0,01%	393,3	0,01%	60,4%	96,6%
5. Осигурителни вноски за Ф "ТЗПБ" за лицата, осигурени за трудова злополука и проф. болест от работодатели - от 0,4 до 1,1%	236 666,4	224 031,9	235 605,9	4,9%	225 469,4	4,9%	105,2%	104,5%
6. Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа - по КТ, Закона за висшето образование и ЗДСл.	4 194,8	4 194,8	1 820,9	0,04%	1 545,9	0,03%	43,4%	117,8%
7. Осигурителни вноски за ф "Пенсии" и ф "Пенсии за лицата по чл. 69", поради незаконно недопускане или отстраняване от работа	3 947,5	3 947,5	66,2	0,001%	94,5	0,002%	1,7%	70,1%
8. Осигурителни вноски за включените в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	708,5	708,5	312,6	0,01%	322,7	0,01%	44,1%	96,9%
Лични осигурителни вноски	2 788 524,9	2 640 698,6	2 671 847,6	33,9%	2 576 509,5	34,1%	101,2%	103,7%
Осигурителни вноски от самоосигуряващи се лица	373 862,5	349 357,1	328 572,2	4,2%	322 845,0	4,3%	94,1%	101,8%
1. Осигурени само за пенсия	117 721,9	108 316,8	75 904,7	23,1%	75 886,8	23,5%	70,1%	100,0%
2. Осигурени само за пенсия земеделски стопани и тютюнопроизводители	21 306,5	21 306,5	9 322,6	2,8%	10 335,0	3,2%	43,8%	90,2%
3. Осигурени за всички соц. рискове (без ТЗПБ и безработица)	189 006,3	173 906,1	211 242,4	64,3%	204 798,8	63,4%	121,5%	103,1%
4. Осигурени за всички соц. рискове (без ТЗПБ и безработица) земеделски стопани и тютюнопроизводители	23 026,1	23 026,1	14 841,6	4,5%	15 265,5	4,7%	64,5%	-2,8%
5. Осигурителни вноски от самоосигуряващи се лица при год. изравняване / облагане на доходите за предходната година	4 754,6	4 754,6	2 637,2	0,8%	2 594,6	0,8%	55,5%	101,6%
6. Осигурителни вноски за закупен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО	18 047,0	18 047,0	14 623,7	4,5%	13 964,3	4,3%	81,0%	104,7%
Главница по ревизионни актове за начет от НАП	2 453,0	2 453,0	2 024,9	0,03%	2 814,7	0,04%	82,5%	71,9%
Осигурителни вноски по чл. 4б и чл. 4в от КСО, §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО и чл. 157, ал. 7 от КСО	29 283,3	29 283,3	49 226,7	0,6%	37 966,8	0,5%	168,1%	129,7%
ОБЩО ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ	8 054 656,1	7 624 656,1	7 882 663,2	100,0%	7 559 866,3	100,0%	103,4%	104,3%

3. Приходите от осигурителни вноски общо от самоосигуряващите се лица за 2020 г. са в размер 328 572,2 хил. лв., при планирани 349 357,1 хил. лв. по уточнен план. В тях са включени и постъпилите осигурителни вноски през годината за заплатен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО (за времето на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование и за недостигащия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО) и осигурителните вноски при годишното изравняване на доходите на самоосигуряващите се лица. В сравнение с 2019 г. при приходите от осигурителни вноски от лицата, осигурени за собствена сметка е отчетен ръст от 1,8 на сто или с 5 727,2 хил. лв. повече. Те заемат дял от 4,2% в общите приходи от осигурителни вноски през 2020 г. Нарастването на приходите от вноски за самоосигуряващите се лица е вследствие на ръста на средния осигурителен доход, който през 2020 г. е 634,89 лв. и е със 7,8% по-висок от отчетения през 2019 г. (589,05 лв.), което е в резултат на определения по-висок норматив на минималния осигурителен доход за всички самоосигуряващи се лица, включително и за земеделските стопани и тютюнопроизводители.

- В приходите от осигурителни вноски на самоосигуряващите се лица най-висок относителен дял (64,3%) заемат приходите за лицата, осигуряващи се за всички осигурени социални рискове, без ТЗПБ и безработица. Постъпили са 211 242,4 хил. лв., което е с 6 443,6 хил. лв. или с 3,1% повече от същите през предходната година. Броят на лицата, избрали да се осигуряват за всички осигурени социални рискове за своя сметка през 2020 г. е 142 184 души и е с 4 182 осигурени по-малко в сравнение с 2019 г. Средният осигурителен доход за тези лица е 666,81 лв. и е с 6,7 на сто по-висок спрямо 2019 г. (625,12 лв.).

- Приходите от осигурителни вноски за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, избрали да се осигуряват за всички осигурени социални рискове, без ТЗПБ и безработица, са 14 841,6 хил. лв. (с 423,9 хил. лв. или с 2,8% по-малко от същите за 2019 г.). Регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, които са се осигурявали във фондовете „Пенсии“ и „Общо заболяване и майчинство“, са 15 304 души и са с 1 629 души по-малко от броя им през предходната година. Те са внасяли осигуровки върху среден месечен доход в размер на 434,21 лв., който е с 32,19 лв. по-висок от този през 2019 г. Запазва се тенденцията средният осигурителен доход за тези лица да е близък до нормативно определения минимален размер, който през 2020 г. е 420 лв.

- Постъпленията от осигурителни вноски за самоосигуряващите се лица, осигурени само за пенсия възлизат на 75 904,7 хил. лв. и са със 17,9 хил. лв. повече от отчетените приходи за тази категория лица през 2019 г. През 2020 г. 63 832 самоосигуряващи се са внасяли вноски само за пенсия и спрямо 2019 г. броят им е намалял с 5 444 души. Средният осигурителен доход на избралите да се осигуряват само за пенсия е 651,69 лв., който е с 55,21 лв. по-висок от предходната година.

- Осигурителните приходи от земеделските стопани и тютюнопроизводители, избрали да се осигуряват само във фонд „Пенсии“ през 2020 г. са 9 322,6 хил. лв., което е с 1 012,4 хил. лв. (с 9,8%) по-малко от 2019 г. През 2020 г. броят на осигурените земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени само за пенсия е 11 983 (с 1 860 души по-малко от 2019 г.) с осигурителен доход в размер на 422,95 лв. (при 399,25 лв. през 2019 г.).

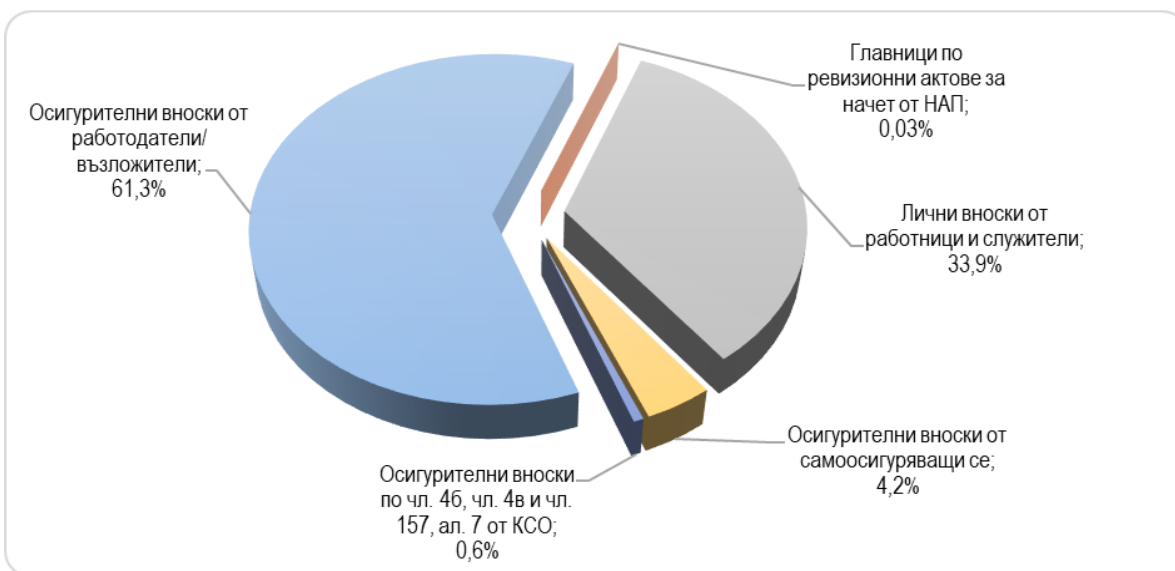
- След годишното изравняване на осигурителния доход за предходни години от самоосигуряващите се лица, през 2020 г. са постъпили 2 637,2 хил. лв. В сравнение с 2019 г. приходите от осигурителни вноски във фондовете „Пенсии“ и „Общо заболяване и майчинство“ от лицата, които са внасяли авансово осигуровки върху по-ниски доходи и след това са довнесли дължимите вноски при годишното изравняване с декларирането на по-високи доходи, са с 42,6 хил. лв. повече.

- Приходите във фонд „Пенсии“ от лицата, завършили висше или полувисше

образование, внесли осигурителни вноски за заплащане на осигурителен стаж за времето на обучение и за лицата, на които не им достига до 5 години осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО (на основание чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО) през 2020 г. са 14 623,7 хил. лв., а изпълнението на плана е 81,0 на сто. Спрямо отчета за 2019 г. са постъпили с 659,4 хил. лв. повече. Осигурителните вноски се изчисляват с процента, определен за фонд „Пенсии“ за родените преди 01.01.1960 г. (за 2020 г. – 19,8%) върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО към датата на внасянето на вноските (за 2020 г. – 610 лв.). Сумата на осигурителните вноски за един месец заплатен осигурителен стаж през 2020 г. е 120,78 лв. Възможността да заплатят осигурителни вноски за период до 5 години, може да се ползва от лицата, навършили изискуемата възраст за пенсиониране по чл. 68, ал. 1 от КСО, която през 2020 г. за мъжете е 64 години и 3 месеца, а за жените 61 години и 6 месеца.

4. Постъпленията от главници по ревизионни актове за начет от НАП са в размер на 2 024,9 хил. лв. Събраните от контролните органи на Националната агенция за приходите суми през 2020 г. са с 428,1 хил. лв. по-малко от планираните и със 789,8 хил. лв. по-малко спрямо събраните през предходната година.

5. Приходите от осигурителни вноски на основание чл. 46 от КСО (за лица, избрали да се осигуряват само във фонд „Пенсии“, съответно фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“), чл. 4в от КСО (лица, избрали да не се осигуряват в професионален пенсионен фонд, а само в ДОО), чл. 157, ал. 7 от КСО (осигурителните вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване в професионален пенсионен фонд за лицата, които получават пенсия за осигурителен стаж и възраст) през 2020 г. са 49 226,7 хил. лв. Делът им в структурата на приходите от осигурителни вноски е 0,6% и в сравнение с плана са постъпили с 19 943,4 хил. лв. повече. Спрямо постъпленията през 2019 г., когато приходите на това основание са 37 966,8 хил. лв., са с 11 259,9 хил. лв. повече.

Фигура № 19 : Структура на приходите от осигурителни вноски през 2020 г.

НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ

В бюджета на ДОО за 2020 г. са планирани 89 542,9 хил. лв. от неданъчни приходи, а са постъпили 190 333,5 хил. лв. или със 100 790,6 хил. лв. повече. Те включват приходи и доходи от

собственост, глоби, санкции и наказателни лихви (събрани от НАП и НОИ) и други приходи. Постъпленията от неданъчни приходи са с 9 915,5 хил. лв. повече в сравнение с отчетените за предходната година.

▪ Приходите и доходите от собственост (от наем на имущество, от продажба на стоки и услуги, приходи от лихви и др.) са в размер на 5 559,9 хил. лв. Спрямо предходната година са постъпили с 614,4 хил. лв. по-малко.

▪ Събраните суми от глоби, санкции и наказателни лихви възлизат на 21 413,1 хил. лв., при план 25 121,9 хил. лв. (с 3 708,8 хил. лв. по-малко). Те са с 3 171,7 хил. лв. по-малко и от събраните през 2019 г.

▪ Основно преизпълнението на плана на неданъчните приходи в бюджета на ДОО през 2020 г. е от постъпилите 163 360,5 хил. лв. други приходи, които по план са 58 221,0 хил. лв. Преизпълнението на другите приходи се дължи на постъпилите по чл. 4б, чл. 4в, чл. 69б от КСО и § 51 и § 154 от ПЗР към ЗИД на КСО (прехвърлените във фонд „Пенсии“, фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ или в Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система средства, натрупани по индивидуалните партии в универсалните и професионалните пенсионни фондове на осигурените лица).

ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ ОТ ЦЕНТРАЛНИЯ/ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ В БЮДЖЕТА НА ДОО

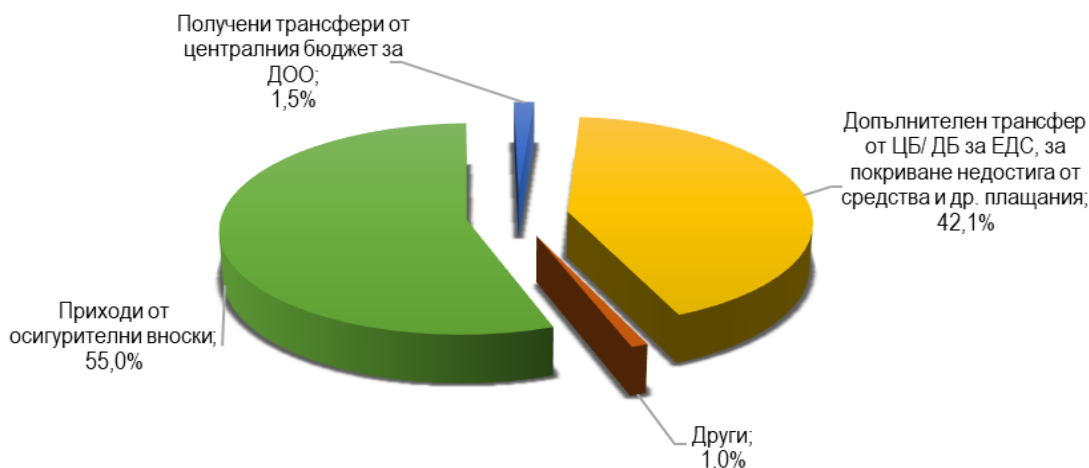
Общо получените трансфери от централния/държавния бюджет към бюджета на ДОО през 2020 г. са в размер на 6 247 090,1 хил. лв., които са за:

- Пенсии за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, пенсии за особени заслуги, персонални пенсии, пенсии по отменените Закон за пенсиите и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и вдовишките добавки по чл. 84 от КСО, определени от пенсии, за които не се дължат осигурителни вноски – 166 026,2 хил. лв.
- Добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война – 1 312,9 хил. лв.;
- Добавки към пенсиите на репресирани лица по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица – 9 867,7 хил. лв.;
- Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани – 7,4 хил. лв.;
- Осигурителни вноски за фонд „Пенсии“ за осигурителен стаж по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО, зачетен при пенсиониране, които се поемат от държавния бюджет – трансферът е в размер на 650,1 хил. лв.;
- Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, съгласно чл. 26а, т. 3 от КСО – 400,0 хил. лв.;
- Постъпилите допълнителни трансфери с обща сума 22,3 хил. лв. са за обезпечаване на извършените разходи по предоставените дейности и услуги в базите на „Профилактика, реабилитация и отдих“ ЕАД на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите;
- Полученият трансфер от Държавният фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез централния бюджет за фонд „Пенсии“ в размер на 27 352,1 хил. лв.;

- Полученият трансфер от Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез централния бюджет за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ в размер на 4 254,0 хил. лв.;
- Постъпилят допълнителен трансфер от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства е в размер на 5 451 865,8 хил. лв.;
- Постъпил е допълнителен трансфер от централния бюджет за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. април 2020 г., утвърден с ПМС № 53/26.03.2020 г. (ДВ, бр.30 от 31.03.2020 г.) в размер на 49 840,0 хил. лв.;
- Постъпил е допълнителен трансфер от централния бюджет за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. август 2020 г., утвърден с ПМС № 175/31.07.2020 г., (ДВ, бр. 69 от 04.08.2020 г.) в размер на 106 043,4 хил. лв.;
- Постъпил е допълнителен трансфер от централния бюджет за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. септември 2020 г., утвърден с ПМС № 226/20.08.2020 г., (ДВ, бр. 75 от 25.08.2020 г.) в размер на 106 043,3 хил. лв.
- Постъпил е допълнителен трансфер от централния бюджет за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. октомври 2020 г., утвърден с ПМС № 258/17.09.2020 г., (ДВ, бр. 83 от 25.09.2020 г.) в размер на 105 962,8 хил. лв.
- Допълнителен трансфер от централния бюджет за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. ноември 2020 г., утвърден с ПМС № 285/22.10.2020 г., (ДВ, бр. 92 от 27.10.2020 г.) в размер на 105 925,0 хил. лв.
- Допълнителен трансфер от централния бюджет за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2020 г., утвърден с ПМС № 312/20.11.2020 г., (ДВ, бр. 100 от 24.11.2020 г.) в размер на 105 925,0 хил. лв.;
- Трансфер от централния бюджет за поети данъци върху доходите на физическите лица в размер на 5 592,0 хил. лв. (Съгласно прилагането от 01.10.2013 г. на схема за централизирано разплащане на данъци върху доходите на физическите лица от бюджетните предприятия, чл. 161 от Закона за публичните финанси и указание на МФ ДДС № 16/2012 г.).

ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ ОТ БЮДЖЕТНИ ОРГАНИЗАЦИИ В БЮДЖЕТА НА ДОО

В групата на трансферите през 2020 г. се включват и постъпилите суми от МТСП по програми за осигуряване на заетост в размер на 369,8 хил. лв.

Фигура № 20 : Структура на приходите и получените трансфери в консолидирания бюджет на ДОО през 2020 г.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2020 г.

В консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (КБДОО) разходите се разпределят за изплащане на пенсии, краткосрочни обезщетения и помощи, и за издръжка на службите по социално осигуряване в администрацията на Националния осигурителен институт. През 2020 г. пандемията от COVID-19 оказва безпрецедентен натиск върху разходите на социално-осигурителната система, а бюджетът на ДОО се превърна в основен фискален инструмент за провеждане на държавната антикризисна политика по овладяване на последствията от пандемията.

Разходите за държавното обществено осигуряване отразяват резултатите от провежданата социалноосигурителна политика и мястото ѝ в социалната защита на населението. Разходната част на КБДОО за 2020 г. се реализира при следните социалноосигурителни параметри и политики:

1. В областта на пенсиите:

1.1. През 2020 г. продължи повишаването на изискуемия осигурителен стаж за отпускане на пенсия по чл. 68, ал. 1-2 от КСО и на изискуемата възраст на всички видове пенсии за ОСВ:

- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1-2 се повиши с един месец за мъжете – 64 години и 3 месеца и с два месеца за жените – 61 години и 6 месеца;
- Необходимият осигурителен стаж за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1-2 се увеличи с два месеца – 38 години и 10 месеца за мъжете и 35 години и 10 месеца за жените;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 3 се повиши с два месеца – 66 години и 6 месеца за двата пола;

- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69 от КСО се повиши с два месеца – 53 години и 6 месеца за пенсия по чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6 и 43 години и 6 месеца за пенсия по чл. 69, ал. 4 и 7;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69а от КСО се повиши с два месеца – 43 години и 6 месеца;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69б от КСО се повиши с два месеца (с изключение на изискуемата възраст по чл. 69б, ал. 1 и 2 за жените, която се повиши с четири месеца (Виж таблица № 6 и 7 в Приложението към годишника).

1.2. Максималният размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, остана на нивото си от 2019 г. – 1 200 лв.

1.3. От 1 юли 2020 г.:

- размерите на пенсиите за трудова дейност, отпуснати до 31 декември на предходната година, бяха увеличени с 6,7 на сто (процент, определен по правилото на чл. 100 от КСО);
- минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО бе увеличен от 219,43 лв. на 250,00 лв. (с 13,9 на сто), както и размерите на всички обвързани с него пенсии, свързани с трудова дейност;
- размерът на социалната пенсия за старост бе увеличен от 132,74 лв. на 141,63 лв. (с 6,7 на сто), както и размерите на всички обвързани с него пенсии, несвързани с трудова дейност и добавки.

1.4. Съгласно § 7 от ПЗР на ЗМДВИП, личните пенсии, свързани с трудова дейност на лицата, които имаха придобит осигурителен стаж след 31 декември 2018 г., но нямаха подадено заявление по чл. 102, ал. 3 от КСО през 2019 г. и/или заявление по чл. 102, ал. 1 и 3 от КСО в периода от 01.01.2020 г. до 13.03.2020 г., се преизчислиха служебно, считано от 01.04.2020 г., с придобития от тях осигурителен стаж, положен след пенсионирането или след последното преизчисляване на пенсията. Изплатени са служебно преизчислени пенсии на над 260 хил. пенсионери.

1.5. Пенсионерите, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. април 2020 г. бе в размер до 363,00 лв. включително, получиха еднократна допълнителна сума (ЕДС) към пенсиите си в размер на 40 лв. Броят на пенсионерите, получили „Великденска“ добавка е 1 241 477.

1.6. С постановления на Министерския съвет за одобряване на допълнителен трансфер по бюджета на държавното обществено бяха изплатени еднократни допълнителни суми в размер на 50 лв. към пенсиите (независимо от техния размер) на всички около 2,1 млн. пенсионери за месеците от август до декември 2020 г. включително. Изплащането на тези добавки е подкрепа на пенсионерите, планирана в пакета със социално-икономически мерки на правителството за подкрепа на доходите на домакинствата в условия на пандемията от COVID-19.

2. В областта на паричните обезщетения и помощи:

2.1. Запази се минималният дневен размер на обезщетението за безработица до 30.09.2020 г. – 9,00 лв., а от 01.10.2020 г. бе увеличено на 12,00 лв. при запазване на максималния дневен размер от 74,29 лв.;

2.2. Запази се периодът на изплащане на паричното обезщетение за бременност и раждане – 410 дни и размерът на обезщетението за отглеждане на дете до двегодишна възраст – 380 лв.

2.3. И през 2020 г. майките (осиновителките), които имат право да ползват отпуска при бременност и раждане до навършване на едногодишна възраст на детето, но не го използват и се

върнат на работа, имат право да получат обезщетение от ДОО в размер 50 на сто от полагащото им се обезщетение при бременност и раждане.

2.4. Запази се режимът на изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност съгласно чл. 40, ал. 5 на КСО – първите три работни дни се изплащат от осигурителя.

2.5. Няма промяна по отношение на периодите, доходът за които се взема предвид при изчисляване размерите на краткосрочните обезщетения при временна неработоспособност – 18 календарни месеца, бременност и раждане и безработица – 24 месеца.

2.6. Запази се размерът на еднократната помощ при смърт на осигурено лице на 540 лв.

През 2020 г. планираните в уточнения план разходи на консолидирания бюджет на ДОО (без предоставените трансфери) са *14 031 055,2 хил. лв.*, а по отчет възлизат на *14 285 694,3 хил. лв.* и се разпределят както следва:

- *Разходи за пенсии – 11 138 451,4 хил. лв.* (включително *583 270,3 хил. лв.* за изплащане на еднократни допълнителни суми към пенсиите, *1 123,4 хил. лв.* капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ) или *78,0%* от общите разходи;
- *Разходи за социални помощи и обезщетения – 2 015 197,7 хил. лв.* или *14,1%* от общите разходи;
- *Разходи за програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагането и заетостта – 1 131 932,7 хил. лв.* или *7,9%* от общите разходи, като тук са отчетени изразходваните суми за сметка на бюджета на фонд „Безработица“ за изплащане на компенсация/средства на работодателите от засегнатите от пандемията от COVID-19 икономически дейности с цел запазване на заетостта на работниците и служителите им при извънредното положение/извънредната епидемична обстановка в страната;
- За *отбрана и сигурност* са изразходвани средства в размер на *112,5 хил. лв.*

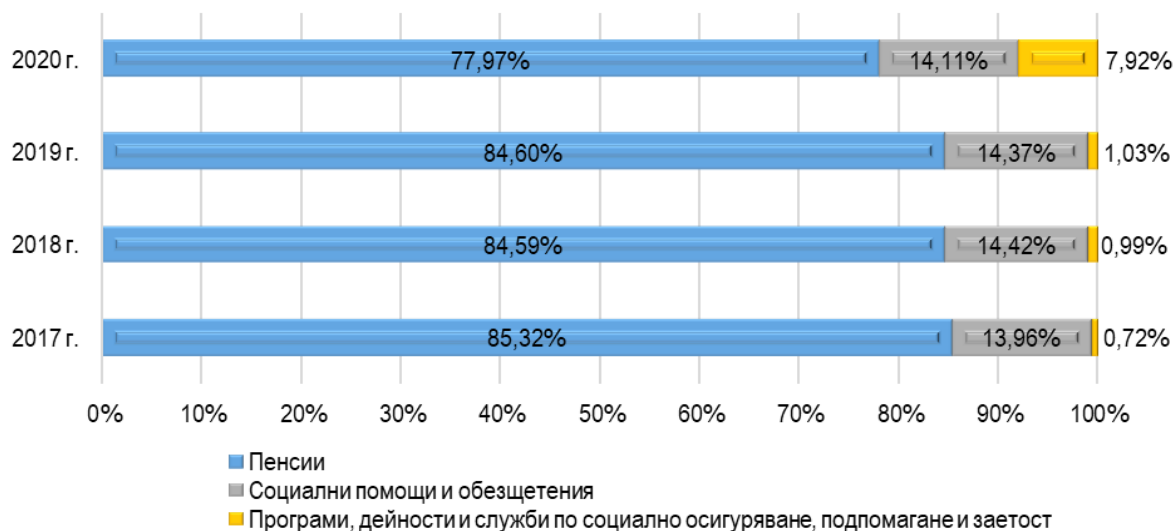
Таблица № 25 : Разпределение на разходите в Консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2020 г.				2019 г.	% изпълнение през 2020 г. спрямо:	
	План-ЗБДОО (хил. лв.)	Акт. план-ЗБДОО (хил. лв.)	Уточнен план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Уточнен план	Отчет 2019 г.
ПЕНСИИ:	10 577 667,6	10 577 667,6	11 157 407,1	11 138 451,4	9 861 157,8	99,8	113,0
Пенсии за сметка на ДОО	10 399 353,3	10 399 353,3	10 979 092,8	10 977 032,2	9 707 185,5	100,0	113,1
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 100,0	1 100,0	1 100,0	1 123,4	630,8	102,1	178,1
Пенсии за сметка на Държавния бюджет	177 214,3	177 214,3	177 214,3	160 295,8	153 341,5	90,5	104,5
СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ	1 739 340,4	2 739 340,4	1 739 340,4	2 015 197,7	1 674 605,5	115,9	120,3
ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ЗАЕТОСТ	131 113,9	131 113,9	1 134 139,2	1 131 932,7	120 611,3	99,8	938,5
ОТБРАНА И СИГУРНОСТ	168,5	168,5	168,5	112,5	111,4	66,8	101,0
ОБЩО:	12 448 290,4	13 448 290,4	14 031 055,2	14 285 694,3	11 656 486,0	101,8	122,6

Изпълнението на уточнения план по разходите е *101,8%*, което е преразход с *254 639,1 хил. лв.* В сравнение с 2019 г., когато отчетените разходи са в размер на *11 656 486,0 хил. лв.*, нарастването в номинално изражение е с *2 629 208,3 хил. лв.*, а в процентно – с *22,6%*. При разходите за пенсии повишението спрямо предходната година е с *1 277 293,5*

хил. лв., а при сумите, изплатени за парични обезщетения и помощи – с 340 592,2 хил. лв. При разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост е отчетен ръст в размер на 1 011 321,4 хил. лв.

Структурата на основните разходи по отчета на консолидирания бюджет на ДОО за периода 2017 – 2020 г. е представена на фигура № 21.

Фигура № 21 : Структура на основните разходи в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2017 – 2020 г.

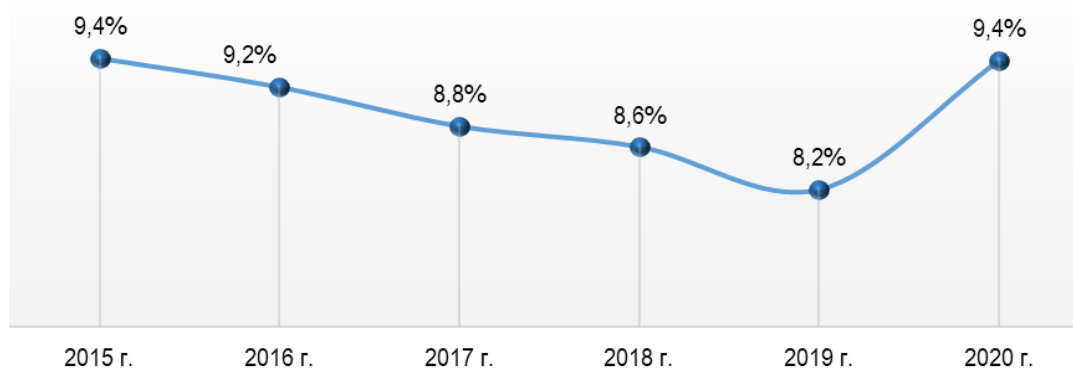
РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ

В структурата на общите разходи най-голям дял заемат разходите за пенсии. Отчетените за 2020 г. *общии разходи за пенсии* (вкл. капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ и еднократни допълнителни суми към пенсиите) възлизат на 11 138 451,4 хил. лв., при планирани в уточнения план 11 157 407,1 хил. лв. Отчетени са с 18 955,7 хил. лв. по-ниски разходи от планираните. В сравнение с 2019 г., когато са били 9 861 157,8 хил. лв., разходите за пенсии са с 13,0% повече.

„*Чистият разход за пенсии*“ (без капиталовия трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ) е в размер на 11 137 328,0 хил. лв. В тази сума са включени разходите за пенсии, финансирани от ДОО и от държавния бюджет, както и еднократно изплатените допълнителни суми към пенсиите. Отчетените „чисти разходи“ са с 18 979,1 хил. лв. (с 0,2%) по-малко от планираните и с 1 276 801,0 хил. лв. (с 12,9%) повече от отчетените за 2019 г.

През периода от 2015 до 2019 г. *делът на „чистия разход за пенсии“ от brutния вътрешен продукт* бележи спад, а през последните три години е под 9,0 на сто. През 2020 г. се прекъсва тенденцията на намаление на показателя като стойността му достига 9,4 на сто при 8,2 на сто за 2019 г. Нарастването спрямо 2019 г. се дължи на увеличението на разходите за пенсии на фона на свиването на brutния вътрешен продукт, като пряка икономическа последица на пандемията от COVID-19.

Динамиката на дела на разхода за пенсии от brutния вътрешен продукт за периода 2015 – 2020 г. е представена на следващата фигура.

Фигура № 22 : Дял на разходите за пенсии от БВП за периода 2015 – 2020 г. (%)

Основните фактори, влияещи върху разхода за пенсии, са броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.

Таблица № 26 : Средни показатели по пенсиите за 2019 и 2020 г.

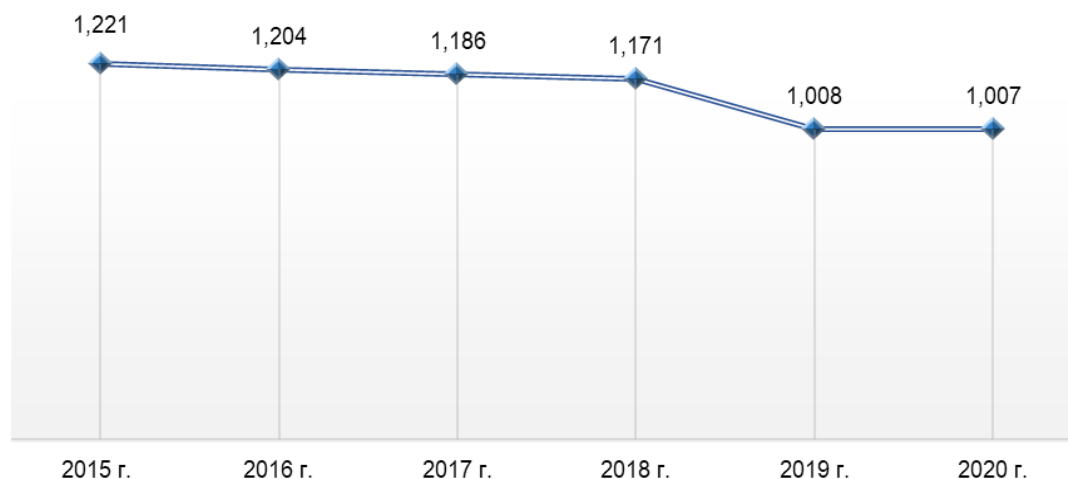
ВИД НА ПЕНСИЯТА	Среден брой пенсионери		Среден брой пенсии		Ср. мес. р-р пенсия на пенсионер (лв.)	
	2019 г.	2020 г.	2019 г.	2020 г.	2019 г.	2020 г.
I. ФОНД „ПЕНСИИ“	1 984 079	1 964 815	1 988 472	1 968 865	375,39	428,62
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст	1 531 182	1 519 226	1 533 626	1 521 474	406,88	465,07
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване	452 897	445 589	454 846	447 391	268,90	304,34
II. ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“	94 053	91 910	94 071	91 929	677,69	778,04
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО	93 995	91 859	94 013	91 878	677,90	778,26
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО	58	51	58	51	342,86	386,42
III. ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“	7 353	6 902	17 001	15 968	316,89	358,26
1. Пенсии за трудова дейност	7 343	6 893	16 979	15 949	316,85	358,19
2. Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО	10	9	22	19	349,20	411,15
IV. ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	59 786	59 390	62 469	61 627	181,34	201,56
1. Пенсии за военна инвалидност	2 333	2 212	4 587	4 348	193,56	216,73
2. Пенсии за гражданска инвалидност	135	129	242	228	194,76	217,48
3. Социални пенсии за инвалидност	50 659	50 406	50 981	50 408	186,25	207,10
4. Персонални пенсии	2 866	2 511	2 866	2 511	126,82	140,34
5. Социални пенсии за старост	3 697	4 051	3 697	4 051	144,67	158,75
6. Други пенсии	96	81	96	81	312,13	353,57
ОБЩО:	2 145 271	2 123 017	2 162 013	2 138 389	383,03	437,17

Средномесечният брой на пенсионерите през 2020 г. е 2 123 017 души, при 2 145 271 души през 2019 г. или броят им е намалял с 22 254 пенсионери спрямо предходната година, което се дължи основно на спада с 11 394 лица при пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“¹³ и със 7 198 лица при тези с пенсии за инвалидност поради общо заболяване от същия фонд. С новоотпуснати през 2020 г. пенсии са 84 973 пенсионери, което е с 4 891 (с 5,4%) по-малко спрямо тези през 2019 г. (89 864 бр.).

Средномесечно са изплащани 2 138 389 пенсии, като броят им през 2020 г. намалява в сравнение с предходната година с 23 624 бр. Дължи се основно на спада в броя на пенсиите за ОСВ и ИОЗ от фонд „Пенсии“ (съответно с 11 584 бр. и със 7 342 бр. по-малко).

През 2020 г. общо новоотпуснатите пенсии са 85 175, като в този брой са включени пенсиите, отпуснати за първи път на правоимащото лице, както и пенсиите, отпуснати на вече съществуващи пенсионери. Броят им бележи спад спрямо предходната година с 4 987 или с 5,5% (90 162 бр. за 2019 г.).

Средният брой пенсии, които се получават от един пенсионер през 2020 г. е 1,007 и има минимално намаление спрямо 2019 г. (1,008 бр.). Динамиката на този показател за последните шест години е показана на следващата фигура.

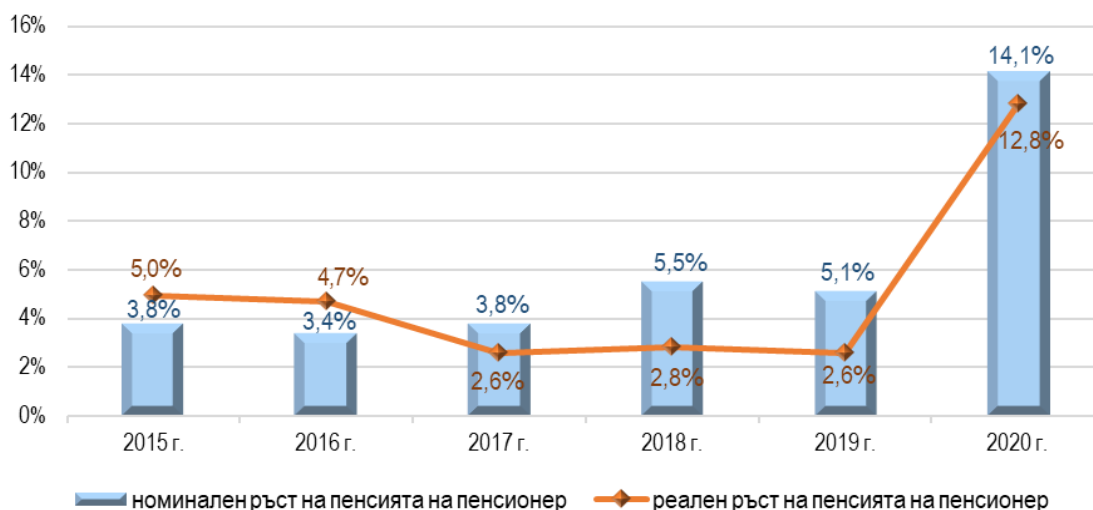

Фигура № 23 : Динамика на средногодишния брой пенсии на един пенсионер за периода 2015 – 2020 г.

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2020 г. е 437,17 лв. (383,03 лв. за 2019 г.). Номиналното нарастване спрямо предходната година на средния месечен размер на пенсиите е 14,1 на сто, а реалното нарастване е 12,8 на сто, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени от 1,2 на сто. Една от основните причини за това чувствително нарастване е изплащането на ЕДС в размер на 50 лв. към пенсиите на всички пенсионери за периода от август до декември 2020 г., за разлика от 2019 г., когато изплатените ЕДС към пенсиите са в размер на 40 лв. и са само за месеците април и декември. През 2020 г. за ЕДС към пенсиите са изразходвани 583 270,3 лв. при 105 236,8 лв. през 2019 г.

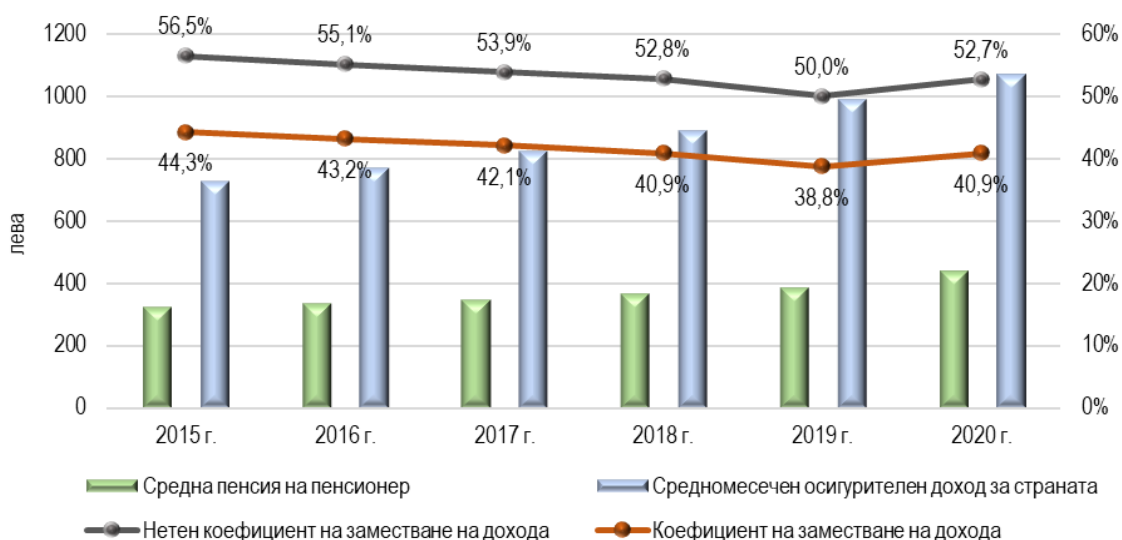
¹³ Не са включени пенсионерите с пенсии, отпуснати по отменени закони, изплащани от фонда.

Динамиката на *средния месечен размер на пенсията на един пенсионер* за периода от 2015 до 2020 г. е показана на фигура № 24. Тъй като през 2015 и 2016 г. се отчиташе дефлация, реалното нарастване на пенсиите бе по-високо от номиналното, за разлика от последните четири години, в които поради отчетената инфлация, реалният ръст е по-нисък от номиналния.

Фигура № 24 : Динамика на номиналния и реалния ръст на средния размер пенсия на пенсионер за периода 2015 – 2020 г. (%)

Коефициентът на заместване на дохода е съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход за страната. През 2020 г. **брутният и нетният коефициенти на заместване на дохода са съответно 40,9 на сто и 52,7 на сто.** Отчетено е увеличение от 2,1 п.п. (2,7 п.п.) в брутния (нетния) коефициент спрямо 2019 г., което се дължи на по-високия ръст на средната пенсия спрямо този на средния осигурителен доход през 2020 г.

Фигура № 25 : Динамика на показателите, характеризиращи размерите на пенсиите и тяхната адекватност за периода 2015 – 2020 г.

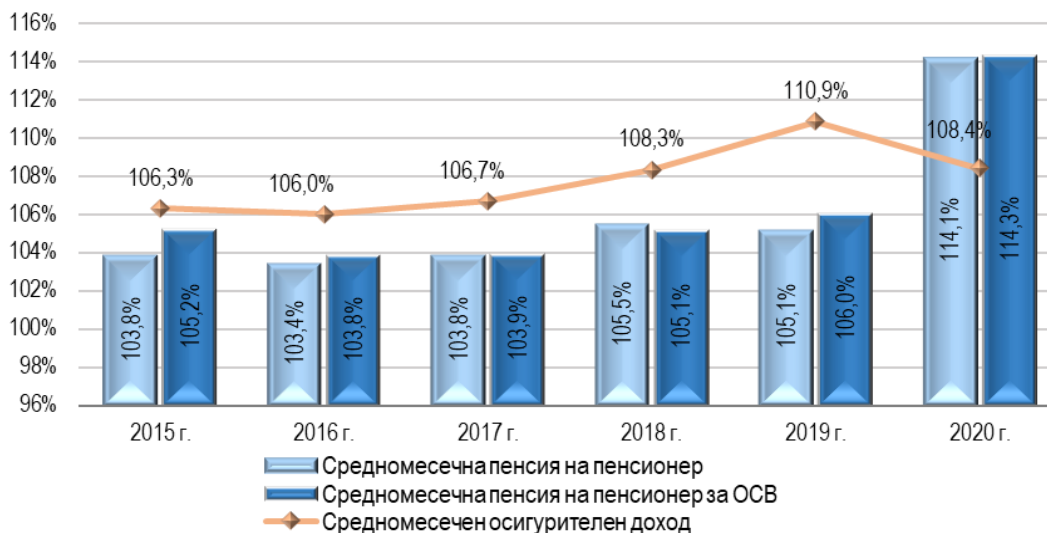
Върху нарастването на средния месечен размер пенсия на пенсионер влияние оказват и високите основни размери на новоотпуснатите пенсии, в сравнение с размерите на прекратените през годината.

Средният основен размер на прекратените пенсии през 2020 г. е 330,30 лв., а на новоотпуснатите – 367,08 лв. В сравнение с 2019 г., когато средният основен размер на прекратените пенсии е бил 300,10 лв., се наблюдава повишение с 30,20 лв. или с 10,1%. Нарастването спрямо предходната година при средния основен размер на новоотпуснатите пенсии е с 20,21 лв. или с 5,8%.

С най-висок среден размер са новоотпуснатите пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ – 375,56 лв., а останалите лица, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст са с основен размер от 447,41 лв. С доста под средния размер са новоотпуснатите трудови пенсии за инвалидност поради общо заболяване – 257,46 лв. и за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – 287,96 лв.

Броят на прекратените пенсии през 2020 г. е 116 752 (119 291 бр. за 2019 г.).

Друг фактор за нарастването на средния размер пенсия на пенсионер е ежегодното преизчисляване на размерите на голяма част от пенсиите с осигурителен стаж и осигурителен доход, придобити след пенсиониране. Изменените пенсии през 2020 г. са 515 872 бр. (278 044 бр. за 2019 г.), от които 511 967 лични и 3 905 наследствени. Увеличеният брой на изменените пенсии през годината се дължи на служебното преизчисляване от 01.04.2020 г. на пенсиите за трудова дейност с придобит осигурителен стаж, положен след пенсионирането или след последното преизчисляване на пенсията на основание §7 от ПЗР на ЗМДВИП. Новият им среден размер е 464,25 лв., при стар размер – 434,05 лв.

Фигура № 26 : Верижен индекс, отразяващ промените в средномесечните размери на осигурителния доход и на пенсиите на база предходна година, за периода 2015 – 2020 г.

Пенсионерите, които получават пенсия в минимален размер и получават само нея към 31 декември 2020 г. са 804 628 души и представляват 38,1% от общия брой пенсионери към тази дата. В сравнение с броя им към 31 декември 2019 г., когато са били 752 960, те са с 51 668 (с 6,9%) пенсионери повече, а дялът им се е увеличил с 2,8 п. п. Основната причина за ръста на броя на

пенсионерите, получаващи пенсия в минимален размер е увеличението от 1 юли 2020 г. на минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО от 219,43 лв. на 250 лв.

С максимален размер от 1 200 лв. към 31 декември 2020 г. са 43 260 (28 209 души за 2019 г.) пенсионери с първи пенсии, чийто действителен размер надвишава ограничения, като разликата между действителния и изплащания размер е 11 783,5 хил. лв. (6 924,9 хил. лв. за 2019 г.).

Таблица № 27 : Разходи за пенсии

ПОКАЗАТЕЛИ	2020 г.			2019 г.	% изпълнение през 2020 г. спрямо:	
	План/Акт. план – ЗБДОО (хил. лв.)	Уточнен план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Уточнен план	Отчет за 2019 г.
ПЕНСИИ	10 576 567,6	11 156 307,1	11 137 328,0	9 860 527,1	99,8	112,9
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т.ч.:	10 399 353,3	10 979 092,8	10 977 032,2	9 707 185,5	100,0	113,1
Пенсии за трудова дейност и добавките към тях	9 536 320,0	9 536 320,0	9 557 149,3	8 820 223,3	100,2	108,4
Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях	863 033,3	863 033,3	836 612,6	781 725,4	96,9	107,0
Еднократни допълнителни суми към пенсиите – общо за периода 2014 – 2019 г.	-	-	1 830,5	1 901,8	-	96,3
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. IV.2020 г.	-	49 840,0	50 863,6	53 147,1	102,1	95,7
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. VIII.2020 г.	-	106 043,4	106 829,8	-	100,7	-
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. IX.2020 г.	-	106 043,4	106 658,5	-	100,6	-
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. X.2020 г.	-	105 962,8	106 427,6	-	100,4	-
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. XI.2020 г.	-	105 925,0	105 899,4	-	100,0	-
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. XII.2020 г.	-	105 925,0	104 760,9	50 188,0	98,9	208,7
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	177 214,3	177 214,3	160 295,8	153 341,5	90,5	104,5
Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	166 026,2	166 026,2	150 456,6	143 118,3	90,6	105,1
Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война	1 312,9	1 312,9	1 037,8	1 460,1	79,0	71,1
Добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	9 867,7	9 867,7	8 795,1	8 757,2	89,1	100,4
Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	7,4	7,4	6,3	5,9	85,0	106,2
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 100,0	1 100,0	1 123,4	630,8	102,1	178,1
ОБЩО РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ:	10 577 667,6	11 157 407,1	11 138 451,4	9 861 157,8	99,8	113,0

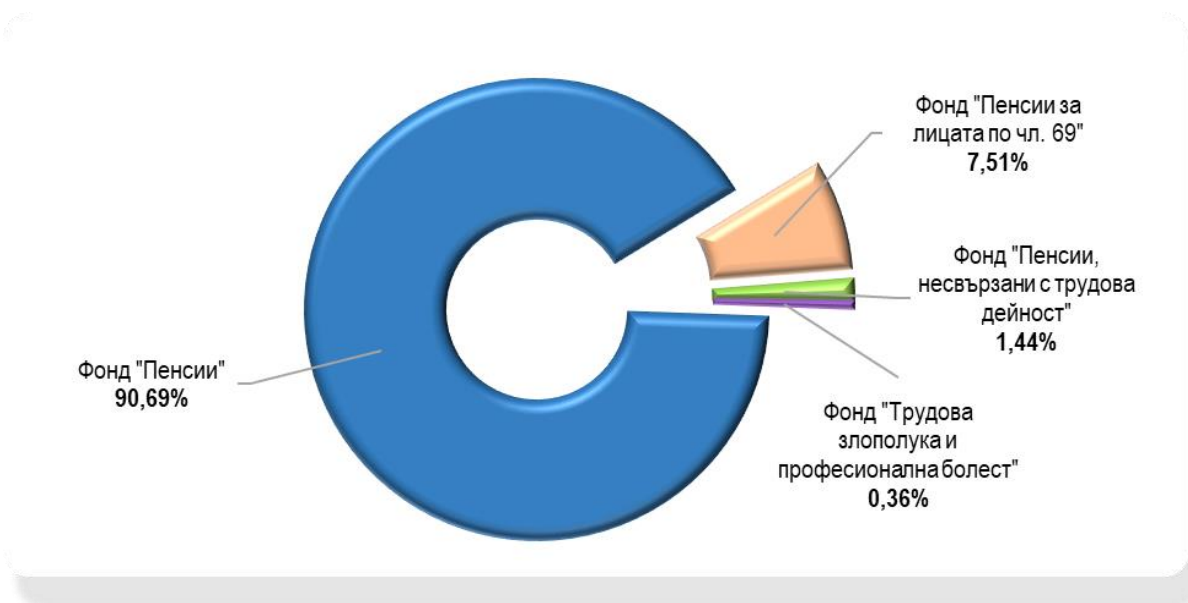
Разходът за пенсии без капиталовия трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ и без еднократните допълнителни суми към пенсиите, изплатени през 2020 г., е с 22 509,9 хил. лв. или 0,2 на сто по-нисък от уточнения план. Като цяло, реализираната икономия в разходите за пенсии се дължи на по-малкия брой пенсионери спрямо планирания.

Разходите за пенсии спрямо предходната година нарастват, като влияние върху това основно имат следните фактори: осъвременяването на пенсиите, увеличението на минималните размери на пенсиите за трудова дейност и на размерите на пенсиите,

несвързани с трудова дейност, изплатените еднократни допълнителни суми през годината, по-високите размери на новоотпуснатите пенсии от тези на прекратените и високия брой на преизчислените пенсии с допълнителен осигурителен стаж/осигурителен стаж и доход след пенсиониране.

- *Разходите за изплащане на пенсии и добавки към тях за сметка на ДОО са 10 977 032,2 хил. лв. и представляват 98,6% от всички разходи за пенсии през годината. Спрямо планираните 10 979 092,8 хил. лв. са изразходвани с 2 060,6 хил. лв. по-малко, а в сравнение с 2019 г. – с 1 269 846,6 хил. лв. (с 13,1%) повече. При пенсията за трудова дейност и добавките към тях, които възлизат на 9 557 149,3 хил. лв., изпълнението на плана е 100,2% или с 20 829,3 хил. лв. повече, а спрямо предходната година – 108,4% или превишение със 736 926,0 хил. лв. При средствата за пенсията на лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях, изпълнението на плана е 96,9% или с 26 420,7 хил. лв. по-малко, а спрямо предходната година – 107,0% или превишение с 54 887,2 хил. лв.*
- *За изплащане на пенсии и добавки за сметка на държавния бюджет са изразходвани 160 295,8 хил. лв. с дял от 1,4% от разходите за пенсии. Те са с 16 918,5 хил. лв. по-малко от предвидените и с 6 954,3 хил. лв. повече спрямо 2019 г.*
 - *За изплащане на пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии по отменени закони, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат на правоимащите лица и др., са извършени разходи в размер на 150 456,6 хил. лв. Изпълнението на плана е 90,6%, а в сравнение с предходната година са изразходвани с 5,1% повече средства.*
 - *Изплатената сума за добавки към пенсията на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на техни наследници е 1 037,8 хил. лв. Намалението е с 275,1 хил. лв. спрямо планираната сума и с 422,3 хил. лв. по-малко от разхода за 2019 г. Към 31 декември 2020 г. са изплатени 531 бр. (815 бр. в края на 2019 г.) добавки от този вид.*
 - *Средствата, изплатени за добавки по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица са в размер на 8 795,1 хил. лв., което е с 1 072,7 хил. лв. по-малко от планираните и с 37,9 хил. лв. повече от отчетените средства за 2019 г. Средният брой на добавките за репресирани лица през 2020 г. е 7 937 (8 291 бр. за 2019 г.), а средният им месечен размер е 92,34 лв. (88,02 лв. за 2019 г.).*

В съответствие с Наредбата за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка, през 2020 г. са извършени капиталови трансфери за прехвърляне на пенсионни права в размер на 1 123,4 хил. лв., съответстващи на средна прехвърлена сума от 59,1 хил. лв. за 19 лица.

Фигура № 27 : Структура на разходите за пенсии по фондове в консолидирания бюджет на ДОО през 2020 г.

РАЗХОДИ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ПО КСО

Втората по значимост и големина група разходи в консолидирания бюджет на ДОО след разходите за пенсии са тези за изплащане на *социалноосигурителни обезщетения и помощи*. Техният дял е *14,1%* от общите разходи през 2020 г.

Планираните разходи за социални помощи и обезщетения в уточнения план за 2020 г. са 1 739 340,4 хил. лв. Отчетени са 2 015 197,7 хил. лв. или изразходваните средства са с 275 857,3 хил. лв. (с 15,9%) повече спрямо плана.

Средствата за социални помощи и обезщетения през 2020 г. са с 340 592,2 хил. лв. (или с 20,3%) повече от тези през 2019 г., когато са били 1 674 605,5 хил. лв.

Разходите за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО, зависят от броя на изплатените обезщетения, размера на среднодневното парично обезщетение на едно осигурено лице и броя на изплатените работни дни.

Таблица № 28 : Разходи за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2020 г.				2019 г.				% изпълнение през 2020 г. спрямо	
	План-ЗБДОО	Акт. план-ЗБДОО	Уточнен план		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		Уточнен план	Отчет за 2019 г.
	хил. лв.	хил. лв.	хил. лв.	структура (%)	хил. лв.	структура (%)	хил. лв.	структура (%)		
Парични обезщетения общо, в т.ч.:	1 716 346,9	2 716 346,9	1 716 346,9	98,7	2 001 677,4	99,3	1 654 304,2	98,8	116,6	121,0
- временна неработоспособност и трудоустрояване	632 832,1	632 832,1	632 832,1	36,9	672 041,8	33,6	596 774,1	36,1	106,2	112,6
- временна неработоспособност поради ТЗПБ	12 752,4	12 752,4	12 752,4	0,7	8 637,2	0,4	9 379,0	0,6	67,7	92,1
- бременност, раждане и отглеждане на дете	632 471,0	632 471,0	632 471,0	36,8	662 400,0	33,1	623 633,5	37,7	104,7	106,2
- безработица	438 291,3	1 438 291,3	438 291,3	25,5	658 598,4	32,9	424 517,7	25,7	150,3	155,1
Помощи общо, в т.ч.:	22 993,5	22 993,5	22 993,5	1,3	13 520,3	0,7	20 301,3	1,2	58,8	66,6
- за профилактика и рехабилитация	20 103,1	20 103,1	20 103,1	87,4	11 116,5	82,2	17 957,8	88,5	55,3	61,9
- еднократни помощи при смърт	2 886,4	2 886,4	2 886,4	12,6	2 401,0	17,8	2 343,4	11,5	83,2	102,5
- за инвалидност поради общо заболяване	4,0	4,0	4,0	0,0	2,8	0,0	0,0	0,0	70,2	0,0
Парични обезщетения и помощи общо:	1 739 340,4	2 739 340,4	1 739 340,4	100,0	2 015 197,7	100,0	1 674 605,5	100,0	115,9	120,3

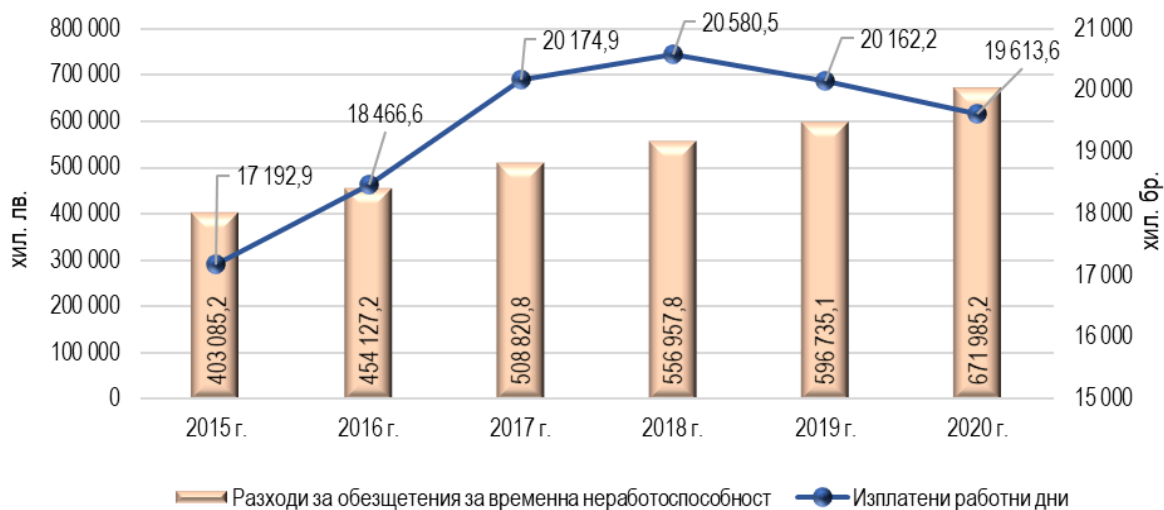
Разходите за парични обезщетения по КСО включват:

1. *Паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантина и трудоустрояване при временно намалена работоспособност* са с най-висок относителен дял в структурата на паричните обезщетения за 2020 г. – 33,6%. Изплатени са 672 041,8 хил. лв., като е налице преразход спрямо плана с 39 209,7 хил. лв. (с 6,2%). Спрямо 2019 г. е отчетено нарастване с 12,6%, а в абсолютната сума – със 75 267,7 хил. лв.

- За обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, които са най-значимият разход в тази група, са изразходвани 531 346,0 хил. лв. или с 9 331,1 хил. лв. (с 1,8%) повече от планираните. По-висок е разходът за този вид обезщетения не само спрямо плана, но и спрямо предходната година (с 36 006,8 хил. лв. или със 7,3%).
- Икономия спрямо плана отбелязват разходите за обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука, които за 2020 г. са 83 792,5 хил. лв. Икономията е в размер на 7,9% (със 7 233,4 хил. лв. по-малко изразходени средства). Спрямо предходната година се отчита превишение на разходите с 1,5% (с 1 253,9 хил. лв.).
- Повече средства от планираните са изразходвани за обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина – 56 846,7 хил. лв. (с 37 110,0 хил. лв. или близо три пъти повече). Спрямо изразходваната сума за предходната година се отчита превишение от 37 989,3 хил. лв. (18 857,4 хил. лв. за 2019 г.). Причината за чувствителния ръст на разходите спрямо предходната година за този вид обезщетения е издаването на голям брой болнични листове за карантина във връзка със заболяването COVID-19.
- За обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност изплатената сума е 56,6 хил. лв., която е с 3,4% или с 1,9 хил. лв. над планираната. Намаление се отчита в сравнение с предходната година – с 45,1% (със 17,6 хил. лв.).

През периода 2015 – 2020 г. се отчита тенденция на увеличение на разходите за обезщетения за временна неработоспособност и по-конкретно за общо заболяване, за гледане на болен член на семейството и карантина и за нетрудова злополука, въпреки спада от 2018 г. до 2020 г. на изплатените работни дни за тази група обезщетения (фигура № 28). Продължаващото

нарастване на изплатената годишна сума се дължи на ръста при среднодневния размер на обезщетенията.

Фигура № 28 : Динамика на разходите и на броя на изплатените работни дни за временна неработоспособност за периода 2015 – 2020 г.

2. Изплатените средства за парични обезщетения за *временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест* са 8 637,0 хил. лв. Изпълнението на плана е 67,7% или с 4 115,2 хил. лв. под планираното. Намаляване на разходите за този вид обезщетения се отчита и спрямо 2019 г. (със 741,8 хил. лв.).

3. Разходите за парични обезщетения за майчинство (*бременност и раждане, отглеждане на дете до 2-годишна възраст, осиновяване на дете до 5-годишна възраст и трудоустрояване поради бременност и кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро*) през 2020 г. са в размер на 662 400,0 хил. лв., като са по-високи в сравнение с плана за годината с 29 929,0 хил. лв. (с 4,7%) и с 38 766,5 хил. лв. (с 6,2%) от отчетените през 2019 г.

- За парични обезщетения за *бременност и раждане* са изразходвани 492 614,8 хил. лв. и е налице преразход спрямо плана в размер на 50 272,6 хил. лв. (с 11,4%). През 2020 г. броят на родените деца е 59 440, при 61 882 бр. през 2019 г. Въпреки по-малкия брой на родените деца спрямо предходната година, се отчита нарастване на разходите за този вид обезщетения спрямо 2019 г. – с 10,2%.
- За обезщетения за *отглеждане на дете до 2-годишна възраст* са изплатени 166 430,1 хил. лв., което е с 21 250,7 хил. лв. (с 11,3%) под планираната сума. Спрямо предходната година при тези разходи е отчетено намаление с 4,0%.
- През 2020 г. са изплатени 4 217 бр. парични обезщетения за *осиновяване на дете до 5-годишна възраст*, а разходите за тях възлизат на 3 355,1 хил. лв. (при планирани 2 445,6 хил. лв.).
- В тази група са включени и разходите за парични обезщетения за *трудоустрояване поради бременност и кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро*. От предвидените за 2020 г. 2,4 хил. лв., не са изразходвани никакви средства.

4. Отчетените разходи за *обезщетения и помощи за безработни* за годината са 658 598,4 хил. лв. и представляват 32,9% от разходите за обезщетения. Спрямо плана се отчита превишение

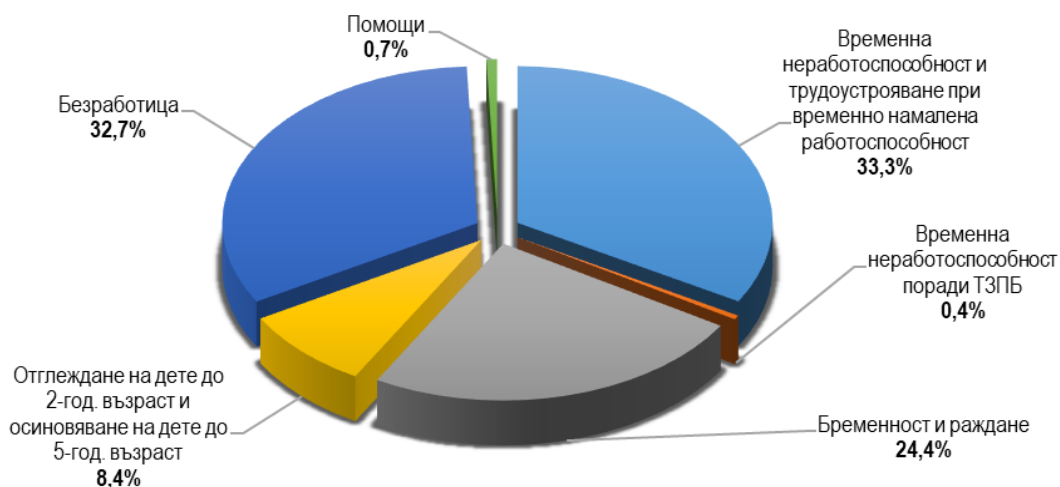
от 220 307,1 хил. лв. (50,3%). От общите разходи за този вид обезщетения – 657 102,1 хил. лв. са за обезщетения за безработица по КСО, 64,7 хил. лв. са за обезщетения по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ и 1 431,6 хил. лв. за еднократни парични суми на безработни лица, които желаят да започнат стопанска дейност на основание чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта. В сравнение с предходната година разходите за изплащане на обезщетения на безработни лица са с 234 080,7 хил. лв. (с 55,1%) повече. Преразходът за парични обезщетения за безработица е пряка последица от негативното въздействие на пандемията от COVID-19 върху пазара на труда, изразяващо се в освобождаване на работна сила и по-голям брой регистрирани в бюрата по труда търсещи работа безработни лица.

Разходите за парични помощи по КСО са:

1. За дейността по профилактика и рехабилитация на осигурените лица са изразходвани 11 116,5 хил. лв. (без предоставения от НОИ на Военномедицинска академия трансфер от 1 186,6 хил. лв. за сметка на ДОО за лица, ползвали програмата за профилактика и рехабилитация в базите на ВМА), при планирани в уточнения план 20 103,1 хил. лв. Отчетените средства са с 8 986,6 хил. лв. (с 44,7%) по-малко от планираните и с 6 841,3 хил. лв. (с 38,1%) по-малко от изплатените през предходната година.

2. За еднократни помощи при смърт са изразходвани 2 401,0 хил. лв. и е реализирана икономия спрямо плана в размер на 485,4 хил. лв. (с 16,8%). Спрямо предходната година е налице нарастване на разходите с 57,6 хил. лв. (с 2,5%).

3. От предвидените за 2020 г. 4,0 хил. лв. за парични помощи за инвалидност, когато няма основания за отпускане на пенсия, са изразходвани 2,8 хил. лв.

Фигура № 29 : Структура на изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО през 2020 г.

РАЗХОДИ ЗА ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ЗАЕТОСТ

Разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост за 2020 г. са в размер на 1 131 932,7 хил. лв. и представляват 7,9% от общите разходи на

консолидирания бюджет на ДОО. Спрямо уточнения план са усвоени 99,8% и е реализирана икономия от 2 206,5 хил. лв.

За изплащане на компенсации/средства на работодателите от засегнатите от пандемията от COVID-19 икономически дейности с цел запазване на заетостта на работниците и служителите им при извънредното положение/извънредната епидемична обстановка в страната са отчетени разходи в размер на *998 029,1 хил. лв.* Тези разходи са отчетени в рамките на дейност 533 „Други програми и дейности за осигуряване на заетост“ съгласно Единната бюджетна класификация за 2020 г. Освен горепосочената сума, за изплащането на компенсации/средства са изразходени и 1 970,9 хил. лв. под формата на трансфери към бюджетни организации. Разпределението на отчетените средства в общ размер на 1 000 000,0 хил. лв. според съответното ПМС е както следва:

- ❖ По ПМС № 55 от 30.03.2020 г. за определяне на условията и реда за изплащане на компенсации на работодатели с цел запазване на заетостта на работниците и служителите при извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13.03.2020 г. към 31.12.2020 г. НОИ е изплатил компенсации в общ размер на 186 064,4 хил. лв., в т.ч. разходи в размер на *185 351,9 хил. лв.* и 712,5 хил. лв. под формата на трансфери към бюджетни организации, на 8 984 работодатели за 171 737 наети лица. Разходите са за сметка на бюджета на фонд „Безработица“ на ДОО.
- ❖ По ПМС № 151 от 2020 г. за определяне на условията и реда за изплащане на средства за запазване на заетостта на работници и служители след периода на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13.03.2020 г., и извънредната епидемична обстановка, обявена с Решение № 325 и удължена с Решение № 378 на Министерския съвет от 2020 г. към 31.12.2020 г. НОИ е изплатил средства за запазване на заетостта в общ размер на 343 400,3 хил. лв., в т.ч. разходи в размер на *342 646,9 хил. лв.* и 753,4 хил. лв. под формата на трансфери към бюджетни организации, на 4 927 работодатели за 144 017 наети лица. Във връзка с изменение и допълнение на горното постановление с ПМС № 278 от 2020 г. са изплатени 119 219,6 хил. лв., в т.ч. разходи в размер на *118 714,6 хил. лв.* и 505,0 хил. лв. под формата на трансфери към бюджетни организации, на 4 414 работодатели за 106 582 наети лица. Разходите са за сметка на бюджета на фонд „Безработица“ на ДОО.
- ❖ В изпълнение на §3 от заключителните разпоредби на ПМС № 400 за изменение на ПМС № 151 от 2020 г., *351 315,6 хил. лв.* са преведени по сметката за чужди средства на НОИ.

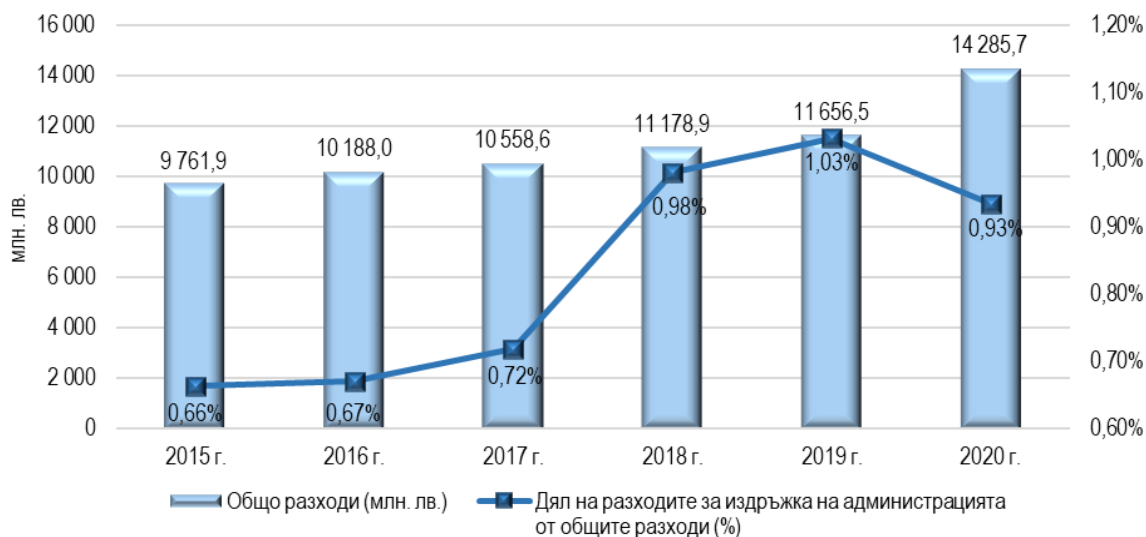
За *службите по социално осигуряване* са изразходвани *133 511,6 хил. лв.*, като спрямо уточнения план е реализирана икономия от *3 105,3 хил. лв.*, по-конкретно в:

- Заплати и други възнаграждения и плащания на персонала и осигурителни вноски върху тях – икономия от *693,1 хил. лв.* (0,9%) спрямо плана. През 2020 г. НОИ е изпълнявал дейността по администриране на социалното осигуряване с планова щатна численост 3 467 служители, от които 804 наети по трудови правоотношения и 2 663 – по служебни правоотношения.
- Издръжка – икономия от *2 185,8 хил. лв.* (4,8%) спрямо плана. По-значителна икономия на разходите спрямо плана се наблюдава при разходите за командировки в страната – с 398,2 хил. лв. по-малко (със 74,2%), командировки в чужбина – със 131,6 хил. лв. по-малко (с 87,7%), за други финансови услуги – с 46,6 хил. лв. по-малко (с 81,6%) и за постелен инвентар и облекло – с 4,9 хил. лв. по-малко (с 37,7%);
- Капиталови разходи – икономия от *105,4 хил. лв.* (1,1 на сто) спрямо плана:

- По „Основен ремонт на дълготрайни материални активи“ отчетените средства са с 69,5 хил. лв. по-малко (с 1,7 на сто) спрямо плана.
- По „Придобиване на ДМА“ отчетените средства са с 34,3 хил. лв. по-малко (с 0,7 на сто) спрямо плана.
- По „Придобиване на нематериални дълготрайни активи“ отчетените средства са с 1,6 хил. лв. по-малко (с 0,4 на сто) спрямо плана.
- При изразходваните суми за платени данъци, такси и административни санкции и разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности реализираната икономия е в общ размер на 121,0 хил. лв.

За програми за временна заетост през 2020 г. са изплатени 369,7 хил. лв., а за други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетост – 22,3 хил. лв.

Както се вижда от следващата фигура, разходите за издръжка на службите по социално осигуряване, като дял от общите разходи в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2015 – 2019 г. нарастват, докато през 2020 г. се наблюдава лек спад спрямо предходната година.

Фигура № 30 : Динамика на дела на разходите за издръжка на администрацията на НОИ от разходите в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2015 – 2020 г.

В общите разходи са включени и разходите за *отбрана и сигурност*, като през годината са изплатени 112,5 хил. лв., което е 66,8% от планираните средства.

Предоставени трансфери от ДОО

За уреждане на законово установени обществени отношения с други институции и фондове през 2020 г. от средствата на Държавното обществено осигуряване бяха предоставени следните трансфери:

- На *Министерство на здравеопазването* – 3 150,0 хил. лв. за помощно-технически средства, свързани с увреждания на осигурени лица.
- На *фонд „Условия на труд“* към министъра на труда и социалната политика – 3 799,4 хил. лв. за мероприятия, свързани с превенция на трудови злополуки и професионални болести.

- На ВМА – 1 186,6 хил. лв. за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица.
- На Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията – 22,5 хил. лв.

ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК

Дефицитът по фондовете на ДОО се финансира с трансфер от държавния бюджет, който се отчита по бюджета на НОИ.

В изпълнението на бюджетите на отделните фондове през 2020 г. се отчете следното¹⁴:

- Фонд „Пенсии“ – при планиран дефицит от 4 241 176,6 хил. лв. е отчетен 4 701 870,7 хил. лв., или по-висок с 460 694,1 хил. лв.;
- Фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ – при планиран дефицит от 147 542,1 хил. лв. е отчетен 48 631,5 хил. лв., или по-нисък с 98 910,6 хил. лв.;
- Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, който по план е с дефицит от 20,4 хил. лв., завършва с остатък от 16 917,3 хил. лв.;
- Фонд „Трудова злополука и професионална болест“ – при планиран излишък от 164 880,4 хил. лв. е отчетен излишък от 182 158,0 хил. лв., или по-голям със 17 277,6 хил. лв.;
- Фонд „Общо заболяване и майчинство“ – при планиран недостиг от 124 121,8 хил. лв. е отчетен недостиг от 143 049,4 хил. лв. или с 18 927,6 хил. лв. над планирания;
- Фонд „Безработица“ – при планиран дефицит от 1 115 257,0 хил. лв., е отчетен дефицит от 1 325 248,5 хил. лв.;
- По бюджета на НОИ (като общ административен фонд) – при планиран излишък в края на периода от 5 463 237,5 хил. лв. е отчетен излишък от 6 043 970,5 хил. лв., или с 580 733,0 хил. лв. над планирания.

Дефицитите по фондовете на ДОО в рамките на консолидирания бюджет се финансират с излишъка по бюджета на НОИ.

Общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода по отчета на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (987,2 хил. лв. – остатък по валутните сметки на НОИ).

¹⁴ По-пълна информация за осигурителните фондове се съдържа в частта „Бюджет на фондовете на ДОО“.

Таблица № 29 : Изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2020 г.				2019 г.	% изпълнение през 2020 г. спрямо:	
	План-ЗБДОО (хил. лв.)	Акт. план-ЗБДОО (хил. лв.)	Уточнен план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Уточнен план	Отчет за 2019 г.
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	12 455 690,4	13 455 690,4	14 040 955,2	14 319 477,5	11 671 106,9	102,0	122,7
1. Осигурителни вноски	8 054 656,1	7 624 656,1	7 624 656,1	7 882 663,2	7 559 866,3	103,4	104,3
Вноски за работници и служители от работодатели	4 860 532,4	4 602 864,1	4 602 864,1	4 830 991,8	4 619 730,3	105,0	104,6
Вноски от работници и служители (лична вноски)	2 788 524,9	2 640 698,6	2 640 698,6	2 671 847,6	2 576 509,5	101,2	103,7
Вноски от самоосигуряващи се лица	373 862,5	349 357,1	349 357,1	328 572,2	322 845,0	94,1	101,8
Осигурителни вноски по чл. 46 и чл. 4в от КСО, §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО и чл. 157, ал. 7 от КСО	29 283,3	29 283,3	29 283,3	49 226,7	37 966,8	168,1	129,7
Главница по ревизионни актове за начет в приход на ДОО от НАП	2 453,0	2 453,0	2 453,0	2 024,9	2 814,7	82,5	71,9
2. Недаъчни приходи	89 542,9	89 542,9	89 542,9	190 333,5	180 418,0	212,6	105,5
Приходи и доходи от собственост	6 200,0	6 200,0	6 200,0	5 559,9	6 174,3	89,7	90,0
Глоби, санкции и наказателни лихви	25 121,9	25 121,9	25 121,9	21 413,1	24 584,8	85,2	87,1
Други приходи	58 221,0	58 221,0	58 221,0	163 360,5	149 658,9	280,6	109,2
3. Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 040,0	-1 040,0	-1 040,0	-979,1	-1 063,6	94,1	92,1
4. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	178 264,4	178 264,4	178 264,4	209 870,5	198 245,6	117,7	105,9
5. Получен допълнителен трансфер от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства	4 134 267,0	5 564 267,0	6 149 531,8	6 031 627,6	3 728 602,0	98,1	161,8
6. Получени трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	-	-	369,8	309,0	-	119,7
7. Получени трансфери от МТСП за фонд „Условия на труд“	-	-	-	-	13,8	-	-
8. Получени трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	-	-	5 592,0	4 715,8	-	118,6
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	12 455 690,4	13 455 690,4	14 040 955,2	14 295 231,8	11 665 442,0	101,8	122,5
1. Разходи	12 448 290,4	13 448 290,4	14 031 055,2	14 285 694,3	11 656 486,0	101,8	122,6
1.1. Пенсии	10 577 667,6	10 577 667,6	11 157 407,1	11 138 451,4	9 861 157,8	99,8	113,0
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т. ч.:	10 399 353,3	10 399 353,3	10 979 092,8	10 977 032,2	9 707 185,5	100,0	113,1
- Пенсии за трудова дейност, наследствени пенсии и добавките към тях	9 536 320,0	9 536 320,0	9 536 320,0	9 557 149,3	8 820 223,3	100,2	108,4
- Пенсии на лицата по чл. 69 от КСО, наследствени пенсии и добавките към тях	863 033,3	863 033,3	863 033,3	836 612,6	781 725,4	96,9	107,0
- Еднократни допълнителни суми към пенсиите – общо за периода 2014-2020 г.	-	-	579 739,5	583 270,3	105 236,8	100,6	554,2
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	177 214,3	177 214,3	177 214,3	160 295,8	153 341,5	90,5	104,5
- Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	166 026,2	166 026,2	166 026,2	150 456,6	143 118,3	90,6	105,1
- Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война	1 312,9	1 312,9	1 312,9	1 037,8	1 460,1	79,0	71,1
- Добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	9 867,7	9 867,7	9 867,7	8 795,1	8 757,2	89,1	100,4
- Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	7,4	7,4	7,4	6,3	5,9	85,0	106,2
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенс. схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 100,0	1 100,0	1 100,0	1 123,4	630,8	102,1	178,1
1.2. Социални помощи и обезщетения	1 739 340,4	2 739 340,4	1 739 340,4	2 015 197,7	1 674 605,5	115,9	120,3
Обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантина	632 777,4	632 777,4	632 777,4	671 985,2	596 735,1	106,2	112,6
Обезщетения за временна неработоспособност поради ТЗПБ	12 752,4	12 752,4	12 752,4	8 637,2	9 379,0	67,7	92,1
Обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	54,7	54,7	54,7	56,6	39,0	103,4	145,1
Обезщетения за бременност и раждане, трудоустрояване поради бременност и кърмене, отглеждане на дете до 2 години и осиновяване на дете до 5 години	632 471,0	632 471,0	632 471,0	662 400,0	623 633,5	104,7	106,2
Обезщетения и помощи за безработни	438 291,3	1 438 291,3	438 291,3	658 598,4	424 517,7	150,3	155,1
Еднократна помощ при смърт	2 886,4	2 886,4	2 886,4	2 401,0	2 343,4	83,2	102,5
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	20 103,1	20 103,1	20 103,1	11 116,5	17 957,8	55,3	61,9
Парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	4,0	4,0	2,8	-	70,2	-
1.3. Програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	131 113,9	131 113,9	1 134 139,2	1 131 932,7	120 611,3	99,8	938,5
Разходи за персонал	75 638,6	75 638,6	81 141,6	80 448,5	68 552,5	99,1	117,4
- Залпати и възнаграждения за персонала	54 466,6	54 466,6	58 000,0	57 709,5	49 153,8	99,5	117,4
- Други възнаграждения и плащания за персонала	4 257,0	4 257,0	5 000,0	4 860,4	4 121,4	97,2	117,9
- Задължителни осигурителни вноски от работодатели	16 915,0	16 915,0	18 141,6	17 878,6	15 277,3	98,6	117,0
Издържка	45 690,0	45 690,0	45 170,0	42 984,2	42 327,3	95,2	101,6
Членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	147,8	147,8	147,8	120,4	106,1	81,4	113,4
Капиталови разходи	9 087,5	9 087,5	9 607,5	9 502,1	8 852,5	98,9	107,3
Програми за временна заетост	-	-	-	369,7	309,0	-	119,7
Други програми и дейности за осигуряване на заетост	-	-	997 500,0	998 029,1	-	100,1	-
Дейности за предотвратяване на ТЗ и ПБ	-	-	-	-	13,8	-	-
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	-	-	22,3	22,3	25,2	100,0	88,4
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	550,0	550,0	456,4	424,9	83,0	107,4
1.4. Отбрана и сигурност	168,5	168,5	168,5	112,5	111,4	66,8	101,0
2. Предоставени трансфери	7 400,0	7 400,0	9 900,0	9 537,5	8 956,0	96,3	106,5
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	0,0	0,0	0,0	24 245,7	5 664,9	-	428,0
ФИНАНСИРАНЕ	-	-	-	-24 245,7	-5 664,9	-	428,0
Суми по разчети за поети осигурителни вноски и данъци	-	-	-	-24 068,7	-6 059,1	-	397,2
Друго вътрешно финансиране	-	-	-	435,4	436,5	-	99,7
Наличност в началото на периода	-	-	-	378,5	335,4	-	112,9
Наличност в края на периода	-	-	-	987,2	378,5	-	260,8
Преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-	-	3,7	-0,8	-	-448,9

БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е разпределен съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на бюджетната класификация в шест осигурителни фонда: 1) „Пенсии“, 2) „Пенсии за лицата по чл. 69“, 3) „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, 4) „Трудова злополука и професионална болест“, 5) „Общо заболяване и майчинство“, 6) „Безработица“, както и бюджетът на НОИ като финансов план за администриране на системата.

ФОНД „ПЕНСИИ“

Бюджетът на фонд „Пенсии“ се формира от приходи, разходи и трансфери от държавния бюджет.

Таблица № 30 : Бюджет на фонд „Пенсии“ за 2020 г.

Показатели	ЗБДОО (хил. лв.)	Актуализиран ЗБДОО (хил. лв.)	Уточнен план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение с/мо уточнен план (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	5 577 684,0	5 254 917,8	5 254 917,8	5 399 427,9	102,7
1. Осигурителни приходи	5 519 033,9	5 196 267,7	5 196 267,7	5 321 943,1	102,4
2. Неданъчни приходи	58 000,0	58 000,0	58 000,0	49 482,6	85,3
3. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	650,1	650,1	650,1	28 002,2	4 307,4
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	9 496 094,4	9 496 094,4	10 075 833,9	10 101 298,6	100,3
1. Разходи	9 496 094,4	9 496 094,4	10 075 833,9	10 101 279,0	100,3
1.1. Пенсии	9 495 527,5	9 495 527,5	10 075 267,0	10 100 996,8	100,3
Пенсии за сметка на ДОО	9 494 427,5	9 494 427,5	10 074 167,0	10 099 873,4	100,3
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 100,0	1 100,0	1 100,0	1 123,4	102,1
1.2. Социални помощи и обезщетения	566,9	566,9	566,9	282,2	49,8
2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни организации	-	-	-	19,6	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-3 918 410,4	-4 241 176,6	-4 820 916,1	-4 701 870,7	97,5

1. Приходите в бюджета на фонд „Пенсии“ се набират от:

- Осигурителни вноски от осигурители, осигурени и самоосигуряващи се лица;
- Осигурителни вноски и приходи, предвидени в други закони, за осигуряване за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт;
- Суми от държавния бюджет за провеждане на осигуряването на:
 - държавните служители по Закона за държавния служител;
 - родител (осиновител), съпруг (съпруга) или един от родителите на майката или на бащата на лице с увреждане с определена чужда помощ, за периодите през които са полагали грижи за него, не са били осигурени и не са получавали лична пенсия.
- Суми от бюджета на съдебната власт за провеждане на осигуряването на съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по

вписванията и съдебните служители, както и членовете на ВСС и инспекторите в инспектората към ВСС;

- Суми от държавния бюджет за време, зачетено за осигурителен стаж при пенсиониране в следните случаи:
 - неработеща майка, която е гледала дете до 3-годишна възраст;
 - периоди на наборна или мирновременна алтернативна служба;
 - уволненият поради задържане от органите на властта е останал без работа, което впоследствие е установено като неоснователно.
- Трансфери от държавния бюджет, предвидени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година;
- Такси, лихви и дивиденди, дарения и завещания и други източници.

През 2020 г. всички постъпили приходи и трансфери в бюджета на фонд „Пенсии“ са 5 399 427,9 хил. лв., при планирани 5 254 917,8 хил. лв. Изпълнението на приходите възлиза на 102,7% или със 144 510,1 хил. лв. повече от предвидените. Най-значителната част са постъпленията от осигурителни вноски от работодатели, осигурени лица и самоосигуряващи се, които представляват 98,6 на сто от общите приходи. Останалата част (1,4%) са неданъчни приходи и трансфер от държавния бюджет за ДОО.

В бюджета на фонд „Пенсии“ през 2020 г. са постъпили 5 321 943,1 хил. лв. от осигурителни вноски. Изпълнението спрямо плана е 102,4% или със 125 675,4 хил. лв. повече са постъпленията от осигурителни вноски. Задължително осигурени във фонд „Пенсии“ на ДОО са всички лица, получаващи доходи от трудова дейност (без лицата по чл. 69 от КСО). Осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ се разпределя между осигурителя и осигуреното лице, а за държавните служители – осигурителните вноски са изцяло за сметка на държавния бюджет. Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ за 2020 г. се запази на нивото от 2019 г. – 19,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г., при запазено съотношение – 11,02 на сто за сметка на работодателя и 8,78 на сто за сметка на работника и 14,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г., съответно при съотношение 8,22/6,58 на сто. За работещите при условията на I или II категория труд и за лицата по чл. 69а, родени преди 1 януари 1960 г., размерът на осигурителната вноска е 22,8 на сто, а за родените след 31 декември 1959 г. – 17,8 на сто.

Неданъчните приходи включват приходите от универсални и професионални пенсионни фондове на основание чл. 4в, чл. 69б от КСО и § 51 и § 154 от ПЗР към ЗИД на КСО. Това са натрупаните средства в индивидуалните партиди на осигурените лица, решили да ги прехвърлят от съответния универсален/професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ на ДОО. За 2020 г. постъпилите акумулирани приходи от осигурителни вноски са в размер на 49 482,6 хил. лв. Изпълнението спрямо плана е 85,3% или с 8 517,4 хил. лв. по-малко са постъпленията от универсалните и професионалните пенсионни фондове.

За зачитане на осигурителен стаж, на основание чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО, са предвидени и усвоени 650,1 хил. лв. трансфер от централния бюджет. Той се отнася за зачитане на стаж за времето, през което родител (осиновител), съпруг (съпруга) или един от родителите на майката или на бащата на лице с увреждане с определена чужда помощ са полагали грижи за него, не са били осигурени и не са получавали лична пенсия; неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст; времето през което лицата са останали без работа поради задържане от органите на властта, установено впоследствие като неоснователно, както и за периода през който лицето е изпълнявало наборна или мирновременна алтернативна служба.

В получените трансфери от централния бюджет се включват и 27 352,1 хил. лв., от Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (ДФГУДПС)

или т. нар. „Сребърен фонд“ за фонд „Пенсии“ на ДОО. Това са прехвърлените средства от осигурителни вноски в ДФГУДПС на лицата с отпусната пенсия от фонд „Пенсии“ на ДОО.

2. Средствата по фонд „Пенсии“ се разходват и трансферират за:

- Изплащане на пенсии за сметка на ДОО и добавките към тях (пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и наследствени пенсии);
- Осъвременяване, индексирание и компенсирание на пенсиите и добавките към тях;
- Други разходи, свързани с пенсионното осигуряване;
- Парични помощи за профилактика и рехабилитация.

Разходите и трансферите по бюджета на фонд „Пенсии“ през 2020 г., са в размер на 10 101 298,6 хил. лв. Изпълнението спрямо уточнения план е 100,3% или има преразход от 25 464,7 хил. лв.

Общо разходите за пенсии са 10 100 996,8 хил. лв. или със 25 729,8 хил. лв. повече от уточнения план. В тях се включват разходи за пенсии и капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на Европейския съюз, Европейската централна банка и Европейската инвестиционна банка. Този разход представлява 99,99 на сто от всички разходи на фонда.

Разходите за изплащане само на пенсии са в размер на 10 099 873,4 хил. лв. и са с 25 706,4 хил. лв. повече от уточнения план. Това са изплатените суми за пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване, добавките към тях и разходът за еднократни допълнителни суми, вкл. и за минали години.

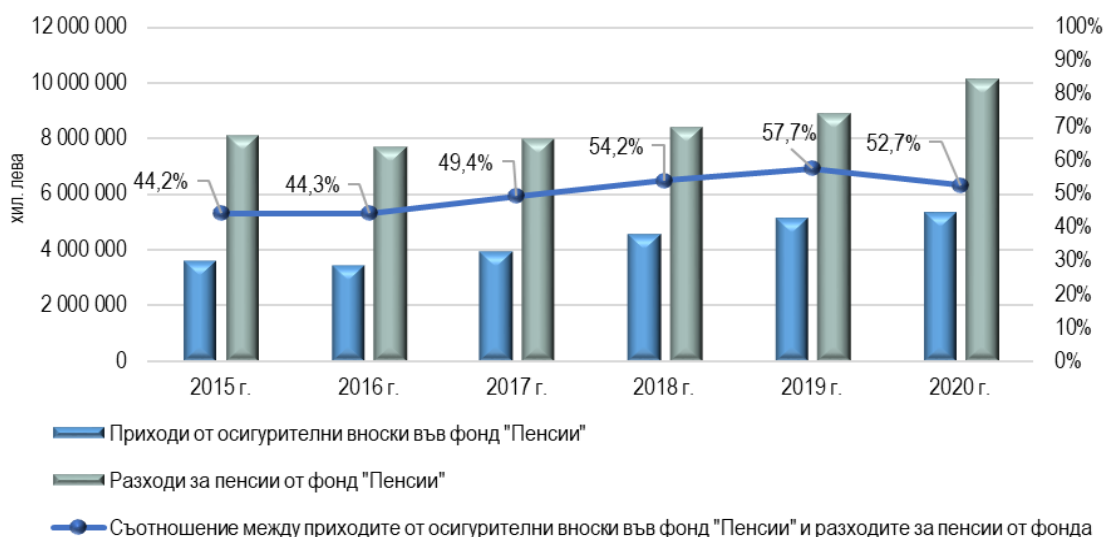
Разходите за пенсии, без добавките към тях и без изплатените еднократните допълнителни суми, през 2020 г. са 9 516 603,1 хил. лв. и имат следното разпределение по видове пенсии:

- За пенсии за осигурителен стаж и възраст, включително за пенсии по международни спогодби и пенсии по отменени закони и добавките към тях са изразходвани 7 773 176,6 хил. лв., което представлява 81,7% от разходите за пенсии на фонда;
- За пенсии за инвалидност поради общо заболяване, включително за пенсии по международни спогодби и по отменени закони – 1 743 426,5 хил. лв., или 18,3% от общите разходи.

Извършеният капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на Европейския съюз, Европейската централна банка и Европейската инвестиционна банка е в размер на 1 123,4 хил. лв.

За сметка на фонд „Пенсии“ са изразходвани 282,2 хил. лв. за профилактика и рехабилитация на осигурени лица и е предоставен трансфер в размер на 19,6 хил. лв. за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни организации.

През 2020 г. приходите от осигурителни вноски във фонд „Пенсии“ покриват 52,7% от разходите за изплащане на пенсиите и добавки към тях от фонда. На следващата фигура е представено съотношението на постъпилите приходи от осигурителни вноски и извършените разходи за пенсии от фонда за периода 2015 – 2020 г.

Фигура № 31 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд „Пенсии“ на ДОО за периода 2015 – 2020 г.

3. Отчетеният в края на 2020 г. дефицит на фонд „Пенсии“ е 4 701 870,7 хил. лв., или с 460 694,1 хил. лв. по-висок от планирания в актуализирания бюджет (4 241 176,6 хил. лв.), докато спрямо уточнения план (4 820 916,1 хил. лв.) се отчита намаление на дефицита със 119 045,4 хил. лв. Получените трансфери за изплащане на еднократни допълнителни суми към пенсиите за април и периода август – декември се отчитат по бюджета на НОИ.

ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“

Бюджетът на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се формира от приходи, разходи и трансфери, предвидени в Закона за бюджета на ДОО за съответната година.

Таблица № 31 : Бюджет на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ за 2020 г.

Показатели	ЗБДОО / Актуализиран/ Уточнен план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	715 405,5	787 892,0	110,1
1. Осигурителни приходи	715 405,5	783 594,0	109,5
2. Неданъчни приходи	-	44,0	-
3. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	-	4 254,0	-
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	862 947,6	836 523,5	96,9
1. Разходи	862 947,6	836 523,5	96,9
1.1. Пенсии	862 946,7	836 523,5	96,9
Пенсии за сметка на ДОО	862 946,7	836 523,5	96,9
1.2. Социални помощи и обезщетения	0,9		
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-147 542,1	-48 631,5	33,0

1. Приходите в бюджета на фонда се набират от:

- Осигурителни вноски за лицата по чл. 69 от КСО, а именно:
 - военнослужещите по ЗОВСРБ и резервисти на активна служба по ЗРВСРБ;
 - държавните служители по Закона за МВР, по Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража;
 - държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги;
 - държавните служители по чл. 16, ал. 2 от Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество;
 - държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт;
 - държавните служители от Държавна агенция „Национална сигурност“;
 - лицата по всички предходни точки, служили на длъжности от летателния състав, парашутистите, екипажите на подводните съдове и водолазния състав;
 - държавните служители от Държавна агенция „Разузнаване“;
 - офицерите и сержантите от Националната служба за охрана;
 - служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“, изпълняващи някои от дейностите по чл. 17, ал. 2, т. 6 от Закона за МВР;
 - служителите на длъжност „водолаз“ в ГД „ПБЗН“ на МВР.
- Трансфери, предвидени в ЗБДОО за съответната година;
- Лихви и дивиденди.

Задължително осигурени във фонда са лицата работещи в специалните ведомства, които се пенсионират по чл. 69 от КСО. Размерът на осигурителната вношка за тях се запази на нивото от 2019 г. – 60,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. и 55,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г. Осигурителните вноски за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са изцяло за сметка на държавния бюджет.

През 2020 г. *постъпилите във фонда приходи и трансфери* възлизат на 787 892,2 хил. лв., при планирани 715 405,5 хил. лв. Изпълнението е 110,1% или със 72 486,5 хил. лв. повече от предвидените. От тях 99,5% са приходи от осигурителни вноски за лицата по чл. 69 от КСО и 0,5% са неданъчните приходи и получения трансфер от ЦБ от „Сребърния фонд“ за лицата избрали да се пенсионират с пенсия само от ДОО.

Постъпленията от *осигурителни вноски* през 2020 г. са в размер на 783 594,0 хил. лв., което е с 68 188,5 хил. лв. повече спрямо планираните за годината.

Неданъчните приходи включват *приходите от универсалните пенсионни фондове* за лицата по чл. 69 на основание § 51 от ПЗР към ЗИД на КСО/2015 г. и § 154 от ПЗР към ЗИД на КСО/2017 г. Това са натрупаните средства в индивидуалните партии на осигурените лица решили да ги прехвърлят от съответния универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО. Постъпилите приходи от УПФ са в размер на 44,0 хил. лв.

В получените трансфери от централния бюджет е *трансферът от „Сребърния фонд“* в размер на 4 254,0 хил. лв., който е от осигурителните вноски на лицата избрали да получават пенсията си само от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО.

2. Средствата по фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се разходват за:

- Изплащане на пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и добавките към тях на лицата от специалните ведомства, пенсионирали се при условията на чл. 69 от КСО;
- Осъвременяване на пенсиите на пенсиониралите се при условията на чл. 69 от КСО;

- Помощи за профилактика и рехабилитация за тези лица.

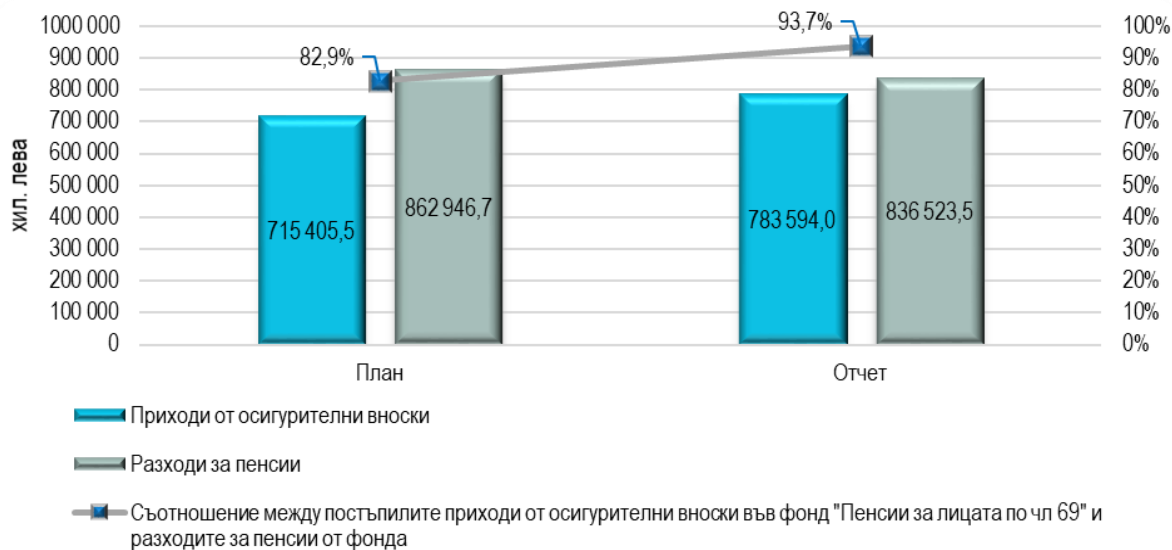
Разходите и трансферите по бюджета на фонда са в размер на 836 523,5 хил. лв. Изпълнението на плана е 96,9%, като е реализирана икономия от 26 424,1 хил. лв.

Разходите за пенсии възлизат на 836 523,5 хил. лв. Те са с 26 423,2 хил. лв. по-малко от планираните и са разпределени както следва:

- Пенсии за осигурителен стаж и възраст в размер на 836 281,8 хил. лв., (99,97% от разходите за пенсии);
- Пенсии за инвалидност поради общо заболяване в размер на 241,7 хил. лв. (0,03% от разхода за пенсии).

За финансиране на дейността за профилактика и рехабилитация от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ през 2020 г. са планирани 0,9 хил. лв. за парични помощи, като същите не са изразходвани.

Планираните през 2020 г. приходи от осигурителни вноски във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ покриват 82,9% от планираните разходи за пенсии от фонда. Постъпленията от осигурителни вноски по отчет са обезпечили 93,7% от направените разходи за пенсии и добавки към тях.

Фигура № 32 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО през 2020 г.

3. Планираният дефицит на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ е 147 542,1 хил. лв., а отчетеният в края на 2020 г. е 48 631,5 хил. лв., който е по-нисък с 98 910,6 хил. лв. По-ниският дефицит е резултат от икономията в разходите и трансферите от 26 424,1 хил. лв. и постъпилите повече приходи и трансфери – 72 486,5 хил. лв. Получените трансфери за изплащане на еднократни допълнителни суми към пенсиите за април, август – декември се отчитат по бюджета на НОИ.

ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“

От фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ се изплащат пенсиите, несвързани с осигурителен принос, независещи от полагането на труд и зачитането на стаж, които имат социален характер. Фондът се финансира чрез трансфери от централния бюджет и се администрира от осигурителната администрация.

1. *Приходите* в бюджета на фонда през 2020 г. са в размер на 177 214,3 хил. лв.

Таблица № 32 : Бюджет на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ за 2020 г.

Показатели	ЗБДОО /Актуализиран /Уточнен план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	177 214,3	177 214,3	100,0
1. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	177 214,3	177 214,3	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	177 234,7	160 297,0	90,4
1. Разходи	177 234,7	160 297,0	90,4
1.1. Пенсии	177 214,3	160 295,8	90,5
Пенсии за сметка на държавния бюджет	177 214,3	160 295,8	90,5
- за пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отм. ЗП и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и добавките по чл. 84 от КСО	166 026,2	150 456,6	90,6
- за добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечестваната война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечестваната война	1 312,9	1 037,8	79,0
- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	9 867,7	8 795,1	89,1
- добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	7,4	6,3	85,0
1.2. Социални помощи и обезщетения	20,4	1,2	5,9
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-20,4	16 917,3	

2. *Разходите и трансферите* на фонда възлизат на 160 297,0 хил. лв. при планирани 177 234,7 хил. лв. или изпълнението на разходите е 90,4 на сто. Изплатените суми за пенсии, несвързани с трудова дейност и добавките към тях са 160 295,8 хил. лв. и са със 16 918,5 хил. лв. по-малко от планираните. През 2020 г. изразходваните средства за пенсии от фонда са разпределени както следва:

- За пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, както и за пенсии по отменени закони са изразходвани 150 456,6 хил. лв. или 90,6 на сто от планираните средства. Разходът за тези пенсии е с 15 569,6 хил. лв. по-малко от плана.
- За добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечестваната война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от

загиналите в Отечественната война, са изразходвани 1 037,8 хил. лв., като изпълнението на плана е 79,0 на сто.

- За *добавки към пенсиите на репресираните лица* по чл. 9 от ЗПГРРЛ са извършени разходи в размер на 8 795,1 хил. лв. и 6,3 хил. лв. за *добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани*.

Фигура № 33 : Разпределение на разходите за пенсии и добавки от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ за 2020 г.

Разходите за изплащане на *парични помощи за профилактика и рехабилитация* от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ възлизат на 1,2 хил. лв.

3. *Бюджетът на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“* по план е с дефицит от 20,4 хил. лв., но в края на 2020 г. беше отчетен *положителен финансов резултат от 16 917,3 хил. лв.* Реализираният излишък се дължи основно на отчетените (с 16 918,5 хил. лв.) по-малко разходи за пенсии. Получените трансфери за изплащане на еднократни допълнителни суми към пенсиите за април, август – декември се отчитат по бюджета на НОИ.

ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“

Осигуряването за трудова злополука и професионална болест се осъществява чрез задължителното държавно обществено осигуряване като средствата са обособени във фонд „Трудова злополука и професионална болест“ (ФТЗПБ). Приходите на фонда се набират от задължителни осигурителни вноски от работодателите за наетите от тях лица, като размерът им е диференциран в диапазона от 0,4% до 1,1% в зависимост от честотата и тежестта на трудовите злополуки според икономическата дейност на осигурителя (Приложение № 2 към чл. 14 от ЗБДОО за 2020 г.). В обхвата на осигурените за трудова злополука и професионална болест са и работещите по трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа, сключили трудов договор по чл. 114а, ал. 1 от КТ, както и морските лица, които задължително се осигуряват за своя сметка.

Средствата на фонда се разходват за: изплащане на пенсии, парични обезщетения и помощи, както и за осъвременяване и индексирание на тези плащания; мероприятия за

предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести; диагностика на професионалните болести; помощно-технически средства, свързани с увреждането и други разходи, произтичащи от осигуряването за този социален риск.

Таблица № 33 : Бюджет на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2020 г.

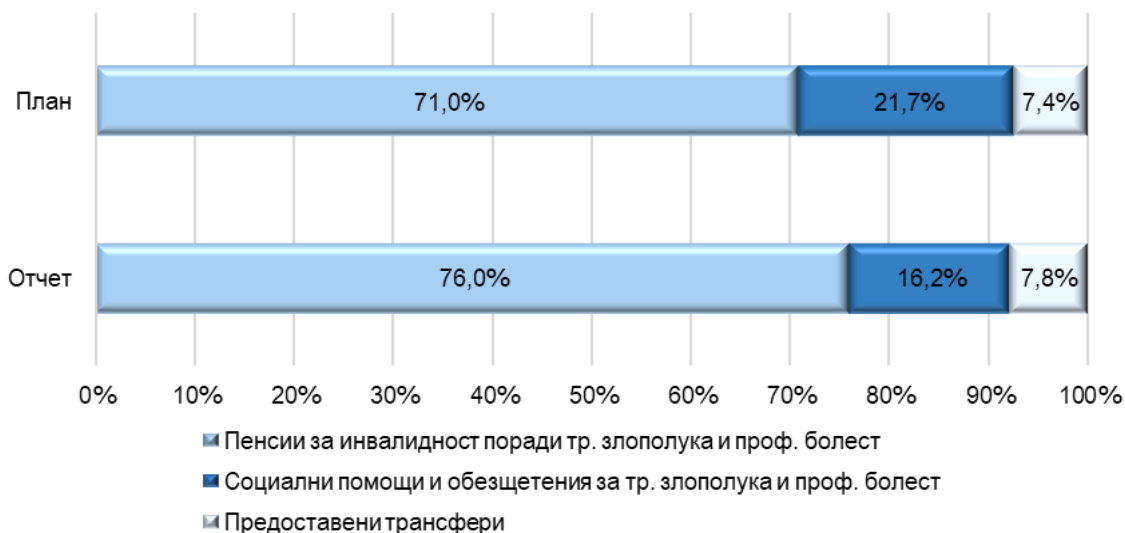
Показатели	ЗБДОО – план (хил. лв.)	Акт. план ЗБДОО и уточнен план* (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение спрямо уточнен план %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	236 666,4	224 031,9	235 605,9	105,2
1. Осигурителни приходи	236 666,4	224 031,9	235 605,9	105,2
1.1. Осигурителни вноски	236 666,4	224 031,9	235 605,9	105,2
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	59 151,5	59 151,5	53 447,9	90,4
1. Разходи	54 801,5	54 801,5	49 298,5	90,0
1.1. Пенсии	41 979,1	41 979,1	40 635,3	96,8
Пенсии за сметка на ДОО	41 979,1	41 979,1	40 635,3	96,8
1.2. Социални помощи и обезщетения	12 822,4	12 822,4	8 663,2	67,6
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест	12 752,5	12 752,5	8 637,2	67,7
Еднократна помощ при смърт поради трудова злополука и професионална болест	57,7	57,7	24,4	42,3
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	6,7	6,7	0,4	5,8
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест	5,5	5,5	1,3	23,4
2. Трансфери	4 350,0	4 350,0	4 149,4	95,4
2.1. Предоставени трансфери	4 350,0	4 350,0	4 149,4	95,4
- на Министерство на здравеопазването, съгл. чл. 24, т. 5 от КСО	350,0	350,0	350,0	100,0
- на МТСП за фонд "Условия на труд"	4 000,0	4 000,0	3 799,4	95,0
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	177 514,9	164 880,4	182 158,0	110,5

*Забележка: *Изменен ЗБДОО за 2020 г. (ДВ, бр. 34 от 09.04.2020 г.) и компенсирани промени в бюджета на фонда (уточнен план).*

1. Приходите от осигурителни вноски, постъпили във фонд „Трудова злополука и професионална болест“, през 2020 г. са 235 605,9 хил. лв. и надвишават планираната сума (по уточнен план) с 11 574,0 хил. лв. или с 5,2%.

2. Общо разходите и трансферите на фонда, са в размер на 53 447,9 хил. лв. Разходите за пенсии и обезщетения (без трансферите) възлизат на 49 298,5 хил. лв., което представлява 90% изпълнение на плана.

Най-голям е дялът на разходите за изплащане на пенсии – 40 635,3 хил. лв., което представлява 76,0% от всички разходи на фонда за 2020 г. Спрямо планираните суми за пенсии се отчита икономия в размер на 1 343,8 хил. лв.

Фигура № 34 : Структура на разходите и трансферите във фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2020 г.

Следващата група разходи е за изплащане на *социални помощи и обезщетения за трудова злополука и професионална болест*. През 2020 г. за тях са изразходвани 8 663,2 хил. лв. (16,2% от всички разходи на фонда), като е реализирана икономия спрямо плана в размер на 4 159,1 хил. лв. или 32,4 на сто, разпределени както следва:

- За парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест – 8 637,2 хил. лв. Изразходвани са с 4 115,3 хил. лв. (с 32,3 на сто) по-малко спрямо планираните.
- На наследниците на починалите, вследствие настъпила трудова злополука или професионална болест осигурени лица във фонда се изплаща *еднократна парична помощ при смърт*. През 2020 г. изразходваните средства за тази помощ са в размер на 24,4 хил. лв.
- Извършените разходи за *профилактика и рехабилитация* от фонда са 0,4 хил. лв., а тези за *парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест* – 1,3 хил. лв.

От средствата на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са *предоставени трансфери* на обща стойност 4 149,4 хил. лв., като от тях:

- На *Министерство на здравеопазването (МЗ)* за бюджета на Националната здравно-осигурителна каса за покриване на разходи за помощно технически средства, свързани с увреждане, причинено от трудова злополука и/или професионална болест – 350,0 хил. лв. (при планирани 350,0 хил. лв.).
- На фонд „*Условия на труд*“ за подобряване условията на труд и провеждане на мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести са преведени 3 799,4 хил. лв., при планирани 4 000,0 хил. лв.

3. По бюджета на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ през 2020 г. е отчетен *излишък* в размер на 182 158,0 хил. лв., при планиран (по уточнен план) 164 880,4 хил. лв., или по-голям със 17 277,6 хил. лв. По-високият излишък се дължи основно на постъпилите с 11 574,0 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски.

ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“

В бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ се включват приходите от осигурителни вноски за осигурените лица за общо заболяване и майчинство и разходите за парични помощи и обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, бременност и раждане, трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение инвитро, отглеждане на дете до 2-годишна възраст, осиновяване на дете до 5-годишна възраст и трансфер за профилактика и рехабилитация и помощно-технически средства, свързани с разходи, произтичащи от осигуряването за този социален риск.

Лицата, които упражняват трудова дейност задължително се осигуряват за рисковете „общо заболяване“ и „майчинство“ във фонд „Общо заболяване и майчинство“. Размерът на осигурителната вноска е 3,5 на сто, разпределена в съотношение 60:40 между осигурител и осигурен. Морските лица имат задължението да се осигуряват във фонда, като внасят пълния размер на вноската за своя сметка. Самоосигуряващите се лица могат да се осигуряват за тези рискове по свое желание като осигурителната вноска е изцяло за тяхна сметка върху избория от тях месечен осигурителен доход, който не може да бъде по-малък от минималния месечен размер на дохода, определен със ЗБДОО за съответната година.

1. *Постъпленията* във фонда през 2020 г. са изцяло от *осигурителни вноски* в размер на 1 208 570,3 хил. лв. Спрямо предвидените в актуализирания ЗБДОО за 2020 г. приходи има преизпълнение с 42 253,6 хил. лв. (3,6 на сто).

Таблица № 34 : Бюджет на фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2020 г.

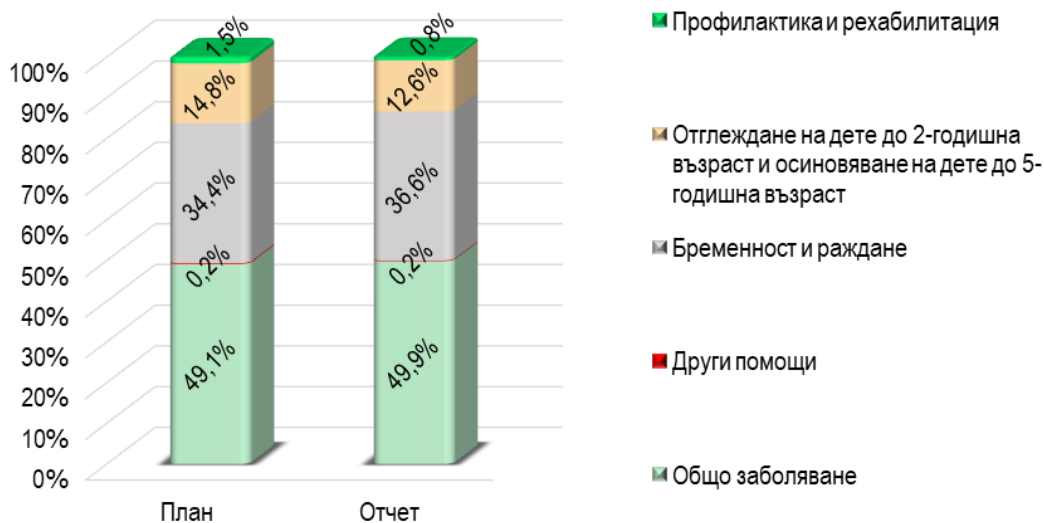
Показатели	ЗБДОО – план (хил. лв.)	Акт. план ЗБДОО и уточнен план* (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение спрямо уточнен план %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	1 240 543,4	1 166 316,7	1 208 570,3	103,6
1. Осигурителни приходи	1 240 543,4	1 166 316,7	1 208 570,3	103,6
Осигурителни вноски	1 240 543,4	1 166 316,7	1 208 570,3	103,6
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	1 290 438,5	1 290 438,5	1 351 619,7	104,7
1. Разходи	1 287 638,5	1 287 638,5	1 347 652,7	104,7
1.1. Социални помощи и обезщетения	1 287 638,5	1 287 638,5	1 347 652,7	104,7
- обезщетения поради общо заболяване	522 014,9	522 014,9	531 346,0	101,8
- обезщетения за гледане на болен и карантина	19 736,7	19 736,7	56 846,7	288,0
- обезщетения поради нетрудови злополуки	91 025,8	91 025,8	83 792,5	92,1
- обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	49,2	49,2	55,3	112,4
- обезщетения при бременност и раждане	442 342,2	442 342,2	492 614,8	111,4
- обезщетения за трудоустрояване поради бременност и кърмене и напреднал етап на лечение ин-витро	2,4	2,4	-	-
- обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст	187 680,8	187 680,8	166 430,1	88,7
- обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст	2 445,6	2 445,6	3 355,1	137,2
- еднократна помощ при смърт	2 828,7	2 828,7	2 376,6	84,0
- парични помощи за профилактика и рехабилитация	19 508,2	19 508,2	10 832,8	55,5
- парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	4,0	2,8	70,2
2. Предоставени трансфери	2 800,0	2 800,0	3 967,0	141,7
- на Министерство на здравеопазването, съгл. чл. 26, т. 4 от КСО	2 800,0	2 800,0	2 800,0	100,0
- трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	-	-	1 167,0	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-49 895,1	-124 121,8	-143 049,4	115,2

Забележка: *Изменен ЗБДОО за 2020 г. (ДВ, бр. 34 от 09.04.2020 г.) и компенсирани промени в бюджета на фонда (уточнен план).

2. Извършените *разходи и трансфери* от фонда са *1 351 619,7 хил. лв.*, при планирани *1 290 438,5 хил. лв.* Налице е преразход в размер на *61 181,2 хил. лв.*, или превишение на уточнения план с *4,7* на сто.

2.1. Разходите за *социални помощи и обезщетения по КСО* през 2020 г. възлизат на *1 347 652,7 хил. лв.* и са с *4,7* на сто повече от планираните. Те представляват *99,7%* от всички разходи и трансфери.

Според отчетните данни с най-голям дял са разходите за изплащане на парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване (*49,9%*), следвани от паричните обезщетения при бременност и раждане (*36,6%*) и обезщетенията за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и осиновяване на дете до 5-годишна възраст (*12,6%*).

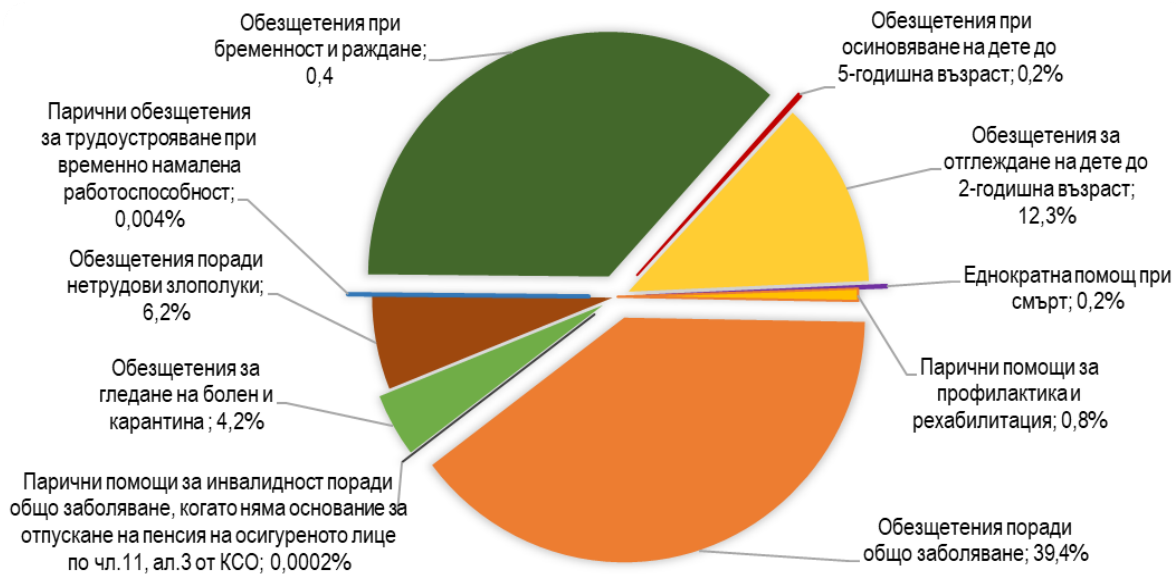

Фигура № 35 : Структура на средствата за обезщетения и помощи от фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2020 г.

- *Паричните обезщетения за временна неработоспособност* включват обезщетенията за общо заболяване, за гледане на болен член от семейството и карантина, обезщетенията поради нетрудови злополуки и за парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност. Разходът за тях възлиза на *672 040,5 хил. лв.*, при планирани *632 826,6 хил. лв.* Преразходът за тези обезщетения е *39 213,8 хил. лв.*, или с *6,2%* повече спрямо заложеното в уточнения план. Нарастването на разходите за изплатените парични обезщетения от тази група се дължи на по-високия брой изплатени работни дни (със *7,6* на сто) спрямо планираните, основно поради по-големия брой изплатени дни по болнични листове, свързани с COVID-19.

- Основният разход е за *парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване*. За тях през 2020 г. са изплатени *531 346,0 хил. лв.*, като е налице преразход спрямо плана в размер на *9 331,1 хил. лв.*
- При *обезщетенията поради нетрудови злополуки* са изплатени *83 792,5 хил. лв.*, или със *7,9%* по-малко, вследствие на по-малкия брой изплатени работни дни спрямо планираните.

- За обезщетенията за *гледане на болен член от семейството и карантина* през 2020 г. са изплатени *56 846,7 хил. лв.* Отчита се преразход спрямо плана в размер на *37 110,0 хил. лв.*, или *288%* над планираните (*19 736,7 хил. лв.*). Дължи се на по-високия брой изплатени работни дни спрямо планираните, в резултат на големия брой издадени болнични листове за карантина във връзка със заболяването COVID-19.
 - При *обезщетенията за трудоустрояване при временно намалена работоспособност* са изплатени *55,3 хил. лв.*, което е преразход с *12,4* на сто повече от планираните.
 - За *обезщетения поради бременност и раждане* са извършени разходи възлизащи на *492 614,8 хил. лв.*, като сумата превишава планираната с *11,4* на сто. Преразходът от *50 272,6 хил. лв.* е вследствие на по-големия брой на изплатените работни дни (с *9,2* на сто повече от планираните) при среднодневно обезщетение (*32,47 лв.*), което е с *2,0* на сто по-високо от планираното.
 - За доплащане разликата при трудоустрояване поради *бременност и кърмене и за трудоустрояване поради напреднал етап на лечение ин-витро* в плана са заложили *2,4 хил. лв.*, но през 2020 г. *не е извършен разход.*
 - Разходите за *обезщетения за отглеждане на дете до двегодишна възраст* са *166 430,1 хил. лв.* и се отчита икономия спрямо планираните с *21 250,7 хил. лв.* (*11,3* на сто). Дължи се, както на изплатените с *6,0* на сто по-малко от планираните работни дни, така и на по-ниския с *5,6* на сто от планирания размер на обезщетението.
 - Изразходвани са *3 355,1 хил. лв.* за *обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст*, които са с *909,5 хил. лв.* над предвидените.
 - През 2020 г. от фонда са изплатени *10 832,8 хил. лв.* за *парични помощи за профилактика и рехабилитация*, като изпълнението на плана е *55,5%* или е реализирана икономия от *8 675,4 хил. лв.*
 - За *еднократна помощ при смърт* е извършен разход в размер на *2 376,6 хил. лв.*, а за *парични помощи при инвалидност*, когато няма основание за отпускане на пенсия е реализиран разход в размер на *2,8 хил. лв.*
- 2.2. От бюджета на фонда са *предоставени следните трансфери:*
- на Министерство на здравеопазването, съгласно чл. 26, т. 4 от КСО, за *осигуряване на помощно-технически средства* – трансфер в размер на *2 800,0 хил. лв.*;
 - за *профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия* – трансфер в размер на *1 167,0 хил. лв.*

Фигура № 36 : Структура на разходите за социални помощи и обезщетения от фонд „Общо заболяване и майчинство“ през 2020 г.

3. Фонд „Общо заболяване и майчинство“ при планиран *недостиг* от 124 121,8 хил. лв., е отчетен такъв в размер на 143 049,4 хил. лв. или с 18 927,6 хил. лв. над планирания. По-високият дефицит е резултат от отчетените повече приходи от осигурителни вноски с 42 253,6 хил. лв. и по-високите разходи за обезщетения с 60 014,2 хил. лв.

ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“

В обхвата на задължителното обществено осигуряване се включва и рискът „безработица“, като средствата от осигурителни вноски постъпват във фонд „Безработица“. Осигурени в този фонд са всички лица, работещи по трудови и служебни правоотношения. Размерът на осигурителната вноска е едно на сто и се разпределя между работодател и осигурен в съотношение 60:40. Морските лица се осигуряват за безработица по свое желание, като внасят осигурителна вноска за своя сметка.

Не се осигуряват за безработица лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, когато това не е предвидено в съответната програма, членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения, както и тези, които са избрани в органите на управление на кооперацията и с тях не са сключени трудови правоотношения. Не се осигуряват за безработица лицата, работещи без трудово правоотношение по договор с възложител (граждански договори), както и самоосигуряващите се лица.

Приходите на фонда се набират от осигурителни вноски, трансфери от държавния бюджет и други източници. Изразходват се за изплащане на обезщетения за безработица на лица, останали без работа и отговарящи на условията за получаването им по КСО и на основание чл. 230 и 231 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВСРБ).

С правителствените мерки за заетост и защита на работните места в засегнатите от пандемията сектори и с актуализацията на Закона за бюджета на ДОО за 2020 г. (ДВ, бр. 34 от 2020 г.), планираните разходи в бюджета на фонд „Безработица“ бяха увеличени с 1 000 000

хил. лв., а осигурителните приходи бяха намалени. Редът и начинът за предоставяне на подкрепата бе регламентиран с ПМС № 55 от 2020 г. и ПМС № 151 от 2020 г. (изм. с ПМС № 278 от 2020 г., ПМС № 416 от 2020 г. и ПМС № 93 от 2021 г.). Това са средства по мярката за запазване на заетостта, популярна като „60/40“ предоставяща компенсация/ средства за запазване на заетостта, които Националният осигурителен институт изплаща през бюджета на ДОО към работодатели от икономически дейности за запазване на работните места на наетите от тях работници и служители засегнати от пандемията от COVID-19. По тази мярка размерът на паричните средства, които се изплащат на работодателите, е 60 на сто от размера на осигурителния доход и от дължимите осигурителни вноски за сметка на работодателя за всеки работник или служител.

В резултат на последващите законодателни промени в ЗБДОО за 2020 г. (ДВ, бр. 55 и бр. 84 от 2020 г.), в сила от 01.07.2020 г. средства от фонд „Безработица“ вече може да се разходват и за мерки, свързани със заетостта, при условия и по ред, определени от Министерския съвет, а считано от 01.10.2020 г., бе увеличен както минималният дневен размер на паричното обезщетение за безработица (от 9,00 лв. на 12,00 лв.), така и срокът (от 4 на 7 месеца) на обезщетенията по чл. 54б, ал. 4 от КСО (за лицата, придобили право на парично обезщетение по чл. 54а от КСО преди изтичането на три години от предходно упражняване на правото на обезщетение за безработица).

1. Общо постъпилите през 2020 г. *приходи и трансфери* в бюджета на фонд „Безработица“ са 333 349,9 хил. лв., от които 332 949,9 хил. лв. са приходите от осигурителни вноски и 400 хил. лв. са трансфер от централния бюджет за обезщетения по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ. Планираните в уточнения план приходи и трансфери са 323 034,3 хил. лв. Преизпълнението общо е с 3,2% и се дължи на по-високите с 10 315,6 хил. лв. приходи от осигурителни вноски спрямо планираните, което отчасти се определя от увеличенията на възнагражденията в бюджетната сфера и повишението на минималната работна заплата от 1 януари 2020 г. с 8,9% (от 560 лв. на 610 лв.).

Таблица № 35 : Бюджет на фонд „Безработица“ за 2020 г.

Показатели	ЗБДОО – план (хил. лв.)	Акт. план ЗБДОО* (хил. лв.)	Уточнен план** (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение спрямо уточнен план (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	343 406,9	323 034,3	323 034,3	333 349,9	103,2
1. Осигурителни приходи	343 006,9	322 634,3	322 634,3	332 949,9	103,2
1.1. Осигурителни вноски	343 006,9	322 634,3	322 634,3	332 949,9	103,2
2. Получени трансфери от държавния бюджет	400,0	400,0	400,0	400,0	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	438 291,3	1 438 291,3	1 438 291,3	1 658 598,4	115,3
1. Разходи	438 291,3	1 435 791,3	1 435 791,3	1 656 627,5	115,4
1.1. Социални помощи и обезщетения	438 291,3	1 438 291,3	438 291,3	658 598,4	150,3
- Обезщетения за безработица	437 891,3	1 437 891,3	437 891,3	657 102,1	150,1
- Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от ЗОВС на РБ	400,0	400,0	400,0	64,6	16,2
- Еднократно изплатени обезщетения за безработица - чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта	-	-	-	1 431,6	-
1.2. Програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта	-	0,0	997 500,0	998 029,1	100,1
2. Предоставени трансфери	-	0,0	2 500,0	1 970,9	78,8
2.1. На бюджетни организации за запазване на заетостта на работниците и служителите	-	0,0	2 500,0	1 970,9	78,8
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-94 884,4	-1 115 257,0	-1 115 257,0	-1 325 248,5	118,8

Забележка: *Изменен ЗБДОО за 2020 г. (ДВ, бр. 34 от 09.04.2020 г.).

**Компенсирани промени в бюджета на фонда (уточнен план).

2. Общо *разходите и трансферите* на фонда са в размер на 1 658 598,4 хил. лв., като спрямо плана е налице преразход от 220 307,1 хил. лв. (15,3 на сто).

• През 2020 г. са изплатени *парични обезщетения за безработица* в размер на 658 598,4 хил. лв., което е преразход спрямо уточнения план с 220 307,1 хил. лв. (с 50,3 на сто). Преразходът е повлиян от негативното въздействие на нововъзникналата пандемична обстановка върху пазара на труда, изразяващо се в понижаване на заетостта и повишаване равнището на безработица. Ограничен ефект върху преразхода имат и промените в ЗБДОО, в сила от 01.10.2020 г., довели до по-висок минимален дневен размер на обезщетението (от 9,00 на 12,00 лв.) и удължаване с 3 месеца срока на изплащане на обезщетенията по чл. 54б, ал. 4 от КСО.

Изразходваните средства за обезщетения за безработица са разпределени както следва:

- *За безработица по КСО* са изразходвани 657 102,1 хил. лв. или с 219 210,8 хил. лв. повече от планираните.
- *За обезщетения по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ* сумата е в размер на 64,6 хил. лв., което е едва 16,2 на сто изпълнение на плана и е реализирана икономия от 335,4 хил. лв.
- *Разходът за еднократно изплатени обезщетения за безработица* на лица, които искат да започнат самостоятелен бизнес (по условията на чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта) е 1 431,6 хил. лв.

Средно за годината са изплатени обезщетения на 109 019 безработни лица (с 63,5 на сто повече от планираните) при средно обезщетение на лице 503,43 лв., което е с 8,1 на сто по-ниско от планираното.

• *Разходите за програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта* по отчет са в размер на 998 029,1 хил. лв.

• От бюджета на фонда е *предоставен трансфер на бюджетните организации за запазване на заетостта на работниците и служителите* в размер на 1 970,9 хил. лв., при планирани по уточнен план 2 500,0 хил. лв.

Общата сума на разходваните средства за програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта, и предоставеният трансфер на бюджетните организации за запазване на заетостта, е в размер на 1 000 000,0 хил. лв. Това са изплатените компенсации/ средства за запазване на заетостта по ПМС № 55 от 2020 г. и ПМС № 151 от 2020 г. с неговите изменения.

3. За фонд „Безработица“ при планиран дефицит от 1 115 257,0 хил. лв., е отчетен дефицит в размер на 1 325 248,5 хил. лв. По-високият дефицит се дължи на постъпилите с 10 315,6 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски и по-високите с 220 307,1 хил. лв. разходи в сравнение с планираните в уточнения план.

БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

Бюджетът на Националния осигурителен институт е част от консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обезпечава неговото администриране на централно ниво и на територията на страната. Разработва се по приходните и разходните параграфи на бюджетната класификация и включва неданъчни приходи, разходи за административната издръжка на института, трансфери между бюджета на НОИ и други бюджети, и външно финансиране.

Във връзка с изпълнението на параграф 3а от преходните и заключителни разпоредби на Наредбата за заплатите на служителите в държавната администрация, с ПМС № 249 от 03.09.2020 г. бе преведен допълнителен трансфер по бюджета на НОИ за 2020 г. в размер 5 503,0

хил. лв. за увеличаване от 1-ви август на индивидуалните основни месечни заплати на служителите на Националния осигурителен институт, които са натоварени с дейности по превенция на разпространението на COVID-19 и ограничаване на последствията от пандемията, и за заплащане на свързаните с това задължителни осигурителни вноски за сметка на работодателят.

1. Общо приходите и трансферите в бюджета на НОИ са 6 177 417,2 хил. лв., което е с 2 617,5 хил. лв. по-малко от планираните (в уточнен план) за 2020 г.

Таблица № 36 : Бюджет на Националния осигурителен институт за 2020 г.

Показатели	ЗБДОО – план (хил. лв.)	Акт. план ЗБДОО* (хил. лв.)	Уточнен план** (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение спрямо уточнен план (%)
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	4 164 769,9	5 594 769,9	6 180 034,7	6 177 417,2	100,0
1. Неданъчни приходи	31 542,9	31 542,9	31 542,9	140 806,9	446,4
1.1. Приходи и доходи от собственост	6 200,0	6 200,0	6 200,0	5 559,9	89,7
- Нетни приходи от продажба на услуги, стоки и продукция	5 439,0	5 439,0	5 439,0	4 905,8	90,2
- Приходи от наеми на имущество	40,0	40,0	40,0	35,4	88,4
- Приходи от лихви по текущи банкови сметки	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0
- Приходи от други лихви	720,0	720,0	720,0	618,8	85,9
1.2. Глоби, санкции и наказателни лихви	25 121,9	25 121,9	25 121,9	21 413,1	85,2
1.3. Други приходи	221,0	221,0	221,0	113 833,9	51508,6
2. Внесени ДДС и др. данъци върху продажбите	-1 040,0	-1 040,0	-1 040,0	-979,1	94,1
3. Получени допълнителни трансфери от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства	4 134 267,0	5 564 267,0	6 149 531,8	6 031 627,6	98,1
4. Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	-	-	369,8	-
5. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	-	-	5 592,0	-
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	131 532,4	131 532,4	137 057,7	133 446,7	97,4
1. Разходи	131 282,4	131 282,4	136 807,7	134 016,1	98,0
1.1. Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	131 113,9	131 113,9	136 639,2	133 903,6	98,0
Разходи за персонал, в т.ч.:	75 638,6	75 638,6	81 141,6	80 448,5	99,1
- Заплати и възнаграждения за персонал	54 466,6	54 466,6	58 000,0	57 709,5	99,5
- Други възнаграждения и плащания за персонала	4 257,0	4 257,0	5 000,0	4 860,4	97,2
- Задължителни осигурителни вноски от работодатели	16 915,0	16 915,0	18 141,6	17 878,6	98,6
Издръжка	45 690,0	45 690,0	45 170,0	42 984,2	95,2
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	550,0	550,0	456,4	83,0
Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	147,8	147,8	147,8	120,3	81,4
Капиталови разходи	9 087,5	9 087,5	9 607,5	9 502,1	98,9
Програми за временна заетост	-	-	-	369,7	-
Други служби и дейности по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта	-	-	22,3	22,3	100,0
1.2. Отбрана и сигурност	168,5	168,5	168,5	112,5	66,8
2. Предоставени трансфери	250,0	250,0	250,0	-569,4	-227,8
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	4 033 237,5	5 463 237,5	6 042 977,0	6 043 970,5	100,0
IV. ФИНАНСИРАНЕ	-4 033 237,5	-5 463 237,5	-6 042 977,0	-6 043 970,5	100,0
Суми по разчети за поети осигурителни вноски и данъци	-	-	-	-24 068,70	-
Друго вътрешно финансиране	-	-	-	435,4	-
Наличност в началото на периода	-	-	-	378,5	-
Наличност в края на периода	4 033 237,5	5 463 237,5	6 042 977,0	6 020 712,0	99,6
В т. ч. преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-	-	3,7	-

Забележка: *Изменен ЗБДОО за 2020 г. (ДВ, бр. 34 от 09.04.2020 г.).

**Компенсирани промени в бюджета на НОИ (уточнен план).

1.1. В бюджета на НОИ са постъпили *140 806,9 хил. лв. неданъчни приходи* или със 109 264,0 хил. лв. повече спрямо плана.

- Приходите и доходите от собственост по отчет са 5 559,9 хил. лв. и са с 640,1 хил. лв. по-малко от планираните.
- При планирани 25 121,9 хил. лв. приходи от глоби, санкции и наказателни лихви са събрани 21 413,1 хил. лв., което е с 3 708,8 хил. лв. по-малко от планираните.
- Преизпълнението при другите приходи е със 113 612,9 хил. лв. и основно се дължи на постъпилите повече от планираните прехвърлени/ възстановени акумулирани средства от осигурителни вноски по чл. 46 от КСО. По план другите приходи са 221,0 хил. лв., а са отчетени 113 883,9 хил. лв.

1.2. Получените *допълнителни трансфери от централния/ държавния бюджет за покриване на недостига от средства са в размер на 6 031 627,6 хил. лв.* При планирани трансфери за 2020 г. в размер на 6 149 531,8 хил. лв., са преведени с 117 904,2 хил. лв. по-малко. В бюджета на НОИ през годината са постъпили трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост в размер на 369,8 хил. лв. и 5 592,0 хил. лв. от трансфери за поети осигурителни вноски и данъци.

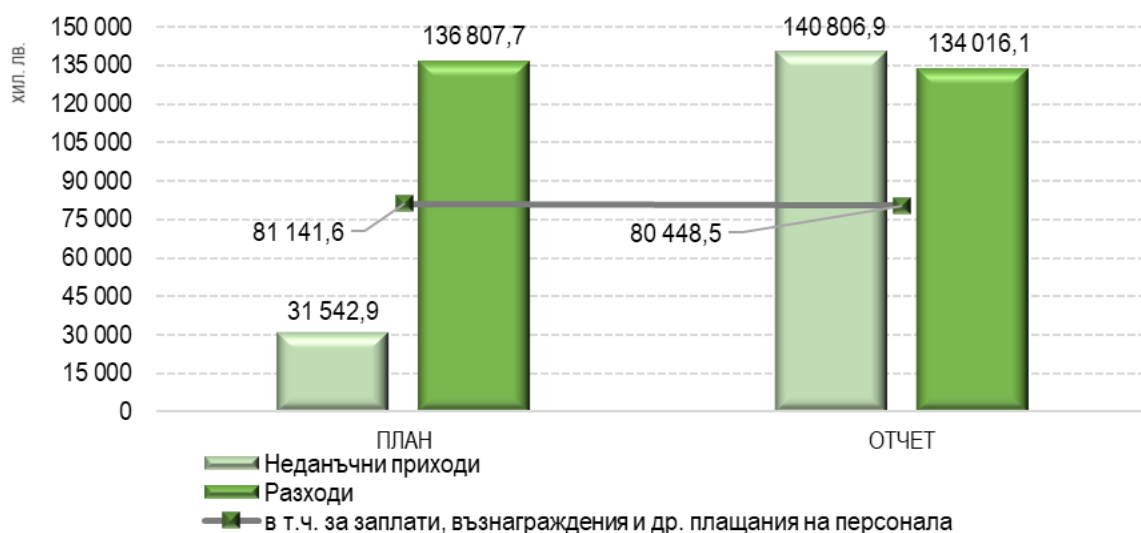
2. Разходите по бюджета на НОИ се утвърждават от Надзорния съвет по предложение на управителя. През 2020 г. *отчетените разходи и трансфери са 133 446,7 хил. лв.* Спрямо плана са усвоени 97,4% или е реализирана икономия от 3 611,0 хил. лв.

2.1. За *програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост* са изразходвани *133 903,6 хил. лв.* Спрямо плана е реализирана икономия от 2 735,6 хил. лв. (2 на сто). *Разходите за издръжка на службите по социално осигуряване през 2020 г. са 133 511,6 хил. лв. и представляват 1,0 на сто от общите разходи на ДОО.* Реализираната икономия спрямо плана е в размер на 3 105,3 хил. лв. и е формирана както следва:

- Разходите за *заплати, възнаграждения, осигурителни вноски и други плащания за персонала*, които са с най-голям дял (56,8%) от всички разходи за служби по социално осигуряване, по уточнен план са 81 141,6 хил. лв., а са изразходвани *80 448,5 хил. лв.* или е реализирана икономия от 693,1 хил. лв.
- *Издръжка* (платени данъци, вода, горива и електроенергия, текущ ремонт, материали, външни услуги и др.) – при тези разходи също е отчетена *икономия* в размер на *2 185,8 хил. лв.* От планираните 45 170,0 хил. лв. са усвоени 95,2%. По-значителна икономия на разходите спрямо плана се наблюдава при разходите за външни услуги със 719,0 хил. лв. по-малко (с 1,8 на сто), за командировки – с 529,8 хил. лв. по-малко (с 77,1 на сто) и за вода, горива и енергия – с 380,7 хил. лв. по-малко (с 15,7 на сто).
- При *капиталовите разходи* през 2020 г. реализираната *икономия* възлиза на 105,4 хил. лв. (1,1 на сто) спрямо плана.

За програми за временна заетост и други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта са изразходвани 392,0 хил. лв., което представлява 0,3 на сто от отчетените разходи в бюджета на НОИ.

2.2. Изразходваната сума за *отбрана и сигурност* е *112,5 хил. лв.*, и е под планираните 168,5 хил. лв.

Фигура № 37 : Бюджет на НОИ и разходи за възнаграждения на персонала за 2020 г.

3. По бюджета на НОИ (като общ административен фонд), при планиран *излишък* в края на 2020 г. от 6 042 977,0 хил. лв. е отчетен *6 043 970,5 хил. лв.* или със 993,5 хил. лв. повече.

Наличните дефицити по фондовете на ДОО се финансират с излишъка по бюджета на НОИ ($- 4\,701\,870,7 - 48\,631,5 + 16\,917,3 + 182\,158,0 - 143\,049,4 - 1\,325\,248,5 + 6\,020\,712,0 = 987,2$).

УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД

Учителският пенсионен фонд (УчПФ) е първият у нас професионален пенсионен фонд, създаден през м. март 1996 г. със Закона за фонд „Обществено осигуряване“. Годишният бюджет на УчПФ се приема със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година като приложение към него и не се включва в консолидирания бюджет на ДОО. Администрирането на фонда се извършва от Националния осигурителен институт.

УчПФ на практика е професионална пенсионна схема за ранно пенсиониране на педагогическия персонал зает в системата на образованието (наричани по-нататък учители). Поради специфичния характер на работата, за учителите са предвидени по-ниска възраст и по-кратък осигурителен стаж, като условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. Разпоредбата на чл. 69в, ал. 1-2 от Кодекса за социално осигуряване предоставя право на т. нар. „пенсия за ранно пенсиониране на учителите“.

Работодателят в лицето на училищата и детските градини (държавни, общински и частни) и обслужващите звена (извънучилищни педагогически учреждения и учреждения със социално предназначение) осигурява в УчПФ изцяло за своя сметка всички учители и възпитатели, заети в системата на образованието. Осигурителната вноска се начислява и се внася върху brutните трудови възнаграждения и за 2020 г. е в размер 4,3 на сто. Постъпилите средства се разходват за изплащане на пенсиите и добавките по чл. 69в от КСО.

Основните параметри по отчета на бюджета на УчПФ през 2020 и 2019 г. и сравнението между тях, са представени в следващата таблица:

Таблица № 37 : Натурални показатели на Учителския пенсионен фонд за 2019 и 2020 г.

Показатели	2019 г.	2020 г.	Изменение 2020/2019 г. (%)
Средногодишен брой осигурени лица (учители)	90 465	90 553	0,1%
Средногодишен осигурителен доход за учителите (лв.)	1 426,99	1 667,60	16,9%
Брой пенсионери с пенсии по чл. 69в, ал. 2 от КСО към 31.12.	1 954	1 792	-8,3%
Среден месечен размер на намалената пенсия, по чл. 69в, ал. 2 от КСО към 31.12. на съответната година (лв.)	451,09	509,11	12,9%
Брой на пенсионери, получаващи добавки, по чл. 69в, ал. 3 от КСО към 31.12.	28 778	30 467	5,9%
Среден размер на добавката по чл.69в, ал.3 от КСО към 31.12. (лв.)	84,22	95,43	13,3%
Брой пенсионери с пенсии по чл. 69в, ал. 4 от КСО към 31.12.	198	202	2,0%
Среден месечен размер на пенсията, по чл. 69в, ал. 4 от КСО към 31.12. (лв.)	366,82	431,43	17,6%

Осигурени лица и осигурителен доход

Отчетеният средногодишен брой учители, за които са постъпили осигурителни вноски в УчПФ през 2020 г., е 90 553 лица, което е с 88 (0,1%) повече от броя им през 2019 г.

Фигура № 38 : Брой осигурени лица в УчПФ и среден осигурителен доход, за периода 2015 – 2020 г.

Средномесечният осигурителен доход за учителите за 2020 г. е 1 667,60 лв., като увеличението е с 240,61 лв. (16,9 на сто) спрямо 2019 г. и с 576,45 лв. (52,8 на сто) повече от

средния осигурителен доход на осигурените лица в ДОО (1 091,15 лв.¹⁵). Нарастването на средния осигурителен доход на осигурените в УчПФ е вследствие на увеличението на възнагражденията на педагогическия персонал и ръста на минималната работна заплата през 2020 г.

Осигурените в Учителския пенсионен фонд лица имат право на срочни пенсии в намален размер, пенсии в пълен размер или на добавка за тези, които не са се възползвали от правото на ранно пенсиониране.

Срочни пенсии в намален размер

На учителите, пенсионирали се при условията на чл. 69в, ал. 2 от КСО се изплаща *срочна пенсия за ранно пенсиониране* от УчПФ. За да възникне правото на ранно пенсиониране през 2020 г. са необходими две предпоставки, които трябва да са налице едновременно:

- Навършена възраст 58 години и 6 месеца за жените и 61 години и 3 месеца за мъжете;
- Учителски осигурителен стаж от 25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете.

Към датата на изпълнение на горните условия лицата трябва да са заемали учителска длъжност, по чл. 19, ал. 1, 2 и 4 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж.

На лице, пенсионирано се по условията на чл. 69в, ал. 2 от КСО се изплаща срочна пенсия за ранно пенсиониране от УчПФ в размер, определен по общия ред за изчисляване на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но намалена с 0,1 на сто за всеки недостигащ месец до навършване на възрастта му по чл. 68, ал. 1 от КСО. Броят на пенсионерите, с този вид пенсия към 31.12.2020 г. е 1 792, което е със 162 пенсионери по-малко отколкото към 31.12.2019 г. (спад от 8,3 на сто). През 2020 г. броят на пенсионерите с новоотпуснати срочни пенсии в намален размер е 531, с 58 (9,8 на сто) по-малко спрямо новоотпуснатите през 2019 г. (589).

Средният месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране към 31.12.2020 г. е 509,11 лв. Запазва се разликата в размера на пенсиите между половете в полза на мъжете. Средният месечен размер на срочните пенсии, изплащани на мъжете, е 607,50 лв. и е със 112,66 лв. по-висок от този за жените – 494,84 лв.

¹⁵ Източник: Касов отчет за изпълнението на бюджета на ДОО за 2020 г.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта за пенсиониране по чл. 68, ал. 1 от КСО, е 37,9 месеца за 2020 г. (38,2 месеца за 2019 г.).

Фигура № 39 : Брой на пенсионерите и среден размер на срочната пенсия в намален размер от УчПФ, за периода 2015 – 2020 г.

Срочни пенсии в пълен размер

На учителите, които имат изискуемия учителски стаж (25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете) и се пенсионираат след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, се изплаща *пенсия в пълен размер от УчПФ* до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО (през 2020 г. тази възраст е 66 години и 6 месеца за двата пола). След това пенсията започва да се изплаща от фонд „Пенсии“ (чл. 69в, ал. 4 от КСО).

Броят на пенсионерите със срочна пенсия в пълен размер от УчПФ към 31.12.2020 г. е 202, като спрямо края на 2019 г. те са с 4 повече. Пенсионерите с пенсии, отпуснати през 2020 г. при условията на чл. 69в, ал. 4 от КСО, са 37, като спрямо 2019 г. има увеличение в броя на новоотпуснатите пенсии с 32,1 на сто. Средният основен месечен размер към 31.12.2020 г. на пенсията на тези лица е 431,43 лв., който е със 17,6 на сто по-висок от този към края на предходната година. Размерът на пенсията при жените е 425,88 лв. и е много близо до общия среден размер, тъй като този вид пенсия през 2020 г. се получава само от 5 мъже и е със среден основен месечен размер от 649,99 лв.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 е 59,9 месеца за 2020 г., при 61,2 месеца 2019 г.

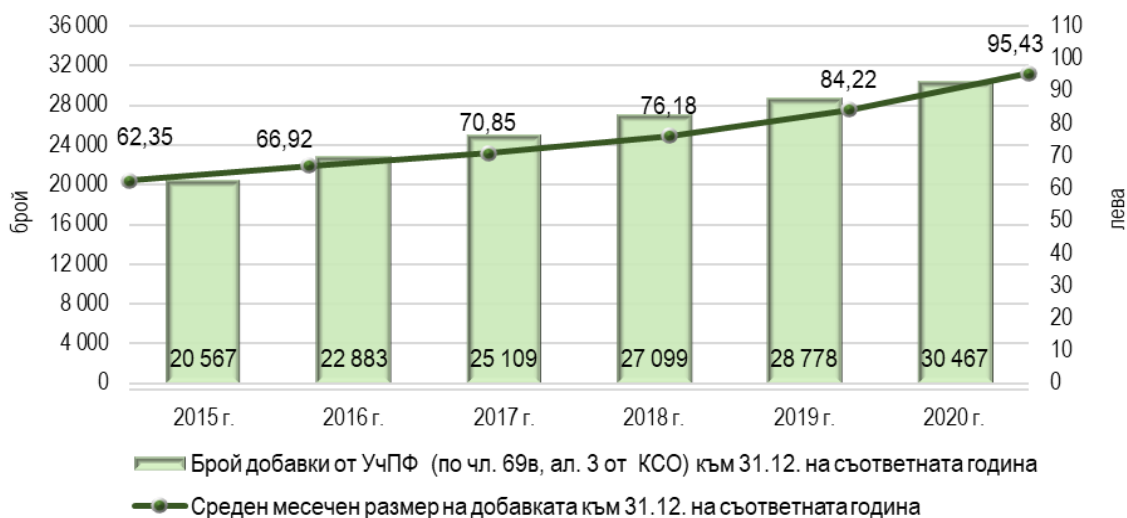

Фигура № 40 : Брой на пенсионерите и среден размер на срочната пенсия в пълен размер от УчПФ, за периода 2015 – 2020 г.

Добавки от Учителския пенсионен фонд

На учителите, които са придобили право на пенсия при условията на чл. 69в, ал. 1 от КСО и се пенсионират по общите условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО), се изплаща *добавка от Учителския пенсионен фонд* в размер 0,33 на сто от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след придобиване право на пенсия за ранно пенсиониране. Добавката е компенсация за учителите, които са осигурявани във фонд УчПФ и са придобили право на ранно пенсиониране, но не са се възползвали от него.

Броят на пенсионерите, получаващи добавки от УчПФ (чл. 69в, ал. 3 от КСО) към 31.12.2020 г. е 30 467, което е с 1 689 повече от края на 2019 г. (ръст от 5,9 на сто). Пенсионерите с новоотпуснати добавки от фонда през 2020 г. са 1 734, като броят им е с 270 (13,5%) по-малко от отпуснатите през 2019 г. Нарастването на броя на пенсионерите с добавка към пенсията, е показателно за това, че все повече лица с учителски стаж избират да се пенсионират при навършване на стандартната пенсионна възраст и да получават добавка към пенсията си, пред това да се пенсионират по-рано и да получават срочна пенсия в намален размер.

Фигура № 41 : Брой на пенсионерите с добавки от УчПФ и среден размер на добавката, за периода 2015 – 2020 г.

Средният месечен размер на получаваните добавки в края на 2020 г. е 95,43 лв., който е с 11,21 лв. по-висок от този в края на 2019 г. (84,22 лв.). Стойностите по пол показват, че няма голяма разлика в размера на добавката – 95,87 лв. за жените и 91,53 лв. за мъжете.

Средният брой месеци, за които има осигурителна вноска в УчПФ след придобиване право на пенсия по чл. 69в, ал. 1, през 2020 г. е 57,1, като през 2019 г. е бил 56,3 месеца.

Финансово състояние на Учителския пенсионен фонд

Приходите на УчПФ се формират от осигурителни вноски от работодателите за осигурените лица и от доходите от инвестиране на активите на фонда. През 2020 г. са планирани постъпления в размер 80 591,6 хил. лв., а са отчетени 83 177,5 хил. лв. Изпълнението спрямо плана е 103,2 на сто, или с 2 585,9 хил. лв. повече от предвидените. В сравнение с предходната година нарастването на приходите е с 12,3 на сто. При запазен размер на осигурителната вноска от 4,3 на сто, принос за нарастването на приходите спрямо предходната година имат преди всичко увеличението на възнагражденията на педагогическия персонал.

- Отчетените приходи от осигурителни вноски възлизат на 73 740,6 хил. лв. и са с 2 316,4 хил. лв. (с 3,2 на сто) повече от планираните. Те представляват 88,7 на сто от общите приходи и за 2020 г. са с 11 191,0 хил. лв. (17,9%) повече спрямо предходната година.
- Друг източник на приходи в УчПФ са приходите от лихви и отстъпки от ДЦК, които възлизат на 9 436,7 хил. лв., при планирани 9 167,4 хил. лв. или с 269,3 хил. лв. (2,9 на сто) повече.

Разходите за изплащане на пенсии и добавки (включително издръжка) от УчПФ през 2020 г. възлизат на 46 654,1 хил. лв. Спрямо плана са отчетени с 996,6 хил. лв. по-малко, а спрямо отчета за 2019 г. разходите са нараснали с 6 391,5 хил. лв. (15,9 на сто). Увеличението на разходите в сравнение с предходната година се дължи на по-големия брой получатели на срочни пенсии в пълен размер и добавки от УчПФ и на по-високите средни размери на новоотпуснатите пенсии и добавки.

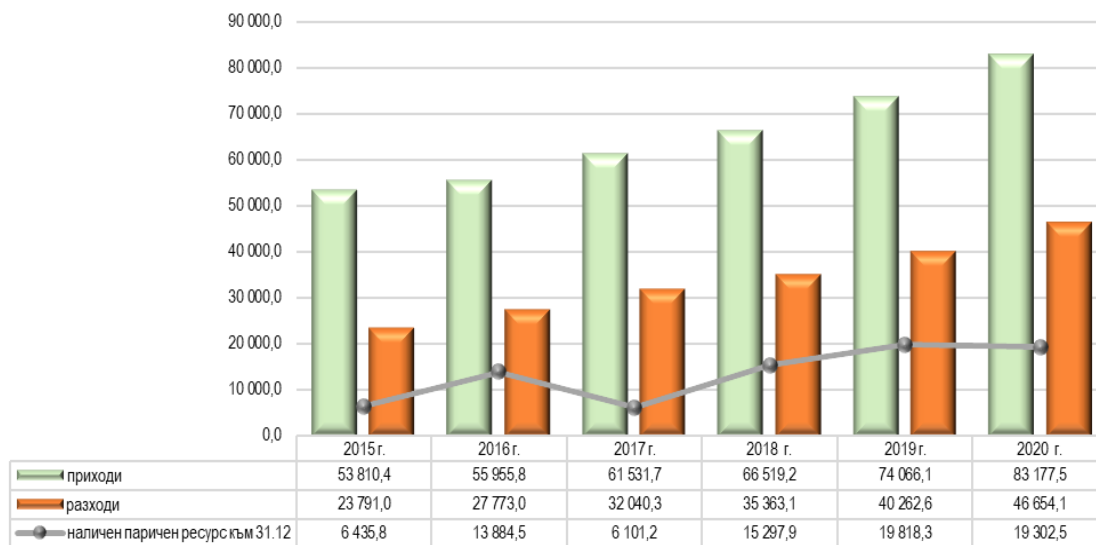
От общите разходи най-голям относителен дял имат разходите за изплащане на добавки – 71,9 на сто, следвани от тези за изплащане на пенсиите от УчПФ – 28,0 на сто.

- За изплащане на добавките от УчПФ на учителите, които не са се възползвали от възможността да се пенсионират по-рано, са изразходвани 33 558,4 хил. лв., или със 19,7 на сто повече спрямо предходната година.
- За срочни пенсии за ранно пенсиониране и пенсии в пълен размер е извършен разход от УчПФ в размер 13 078,9 хил. лв., който е с 7,2 на сто повече от този през предходната година.

Разходите за изплащане на пенсии и добавки, отнесени към приходите от осигурителни вноски, са 63,2 на сто през 2020 г., при 64,3 на сто през 2019 г.

Съгласно чл. 28 от КСО, временно свободните средства по фондовете на държавното обществено осигуряване могат да се влагат по депозитни сметки в Българската народна банка или за придобиване на държавни ценни книжа, емитирани от българското правителство. Инвестиционната дейност се осъществява съгласно утвърдените „Вътрешни правила за инвестиране на временно свободни парични средства на Учителския пенсионен фонд“. Свободният паричен ресурс се депозира по сметки в БНБ, или се инвестира чрез покупка на държавни ценни книжа (ДЦК), емитирани от българското правителство, чрез участия на фонда в провежданите от Министерство на финансите и БНБ аукциони за продажба на ДЦК на първичния пазар.

В резултат на промените на финансовия пазар през последните години и след решение на Министерство на финансите за размера на лихвените ставки, по които бюджетните организации могат да държат парични средства по едногодишни депозити в БНБ, лихвените проценти по депозитите на УчПФ, държани по сметки в БНБ са с нулеви стойности, поради което единствената алтернатива на НОИ за получаване на доход е чрез инвестирането им в придобиване на български държавен дълг (държавни ценни книжа).

Фигура № 42 : Финансово състояние на УчПФ за периода 2015 – 2020 г. (в хил. лв.)

Инвестиционният портфейл на Учителския пенсионен фонд към 31 декември 2020 г. включва активи на обща стойност 587 491,6 хил. лв. От тях държавни ценни книжа в размер на

288 189,1 хил. лв. (49,1 на сто), депозити в БНБ в размер на 280 000,0 хил. лв. (47,7 на сто) и наличност по сметката на Учителския пенсионен фонд в размер на 19 302,5 хил. лв.

ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ

Условията, при които се поражда правото на работниците и служителите на гарантирани вземания, произтичащи от трудови правоотношения при несъстоятелност на работодателя, както и реда за изплащането им са регламентирани в Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя и в Наредбата за реда и начина за информирание на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя.

Защитата и изплащането на вземанията на работниците и служителите, произтичащи от трудовите им правоотношения, когато спрямо работодателите им е открито производство по несъстоятелност се осъществява чрез специализиран фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ (ГВРС).

Право на гарантирано вземане имат работниците и служителите, които са или са били в трудово правоотношение с работодателя, независимо от срока му и от продължителността на работното време. За да се възползват лицата от правото си на гарантирани вземания е необходимо работодателят им да е осъществявал дейност най-малко 12 месеца преди началната дата на неплатежоспособността, съответно свръхзадължеността, посочена в решението за откриване на производство по несъстоятелност.

При определяне размера на гарантираното вземане законът разделя правоимащите лица на две основни групи:

- I. Работници и служители, независимо дали са или са били в трудово правоотношение, с начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения за сметка на работодателя. За тази група лица гарантираното вземане е в размер на последните шест начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения през последните 36 календарни месеца, предхождащи месеца, в който е вписано решението за откриване на производство по несъстоятелност, но месечно не повече от ежегодно определения със ЗБДОО максимален месечен размер на гарантираните вземания;
- II. Работници и служители, чиито правоотношения са прекратени през последните 36 месеца преди датата на вписване в търговския регистър на съдебното решение и на които вземанията са само за начислени, но неизплатени парични обезщетения за сметка на работодателя, дължими по силата на нормативен акт или колективен трудов договор. Гарантираното вземане е в размер на неизплатените обезщетения, но не повече от четирикратния месечен размер на минималната месечна работна заплата, установена за страната към датата на прекратяване на трудовото правоотношение

Фондът се управлява от Надзорен съвет и директор. Надзорният съвет е колегиален орган с тригодишен мандат и се състои от осем членове:

- четирима представители на национално представените организации на работодателите;
- двама представители на национално представените организации на работниците и служителите;
- по един представител на Министерство на труда и социалната политика и на Министерство на финансите.

Директорът представлява фонда и осъществява оперативното му ръководство. Назначава се от управителя на НОИ по предложение на Надзорния съвет и има четиригодишен мандат. Директорът на фонда участва в заседанията на надзорния съвет със съвещателен глас.

Административното, техническото, счетоводното, правното и информационното му обслужване се извършва от Националния осигурителен институт.

Годишният бюджет на фонд ГВРС се приема като приложение към Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

Приходите във фонда (регламентирани в чл. 14 от ЗГВРСНР) се набират от:

- задължителни месечни вноски за сметка на работодателите;
- приходи от встъпване в правата на удовлетворени от фонда кредитори в рамките на съдебното производство по несъстоятелност;
- възстановени от работодателя суми за изплатените от фонда вземания и за внесените за сметка на работодателя осигурителни вноски;
- доходи от инвестиране на временно свободните парични средства на фонда;
- дарения, временни финансови и безвъзмездни помощи;
- лихви, глоби и други източници.

Средствата по фонда (регламентирани в чл. 15 от ЗГВРСНР) се разходват за:

- изплащане на гарантираните вземания;
- осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване и здравното осигуряване;
- издръжка на дейността на фонда в установения от надзорния съвет размер, но не повече от 0,3 на сто от годишните приходи на фонда;
- разходи за дейността по чл. 13, определени със ЗБДОО за съответната година.

Остатъкът по сметката на фонда преминава като наличност за следващата бюджетна година и се използва по предназначение.

Финансово състояние на фонд ГВРС

Бюджетът на фонд „ГВРС“ за 2020 г. е приет със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. като Приложение № 3 към чл. 15, ал. 4. Той е разработен при спазване на основните параметри на консолидирания бюджет на ДОО, а нормативното основание е Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.

Съгласно ЗБДОО за 2020 г. не се внасят вноски за фонд „ГВРС“, а максималният месечен размер на гарантираните вземания се определя на 1 525 лв. Максималният месечен размер на гарантираните вземания се определя ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване и не може да бъде по-малък от две и половина минимални работни заплати, установени за страната към датата на вписване на решението в търговския регистър.

Изпълнението на бюджета на фонд „ГВРС“ за 2020 г. показва, че са постъпили приходи в размер на 3 829,7 хил. лв. при план 3 500,0 хил. лв. или изпълнението на плана е 109,4 на сто. Спрямо предходната година, когато приходите са били 4 655,6 хил. лв. се отчита намаление от 825,9 хил. лв.

С най-голям дял (99,7 на сто) от общите приходи са приходите от лихви и инвестиции от държавни (общински) ценни книжа в размер на 3 816,6 хил. лв. През годината са постъпили приходи от вноски от работодатели в размер на 7,8 хил. лв., дължими за предходни години, които не се планират и други неданъчни приходи в размер 2,3 хил. лв. Постъпленията от глоби, санкции и наказателни лихви са в размер на 3,0 хил. лв.

Таблица № 38 : Обобщена план сметка на фонд „ГВРС“ за 2020 г.

Показатели	ЗБ – План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ	3 500,0	3 829,7	109,4%
Приходи от вноски		7,8	
Приходи от лихви и инвестиции в ДЦК	3 500,0	3 816,6	109,0%
Приходи от глоби, санкции и наказателни лихви		3,0	
Други неданъчни приходи		2,3	
II. РАЗХОДИ	4 233,1	6 595,2	155,8%
Разходи за гарантирани вземания на работниците и служителите	4 000,0	6 401,5	160,0%
Разходи за дейността, извършени по чл. 13 от ЗГВРСНР (за административно обслужване на ф. „ГВРС“)	81,0	81,0	100,0%
Разходи за заплати и възнаграждения на персонала	39,1	39,5	101,0%
Други възнаграждения и плащания на персонала	57,4	56,0	97,6%
Осигурителни вноски от работодатели	16,6	7,9	47,6%
Издръжка	39,0	8,9	22,8%
Платени данъци, такси и административни санкции		0,4	
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-733,1	-2 765,5	377,2%
ФИНАНСИРАНЕ	733,1	2 765,5	377,2%

През 2020 г. планираните разходи по бюджета на фонд ГВРС са в размер на 4 233,1 хил. лв., а по отчет възлизат на 6 595,2 хил. лв. или с 2 362,1 хил. лв. над планираните. Направените разходи са разпределени както следва:

- Изплатените гарантирани вземания на правоимащите лица са в размер на 6 401,5 хил. лв. (7397,8 хил. лв. плащания от фонд ГВРС за вземания на работници и служители от предприятия в несъстоятелност и 996,3 хил. лв. възстановени суми на работодатели за изплатени от фонд „ГВРС“ гарантирани вземания). Те са с 2 401,5 хил. лв. (с 60,0 на сто) повече от планираните;
- За дейността по административното, техническото, счетоводното, правното и информационното обслужване на фонда – 81,0 хил. лв.;
- За заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови правоотношения – 39,5 хил. лв. и за други възнаграждения и плащания на персонала по извънтрудови правоотношения – 56,0 хил. лв.;
- За осигурителни вноски от работодатели за ДОО, здравноосигурителни вноски, ДЗПО – 10,7 хил. лв. и възстановени осигурителни вноски – 2,8 хил. лв.;
- За издръжка на фонда – 8,9 хил. лв. или с 30,1 хил. лв. по-малко от планираните (77,2 на сто изпълнение на плана). Причина за неизпълнението на планираните разходи за издръжка са въведените противоепидемични мерки за ограничаване разпространението на COVID-19, което възпрепятства провеждането на работни срещи и мероприятия на територията на страната, както и фактът, че през годината фондът не осъществи сделки за закупуване на ценни книжа, респективно – не бяха извършвани разходи за финансови услуги, свързани с такъв тип операции.

- За платени държавни данъци, такси, наказателни лихви и административни санкции – 0,4 хил. лв.

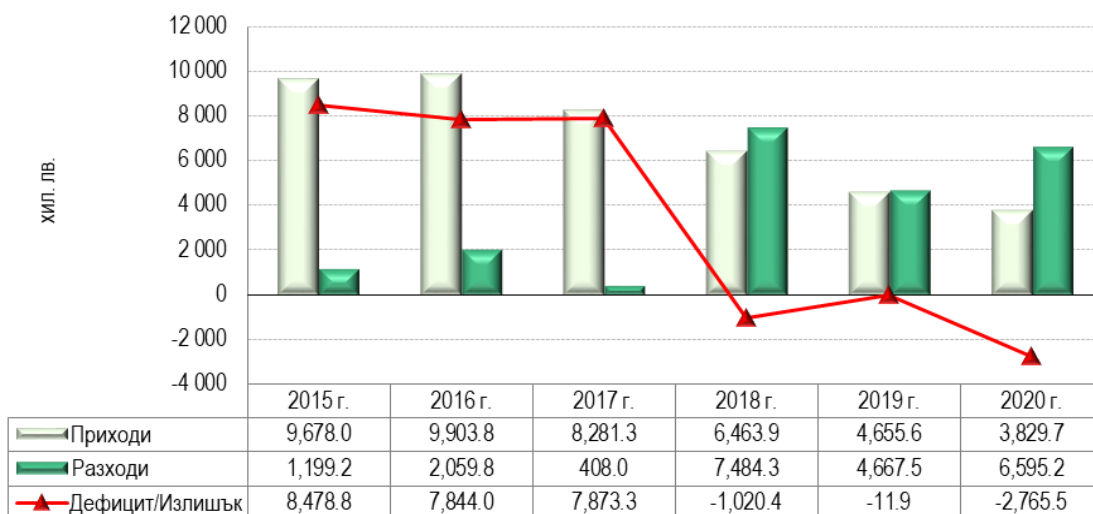
През 2020 г. са изплатени гарантирани вземания на 2 223 правоимащи лица със средно гарантирано вземане на лице в размер на 3 327,84 лв. В сравнение с 2019 г. се наблюдава намаление в броя на лицата с изплатено вземане от фонда с 26,2% (или със 788 лица), докато изплатеният среден размер на вземането на един работник и служител е двойно по-голямо (с 1 720,94 лв. повече). Увеличението на средния размер в голяма степен се дължи на включването в обхвата на работниците и служителите с гарантирани вземания на общо 951 лица с много високи възнаграждения, дължими за близък до максималния период, от три дружества, за които са изплатени близо 3 917,5 хил. лв. или над 60 на сто от общата изплатена сума.

Фигура № 43 : Брой лица с изплатени гарантирани вземания и среден размер на гарантираното вземане за периода 2015 – 2020 г.

През последните три години се отчита съществено нарастване на броя на лицата, с изплатено гарантирано вземане от фонд ГВРС в сравнение с предходните три години (виж фигура № 43). Основна причина за това са извършените законодателни промени (в сила от 22.12.2017 г.), с които се разшири обхватът на правоимащите лица. Въведе се възможността правото на гарантирано вземане да възниква за работници или служители, които са били в трудово правоотношение с работодателя, независимо от срока му и от продължителността на работното време.

От друга страна се осъществиха и промени, водещи до разширяване на обхвата на гарантираните от фонд „ГВРС“ трудови възнаграждения и парични обезщетения. С влезлите в сила промени, периодът, за който са дължими неизплатените трудови възнаграждения и парични обезщетения се увеличи, като вече фонд ГВРС гарантира последните 6 начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения през последните 36 календарни месеца (при 12 месеца преди промяната), предхождащи месеца, в който е вписано решението относно несъстоятелността.

Фигура № 44 : Финансово състояние на фонд „ГВРС“ за периода 2015 – 2020 г.

През 2020 г. фонд ГВРС не е участвал в аукциони за закупуване на ДЦК. За периода януари – декември 2020 г. във фонд ГВРС са постъпили погашения на главници по ДЦК в размер на 22 012,5 хил. лв. Фонд ГВРС приключва 2020 г. с дефицит от 2 765,5 хил. лв.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

1. Статистически бюлетин „Пенсии“ – тримесечно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
2. Статистически годишник „Пенсии“ – годишно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
3. Статистически бюлетин за регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение през 2020 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
4. Показатели, характеризиращи временната неработоспособност на осигурените лица за 2019 г. и 2020 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
5. Отчет за изпълнение на бюджета на ДОО за 2020 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
6. Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО за 2020 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
7. Отчет за изпълнение на бюджета на Учителския пенсионен фонд за 2020 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
8. Отчет за изпълнение на бюджета на фонд ГВРС за 2020 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
9. Държавен вестник.
10. Информация от печатни и медийни издания („пресклипинг“ на НОИ и др.).
11. Информация от сайтове на други институции (НСИ, КФН, АЗ и др.).

ПРИЛОЖЕНИЕ

Таблица № 1 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО за периода 2020-2037 г. (лица с пълен осигурителен стаж)

Година	Жени			Мъже		
	Възраст	Осиг. стаж	Родени	Възраст	Осиг. стаж	Родени
2020	61 г. 6 м.	35 г. 10 м.	от 01.09.1958 г. до 30.06.1959 г.	64 г. 3 м.	38 г. 10 м.	от 01.11.1955 г. до 30.09.1956 г.
2021	61 г. 8 м.	36 г.	от 01.07.1959 г. до 30.04.1960 г.	64 г. 4 м.	39 г.	от 01.10.1956 г. до 31.08.1957 г.
2022	61 г. 10 м.	36 г. 2 м.	от 01.05.1960 г. до 28.02.1961 г.	64 г. 5 м.	39 г. 2 м.	от 01.09.1957 г. до 31.07.1958 г.
2023	62 г.	36 г. 4 м.	от 01.03.1961 г. до 31.12.1961 г.	64 г. 6 м.	39 г. 4 м.	от 01.08.1958 г. до 30.06.1959 г.
2024	62 г. 2 м.	36 г. 6 м.	от 01.01.1962 г. до 31.10.1962 г.	64 г. 7 м.	39 г. 6 м.	от 01.07.1959 г. до 31.05.1960 г.
2025	62 г. 4 м.	36 г. 8 м.	от 01.11.1962 г. до 31.08.1963 г.	64 г. 8 м.	39 г. 8 м.	от 01.06.1960 г. до 30.04.1961 г.
2026	62 г. 6 м.	36 г. 10 м.	от 01.09.1963 г. до 30.06.1964 г.	64 г. 9 м.	39 г. 10 м.	от 01.05.1961 г. до 31.03.1962 г.
2027	62 г. 8 м.	37 г.	от 01.07.1964 г. до 30.04.1965 г.	64 г. 10 м.	40 г.	от 01.04.1962 г. до 28.02.1963 г.
2028	62 г. 10 м.	37 г.	от 01.05.1965 г. до 28.02.1966 г.	64 г. 11 м.	40 г.	от 01.03.1963 г. до 31.01.1964 г.
2029	63 г.	37 г.	от 01.03.1966 г. до 31.12.1966 г.	65 г.	40 г.	от 01.02.1964 г. до 31.12.1964 г.
2030	63 г. 3 м.	37 г.	от 01.01.1967 г. до 30.09.1967 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1965 г. до 31.12.1965 г.
2031	63 г. 6 м.	37 г.	от 01.10.1967 г. до 30.06.1968 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1966 г. до 31.12.1966 г.
2032	63 г. 9 м.	37 г.	от 01.07.1968 г. до 31.03.1969 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1967 г. до 31.12.1967 г.
2033	64 г.	37 г.	от 01.04.1969 г. до 31.12.1969 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1968 г. до 31.12.1968 г.
2034	64 г. 3 м.	37 г.	от 01.01.1970 г. до 30.09.1970 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1969 г. до 31.12.1969 г.
2035	64 г. 6 м.	37 г.	от 01.10.1970 г. до 30.06.1971 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1970 г. до 31.12.1970 г.
2036	64 г. 9 м.	37 г.	от 01.07.1971 г. до 31.03.1972 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1971 г. до 31.12.1971 г.
2037	65 г.	37 г.	от 01.04.1972 г. до 31.12.1972 г.	65 г.	40 г.	след 31.12.1971 г.

Таблица № 2 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 3 от КСО за периода 2020-2023 г. (лица с непълнен осигурителен стаж)

Година	Възраст	Действителен осигурителен стаж	Родени
2020	66 г. 6 м.	15 г.	от 01.09.1953 г. до 30.06.1954 г.
2021	66 г. 8 м.	15 г.	от 01.07.1954 г. до 30.04.1955 г.
2022	66 г. 10 м.	15 г.	от 01.05.1955 г. до 28.02.1956 г.
2023	67 г.	15 г.	след 28.02.1956 г.

Таблица № 3 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6 от КСО за периода 2020-2029 г. (полицаи, военни и др.)

Година	Възраст	Осигурителен стаж	Действителен осигурителен стаж	Родени
2020	53 г. 6 м.	27 г.	18 г.	от 01.09.1966 г. до 30.06.1967 г.
2021	53 г. 8 м.	27 г.	18 г.	от 01.07.1967 г. до 30.04.1968 г.
2022	53 г. 10 м.	27 г.	18 г.	от 01.05.1968 г. до 28.02.1969 г.
2023	54 г.	27 г.	18 г.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.
2024	54 г. 2 м.	27 г.	18 г.	от 01.01.1970 г. до 31.10.1970 г.
2025	54 г. 4 м.	27 г.	18 г.	от 01.11.1970 г. до 31.08.1971 г.
2026	54 г. 6 м.	27 г.	18 г.	от 01.09.1971 г. до 30.06.1972 г.
2027	54 г. 8 м.	27 г.	18 г.	от 01.07.1972 г. до 30.04.1973 г.
2028	54 г. 10 м.	27 г.	18 г.	от 01.05.1973 г. до 28.02.1974 г.
2029	55 г.	27 г.	18 г.	след 28.02.1974 г.

Таблица № 4 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69, ал. 4 и 7 от КСО за периода 2020-2029 г. (водолази, парашутисти, летци и др., с придобит стаж в определени ведомства и по определени закони)

Година	Възраст	Осигурителен стаж	Родени
2020	43 г. 6 м.	15 г.	от 01.09.1976 г. до 30.06.1977 г.
2021	43 г. 8 м.	15 г.	от 01.07.1977 г. до 30.04.1978 г.
2022	43 г. 10 м.	15 г.	от 01.05.1978 г. до 28.02.1979 г.
2023	44 г.	15 г.	от 01.03.1979 г. до 31.12.1979 г.
2024	44 г. 2 м.	15 г.	от 01.01.1980 г. до 31.10.1980 г.
2025	44 г. 4 м.	15 г.	от 01.11.1980 г. до 31.08.1981 г.
2026	44 г. 6 м.	15 г.	от 01.09.1981 г. до 30.06.1982 г.
2027	44 г. 8 м.	15 г.	от 01.07.1982 г. до 30.04.1983 г.
2028	44 г. 10 м.	15 г.	от 01.05.1983 г. до 28.02.1984 г.
2029	45 г.	15 г.	след 28.02.1984 г.

Таблица № 5 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69а от КСО за периода 2020-2029 г. (балерини, балетисти и танцьори в културни организации)

Година	Възраст	Осигурителен стаж	Родени
2020	43 г. 6 м.	25 г.	от 01.09.1976 г. до 30.06.1977 г.
2021	43 г. 8 м.	25 г.	от 01.07.1977 г. до 30.04.1978 г.
2022	43 г. 10 м.	25 г.	от 01.05.1978 г. до 28.02.1979 г.
2023	44 г.	25 г.	от 01.03.1979 г. до 31.12.1979 г.
2024	44 г. 2 м.	25 г.	от 01.01.1980 г. до 31.10.1980 г.
2025	44 г. 4 м.	25 г.	от 01.11.1980 г. до 31.08.1981 г.
2026	44 г. 6 м.	25 г.	от 01.09.1981 г. до 30.06.1982 г.
2027	44 г. 8 м.	25 г.	от 01.07.1982 г. до 30.04.1983 г.
2028	44 г. 10 м.	25 г.	от 01.05.1983 г. до 28.02.1984 г.
2029	45 г.	25 г.	след 28.02.1984 г.

Таблица № 6 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 1 от КСО за периода 2020-2037 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на първа категория труд)

Година	Жени		Мъже		Жени и мъже	Сбор от осигурителен стаж и възраст	
	Възраст	Родени	Възраст	Родени	Осиг. стаж	Жени	Мъже
2020	49 г. 4 м.	от 01.01.1971 г. до 31.08.1971 г.	53 г. 6 м.	от 01.09.1966 г. до 30.06.1967 г.	10	94	100
2021	49 г. 8 м.	от 01.09.1971 г. до 30.04.1972 г.	53 г. 8 м.	от 01.07.1967 г. до 30.04.1968 г.	10	94	100
2022	50 г.	от 01.05.1972 г. до 31.12.1972 г.	53 г. 10 м.	от 01.05.1968 г. до 28.02.1969 г.	10	94	100
2023	50 г. 4 м.	от 01.01.1973 г. до 31.08.1973 г.	54 г.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.	10	94	100
2024	50 г. 8 м.	от 01.09.1973 г. до 30.04.1974 г.	54 г. 2 м.	от 01.01.1970 г. до 31.10.1970 г.	10	94	100
2025	51 г.	от 01.05.1974 г. до 31.12.1974 г.	54 г. 4 м.	от 01.11.1970 г. до 31.08.1971 г.	10	94	100
2026	51 г. 4 м.	от 01.01.1975 г. до 31.08.1975 г.	54 г. 6 м.	от 01.09.1971 г. до 30.06.1972 г.	10	94	100
2027	51 г. 8 м.	от 01.09.1975 г. до 30.04.1976 г.	54 г. 8 м.	от 01.07.1972 г. до 30.04.1973 г.	10	94	100
2028	52 г.	от 01.05.1976 г. до 31.12.1976 г.	54 г. 10 м.	от 01.05.1973 г. до 28.02.1974 г.	10	94	100
2029	52 г. 4 м.	от 01.01.1977 г. до 31.08.1977 г.	55 г.	от 01.03.1974 г. до 31.12.1974 г.	10	94	100
2030	52 г. 8 м.	от 01.09.1977 г. до 30.04.1978 г.	55 г.	от 01.01.1975 г. до 31.12.1975 г.	10	94	100
2031	53 г.	от 01.05.1978 г. до 31.12.1978 г.	55 г.	от 01.01.1976 г. до 31.12.1976 г.	10	94	100
2032	53 г. 4 м.	от 01.01.1979 г. до 31.08.1979 г.	55 г.	от 01.01.1977 г. до 31.12.1977 г.	10	94	100
2033	53 г. 8 м.	от 01.09.1979 г. до 30.04.1980 г.	55 г.	от 01.01.1978 г. до 31.12.1978 г.	10	94	100
2034	54 г.	от 01.05.1980 г. до 31.12.1980 г.	55 г.	от 01.01.1979 г. до 31.12.1979 г.	10	94	100
2035	54 г. 4 м.	от 01.01.1981 г. до 31.08.1981 г.	55 г.	от 01.01.1980 г. до 31.12.1980 г.	10	94	100
2036	54 г. 8 м.	от 01.09.1981 г. до 30.04.1982 г.	55 г.	от 01.01.1981 г. до 31.12.1981 г.	10	94	100
2037	55 г.	от 01.05.1982 г. до 31.12.1982 г.	55 г.	след 31.12.1981 г.	10	94	100

Таблица № 7 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 2 от КСО за периода 2020-2037 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на втора категория труд)

Година	Жени		Мъже		Жени и мъже	Сбор от осигурителен стаж и възраст	
	Възраст	Родени	Възраст	Родени	Осиг. стаж	Жени	Мъже
2020	54 г. 4 м.	от 01.01.1966 г. до 31.08.1966 г.	58 г. 6 м.	от 01.09.1961 г. до 30.06.1962 г.	15	94	100
2021	54 г. 8 м.	от 01.09.1966 г. до 30.04.1967 г.	58 г. 8 м.	от 01.07.1962 г. до 30.04.1963 г.	15	94	100
2022	55 г.	от 01.05.1967 г. до 31.12.1967 г.	58 г. 10 м.	от 01.05.1963 г. до 28.02.1964 г.	15	94	100
2023	55 г. 4 м.	от 01.01.1968 г. до 31.08.1968 г.	59 г.	от 01.03.1964 г. до 31.12.1964 г.	15	94	100
2024	55 г. 8 м.	от 01.09.1968 г. до 30.04.1969 г.	59 г. 2 м.	от 01.01.1965 г. до 31.10.1965 г.	15	94	100
2025	56 г.	от 01.05.1969 г. до 31.12.1969 г.	59 г. 4 м.	от 01.11.1965 г. до 31.08.1966 г.	15	94	100
2026	56 г. 4 м.	от 01.01.1970 г. до 31.08.1970 г.	59 г. 6 м.	от 01.09.1966 г. до 30.06.1967 г.	15	94	100
2027	56 г. 8 м.	от 01.09.1970 г. до 30.04.1971 г.	59 г. 8 м.	от 01.07.1967 г. до 30.04.1968 г.	15	94	100
2028	57 г.	от 01.05.1971 г. до 31.12.1971 г.	59 г. 10 м.	от 01.05.1968 г. до 28.02.1969 г.	15	94	100
2029	57 г. 4 м.	от 01.01.1972 г. до 31.08.1972 г.	60 г.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.	15	94	100
2030	57 г. 8 м.	от 01.09.1972 г. до 30.04.1973 г.	60 г.	от 01.01.1970 г. до 31.12.1970 г.	15	94	100
2031	58 г.	от 01.05.1973 г. до 31.12.1973 г.	60 г.	от 01.01.1971 г. до 31.12.1971 г.	15	94	100
2032	58 г. 4 м.	от 01.01.1974 г. до 31.08.1974 г.	60 г.	от 01.01.1972 г. до 31.12.1972 г.	15	94	100
2033	58 г. 8 м.	от 01.09.1974 г. до 30.04.1975 г.	60 г.	от 01.01.1973 г. до 31.12.1973 г.	15	94	100
2034	59 г.	от 01.05.1975 г. до 31.12.1975 г.	60 г.	от 01.01.1974 г. до 31.12.1974 г.	15	94	100
2035	59 г. 4 м.	от 01.01.1976 г. до 31.08.1976 г.	60 г.	от 01.01.1975 г. до 31.12.1975 г.	15	94	100
2036	59 г. 8 м.	от 01.09.1976 г. до 30.04.1977 г.	60 г.	от 01.01.1976 г. до 31.12.1976 г.	15	94	100
2037	60 г.	от 01.05.1977 г. до 31.12.1977 г.	60 г.	след 31.12.1976 г.	15	94	100

Таблица № 8 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 3 от КСО за периода 2020-2033 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд)

Година	Жени		Мъже		Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
	Възраст	Родени	Възраст	Родени		
2020	47 г. 10 м.	от 01.05.1972 г. до 28.02.1973 г.	52 г. 10 м.	от 01.05.1967 г. до 28.02.1968 г.	10	90
2021	48 г.	от 01.03.1973 г. до 31.12.1973 г.	53 г.	от 01.03.1968 г. до 31.12.1968 г.	10	90
2022	48 г. 2 м.	от 01.01.1974 г. до 31.10.1974 г.	53 г. 2 м.	от 01.01.1969 г. до 31.10.1969 г.	10	90
2023	48 г. 4 м.	от 01.11.1974 г. до 31.08.1975 г.	53 г. 4 м.	от 01.11.1969 г. до 31.08.1970 г.	10	90
2024	48 г. 6 м.	от 01.09.1975 г. до 30.06.1976 г.	53 г. 6 м.	от 01.09.1970 г. до 30.06.1971 г.	10	90
2025	48 г. 8 м.	от 01.07.1976 г. до 30.04.1977 г.	53 г. 8 м.	от 01.07.1971 г. до 30.04.1972 г.	10	90
2026	48 г. 10 м.	от 01.05.1977 г. до 28.02.1978 г.	53 г. 10 м.	от 01.05.1972 г. до 28.02.1973 г.	10	90
2027	49 г.	от 01.03.1978 г. до 31.12.1978 г.	54 г.	от 01.03.1973 г. до 31.12.1973 г.	10	90
2028	49 г. 2 м.	от 01.01.1979 г. до 31.10.1979 г.	54 г. 2 м.	от 01.01.1974 г. до 31.10.1974 г.	10	90
2029	49 г. 4 м.	от 01.11.1979 г. до 31.08.1980 г.	54 г. 4 м.	от 01.11.1974 г. до 31.08.1975 г.	10	90
2030	49 г. 6 м.	от 01.09.1980 г. до 30.06.1981 г.	54 г. 6 м.	от 01.09.1975 г. до 30.06.1976 г.	10	90
2031	49 г. 8 м.	от 01.07.1981 г. до 30.04.1982 г.	54 г. 8 м.	от 01.07.1976 г. до 30.04.1977 г.	10	90
2032	49 г. 10 м.	от 01.05.1982 г. до 28.02.1983 г.	54 г. 10 м.	от 01.05.1977 г. до 28.02.1978 г.	10	90
2033	50 г.	от 01.03.1983 г. до 31.12.1983 г.	55 г.	от 01.03.1978 г. до 31.12.1978 г.	10	90
2034	50 г. 2 м.	от 01.01.1984 г. до 31.10.1984 г.	55 г.	от 01.01.1979 г. до 31.12.1979 г.	10	90
2035	50 г. 4 м.	от 01.11.1984 г. до 31.08.1985 г.	55 г.	от 01.01.1980 г. до 31.12.1980 г.	10	90
2036	50 г. 6 м.	от 01.09.1985 г. до 30.06.1986 г.	55 г.	от 01.01.1981 г. до 31.12.1981 г.	10	90
2037	50 г. 8 м.	от 01.07.1986 г. до 30.04.1987 г.	55 г.	след 31.12.1981 г.	10	90

Забележка: След 2033 г. изискуемата възраст за мъжете спира да нараства, а за жените продължава да се увеличава с по два месеца от първия ден на всяка следваща календарна година до достигане на 55-годишна възраст през 2063 г.

Таблица № 9 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 4 от КСО за периода 2020-2045 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд, освободени от длъжност на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от КТ)

Година	Възраст (жени и мъже)	Родени	Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
2020	45 г. 10 м.	от 01.05.1974 г. до 28.02.1975 г.	10	90
2021	46 г.	от 01.03.1975 г. до 31.12.1975 г.	10	90
2022	46 г. 2 м.	от 01.01.1976 г. до 31.10.1976 г.	10	90
2023	46 г. 4 м.	от 01.11.1976 г. до 31.08.1977 г.	10	90
2024	46 г. 6 м.	от 01.09.1977 г. до 30.06.1978 г.	10	90
2025	46 г. 8 м.	от 01.07.1978 г. до 30.04.1979 г.	10	90
2026	46 г. 10 м.	от 01.05.1979 г. до 28.02.1980 г.	10	90
2027	47 г.	от 01.03.1980 г. до 31.12.1980 г.	10	90
2028	47 г. 2 м.	от 01.01.1981 г. до 31.10.1981 г.	10	90
2029	47 г. 4 м.	от 01.11.1981 г. до 31.08.1982 г.	10	90
2030	47 г. 6 м.	от 01.09.1982 г. до 30.06.1983 г.	10	90
2031	47 г. 8 м.	от 01.07.1983 г. до 30.04.1984 г.	10	90
2032	47 г. 10 м.	от 01.05.1984 г. до 28.02.1985 г.	10	90
2033	48 г.	от 01.03.1985 г. до 31.12.1985 г.	10	90
2034	48 г. 2 м.	от 01.01.1986 г. до 31.10.1986 г.	10	90
2035	48 г. 4 м.	от 01.11.1986 г. до 31.08.1987 г.	10	90
2036	48 г. 6 м.	от 01.09.1987 г. до 30.06.1988 г.	10	90
2037	48 г. 8 м.	от 01.07.1988 г. до 30.04.1989 г.	10	90
2038	48 г. 10 м.	от 01.05.1989 г. до 28.02.1990 г.	10	90
2039	49 г.	от 01.03.1990 г. до 31.12.1990 г.	10	90
2040	49 г. 2 м.	от 01.01.1991 г. до 31.10.1991 г.	10	90
2041	49 г. 4 м.	от 01.11.1991 г. до 31.08.1992 г.	10	90
2042	49 г. 6 м.	от 01.09.1992 г. до 30.06.1993 г.	10	90
2043	49 г. 8 м.	от 01.07.1993 г. до 30.04.1994 г.	10	90
2044	49 г. 10 м.	От 01.05.1994 г. До 28.02.1995 г.	10	90
2045	50 г.	От 01.03.1995 г. До 31.12.1995 г.	10	90

Таблица № 10 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69в, ал. 1 от КСО за периода 2020-2037 г. (учители)

Година	Жени			Мъже		
	Възраст	Учителски осигурителен стаж	Родени	Възраст	Учителски осигурителен стаж	Родени
2020	58 г. 6 м.	25 г. 8 м.	от 01.09.1961 г. до 30.06.1962 г.	61 г. 3 м.	30 г. 8 м.	от 01.11.1958 г. до 30.09.1959 г.
2021	58 г. 8 м.	25 г. 8 м.	от 01.07.1962 г. до 30.04.1963 г.	61 г. 4 м.	30 г. 8 м.	от 01.10.1959 г. до 31.08.1960 г.
2022	58 г. 10 м.	25 г. 8 м.	от 01.05.1963 г. до 28.02.1964 г.	61 г. 5 м.	30 г. 8 м.	от 01.09.1960 г. до 31.07.1961 г.
2023	59 г.	25 г. 8 м.	от 01.03.1964 г. до 31.12.1964 г.	61 г. 6 м.	30 г. 8 м.	от 01.08.1961 г. до 30.06.1962 г.
2024	59 г. 2 м.	25 г. 8 м.	от 01.01.1965 г. до 31.10.1965 г.	61 г. 7 м.	30 г. 8 м.	от 01.07.1962 г. до 31.05.1963 г.
2025	59 г. 4 м.	25 г. 8 м.	от 01.11.1965 г. до 31.08.1966 г.	61 г. 8 м.	30 г. 8 м.	от 01.06.1963 г. до 30.04.1964 г.
2026	59 г. 6 м.	25 г. 8 м.	от 01.09.1966 г. до 30.06.1967 г.	61 г. 9 м.	30 г. 8 м.	от 01.05.1964 г. до 31.03.1965 г.
2027	59 г. 8 м.	25 г. 8 м.	от 01.07.1967 г. до 30.04.1968 г.	61 г. 10 м.	30 г. 8 м.	от 01.04.1965 г. до 28.02.1966 г.
2028	59 г. 10 м.	25 г. 8 м.	от 01.05.1968 г. до 28.02.1969 г.	61 г. 11 м.	30 г. 8 м.	от 01.03.1966 г. до 31.01.1967 г.
2029	60 г.	25 г. 8 м.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.02.1967 г. до 31.12.1967 г.
2030	60 г. 3 м.	25 г. 8 м.	от 01.01.1970 г. до 30.09.1970 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1968 г. до 31.12.1968 г.
2031	60 г. 6 м.	25 г. 8 м.	от 01.10.1970 г. до 30.06.1971 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1969 г. до 31.12.1969 г.
2032	60 г. 9 м.	25 г. 8 м.	от 01.07.1971 г. до 31.03.1972 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1970 г. до 31.12.1970 г.
2033	61 г.	25 г. 8 м.	от 01.04.1972 г. до 31.12.1972 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1971 г. до 31.12.1971 г.
2034	61 г. 3 м.	25 г. 8 м.	от 01.01.1973 г. до 30.09.1973 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1972 г. до 31.12.1972 г.
2035	61 г. 6 м.	25 г. 8 м.	от 01.10.1973 г. до 30.06.1974 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1973 г. до 31.12.1973 г.
2036	61 г. 9 м.	25 г. 8 м.	от 01.07.1974 г. до 31.03.1975 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1974 г. до 31.12.1974 г.
2037	62 г.	25 г. 8 м.	след 31.03.1975 г.	62 г.	30 г. 8 м.	след 31.12.1974 г.

* * *

Национален осигурителен институт

София – 1303

бул. „Ал. Стамболийски“ № 62-64

Година на издаване 2021 г.